

Ihmiskauppadirektiivin muutosdirektiivin täytäntöönpano

Työryhmämietintö

Ihmiskauppadirektiivin muutosdirektiivin täytäntöönpano

Työryhmämietintö

Työryhmä

Julkaisujen jakelu

Distribution av publikationer

**Valtioneuvoston
julkaisuarkisto Valto**

Publikations-
arkivet Valto

julkaisut.valtioneuvosto.fi

Oikeusministeriö

CC BY-SA 4.0

ISBN pdf: 978-952-400-309-4

ISSN pdf: 2490-1172

Taitto: Valtioneuvoston hallintoyksikkö, Julkaisutuotanto

Helsinki 2025

Ihmiskauppadirektiivin muutosdirektiivin täytäntöönpano Työryhmämietintö

Oikeusministeriön julkaisuja, Mietintöjä ja lausuntoja 2025:45	Teema	Mietintöjä ja lausuntoja
Julkaisija	Oikeusministeriö	
Yhteisötekijä	Työryhmä	
Kieli	suomi	Sivumäärä 179

Tiivistelmä

Työryhmä on toimeksiantonsa mukaisesti arvioinut, mitä lainsäädäntömuutoksia ihmiskaupan ehkäisemisestä ja torjumisesta sekä ihmiskaupan uhrien suojelemisesta annetun direktiivin 2011/36/EU muuttamisesta annetun direktiivin ("ihmiskauppadirektiivin muutosdirektiivi") täytäntöönpano edellyttää, ja valmistellut tämän perusteella tarvittavat lainsäädäntömuutokset sekä arvioinut muutosten pääasialliset vaikutukset.

Rikoslain vapautteen kohdistuvia rikoksia koskevaan lukuun ehdotetaan ihmiskauppasäännöksen muuttamista siten, että sijaissyntyttäjäksi saattaminen lisättäisiin yhdeksi teon tarkoitukseksi. Lukuun ehdotetaan myös lisättäväksi uusi rangaistussäännös, joka koskisi ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöä. Lisäksi oikeushenkilön rangaistusvastuuta koskevaa säännöstä ehdotetaan muutettavaksi siten, että edellä mainittu uusi rangaistussäännös tulisi oikeushenkilön rangaistusvastuun piiriin.

Lisäksi ehdotetaan rikoslain muuttamisen johdosta tarpeellisten muutosten tekemistä pakkokeinolakiin, poliisilakiin, oikeudenkäymiskaareen ja esitutkintalakiin.

Ehdotetut lait on tarkoitettu tulemaan voimaan 15.7.2026, jolloin muutosdirektiivi on viimeistään pantava täytäntöön.

Asiasanat rikosoikeudellinen vastuu, rikosoikeus, rikoslaki, rikokset, ihmiskauppa, rikoksen uhrin

ISBN PDF	978-952-400-309-4	ISSN PDF	2490-1172
Asianumero	VN/33260/2024	Hankenumero	OM002:00/2025

Julkaisun osoite <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-400-309-4>

Genomförande av direktivet om ändring av människohandelsdirektivet Arbetsgruppsbetänkande

Justitieministeriets publikationer, Betänkanden och utlåtanden 2025:45		Tema	Betänkanden och utlåtanden
Utgivare	Justitieministeriet		
Utarbetad av	Arbetsgruppen		
Språk	finska	Sidantal	179

Referat

Arbetsgruppen har i enlighet med sitt uppdrag bedömt vilka lagstiftningsändringar genomförandet av direktivet om ändring av direktiv 2011/36/EU om förebyggande och bekämpande av människohandel och om skydd av offer för människohandel ("direktivet om ändring av direktivet om förebyggande och bekämpande av människohandel") kräver, berett de lagstiftningsändringar som utifrån detta anses nödvändiga och bedömt de huvudsakliga konsekvenser som ändringarna medför.

Enligt förslaget ändras strafflagens bestämmelse om människohandel i kapitlet om brott mot friheten så att placering som surrogatmamma läggs till som ett syfte med gärningen. Det föreslås också att det till kapitlet fogas en ny straffbestämmelse som gäller utnyttjande av en person som är föremål för människohandel. Det föreslås också att bestämmelsen om juridiska personers straffansvar ska ändras så, att straffansvaret för juridiska personer även omfattar den nya straffbestämmelse som nämns ovan.

Det föreslås även ändringar i tvångsmedelslagen, polislagen, rättegångsbalken och förundersökningslagen i och med de ändringar som görs i strafflagen.

De föreslagna lagarna avses träda i kraft den 15 juli 2026, då direktivet om ändring senast ska genomföras.

Nyckelord straffrättsligt ansvar, straffrätt, strafflag, brott, människohandel, brottsoffer

ISBN PDF	978-952-400-309-4	ISSN PDF	2490-1172
Ärendenummer	VN/33260/2024	Projektnummer	OM002:00/2025

URN-adress <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-400-309-4>

Sisältö

LUOVUTUSKIRJE	8
ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ	11
1 Asian tausta ja valmistelu	12
1.1 Tausta	12
1.2 Valmistelu	13
1.2.1 Muutosdirektiivin valmistelu	13
1.2.2 Hallituksen esityksen valmistelu	14
2 Muutosdirektiivin tavoitteet ja pääasiallinen sisältö	16
3 Nykytila ja sen arviointi	17
3.1 Lainsäädäntö	17
3.2 Viimeaikainen ihmiskaupparikoksia, ihmiskaupan uhrien auttamista, sijaissynnytysjärjestelyjä ja seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöä koskeva käytäntö ja tutkimus	25
3.3 Muutosdirektiivin sisältö ja suhde Suomen lainsäädäntöön	31
3.4 Muutosdirektiivistä suoraan johtuviin lainmuutostarpeisiin liittyvät muut lainsäädäntömuutostarpeet (pakkokeinolaki ja poliisilaki sekä oikeudenkäymiskaari ja esitutkintalaki)	84
3.4.1 Pakkokeinolain muutostarpeet	84
3.4.2 Poliisilain muutostarpeet	86
3.4.3 Oikeudenkäymiskaaren muutostarpeet	87
3.4.4 Esitutkintalain muutostarpeet	90
4 Ehdotukset ja niiden vaikutukset	92
4.1 Keskeiset ehdotukset	92
4.1.1 Rikoslaki	92
4.1.2 Pakkokeinolaki	97
4.1.3 Poliisilaki	98
4.1.4 Oikeudenkäymiskaari	98
4.1.5 Esitutkintalaki	99
4.2 Pääasialliset vaikutukset	100
4.2.1 Yhteiskunnalliset vaikutukset sekä perus- ja ihmisoikeusvaikutukset	100
4.2.2 Vaikutukset yhdenvertaisuuteen ja sukupuolten tasa-arvoon	101
4.2.3 Vaikutukset lasten ja muiden haavoittuvassa asemassa olevien ihmisryhmien asemaan	101
4.2.4 Taloudelliset vaikutukset ja vaikutukset viranomaisten toimintaan	102
4.2.4.1 Sijaissynnyttäjäksi saattamisen lisääminen ihmiskaupan tarkoituukseksi	102
4.2.4.2 Uusi ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöä koskeva kriminalisointi	103

4.2.4.3	Yritysvaikutukset.....	113
4.2.4.4	Taloudellisten vaikutusten yhteenveto	113
5	Muut toteuttamisvaihtoehdot	114
5.1	Vaihtoehdot ja niiden vaikutukset.....	114
5.1.1	Vaihtoehdoista yleisesti.....	114
5.1.2	Ihmiskauppasäännöksen (RL 25:3) sisältämän teon tarkoituksia koskevan luettelon täydentämistä koskevat vaihtoehdot.....	114
5.1.3	Rikoslain 25 lukuun ehdotettavaa uutta ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöä koskevaa 3 d §:ää koskevat vaihtoehdot	115
5.1.3.1	Suhde seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöä koskevaan rikoslain 20 luvun 8 §:ään	115
5.1.3.2	Syyksiluettavuuden aste	116
5.1.3.3	Enimmäisrangaistus	118
5.1.4	Oikeudenkäymiskaaren (OK 17:24.3:n 3 ja 4 kohta) ja esitutkintalain (9:4.4:n 2 ja 3 kohta) muuttamista koskevat vaihtoehdot	118
5.1.5	Laki työsuojelun valvonnasta ja työpaikan työsuojeluyhteistoiminnasta – työsuojeluviranomaisen ilmoitusvelvollisuus poliisille.....	120
5.2	Muiden jäsenvaltioiden suunnittelemat tai toteuttamat keinot.....	121
6	Lausuntopalaute	123
7	Säännöskohtaiset perustelut	124
7.1	Rikoslaki	124
7.2	Pakkokeinolaki.....	134
7.3	Poliisilaki.....	135
7.4	Oikeudenkäymiskaari.....	136
7.5	Esitutkintalaki	137
8	Voimaantulo.....	138
9	Toimeenpano ja seuranta	139
10	Suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys.....	140
10.1	Hyväksyttävyyys- ja suhteellisuusvaatimus	141
10.2	Rikosoikeudellinen laillisuusperiaate.....	150
10.3	Säätämisyjärjestys.....	150
11	Lakiehdotukset	151
1.	Laki rikoslain 25 luvun muuttamisesta	151
2.	Laki pakkokeinolain 10 luvun muuttamisesta.....	153
3.	Laki poliisilain 5 luvun muuttamisesta	155
4.	Laki oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 24 §:n muuttamisesta.....	157
5.	Laki esitutkintalain 9 luvun 4 §:n muuttamisesta	158

12 Rinnakkaistekstit	160
1. Laki rikoslain 25 luvun muuttamisesta	160
2. Laki pakkokeinolain 10 luvun muuttamisesta.....	162
3. Laki poliisilain 5 luvun muuttamisesta	164
4. Laki oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 24 §:n muuttamisesta.....	167
5. Laki esitutkintalain 9 luvun 4 §:n muuttamisesta	169
13 Lagförslag	171
1. Lag om ändring av 25 kap. i strafflagen.....	171
2. Lag om ändring av 10 kap. i tvångsmedelslagen	173
3. Lag om ändring av 5 kap. i polislagen	175
4. Lag om ändring av 17 kap. 24 § i rättegångsbalken	177
5. Lag om ändring av 9 kap. 4 § i förundersökningslagen	178

LUOVUTUSKIRJE

Oikeusministeriö asetti 14.1.2025 työryhmän, jonka tehtävänä oli valmistella ihmiskaupan ehkäisemisestä ja torjumisesta sekä ihmiskaupan uhrien suojelemisesta annetun direktiivin 2011/36/EU muuttamisesta annetun direktiivin (”ihmiskauppadiktiivin muutosdirektiivi”) kansallista täytäntöönpanoa.

Työryhmän asettamispäätöksen mukaan työryhmän tehtävänä oli arvioida, mitä lainsäädäntömuutoksia ihmiskaupadirektiivin muutosdirektiivin täytäntöönpano edellyttää, ja valmistella tämän perusteella tarvittavat lainsäädäntömuutokset. Työryhmän tuli myös arvioida muutosten pääasialliset vaikutukset.

Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EU) 2024/1712, annettu 13 päivänä kesäkuuta 2024, ihmiskaupan ehkäisemisestä ja torjumisesta sekä ihmiskaupan uhrien suojelemisesta annetun direktiivin 2011/36/EU muuttamisesta sisältää säännöksiä koskien muun muassa ihmiskaupan määritelmää, ihmiskaupan uhrien tarjoamien palveluiden käytön kriminalisoimista, seuraamuksia luonnollisille henkilöille ja oikeushenkilöille, ihmiskaupan uhrien auttamista ja tukemista, kansallisia ihmiskaupan torjunnan koordinaattoreita ja tietojenkeruuta ja tilastoja. Muutosdirektiivin tavoitteena on ihmiskaupan ehkäiseminen ja torjuminen sekä ihmiskaupan uhrien tukeminen. Jäsenvaltioiden on pantava muutosdirektiivin mukaiset velvoitteet kansallisesti täytäntöön viimeistään 15.7.2026.

Työryhmän mietintö oli laadittava hallituksen esityksen muotoon.

Työryhmän toimikaudeksi asetettiin 14.1.–15.9.2025. Työryhmällä oli 11 kokousta.

Työryhmän puheenjohtajaksi nimitettiin erityisasiantuntija Sonja Sjöman oikeusministeriöstä ja jäseniksi erityisasiantuntija Aino Pennanen oikeusministeriöstä, erityisasiantuntija Roope Jokinen sisäministeriöstä, apulaisjohtaja Katri Lyijynen Migristä, erityisasiantuntija Minna Viuhko sosiaali- ja terveysministeriöstä, erityisasiantuntija Ariann Grandell työ- ja elinkeinoministeriöstä, kärjätuomari Peter Huhanantti Helsingin kärjäoikeudesta, valtiosyyttäjä Heidi Savurinne valtakunnansyyttäjän toimistosta, tutkija Juho Partanen Keskusrikospoliisista, asianajaja Tuuli Hong Suomen

Asianajaliitosta ja tutkijatohtori Otava Piha Helsingin yliopistosta. Jokisen sijasta sisäministeriön edustajana toimi johtava asiantuntija Jaana Vuorio 12.3. lähtien. Pennanen myös toimi työryhmän sihteerinä.

Työryhmä on kuullut asiantuntijoina Euroopan kriminaalipolitiikan instituuttia (HEUNI), Rikosuhripäivystystä (RIKU), adoptiolautakuntaa ja professori Sakari Melanderia Helsingin yliopistosta.

Työryhmä on toimeksiantonsa mukaisesti arvioinut, mitä lainsäädäntömuutoksia muutosdirektiivin täytäntöönpano edellyttää, ja valmistellut tämän perusteella tarvittavat lainsäädäntömuutokset sekä arvioinut muutosten pääasialliset vaikutukset.

Työryhmän mietinnössä ehdotetaan muutettavaksi rikoslakia. Lisäksi ehdotetaan rikoslain muuttamisen johdosta tarpeellisten muutosten tekemistä pakkokeinolakiin, poliisilakiin, oikeudenkäymiskaareen ja esitutkintalakiin.

Rikoslain vapautteen kohdistuvia rikoksia koskevaan lukuun ehdotetaan ensinnäkin ihmiskauppasäännöksen muuttamista siten, että sijaissynnyttäjäksi saattaminen lisättäisiin yhdeksi teon tarkoituksiksi. Ehdotuksen mukaisella muutoksella ei kriminalisoitaisi yleisesti kaikkia sijaissynnytyjärjestelyjä sellaisinaan, vaan myös ihmiskaupparikoksen muiden osa-alueiden olisi täytyttävä, jotta kyse olisi ihmiskaupasta. Toiseksi lukuun ehdotetaan lisättäväksi uusi rangaistussäännös, joka koskisi ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöä. Teossa olisi kyse ihmiskaupparikoksen kohteena olevan henkilön suorittaman palvelun käyttämisestä. Teko olisi rangaistava tahallisenä, ja sen rangaistusasteikko olisi sakosta vankeuteen enintään yhdeksi vuodeksi. Kolmanneksi luvun oikeushenkilön rangaistusvastuuta koskevaa säännöstä ehdotetaan muutettavaksi siten, että edellä mainittu uusi rangaistussäännös tulisi oikeushenkilön rangaistusvastuun piiriin.

Pakkokeinolakiin tehtävien muutosten johdosta uutta ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöä koskevaa rikosta koskevassa esitutkinnassa voitaisiin tietyin edellytyksin käyttää salaisiin pakkokeinoiniin kuuluvia televalvontaa, televalvontaa telesoitteen tai telepäätelaitteen haltijan suostumuksella sekä peiteltyä tiedonhankintaa. Poliisilakiin tehtävien muutosten johdosta kyseiset keinot olisivat käytettävissä myös tällaisen rikoksen estämiseksi. Oikeudenkäymiskaareen ja esitutkintalakiin tehtävien muutosten johdosta ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäytön asianomistajan kuulustelusta esitutkinnassa tehtyä ääni- ja kuvataidennetta voitaisiin tietyissä asianomistajaa koskevissa tilanteissa käyttää tuomioistuimessa todisteena, jos syytetylle on varattu asianmukainen mahdollisuus esittää kuulusteltavalle kysymyksiä.

Saatuaan työnsä valmiiksi työryhmä luovuttaa mietintönsä kunnioittavasti oikeusministeriölle.

Helsingissä 17. päivänä syyskuuta 2025

Sonja Sjöman

Aino Pennanen

Jaana Vuorio

Katri Lyijynen

Minna Viuhko

Ariann Grandell

Peter Huhanantti

Heidi Savurinne

Juho Partanen

Tuuli Hong

Otava Piha

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi rikoslakia, pakkokeinolakia, poliisilakia, oikeudenkäymiskaarta ja esitutkintalakia.

Esityksen mukaisella lainsäädännöllä pantaisiin kansallisesti täytäntöön ihmiskaupan ehkäisemisestä ja torjumisesta sekä ihmiskaupan uhrien suojelemisesta annetun direktiivin muuttamisesta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin, jäljempänä muutosdirektiivi, mukaiset velvoitteet.

Rikoslain vapautteen kohdistuvia rikoksia koskevaan lukuun ehdotetaan ihmiskauppasäännöksen muuttamista siten, että sijaisynnyttäjäksi saattaminen lisättäisiin yhdeksi teon tarkoitukseksi. Lukuun lisättäisiin myös uusi rangaistussäännös, joka koskisi ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöä. Oikeushenkilön rangaistusvastuuta koskevaa säännöstä ehdotetaan muutettavaksi siten, että edellä mainittu uusi rangaistussäännös tulisi oikeushenkilön rangaistusvastuun piiriin.

Lisäksi tehtäisiin edellä mainittujen lainmuutosten vuoksi tarpeelliset muutokset pakkokeinolakiin, poliisilakiin, oikeudenkäymiskaareen ja esitutkintalakiin. Pakkokeinolakiin tehtävien muutosten johdosta uutta ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöä koskevaa rikosta koskevassa esitutkinnassa voitaisiin tietyin edellytyksin käyttää salaisiin pakkokeinoihin kuuluvia televalvontaa, televalvontaa teleosoitteen tai telepäätelaitteen haltijan suostumuksella sekä peiteltyä tiedonhankintaa. Poliisilakiin tehtävien muutosten johdosta kyseiset keinot olisivat käytettävissä myös tällaisen rikoksen estämiseksi. Oikeudenkäymiskaareen ja esitutkintalakiin tehtävien muutosten johdosta ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäytön asianomistajan kuulustelusta esitutkinnassa tehtyä ääni- ja kuvataallennetta voitaisiin tietyissä asianomistajaa koskevissa tilanteissa käyttää tuomioistuimessa todisteena, jos syytetylle on varattu asianmukainen mahdollisuus esittää kuulusteltavalle kysymyksiä.

Ehdotetut lait on tarkoitettu tulemaan voimaan 15.7.2026, jolloin muutosdirektiivi on viimeistään pantava täytäntöön.

1 Asian tausta ja valmistelu

1.1 Tausta

Esityksen valmisteluun on johtanut Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EU) 2024/1712 ihmiskaupan ehkäisemisestä ja torjumisesta sekä ihmiskaupan uhrien suojelemisesta annetun direktiivin 2011/36/EU muuttamisesta (jäljempänä ”muutosdirektiivi”), joka on pantava kansallisesti täytäntöön viimeistään 15.7.2026.

Muutosdirektiivin johdanto-osassa todetaan, että Euroopan unionin (jäljempänä ”EU”) tärkein oikeudellinen väline ihmiskaupan ehkäisemiseksi ja torjumiseksi sekä sen uhrien suojelemiseksi on Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2011/36/EU (jäljempänä ”ihmiskauppadirektiivi”, ”direktiivi”), joka sisältää rikosten ja seuraamusten määrittelyä koskevat vähimmäissäännöt sekä säännöksiä, joilla parannetaan ihmiskaupan ehkäisemistä, uhreille annettavaa apua ja heidän suojelemistaan.

Vuoden 2011 ihmiskauppadirektiivi sisälsi ennen siihen muutosdirektiivillä tehtyjä muutoksia ensinnäkin säännökset direktiivin kohteesta (1 artikla), ihmiskaupan liittyvistä rikoksista (2 artikla) ja niitä koskevasta yllytyksestä, avunannosta ja yrityksestä (3 artikla), seuraamuksista (4 artikla), oikeushenkilöiden vastuusta (5 artikla), seuraamuksista oikeushenkilöille (6 artikla), takavarikoimisesta ja menetyksi tuomitsemisesta (7 artikla), uhrin syyttämättä jättämisestä tai tälle määrättyjen seuraamusten soveltamatta jättämisestä (8 artikla), tutkinnasta ja syytetoimista (9 artikla) sekä lainkäyttövallasta (10 artikla). Lisäksi direktiivi sisälsi säännökset ihmiskaupan uhrien ja lapsiuhrien auttamisesta, tukemisesta ja suojelemisesta (11–16 artiklat), ihmiskaupan uhreille maksettavista korvauksista (17 artikla), ihmiskaupan ehkäisystä (18 artikla), kansallisista raportioijista tai vastaavista mekanismeista (19 artikla), ihmiskaupan torjuntaa koskevan unionin strategian koordinoinnista (20 artikla) ja puitepäätöksen 2002/629/YOS korvaamisesta (21 artikla) sekä tavanomaiset direktiivin loppusäännökset (22–25 artiklat). Muutosdirektiivillä yksi artikla on poistettu, useita artikloja on muutettu ja jotkin artiklat on säilytetty ennallaan. Lisäksi muutosdirektiivillä on lisätty joitakin uusia artikloja.

Muutosdirektiivin johdanto-osan mukaan direktiiviä 2011/36/EU on ollut tarpeen muuttaa, jotta voidaan puuttua ihmiskaupan uusiin suuntauksiin ja komission havaitsemiin puutteisiin sekä tehostaa ihmiskaupan torjuntatoimia.

Suomi on liittynyt myös ihmiskaupan vastaisesta toiminnasta tehtyyn Euroopan neuvoston yleissopimukseen (SopS 43 ja 44/2012), joka on tullut Suomen osalta voimaan 1.9.2012. Euroopan neuvoston alaisuudessa toimiva ihmiskaupan vastaisen toiminnan asiantuntijaryhmä GRETA on kolmannella arviointikierroksella 10.6.2024 antanut Suomea koskevassa raportissaan Suomelle yleissopimuksen täytäntöönpanoa koskevia suosituksia.

1.2 Valmistelu

1.2.1 Muutosdirektiivin valmistelu

Euroopan komissio teki 19.12.2022 ehdotuksen (COM(2022) 732 final) Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi, jolla muutettaisiin Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviä 2011/36/EU ihmiskaupan ehkäisemisestä ja torjumisesta sekä ihmiskaupan uhrien suojelemisesta ja neuvoston puitepäätöksen 2002/629/YOS korvaamisesta. Muutosdirektiiviehdotus annettiin SEUT 82 artiklan 2 kohdan ja 83 artiklan 1 kohdan nojalla. SEUT 82 artiklan 2 kohdan mukaan Euroopan parlamentti ja neuvosto voivat tavallista lainsäätämisyjärjestystä noudattaen annetuilla direktiiveillä säätää vähimmäissäännöistä sikäli kuin se on tarpeen tuomioiden ja oikeusviranomaisten päätösten vastavuoroisen tunnustamisen sekä poliisiyhteistyön ja oikeudellisen yhteistyön helpottamiseksi rajat ylittävissä rikosasioissa. Vähimmäissäännöt koskevat kohdan mukaan todisteiden vastavuoroista hyväksyttävyyttä jäsenvaltioissa, yksilön oikeuksia rikosasioiden käsittelyssä, rikosten uhrien oikeuksia ja muita tietyllä tavalla määriteltyjä rikosasioiden käsittelyn erityisiä osatekijöitä. SEUT 83 artiklan 1 kohdan mukaan Euroopan parlamentti ja neuvosto voivat tavallista lainsäätämisyjärjestystä noudattaen annetuilla direktiiveillä säätää rikosten ja seuraamusten määrittelyä koskevista vähimmäissäännöistä erityisen vakavan rikollisuuden alalla, joka on rajat ylittävää joko rikosten luonteen tai vaikutusten johdosta tai sen vuoksi, että niiden torjuminen yhteisin perustein on erityisesti tarpeen. Kohdan mukaan tällainen rikollisuuden ala on esimerkiksi ihmiskauppa.¹

Valtioneuvosto lähetti 2.2.2023 eduskunnalle perustuslain 96 §:n 2 momentin mukaisesti kirjelmän komission ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi ihmiskaupan ehkäisemisestä ja torjumisesta sekä ihmiskaupan uhrien suojelemisesta annetun direktiivin 2011/36/EU muuttamisesta (U 108/2022 vp). Valtioneuvosto lähetti 3.5.2023 asiassa eduskunnalle U-jatkokirjeen (UJ 5/2023).

1 Muutosdirektiiviehdotukseen liittyvä vaikutusarviointi on saatavissa osoitteessa <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52022SC0425>.

Eduskunnan lakivaliokunta ja hallintovaliokunta antoivat asiassa lausunnot (LaVL 37/2022 vp, HaVL 41/2022 vp, LaVL 2/2023 vp ja HaVL 2/2023 vp). Suuri valiokunta yhtyi erikoisvaliokuntien lausuntojen mukaisesti valtioneuvoston kantoihin (SuVEK 212/2022 vp ja SuVEK 12/2023 vp).

Suomi piti ihmiskaupparikosten vakavuuden vuoksi tärkeänä ihmiskaupan torjunnan sekä ihmiskaupan uhrien tunnistamisen, auttamisen ja tukemisen tehokkuutta, johon komission ehdottamat muutokset liittyivät. Suomi kiinnitti huomiota muun muassa siihen, että EU-tason rikoslainsäädännön valmistelussa on kunnioitettava kansallisten oikeusjärjestelmien perinteitä ja erityisesti seuraamusjärjestelmän sisäistä johdonmukaisuutta. Suomi kiinnitti huomiota myös siihen, että rikoslainsäädännön käyttö on viimesijainen keino ja että rikosoikeudellisen sääntelyn on oltava täsmällistä ja tarkkarajaista.

Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EU) 2024/1712 ihmiskaupan ehkäisemisestä ja torjumisesta sekä ihmiskaupan uhrien suojelemisesta annetun direktiivin 2011/36/EU muuttamisesta annettiin 13.6.2024.

1.2.2 Hallituksen esityksen valmistelu

Oikeusministeriö asetti 14.1.2025 työryhmän, jonka tehtävänä oli arvioida, mitä lainsäädäntömuutoksia muutosdirektiivin täytäntöönpano edellyttää, ja valmistella tarvittavat lainsäädäntömuutokset. Työryhmän tuli arvioida myös muutosten pääasialliset vaikutukset. Työryhmän mietintö oli laadittava hallituksen esityksen muotoon. Työryhmän toimikausi oli 14.1.–15.9.2025.²

Työryhmä kuuli asiantuntijoina Helsingin yliopiston rikosoikeuden professori Sakari Melanderia, rikosuhripäivystystä (RIKU), Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston (Valvira) alaista adoptiolautakuntaa ja oikeusministeriön yhteydessä itsenäisenä yksikkönä toimivaa Euroopan kriminaalipolitiikan instituuttia (HEUNI).

Osa työryhmästä osallistui työryhmätyöskentelyn aikana 13.3.2025 komission ja EU:n ihmiskaupan vastaisen koordinaattorin järjestämään tilaisuuteen, jossa keskusteltiin joistakin muutosdirektiivin täytäntöönpanoa koskevista kysymyksistä.

---

2 Valmisteluasiakirjat löytyvät osoitteesta <https://oikeusministerio.fi/hanke?tunnus=OM002:00/2025>.

Muiden EU:n jäsenvaltioiden suunnittelemaa keinoja selvitettiin työryhmätyöskentelyn aikana kaikille EU:n jäsenvaltioille suunnatussa kyselyssä, johon sisällytettiin nykytilaa ja suunniteltuja muutoksia koskevia kysymyksiä muutosdirektiivillä muutetusta ihmiskaupan tarkoituksia koskevasta sääntelystä (2 artiklan 3 kohta), uudesta ihmiskaupan uhrien tarjoamien palveluiden käyttöä koskevasta kriminalisointivelvoitteesta (18 a artikla) sekä ihmiskaupan uhrien tunnistamis- ja ohjausmekanismista (NRM) (11 artiklan 4 kohta). Vastauksia saatiin muodollisesti kahdeksasta ja sisällöllisesti kuudesta valtiosta (Ruotsi, Saksa, Ranska, Romania, Slovakia, Latvia).

Työryhmä luovutti mietintönsä 17.9.2025.

2 Muutosdirektiivin tavoitteet ja pääasiallinen sisältö

Muutosdirektiivin tavoitteena on ihmiskaupan ehkäiseminen ja torjuminen sekä ihmiskaupan uhrien tukeminen.

Muutosdirektiivi sisältää säännöksiä koskien muun muassa ihmiskaupan määritelmää, ihmiskaupan uhrien tarjoamien palveluiden käytön kriminalisoimista, seuraamuksia luonnollisille henkilöille ja oikeushenkilöille, ihmiskaupan uhrien auttamista ja tukemista, kansallisia ihmiskaupan torjunnan koordinaattoreita ja tietojenkeruuta ja tilastoja.

3 Nykytila ja sen arviointi

3.1 Lainsäädäntö

Muutosdirektiivi sisältää laajasti eri kansallisia säädöksiä koskevia velvoitteita. Tässä jaksossa kuvataan tiiviisti näistä kansallisista säädöksistä olennaisimpia sekä lisäksi niitä säädöksiä, joihin esityksessä katsotaan olevan perusteltua ehdottaa muutoksia niiden ehdotettavien lainsäädäntömuutosten vuoksi, jotka aiheutuvat suoraan muutosdirektiivistä. Tarkemmin muutosdirektiivin suhdetta kansallisiin säädöksiin kuvataan osiossa 3.3.

Rikoslaki

Rikoslain 25 luvun 3 §:ssä säädetään ihmiskaupasta ja 3 a §:ssä törkeästä ihmiskaupasta. Luvun 3 §:n 1 momentin mukaan joka 1) käyttämällä hyväksi toisen riippuvaista asemaa tai turvatonta tilaa taikka toista painostamalla, 2) erehdyttämällä toista tai tämän erehdystä hyväksi käyttämällä, 3) maksamalla korvauksen toista määräysvallassaan pitävälle henkilölle tai 4) ottamalla vastaan sellaisen korvauksen ottaa toisen määräysvaltaansa, värvää toisen taikka luovuttaa, kuljettaa, vastaanottaa tai majoittaa toisen hänen saattamisekseen 20 luvun 10 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitetun tai siihen rinnastettavan seksuaalisen hyväksikäytön kohteeksi, pakkotyöhön, pakkoavioliittoon tai siihen rinnastettavaan liittoon tai muihin ihmisarvoa loukkaaviin olosuhteisiin taikka elimien tai kudoksien poistamiseksi, on tuomittava ihmiskaupasta vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään kuudeksi vuodeksi. Pykälän 2 momentin mukaan ihmiskaupasta tuomitaan myös se, joka ottaa määräysvaltaansa kahdeksaatoista vuotta nuoremman henkilön taikka värvää, luovuttaa, kuljettaa, vastaanottaa tai majoittaa tämän 1 momentissa mainitussa tarkoituksessa, vaikka mitään 1 momentin 1–4 kohdassa tarkoitettua keinoa ei olisi käytetty. Pykälän 3 momentin mukaan yritys on rangaistava.

Törkeästä ihmiskaupasta on 3 a §:n mukaisesti kyse, jos ihmiskaupassa 1) käytetään 3 §:ssä tarkoitettujen keinojen sijasta tai lisäksi väkivaltaa, uhkausta tai kavaluutta, 2) aiheutetaan tahallisesti tai törkeällä huolimattomuudella toiselle vaikea ruumiinvamma, vakava sairaus tai hengenvaarallinen tila taikka näihin rinnastettavaa erityisen tuntuva kärsimystä, 3) rikos kohdistuu kahdeksaatoista vuotta nuorempaan lapseen tai henkilöön, jonka kyky puolustaa itseään on olennaisesti heikentynyt, tai 4) rikos tehdään osana 6 luvun 5 §:n 2 momentissa tarkoitetun järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaa, ja rikos on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä.

Törkeän ihmiskaupan rangaistusasteikko on vankeutta vähintään kahdeksi ja enintään kymmeneksi vuodeksi. Säännöksen 2 momentin mukaan törkeästä ihmiskaupasta tuomitaan myös se, joka alistaa toisen orjuuteen tai pitää toista orjuudessa, kuljettaa orjia tai käy kauppaa orjilla, jos teko kokonaisuutena arvostellen on törkeä. Säännöksen 3 momentin mukaan yritys on rangaistava.

Rikoslain 20 luvun 8 §:ssä säädetään seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäytöstä. Pykälän 1 momentin mukaan se, joka lupaamalla tai antamalla välitöntä taloudellista arvoa edustavan korvauksen saa 10 tai 11 §:ssä taikka 25 luvun 3 tai 3 a §:ssä tarkoitetun rikoksen kohteena olevan henkilön ryhtymään sukupuoliyhteyteen tai siihen rinnastettavaan seksuaaliseen tekoon, on tuomittava, jollei teko ole 9 §:n mukaan rangaistava, seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäytöstä sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi. Viitatussa 10 §:ssä säädetään rangaistavaksi paritus ja 11 pykälässä törkeä paritus ja 25 luvun 3 §:ssä ihmiskauppa ja 3 a §:ssä törkeä ihmiskauppa.

Pykälän 2 momentin mukaan seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäytöstä tuomitaan myös se, joka käyttää hyväkseen kolmannen lupaamaa tai antamaa 1 momentissa tarkoitettua korvausta ryhtymällä sukupuoliyhteyteen tai siihen rinnastettavaan seksuaaliseen tekoon sanotussa momentissa tarkoitetun rikoksen kohteena olevan henkilön kanssa.

Pykälän 3 momentin mukaan seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäytöstä tuomitaan niin ikään se, joka tekee 1 tai 2 momentissa tarkoitetun teon, vaikka hänellä on ollut syytä epäillä 1 tai 2 momentissa tarkoitetun henkilön olevan 10 tai 11 §:ssä taikka 25 luvun 3 tai 3 a §:ssä tarkoitetun rikoksen kohteena.

Pykälän 4 momentin mukaan tahallisen rikoksen yritys on rangaistava.

Rikoslain 20 luvun 8 § on toissijainen suhteessa luvun 9 §:ään, joka koskee korvauksen tarjoamista nuoreen kohdistuvasta seksuaalisesta teosta. 9 §:ää koskee ankarampi rangaistusasteikko, joka on sakosta vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi. 9 §:ssä rangaistavaksi säädetystä teosta on pykälän 1 momentin mukaan kyse, kun henkilö lupaamalla tai antamalla korvauksen saa kahdeksaatoista vuotta nuoreman henkilön ryhtymään sukupuoliyhteyteen tai muuhun seksuaaliseen tekoon. Pykälän 2 momentin mukaan korvauksen tarjoamisesta nuoreen kohdistuvasta seksuaalisesta teosta tuomitaan myös se, joka on osapuolena kahdeksaatoista vuotta nuoreman henkilön kanssa sukupuoliyhteydessä tai muussa seksuaalisessa teossa, joista toinen on luvannut tai antanut korvauksen. Pykälän 3 momentin mukaan kyseisen rikoksen yritys on rangaistava.

Hedelmöityshoitolaki ja adoptiolaki

Hedelmöityshoidoista annetun lain (1237/2006, jäljempänä ”hedelmöityshoitolaki”) 8 §:n mukaan hedelmöityshoitoa ei saa antaa, jos on syytä olettaa, että lapsi aiotaan antaa adoptiolapseksi. Säännös käytännössä kieltää hedelmöityshoitoihin perustuvat sijaissyntytysjärjestelyt. Säännöksen rikkominen on kriminalisoitu lain 35 §:ssä hedelmöityshoitorikkomuksena, josta seuraa sakkorangaistus.

Adoptiosta säädetään adoptiolaissa (20.1.2012/22). Lain 1 §:n mukaan adoption tarkoituksena on edistää lapsen parasta vahvistamalla lapsen ja vanhemman suhde adoptoitavan ja adoptionhakijan välille. Laissa säädetään myös muun muassa adoption edellytyksistä (2 luku), adoptioeuvonnasta (4 luku) ja lupamenettelystä adoptioasioissa (6 luku). Adoption edellytyksiä koskien 3 §:n 1 momentin mukaan alaikäisen lapsen adoptio voidaan vahvistaa, jos sen harkitaan olevan lapsen edun mukaista ja on selvitetty, että lapsi tulee saamaan hyvän hoidon ja kasvatuksen. Lain 5 §:n 1 momentin mukaan puolestaan adoptiota ei voida vahvistaa, jos adoption johdosta on annettu tai luvattu antaa korvausta taikka jos joku muu kuin adoptionhakija on adoption vahvistamisen varalta suorittanut tai sitoutunut suorittamaan korvausta lapsen elatusta varten.

Laki kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta

Laissa kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta (746/2011, jäljempänä ”vastaanottolaki”) säädetään muun muassa ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmästä. Lain 2 §:n mukaan lakia sovelletaan muun muassa ihmiskaupan uhrin auttamiseen. Lain 3 §:n mukaan kyseisessä laissa auttamisjärjestelmällä tarkoitetaan järjestelmää, jonka puitteissa ihmiskaupan uhrien auttaminen järjestetään, ja auttamistoimilla ihmiskaupan uhreille annettavia palveluja ja tukitoimia. Lain 8 §:n mukaan Joutsenon vastaanottokeskus ylläpitää auttamisjärjestelmää ja auttamisjärjestelmän käytännön toiminnan ohjaus, suunnittelu ja valvonta kuuluvat Maahanmuuttovirastolle.

Lain 35 §:n mukaan auttamisjärjestelmään esitetty henkilö otetaan auttamisjärjestelmään ja tunnistetaan ihmiskaupan uhriksi, jos olosuhteiden perusteella arvioidaan, että kyseessä voi olla ihmiskaupan uhri ja hän on auttamistoimien tarpeessa. Lain 34 §:n mukaan julkisen, yksityisen tai kolmannen sektorin toimija tai henkilö itse voi tehdä Joutsenon vastaanottokeskukselle esityksen ihmiskaupan uhriksi olettamansa henkilön ottamiseksi auttamisjärjestelmään.

Vastaanottolain 38 a §:ssä säädetään auttamistoimista. Pykälän 1 momentin mukaan ihmiskaupan uhria voidaan auttaa seuraavilla toimilla: neuvonta ja ohjaus, turvallinen majoitus, vastaanottoraha tai toimeentulotuki, sosiaalipalvelut, terveydenhuoltopalvelut, tulkki- ja käännöspalvelut, oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetussa laissa (689/1997) ja oikeusapulaissa (257/2002) tarkoitettu oikeusapu sekä oikeudellinen neuvonta, ilman huoltajaa olevan lapsiuhrin vanhemman tai muun hänen tosiasiallisesta huollostaan vastanneen henkilön jäljittäminen sekä turvallisen paluun tukeminen.

Pakkokeinolaki

Pakkokeinolaisissa (806/2011) säädetään rikosten esitukinnassa käytettävistä pakkokeinoista. Pakkokeinolain mukaisten pakkokeinojen käyttöä rajoittavat ensinnäkin lain yleiset säännökset, jotka ovat lain 1 luvussa. Lain 1 luvun suhteellisuusperiaatetta koskevan 2 §:n mukaan pakkokeinoja saadaan käyttää vain, jos pakkokeinon käyttöä voidaan pitää puolustettavana ottaen huomioon tutkittavana olevan rikoksen törkeys, rikoksen selvittämisen tärkeys sekä rikoksesta epäillylle tai muille pakkokeinon käytöstä aiheutuva oikeuksien loukkaaminen ja muut asiaan vaikuttavat seikat. Vähimmän haitan periaatetta koskevan 3 §:n mukaan pakkokeinon käytöllä ei kenenkään oikeuksiin saa puuttua enempää kuin on välttämätöntä käytön tarkoituksen saavuttamiseksi. Pakkokeinon käytöllä ei saa aiheuttaa kenellekään tarpeettomasti vahinkoa tai haittaa. Hienotunteisuusperiaatetta koskevan 4 §:n mukaan pakkokeinoja käytettäessä on vältettävä aiheettoman huomion herättämistä ja toimittava muutenkin hienotunteisesti.

Lisäksi pakkokeinolain 10 luvun mukaisten salaisten pakkokeinojen käytön yleisenä edellytyksenä on luvun 2 §:n 1 momentin mukaan se, että käytöllä voidaan olettaa saatavan rikoksen selvittämiseksi tarvittavia tietoja. Säännöksen 3 momentin mukaan salaisen pakkokeinon käyttö on lopetettava ennen päätöksessä mainitun määräajan päättymistä, jos käytön tarkoitus on saavutettu tai sen edellytyksiä ei enää ole.

Pakkokeinolain 10 luvun 6 §:ssä säädetään televalvonnasta ja sen edellytyksistä. Pykälän 1 momentin mukaan televalvonnalla tarkoitetaan sähköisen viestinnän palveluista annetun lain 3 §:n 36 kohdassa tarkoitettujen viestinnän välittäjän hallussa olevien välitystietojen hankkimista viestistä, joka on lähetetty tämän luvun 3 §:ssä tarkoitettuun viestintäverkkoon kytketystä telesoitteesta tai telepäätelaitteesta taikka vastaanotettu tällaiseen osoitteeseen tai laitteeseen, sekä telesoitteen tai telepäätelaitteen sijaintitiedon hankkimista taikka osoitteen tai laitteen käytön tilapäistä estämistä. Välitystiedolla tarkoitetaan tässä laissa sähköisen viestinnän palveluista annetun lain 3 §:n 7 kohdassa tarkoitettuun käyttäjään tai mainitun pykälän

30 kohdassa tarkoitettuun tilaajaan yhdistettävissä olevaa viestiä koskevaa tietoa, jota viestintäverkoissa käsitellään viestien siirtämiseksi, jakelemiseksi tai tarjolla pitämiseksi. Säännöksen 2 momentin mukaan esitutkintaviranomaiselle voidaan antaa lupa kohdistaa televalvontaa rikoksesta epäillyn hallussa olevaan tai hänen oletettavasti muuten käyttämäänsä teleosoitteeseen tai telepäätelaitteeseen, jos epäiltyä on syytä epäillä rikoksesta, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään neljä vuotta vankeutta, tai jostakin momentissa erikseen määritellystä rikoksesta. Momentin 4 kohdassa seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttö on yksi televalvonnan perusterikoksista.

Luvun 7 §:ssä säädetään televalvonnasta teleosoitteen tai telepäätelaitteen haltijan suostumuksella. Pykälän 1 momentin mukaan esitutkintaviranomainen saa kohdistaa televalvontaa rikoksesta epäillyn, asianomistajan, todistajan tai muun henkilön suostumuksella tämän hallinnassa olevaan teleosoitteeseen tai telepäätelaitteeseen, kun on syytä epäillä jotakin momentissa tarkoitettua rikosta. Pykälän 3 momentin mukaan, jos esitutkinta koskee 6 §:n 2 momentissa tarkoitettua rikosta ja henkilön terveydentila on huonontunut niin, että hän on ilmeisen kykenemätön antamaan 1 momentissa tarkoitettua suostumusta, esitutkintaviranomainen saa kohdistaa televalvontaa henkilön hallinnassa olevaan teleosoitteeseen tai telepäätelaitteeseen ilman henkilön suostumusta. Edellytyksenä on lisäksi, että tätä on pidettävä välttämättömänä asian kiireellisyys ja muut asiaan vaikuttavat seikat huomioon ottaen. Pykälän 1 momentin 6 kohdan mukaan seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttö kuuluu kyseisen pakkokeinon perusterikoksiin. Momentin 4 kohdan mukaan kyseisen pakkokeinon perusterikoksiin kuuluu myös muu kuin 3 kohdassa tarkoitettu teleosoitetta tai telepäätelaitetta käyttäen tehty rikos.

Luvun 14 §:ssä säädetään peittelystä tiedonhankinnasta ja sen edellytyksistä. Pykälän 1 momentin mukaan peiteltyllä tiedonhankinnalla tarkoitetaan tiettyyn henkilöön kohdistuvaa lyhytkestoisessa vuorovaikutuksessa tapahtuvaa tiedonhankintaa, jossa tehtävän salaamiseksi käytetään vääriä, harhauttavia tai peiteltyjä tietoja. Peitelty tiedonhankinta asettuu suunnitelmallisen tarkkailun ja peitetoiminnan välimaastoon, koska siinä pyrittäisiin henkilökohtaiseen kontaktiin tiedonhankinnan kohteen kanssa mutta ei kuitenkaan pyrittäisi pitkäaikaiseen kanssakäymiseen ja erityisen luottamussuhteen muodostamiseen kuten peitetoiminnassa (HE 222/2010 vp, s. 386). Pykälän 5 momentin mukaan peitelty tiedonhankinta ei ole sallittua asunnossa edes asunnonhaltijan myötävaikutuksella. Pykälän 2 momentin mukaan poliisi saa käyttää peiteltyä tiedonhankintaa, jos on syytä olettaa, että toimenpiteellä saadaan selvitystä jostakin momentissa tarkoitettua rikoksesta. Momentin 2 kohdassa seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttö on yksi peiteltyyn tiedonhankinnan perusterikoksista.

Poliisilaki

Poliisilain (872/2011) 5 luvussa säädetään salaisista tiedonhankintakeinoista. Luvun 1 §:n 1 momentin mukaan luvussa säädetään muun muassa televalvonnan ja peitel-lyn tiedonhankinnan käyttämisestä rikoksen estämiseen. Näitä tiedonhankintakeinoja voidaan käyttää salassa niiden kohteilta. Pykälän 2 momentin mukaan rikoksen estämisellä tarkoitetaan toimenpiteitä, joiden tavoitteena on estää rikos, sen yritys tai valmistelu, kun henkilön toiminnasta tehtyjen havaintojen tai siitä muuten saatujen tietojen vuoksi voidaan perustellusti olettaa hänen syyllistyvän rikokseen, taikka keskeyttää jo aloitetun rikoksen tekeminen tai rajoittaa siitä välittömästi aiheutuvaa vahinkoa tai vaaraa.

Luvun 2 §:ssä säädetään salaisten tiedonhankintakeinojen käytön edellytyksistä. Pykälän 1 momentin mukaan salaisen tiedonhankintakeinon käytön yleisenä edellytyksenä on, että sillä voidaan olettaa saatavan rikoksen estämiseksi tai paljastamiseksi taikka vaaran torjumiseksi tarvittavia tietoja. Pykälän 3 momentin mukaan salaisen tiedonhankintakeinon käyttö on lopetettava ennen päätöksessä mainitun määräajan päättymistä, jos käytön tarkoitus on saavutettu tai sen edellytyksiä ei enää ole.

Seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttö on perusterikoksena kolmessa luvun pykälässä vastaavasti kuin mitä on säädetty pakkokeinolaissa: televalvonta ja sen edellytykset (8 §), televalvonta teleosoitteen tai telepäätelaitteen haltijan suostumuksella (9 §) ja peitelty tiedonhankinta ja sen edellytykset (15 §).

Televalvontaa ja sen edellytyksiä koskevan 8 §:n 1 momentin mukaan televalvonnalla tarkoitetaan sähköisen viestinnän palveluista annetun lain 3 §:n 36 kohdassa tarkoitetun viestinnän välittäjän hallussa olevien välitystietojen hankkimista viestistä, joka on lähetetty tämän luvun 5 §:ssä tarkoitettuun viestintäverkkoon kytketystä teleosoitteesta tai telepäätelaitteesta taikka vastaanotettu tällaiseen osoitteeseen tai laitteeseen, sekä teleosoitteen tai telepäätelaitteen sijaintitiedon hankkimista taikka osoitteen tai laitteen käytön tilapäistä estämistä. Välitystiedolla tässä laissa tarkoitetaan sähköisen viestinnän palveluista annetun lain 3 §:n 7 kohdassa tarkoitettuun käyttäjään tai mainitun pykälän 30 kohdassa tarkoitettuun tilaajaan yhdistettävissä olevaa viestiä koskevaa tietoa, jota viestintäverkoissa käsitellään viestien siirtämiseksi, jakelemiseksi tai tarjolla pitämiseksi. Pykälän 2 momentin mukaan poliisille voidaan rikoksen estämiseksi antaa lupa kohdistaa televalvontaa henkilön hallussa olevaan tai hänen oletettavasti muuten käyttämäänsä teleosoitteeseen tai telepäätelaitteeseen, jos henkilön lausumien, uhkausten tai käyttäytymisen perusteella taikka muutoin voidaan perustellusti

olettaa hänen syyllistyvän johonkin momentissa tarkoitettuun rikokseen. Momentin 4 kohdassa seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttö on yhtenä perusterikoksena.

Televalvontaa telesoitteen tai telepäätelaitteen haltijan suostumuksella koskevan 9 §:n mukaan poliisi saa kohdistaa rikoksen estämiseksi televalvontaa henkilön suostumuksella tämän hallinnassa olevaan telesoitteeseen tai telepäätelaitteeseen, kun jonkun voidaan lausumiensa tai muun käyttäytymisensä perusteella perustellusti olettaa syyllistyvän johonkin pykälässä tarkoitettuun rikokseen. Pykälän 6 kohdan mukaisesti seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttö on yksi perusterikoksista.

Peiteltyä tiedonhankintaa koskevan 15 §:n 1 momentin mukaan peiteltyllä tiedonhankinnalla tarkoitetaan tiettyyn henkilöön kohdistuvaa lyhytkestoisessa vuorovaiikutuksessa tapahtuvaa tiedonhankintaa, jossa poliisimiehen tehtävän salaamiseksi käytetään vääriä, harhauttavia tai peiteltyjä tietoja. Pykälän 2 momentin mukaan poliisi saa käyttää peiteltyä tiedonhankintaa rikoksen estämiseksi, jos henkilön lausumien tai muun käyttäytymisen perusteella voidaan perustellusti olettaa hänen syyllistyvän johonkin momentissa tarkoitettuun rikokseen. Momentin 2 kohdassa seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttö on yhtenä perusterikoksena. Pykälän 3 momentin mukaan peitelty tiedonhankinta ei ole sallittua asunnossa edes asunnonhaltijan myötävaikutuksella.

Oikeudenkäymiskaari

Oikeudenkäymiskaarta (4/1734) sovelletaan oikeudenkäyntiin yleisissä tuomioistuimissa, jollei oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetusta laista (689/1997) tai muusta laista toisin johdu. Oikeudenkäymiskaaren 17 luvussa säädetään todistelusta. Luvun kirjallisen kertomuksen käyttökieltoa koskevan 24 §:n 2 momentin mukaan tuomioistuimessa ei saa käyttää todisteena esitutkintapöytäkirjaan tai muulle asiakirjalle merkittyä tai muulla tavalla tallennettua lausumaa, ellei laissa toisin säädetä, paitsi jos lausuman antajaa ei voida kuulustella pääkäsittelyssä tai pääkäsittelyn ulkopuolella taikka hän on jäänyt asianmukaisista toimenpiteistä huolimatta tavoittamatta, eikä asian ratkaisemista tulisi enää viivyttää.

Pykälän 3 momentin mukaan seuraavien esitutkinnassa videotallenteeseen tai siihen rinnastettavaan muuhun kuva- ja äänitallenteeseen tallennettua kuulustelua voidaan kuitenkin käyttää todisteena, jos syytetylle on varattu asianmukainen mahdollisuus esittää kuulusteltavalle kysymyksiä: 1) henkilö, joka ei ole täyttänyt 15 vuotta tai jonka henkinen toiminta on häiriintynyt; 2) 15–17-vuotias asianomistaja, joka on erityisen suojelun tarpeessa ottaen huomioon etenkin

hänen henkilökohtaiset olosuhteensa ja rikoksen laatu; 3) rikoslain 20 luvun 1–5 tai 8–16 §:ssä tarkoitetun seksuaalirikoksen tai rikoslain 25 luvun 3 tai 3 a §:ssä tarkoitetun ihmiskaupan tai törkeän ihmiskaupan 15–17-vuotias asianomistaja, joka ei halua tulla oikeudenkäyntiin kuultavaksi; 4) rikoslain 20 luvun 1–5 tai 8–16 §:ssä tarkoitetun seksuaalirikoksen tai rikoslain 25 luvun 3 tai 3 a §:ssä tarkoitetun ihmiskaupan tai törkeän ihmiskaupan 18 vuotta täyttänyt asianomistaja, jos kuuleminen oikeudenkäynnissä vaarantaisi hänen terveytensä tai aiheuttaisi muuta vastaavaa merkittävää haittaa.

Edellä todetusti 3 momentin 3 ja 4 kohdan mukaisesti kuulustelusta esitutkinnassa tehdyn ääni- ja kuvatallenteen käyttäminen todisteena on kohdissa tarkoitetuissa tilanteissa sallittua muun muassa seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäytön (rikoslain 20 luvun 8 §:ssä tarkoitettu rikos) ja ihmiskaupan sekä törkeän ihmiskaupan asianomistajan kohdalla.

Esitutkintalaki

Rikoksen esitutkinta toimitetaan esitutkintalain (805/2011) mukaisesti, jollei laissa erikseen toisin säädetä. Esitutkintalain 9 luvussa säädetään esitutkinta-aineistosta. Luvun 4 § koskee kuulustelutilaisuuden tallentamista todisteena käyttämistä varten. Pykälän 1 momentin mukaan kuulustelu on tietyissä kuulusteltavaa koskevissa tilanteissa tallennettava ääni- ja kuvatallenteeseen, jos kuulustelukertomusta on tarkoitus käyttää todisteena oikeudenkäynnissä, ja tallentamisesta on ennen sen aloittamista ilmoitettava kuulusteltavalle. Pykälän 2 momentissa edellytetään muun muassa, että rikoksesta epäillylle on varattava mahdollisuus esittää kysymyksiä kuulusteltavalle kaikista asian selvittämisen kannalta merkityksellisistä seikoista. Pykälän 3 momentin mukaan syyttäjälle on varattava tilaisuus olla läsnä kuulustelutilaisuudessa ja hänellä on oikeus esittää kysymyksiä kuulusteltavalle itse tai kuulustelijan välityksellä.

Mainitun pykälän 4 momentin mukaan mitä edellä kyseisessä pykälässä säädetään kuulustelusta ja sen tallentamisesta, sovelletaan myös: 1) 15–17-vuotiaaseen asianomistajaan, joka on erityisen suojelun tarpeessa ottaen huomioon etenkin hänen henkilökohtaiset olosuhteensa ja rikoksen laatu; 2) rikoslain 20 luvun 1–5 tai 8–16 §:ssä tarkoitetun seksuaalirikoksen tai rikoslain 25 luvun 3 tai 3 a §:ssä tarkoitetun ihmiskaupan tai törkeän ihmiskaupan 15–17-vuotiaaseen asianomistajaan, joka ei halua tulla oikeudenkäyntiin kuultavaksi; 3) rikoslain 20 luvun 1–5 tai 8–16 §:ssä tarkoitetun seksuaalirikoksen tai rikoslain 25 luvun 3 tai 3 a §:ssä tarkoitetun ihmiskaupan tai törkeän ihmiskaupan 18 vuotta täytäneeseen asianomistajaan, jos kuuleminen oikeudenkäynnissä vaarantaisi hänen terveytensä tai aiheuttaisi muuta vastaavaa merkittävää haittaa.

3.2 Viimeaikainen ihmiskaupparikoksia, ihmiskaupan uhrien auttamista, sijaissyntyysjärjestelyjä ja seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöä koskeva käytäntö ja tutkimus

Ihmiskauppa ja ihmiskaupan uhrien auttaminen

Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmän vuotta 2024 koskevasta vuosikatsauksesta käy ilmi ihmiskauppaa koskevia auttamisjärjestelmän tilastoja. Vuonna 2024 auttamisjärjestelmän asiakkaaksi tuli 207 uutta ihmiskaupan uhria sekä 23 heidän lastansa. Hakemuksia oli yhteensä 371. Uusista asiakkaista 61 % oli naisia ja tyttöjä. Samana vuonna uusien asiakkaiden kohdalla yleisin ihmiskaupan muoto oli pakkotyö (45 %), toiseksi yleisin pakkoavioliitto (32 %) ja kolmanneksi yleisin seksuaalisen hyväksikäyttö (20 %). Vuonna 2024 Suomessa hyväksikäytön uhreiksi joutuneista miehistä lähes kaikki olivat pakkotyön uhreja (94 %). Naisista seksuaalista hyväksikäyttöä kokeneita oli 26 % ja pakkotyön uhreja 23 %. Vuonna 2024 tuli ilmi 90 Suomessa tapahtunutta hyväksikäyttötapausta, joiden uhrit edustivat 31 kansalaisuutta, joista Suomen kansalaisuus oli kolmanneksi yleisin. Suomessa uhriksi joutuneista suurin osa (60 %) oli joutunut pakkotyön uhriksi. Aloina olivat ravintola-ala, rakennus-, metsätalous- ja puunkorjuualat, ravitsemustoiminta, siivousala, tukku- ja vähittäiskauppa, tai yksityisille henkilöille työskentely. Pakkoavioliiton uhreja oli 23 %, ja loput olivat seksuaalisen hyväksikäytön uhreja (13 %) tai pakotettuja rikolliseen toimintaan. 31.12.2024 auttamisjärjestelmässä oli yhteensä 1 331 tunnistettua ihmiskaupan uhria, joista 12 oli lapsia. Lisäksi auttamisjärjestelmässä oli uhrien alaikäisiä lapsia 279. (Ihmiskaupan vuosikatsaus 2024. Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä, s. 4–6 ja 8–10).

Ihmiskauppaa ja sen lähirikoksia (paritus ja kiskonnantapainen työsyryntä) koskevien säännösten soveltamiskäytäntöä sekä ihmiskaupparikosten etenemistä rikosprosessissa on äskettäin tarkasteltu Koivukarin ja muiden tutkimuksessa vuonna 2022 (Koivukari, Kristiina – Korkka-Knuts, Heli – Mahmood, Venus – Melander, Sakari. Ihmiskauppa ja sen lähirikokset: Säännösten soveltamiskäytäntö. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2022). Tutkimuksessa analysoitiin ihmiskauppaa ja lähirikoksia koskevia esitutkintapäätöksiä, syyttäjän päätöksiä sekä tuomioistuinratkaisuja vuosilta 2010–2020. Selvityksen keskeisenä havaintona oli, että ihmiskauppaa koskevan rikoksen luonteen ymmärtämisessä sekä sitä koskevan lainsäädännön tarkoituksen ja sisällön hahmottamisessa on parantamisen varaa.

Tutkimuksen mukaan ihmisarvoa loukkaaviin olosuhteisiin saattamista koskeva soveltamiskäytäntö on vakiintumatonta ja kyseistä tunnusmerkkiä koskien vain pakkoavioliitto- tai lähisuhdeväkivaltatyyppejä tapauksia on ylipäänsä edennyt tuomioistuimiin asti.

Tässä yhteydessä voidaan tuoda esiin, että myöskään tehdyn selvityksen jälkeen poliisi ei tiettävästi ole käynnistänyt ihmiskauppa-nimikkeellä esitutkintoja, joissa olisi kyse adoptioon tai sijaissyntytykseen liittyvistä tilanteista.

Edellä mainitun Koivukarin ja muiden tekemän tutkimuksen johtopäätöksissä ei tuoda esiin erityisiä tarpeita muuttaa ihmiskauppaa koskevaa rikosoikeudellisesta sääntelyä. Tutkimuksen mukaan vaikuttaa kuitenkin siltä, että ihmiskauppaa koskevan rikoksen luonteen ymmärtämisessä ja sitä koskevan lainsäädännön tarkoituksen ja sisällön hahmottamisessa on vielä parantamisen varaa. Tutkimuksessa kiinnitetään huomiota ennen kaikkea ihmiskauppaa koskevan ilmiön vähäiseen tuntemukseen, säännöksen soveltamiskäytännön vähäisyyteen, ihmiskauppaa koskevan teon luonteen puutteelliseen hahmottamiseen sekä asiaa koskevan oikeuskirjallisuuden ja koulutuksen vähäisyyteen.

Sijaissyntytyksjärjestelyt

Sijaissyntytyksjärjestelyjä on tarkasteltu Suomessa vuonna 2023 oikeusministeriön julkaisemassa selvityksessä. Sijaissyntytyksjärjestelyjen keskeinen sisältö on, että henkilö tulee raskaaksi ja synnyttää lapsen toiselle ihmiselle. Sijaissyntytyksjärjestelyssä voidaan käyttää sijaissyntyttäjän omia munasoluja taikka aiotun äidin tai kolmannen henkilön luovuttamia munasoluja. Usein munasolu hedelmöitetään aiotun isän sukusoluilla, mutta hedelmöityksessä voidaan käyttää myös luovutettuja siittiöitä. (Selvitys ei-kaupallisen sijaissyntytyksjärjestelyn sallimisesta Suomessa. Oikeusministeriön julkaisuja; Selvityksiä ja ohjeita 2023:18, s. 10–11).

Selvityksen mukaan eri valtioiden lainsäädännöt koskien sijaissyntytyksjärjestelyjä vaihtelevat paljon. Joissakin valtioissa sijaissyntytyksjärjestely on täysin kielletty, toisissa se on sallittu ja tarkalleen säännelty ja kolmansissa sitä ei ole kielletty eikä säännelty. Sijaissyntytyksjärjestelyjä sääntelevienkin valtioiden välillä on eroja, ja kaupalliset sijaissyntytyksjärjestelyt voivat olla joko hyväksytyjä tai kiellettyjä. Aiotujen vanhempien vanhemmuus voidaan perustaa joko syntymässä, siirtämällä vanhemmuus oikeuden päätöksellä tai perustamalla uusi vanhemmuus adoptiolla. (Selvityksen s. 23.)

Selvityksen mukaan hedelmöityshoitolaain 8 §, jonka mukaan hedelmöityshoitoa ei saa antaa, jos on syytä olettaa, että lapsi aiotaan antaa adoptiolapseksi, käytännössä kieltää hedelmöityshoitoihin perustuvat sijaissynnytysjärjestelyt, eikä hedelmöityshoitoja tarjoavien palveluntarjoajien ole tiettävästi todettu rikkoneen kieltoa. Selvityksessä tuodaan esiin, että lain esitöissä (HE 3/2006 vp) on perusteltu sijaissynnytysjärjestelyjen estämistä muun muassa seuraavasti: Sijaissynnytyksen salliminen voisi saattaa vaikeaan asemaan henkilön, jota läheinen pyytää toimimaan sijaissynnyttäjänä. Sijaissynnyttäjäjärjestelyihin saattaa liittyä tavallista suurempi synnytysmasennuksen riski. Jos sijaissynnyttäjänä käytettäisiin muuta kuin parille läheistä naista, järjestelyn salliminen saattaisi luoda merkittävän kaupallisuuden ja taloudellisen hyväksikäytön riskin. Järjestelyn aikana osapuolten tahto saattaa myös muuttua. Perustavaa laatua olevien äitiyteen liittyvien periaatteiden mukaan synnyttäjän on lapsen äiti ja hän voi pätevästi päättää luopua lapsesta aikaisintaan kahdeksan viikon kuluttua synnytyksestä. Sijaissynnyttäjäjärjestelyyn liittyisiten aina epävarmuus sen toteutumisesta ja vaikeiden henkilökohtaisten ongelmien riski. (Selvityksen s. 19.)

Selvityksen mukaan sijaissynnytysjärjestelyillä syntyneitä lapsia on globaalisti ja erityisesti Suomessa vähän ja merkittävä osa heistä on yhä alaikäisiä. Tutkimusten perusteella ei ole näyttöä siitä, että sijaissynnytysjärjestelyistä olisi lapsille haittaa. Sijaissynnyttäjistä puolestaan useimmat ovat olleet motivoituneita, eikä heillä ole ollut vaikeuksia irrottautua synnyttämästään lapsesta syntymän jälkeen. Kuitenkin joissain tapauksissa sijaissynnyttäjällä on ollut vaikeuksia luopua lapsesta. Useissa tutkimuksissa on ollut huomattavia metodologisia ongelmia, ja niiden johtopäätöksiin on suhtauduttava varauksella. Tutkimuksia kansainvälisten sijaissynnytysjärjestelyiden avulla syntyneiden lasten ja heidän perheidensä tilanteesta ei juurikaan ole vielä saatavilla. (Selvityksen s. 12).

Selvityksen mukaan aineistossa, joka koostui käräjäoikeuksien ratkaisuksista vuosilta 2016–2020 ja kolmesta Helsingin hovioikeuden tapauksesta vuosilta 2012 ja 2013, suurimmassa osassa tapauksista oli kyse ulkomaisen isyyttä koskevan päätöksen tunnustamisesta Suomessa ja lopuissa tapauksista lapsen huoltoa ja adoptiota koskevan päätöksen tunnustamisesta, oheishuollosta, adoptiosta sekä rekisterimerkintärikoksesta. Yksikään sijaissynnytyksistä ei ollut toteutettu Suomessa, mutta yhdessä tapauksessa sijaissynnyttäjän oli suomalainen. Suurimmassa osassa tapauksista tuomioistuimien totesi, että käsiteltävänä olevaan asiaan ei vaikuttanut liittyvän sijaissynnyttäjän tai lapsen ihmisarvoa loukkaavia piirteitä siitä huolimatta, että sijaissynnyttäjälle oli maksettu järjestelystä huomattavakin korvaus. (Selvityksen s. 21).

Selvityksessä esitetään harkittavaksi tiettyjä sääntelyvaihtoehtoja, mikäli ei-kaupallisen sijaissynnytyksen rajoitettu salliminen tulisi harkittavaksi.

Seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttö

Seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöä koskevan säännöksen soveltamiskäytännöstä on vuonna 2022 tehty oikeusministeriön julkaisema selvitys (Oikeusministeriön julkaisuja, Selvityksiä ja ohjeita 2022:4. Seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttö. Säännöksen soveltamiskäytäntö. Sakari Melander, Venus Mahmood.) Selvitys on tehty ennen kokonaisuudistusta (laki rikoslain muuttamisesta (723/2022), HE 13/2022 vp), joka tehtiin rikoslain 20 lukuun, johon kyseinen säännöskin kuuluu.

Selvityksen mukaan vuosina 2010–2020 viranomaisten tietoon tulleiden (tällä viitataan poliisiasiaintietojärjestelmän rikoksena talletettuun asiaan – yksittäiseen tietojärjestelmään talletettuun asiaan saattaa liittyä useita epäiltyjä, jolloin viranomaisten tietoon tulleiden asioiden määrä ei kuvaa rikoksesta epäiltyjen tai uhrien määrää) seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöä koskevien asioiden määrät olivat seuraavat: vuonna 2010 ei kirjattu yhtään rikosta; vuonna 2011 viranomaisten tietoon tuli yksi rikos; vuonna 2012 viranomaisten tietoon tuli 13 rikosta; vuonna 2013 viranomaisten tietoon tuli 140 rikosta; vuonna 2014 viranomais-ten tietoon ei tullut yhtään rikosta, vuonna 2015 viranomaisten tietoon tuli kuusi rikosta; vuonna 2016 viranomaisten tietoon ei tullut yhtään rikosta; vuosina 2017 ja 2018 viranomaisten tietoon tuli molempina vuosina seitsemän rikosta; vuonna 2019 viranomaisten tietoon tuli yhdeksän rikosta; ja vuonna 2020 viranomaisten tietoon tuli yksi rikos. Seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäytön yrityksiä ei ollut yhtään annettulla aikavälillä. Yhteensä viranomaisten tietoon on tullut 184 seksikaupan kohteena olevan hyväksikäyttöä koskevaa rikosta.

Selvityksen mukaan vuosina 2010–2020 syyttäjälle ilmoitettujen seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttör rikosten määrät olivat seuraavat: vuonna 2010 ei yhtään; vuonna 2011 ilmoitettiin yksi rikos; vuonna 2013 ilmoitettiin 115 rikosta; vuonna 2014 ei yhtään; vuonna 2015 ilmoitettiin viisi rikosta; vuonna 2016 ilmoitettiin yksi rikos; vuonna 2017 ilmoitettiin kuusi rikosta; vuonna 2018 ilmoitettiin seitsemän rikosta; vuonna 2019 ilmoitettiin yhdeksän rikosta ja vuonna 2020 ei yhtään. Seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäytön yrityksiä ei ollut yhtään annettulla aikavälillä. Yhteensä syyttäjälle on ilmoitettu 144 rikosta.

Selvityksessä todetaan, että Tilastokeskuksen mukaan vuosina 2010–2018 seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäytöstä annettujen syyksilukevien tuomioiden määrät olivat seuraavat: vuonna 2010 annettiin viisi tuomiota; vuosilta 2011 ja

2012 ei ole tietoa; vuonna 2013 annettiin 41 tuomiota (rangaistuksia 40); vuonna 2014 annettiin kolme tuomiota; vuonna 2015 annettiin yksi tuomio, vuosina 2016 ja 2017 ei annettu yhtään tuomiota; vuonna 2018 annettiin 13 tuomiota (rangaistuksia 11) ja vuosilta 2019 ja 2020 ei ole tietoa.

Selvityksessä todetaan, että Tilastokeskuksen mukaan vuonna 2013 hylättiin seitsemän seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöä koskevaa ja yksi seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäytön yritystä koskevaa syytettä. Vuonna 2015 hylättiin neljä seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöä koskevaa syytettä. Tilastokeskuksessa ei ollut tietoa muilta vuosilta.

Selvityksen johtopäätöksissä todetaan, että seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöä koskeva rangaistussäännös on osoittautunut sinänsä toimivaksi säännökseksi mutta että sitä on sovellettu harvoin. Säännöksen soveltamiskäytännön vähäisyyden vuoksi säännöksen soveltamiskäytännössä ei ole kehittynyt yhdenmukaista ja johdonmukaista säännöksen soveltamiskäytäntöä koskevaa linjaa.

Selvityksen yhtenä johtopäätöksenä on, että seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöä koskevaa rangaistussäännöstä koskeva vuoden 2015 uudistus, jolla rangaistavan käyttäytymisen ala laajennettiin kattamaan myös tuottamukselliset teot, on perusteltu ratkaisu ja että säännöstä voidaan myös käytännössä soveltaa koskien tuottamuksellisia tekoja. Selvityksen mukaan tuottamuksellista tekotapa koskeva säännöksen muotoilu ei kuitenkaan ole kaikkein onnistunein ja tuottamusta koskeva eduskunnan lakivaliokunnan mietinnössään LaVM 38/2014 vp toteuttama tarkastelu jättää epäselväksi, miten tuottamusta säännöksen kannalta arvioidaan. Selvityksessä suositellaan jatkossa arvioitavaksi, olisiko säännöstä syytä muuttaa siten, että tuottamuksellinen rangaistavuus ilmaistaisiin säännöksessä vakiintuneiden rikosoikeudellisten sääntelyperiaatteiden mukaisesti.

Selvityksen johtopäätöksenä on myös, että seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöä koskevan säännöksen rangaistusasteikko on alhainen ja ilmentää näkemystä teon vähäisestä moitittavuudesta, millä on ollut heijastusvaikutuksia myös säännöstä koskevien asioiden etenemiseen rikosprosessissa. Normaalirangaistukseksi teosta on vakiintunut 20–25 päiväsakkoa. Selvityksessä suositellaan teon moitittavuuden vuoksi säännöksen rangaistusmaksimin korottamista yhteen vuoteen vankeutta.

Tässä yhteydessä voidaan tuoda esiin rikoslain 20 luvun kokonaisuudistusta koskevissa lain esitöissä todettu seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäytöstä tilanteissa, joissa teon kohde on ihmiskaupan uhri. Kyseisissä esitöissä todetaan,

että kyseisissä tilanteissa seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöön syyllistynyt, joka tietää sukupuoliyhteyden kohteen olevan ihmiskaupan uhri, voisi olosuhteista riippuen syyllistyä myös raiskaukseen tai seksuaaliseen kajoamiseen taikka näiden rikosten törkeään tekemuotoon, koska ihmiskaupan uhrin osallistumista seksuaaliseen tekoon ei yleensä voisi pitää vapaaehtoisena. Tällöin tekijä voitaisiin tuomita molemmista rikoksista. (HE 13/2022 vp, s. 122 ja siinä viitattu HE 221/2005 vp, s. 55.) Toisin sanoen tahalliset seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöä koskevat teot ovat nykyään laajasti rangaistavia myös vakavampina seksuaalirikoksina.

Edellä kuvatun selvityksen mukaisia tilastotietoja voidaan selvityksen jälkeiseltä ajalta täydentää seuraavasti. Rikosprosessiketjuun päätyneistä ja siinä edenneistä seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöä koskevien epäiltyjen rikosten määristä ei ole aivan tarkkoja ja johdonmukaisia tietoja, mutta yleiskuvana tällaisista tapausmääristä poliisissa ja syyttäjälaitoksessa voidaan todeta, että tapauksia on ollut vuosittain vähän, nollassa kymmeneen.

Poliisin tulostietojärjestelmän (PolStat) mukaan poliisin tietoon tuli vuonna 2021 12 tapausta, vuonna 2022 ei yhtään tapausta, vuonna 2023 kolme tapausta ja vuonna 2024 viisi tapausta ja syyttäjälle syyteharkintaan saatettiin vuonna 2021 viisi tapausta, vuonna 2022 ei yhtään tapausta, vuonna 2023 kaksi tapausta ja vuonna 2024 viisi tapausta. Keskimäärin poliisin tietoon on siis tullut vuosittain viisi mahdollista seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöä.

Syyttäjälaitoksen tilastointi ei täytä Tilastokeskuksen asettamia kriteerejä. Syyttäjälaitoksen tiedoista käytetään termiä ”asianhallintajärjestelmän tuottama rakenteellinen data”. Syyttäjälaitoksesta saatujen, asianhallintajärjestelmästä manuaalisesti laskettujen tietojen mukaan aikavälillä 1.1.2020–4.7.2025 saapui syyttäjälaitokseen 16 juttua, joissa ainoana tai niin sanottuna päänimikkeenä oli seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttö tai sen yritys. Jutuista vuonna 2020 saapui yksi, vuonna 2021 ei yhtään, vuonna 2022 kymmenen, vuonna 2023 kolme, vuonna 2024 yksi ja vuonna 2025 yksi. Neljässä asiassa nostettiin syyte, neljässä asiassa tehtiin syyttämättäjäättämispäätös ja kahdeksassa asiassa tehtiin päätös esitutkinnan rajoittamisesta.

Tuomioistuinvirastosta saatujen tietojen mukaan vuosina 2021–2025 ei ole koko maassa annettu yhtään tuomiota seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäytöstä (päärikoksena tai muutenkaan, langettavaa tai muutenkaan).

3.3 Muutosdirektiivin sisältö ja suhde Suomen lainsäädäntöön

Muutosdirektiivin 1 artikla. Artikla sisältää vuoden 2011 ihmiskauppadirektiiviin tehdyt muutokset, joita tarkastellaan seuraavaksi muutetun direktiivin artiklanumeroinnin mukaan.

2 artikla. *Ihmiskauppaan liittyvät rikokset.* Artikla koskee jäsenvaltioille asetettu velvollisuutta kriminalisoida artiklassa tarkemmin määritelty ihmiskauppa. Artiklaan tehtyjen muutosten kuvaamiseksi on välttämätöntä kuvata artiklaa myös siinä muodossa, missä se oli vuoden 2011 direktiivissä. Artiklan 1 kohdassa, jota ei muutosdirektiivillä muutettu, säädetään ihmiskaupan määritelmästä. Kohta velvoittaa säättämään rangaistavaksi tahallisen hyväksikäyttötarkoituksessa tapahtuvan henkilöiden värväämisen, kuljettamisen, siirtämisen, kätkemisen tai vastaanottamisen, mukaan lukien näihin henkilöihin kohdistuvan määräysvallan vaihtamisen tai siirtämisen, voimankäytöllä uhkaamisen tai voimankäytön tai muun pakottamisen, sieppauksen, petoksen, harhaanjohtamisen, vallan väärinkäytön tai haavoittuvan aseman hyödyntämisen avulla taikka toista henkilöä määräysvallassaan pitävän henkilön suostumuksen saamiseksi annetun tai vastaanotetun maksun tai edun avulla. Kohdan mukainen ihmiskaupan määritelmä sisältää kolme osa-aluetta: teon tarkoituksen, eri tekotavat sekä teossa käytetyt keinot.

Myöskään artiklan 2 kohtaa, jossa täsmennetään 1 kohdassa yhtenä keinona mainittua haavoittuvan aseman hyödyntämistä, ei muutosdirektiivillä muutettu.

Artiklaan on tehty muutoksia 3 ja 5 kohtaan. Artiklan 1 kohta koskee tekoja, joiden tarkoituksena on hyväksikäyttö, joka määritellään 3 kohdassa. Vuoden 2011 direktiivissä 3 kohdassa mainittiin nimenomaisesti seuraavat hyväksikäytön muodot: hyväksikäyttö prostituutiotarkoituksessa ja muut seksuaalisen hyväksikäytön muodot, pakkotyö tai pakollinen palvelu (mukaan lukien kerjääminen), orjuus ja muut orjuuden kaltaiset käytännöt, orjuuden kaltaiset olot, rikollisen toiminnan hyväksikäyttö ja elinten poistaminen.

Artiklan 1 kohdassa ihmiskaupan määritelmään kuuluu myös se, että teossa käytetään jotakin kohdassa luetelluista keinoista, mutta 5 kohta sisältää keinoedellytystä koskevan poikkeuksen. Vuoden 2011 direktiivissä 5 kohdan mukaan kun 1 kohdassa tarkoitettu teko kohdistuu lapseen, se katsotaan rangaistavaksi ihmiskaupaksi, vaikka mitään 1 kohdassa mainittua keinoa ei olisi käytetty.

Muutosdirektiivillä 2 artiklan 3 ja 5 kohtaa on muutettu siten, että 3 kohdan ei-tyhjentävää ihmiskauppateon tarkoituksia koskevaa luetteloa hyväksikäytön eri muodoista on täydennetty ja tehtyihin täydennyksiin liittyen 5 kohtaan, joka koskee ihmiskaupparikoksen määritelmään sisältyviä keinoja koskevaa lapsiuhrien kohdalla tehtävää poikkeusta, on lisätty eräs täsmennys.

Artiklan 3 kohtaan, jonka mukaan hyväksikäyttöksi katsotaan ainakin kohdassa luetellut hyväksikäytön muodot, on muutოსdirektiivillä lisätty kolme hyväksikäytön muotoa: sijaissynnytyksen, pakkoavioliiton tai laittoman adoption hyväksikäyttö.

Muutosdirektiivin johdanto-osan 6 kappaleessa täsmennetään artiklan velvoitteita seuraavasti:

”Sijaissynnytyksen, pakkoavioliiton tai laittoman adoption hyväksikäyttö voi jo sisältyä direktiivissä 2011/36/EU määriteltyihin ihmiskauppaa koskeviin rikoksiin siltä osin kuin kaikki kyseisten rikosten kriteerit täyttyvät. Kuitenkin kyseisten käytäntöjen vakavuus huomioon ottaen ja jotta voidaan puuttua muita tarkoituksia kuin seksuaalista tai työvoiman hyväksikäyttöä varten tehtyjen ihmiskaupparikosten määrän ja merkityksen jatkuvaan kasvuun, sijaissynnytyksen, pakkoavioliiton tai laittoman adoption hyväksikäyttö olisi sisällytettävä kyseisessä direktiivissä tarkoitettuihin hyväksikäytön muotoihin edellyttäen, että ne täyttävät ihmiskaupan tunnusmerkistön, mukaan lukien keinoja koskeva kriteeri. Tarkemmin ottaen ihmiskaupaksi luokiteltavan sijaissynnytyksen hyväksikäytön osalta tämän direktiivin kohteena ovat ne, jotka pakottavat tai harhauttavat naisia toimimaan sijaissynnyttäjinä. Tällä direktiivillä tehdyt muutokset direktiiviin 2011/36/EU eivät vaikuta avioliiton, adoption, pakkoavioliiton ja laittoman adoption eikä niihin liittyvien muiden rikosten, ihmiskauppaa lukuun ottamatta, määritelmiin, jos niistä säädetään kansallisessa lainsäädännössä tai kansainvälisessä oikeudessa. Kyseiset säännöt eivät myöskään vaikuta sijaissynnytystä koskeviin kansallisiin sääntöihin, eivät myöskään rikosoikeuden tai perheoikeuden puitteissa.”

Muutosdirektiivissä ei määritellä, mitä 2 artiklan 3 kohtaan lisätyillä teon tarkoituksilla tarkoitetaan. Kuitenkin sijaissynnytyksen hyväksikäytön osalta johdanto-osassa todetaan, että sen osalta direktiivin kohteena ovat ne, jotka pakottavat tai harhauttavat naisia toimimaan sijaissynnyttäjinä. Tältä pohjalta voidaan tulkita, että sijaissynnytyksen hyväksikäytössä teon kohteena eli uhrina on sijaissynnyttäjä tai sijaissynnyttäjäksi vähintään aiottu henkilö, ei sijaissynnytetty lapsi.

Vuoden 2011 direktiivin johdanto-osan 11 kappaleessa on todettu hyväksikäytön muotoja koskien, että ihmiskaupan määritelmä kattaa myös laittoman lapseksittämisen tai avioliittoon pakottamisen siltä osin, kuin ne täyttävät ihmiskaupan tunnusmerkistön.

Muutosdirektiivin ja vuoden 2011 direktiivin johdanto-osan kappaleissa todetun perusteella voidaan todeta, etteivät artiklan 3 kohtaan tehdyt muutokset ainaakaan merkittävästi laajenna direktiivin mukaista ihmiskaupan määritelmää. Aivan ehdottomasti ei kuitenkaan voida todeta, ettei muutoksilla olisi minkäänlaista soveltamisalan laajentumista merkitsevää vaikutusta, koska vuoden 2011 direktiivi ei johdanto-osassakaan sisältänyt sijaissynnytystä koskevaa mainintaa ja muutosdirektiivin johdanto-osan muotoilun mukaan kukin artiklan 3 kohtaan lisäystä hyväksikäytön muodosta ”voi” jo sisältyä vuoden 2011 direktiivissä määriteltyihin ihmiskauppaa koskeviin rikoksiin siltä osin kuin kaikki kyseisten rikosten kriteerit täyttyvät.

Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen (SEUT) 288 artiklassa säädetään yleisesti direktiivien oikeusvaikutuksista. Säännöksen mukaan direktiivit velvoittavat saavutettavaan tulokseen nähden jokaista jäsenvaltiota, jolle se on osoitettu, mutta ne jättävät kansallisten viranomaisten valittavaksi muodon ja keinot. Arvio 3 kohdan mahdollisesti aiheuttamasta lainmuutostarpeesta on syytä tehdä sen perusteella, kattaako kyseeseen tuleva rikoslain säännös jo, huomioiden säännöksen sanamuodon lisäksi muut säännöstä koskevat oikeuslähteet, ihmiskauppadirektiivin 2 artiklan 3 kohtaan lisätyt teon tarkoitukset ylipäätään ja riittävän selvästi.

Suomessa ihmiskauppa on säädetty rangaistavaksi rikoslain vapauteen kohdistuvia rikoksia koskevan 25 luvun 3 §:ssä, jota koskeva törkeä tekomuoto eli törkeä ihmiskauppa on säädetty rangaistavaksi 3 a §:ssä.

Rikoslain 25 luvun 3 §:n 1 momentin mukaan joka 1) käyttämällä hyväksi toisen riippuvaista asemaa tai turvatonta tilaa taikka toista painostamalla, 2) erehdyttämällä toista tai tämän erehdyttä hyväksi käyttämällä, 3) maksamalla korvauksen toista määräysvallassaan pitävälle henkilölle tai 4) ottamalla vastaan sellaisen korvauksen ottaa toisen määräysvaltaansa, värvää toisen taikka luovuttaa, kuljettaa, vastaanottaa tai majoittaa toisen hänen saattamiseksi 20 luvun 10 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettun tai siihen rinnastettavan seksuaalisen hyväksikäytön kohteeksi, pakkotyöhön, pakkoavioliittoon tai siihen rinnastettavaan liittoon tai muihin ihmisarvoa loukkaaviin olosuhteisiin taikka elimien tai kudoksien poistamiseksi, on tuomittava ihmiskaupasta vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään kuudeksi vuodeksi.

Pykälän 2 momentin mukaan ihmiskaupasta tuomitaan myös se, joka ottaa määräysvaltaansa kahdeksatoista vuotta nuoremman henkilön taikka värvää, luovuttaa, kuljettaa, vastaanottaa tai majoittaa tämän 1 momentissa mainitussa tarkoituksessa, vaikka mitään 1 momentin 1–4 kohdassa tarkoitettua keinoa ei olisi käytetty.

Rikoslain mukainen ihmiskaupan määritelmä sisältää ihmiskauppadirektiivin mukaisen määritelmän tavoin kolme osa-aluetta: teossa käytetyt keinot, eri tekotavat ja teon tarkoituksen. Jotta olisi kyse rikoslain 25 luvun 3 §:n mukaisesta ihmiskaupasta, tunnusmerkistön kaikkien kolmen osatekijän – keinon, tekotavan ja tarkoituksen – on täytyttävä, paitsi jos teon kohteena on alle 18-vuotias henkilö, jolloin pykälän soveltaminen ei edellytä keinojen käyttämistä. Lisäksi tunnusmerkistön osatekijöiden välillä on oltava yhteys, ja juuri jonkin säännöksessä tarkoitettua keinoa on täytynyt johtaa jonkin säännöksen mukaisen tekotavan käyttämiseen, jotta kysymys olisi ihmiskaupasta (HE 34/2004 vp, s. 93). Teko on rangaistava tahallisena. Tahallisuuden on ulotuttava kaikkiin tunnusmerkistön osatekijöihin. Teon tarkoituksen kohdalla tahallisuusvaatimus on korotettu. Tekijän on täytynyt toimia nimenomaan toisen saattamiseksi säännöksen mukaisiin olosuhteisiin. (HE 34/2004 vp, s. 93). Rangaistuksen mittaamiseen vaikuttaa esimerkiksi se, missä asemassa uhri on ollut, mitä tekotapoja on käytetty, onko teon tarkoitus toteutunut ja millaista vahinkoa uhrille on aiheutunut. (HE 34/2004 vp, s. 98)

Samassa teossa voidaan käyttää useita ihmiskauppasäännöksen mukaisia keinoja ja tekotapoja, ja lisäksi samassa teossa kyse voi olla useammasta kuin yhdestä ihmiskauppasäännöksen mukaisesta tarkoituksesta. Korkein oikeus on ratkaisussaan KKO 2022:2 todennut, että rangaistusta mitattaessa on kiinnitettävä huomiota siihen, miten vahingollinen ja vaarallinen teko on ollut ja että ihmiskaupparikos on sitä vahingollisempi ja vaarallisempi, mitä nöyryyttävämmiin ja syvämmiin se riittää asianomistajalta vapauden ja mitä haitallisemmat sen seuraukset sillä on tai olisi kyseessä olevan tapauksen olosuhteissa voinut olla. Toiseksi huomioon voidaan korkeimman oikeuden mukaan ottaa myös teon tarkoituksien määrä ja laatu ja se, kuinka monia ihmiskaupan tunnusmerkistön mukaisia keinoja ja tekotapoja teossa on käytetty. Kolmanneksi korkeimman oikeuden mukaan ihmiskaupparikosten kaltaisissa, useimmiten osana suurempaa mahdollisesti kansainvälistäkin organisaatiota tehdyissä teoissa on kiinnitettävä huomiota tekijän määräysvallan ja osallisuuden määrään toiminnassa sekä hänen syyllisyytensä asteeseen.

Muun muassa rikoslain 25 luvun 3 §:ää vuoden 2011 ihmiskauppadirektiivin valossa tarkastellen työryhmän mietinnössä on käsitelty ihmiskaupan tarkoitusta koskevan vuoden 2011 ihmiskauppadirektiivin 2 artiklan 3 kohdan suhdetta rikoslain

ihmiskauppasäännökseen. (Ihmiskauppatyöryhmän mietintö. Oikeusministeriö; Mietintöjä ja lausuntoja 63/2012.) Mietinnön pohjalta on annettu hallituksen esitys HE 103/2014 vp.

Tässä muutosdirektiiviä tarkastelevassa mietinnössä tarkastelun lähtökohtana pidetään sitä, että rikoslain 25 luvun 3 § täyttää muutosdirektiivillä muutetun direktiivin 2 artiklan 3 kohdan siltä osin kuin on kyse kohdan tekstistä, joka on yhteneväinen vuoden 2011 direktiivin kanssa. Tarkastelun kohteena ovat siten ne ihmiskaupan tarkoitukset, jotka sisältyvät muutosdirektiivillä muutettuun 2 artiklan 3 kohtaan uusina, eli sijaissyntytyksen, pakkoavioliiton ja laittoman adoption hyväksikäyttö.

Ensin voidaan tarkastella pakkoavioliiton hyväksikäyttöä.

Ihmiskauppaa koskeva rikoslain 25 luvun 3 § sisältää nimenomaisesti pakkoavioliittoon tai siihen rinnastettavaan liittoon saattamista koskevan teon tarkoituksen, joka on merkityksellinen sen muutosdirektiivin veloitteen kannalta, että pakkoavioliiton hyväksikäyttöä on pidettävä ihmiskaupan määritelmään sisältyvää hyväksikäyttötarkoitusta koskevana hyväksikäyttönä.

Luvun 3 §:ssä pakkoavioliitolla tai siihen rinnastettavalla liitolla tarkoitetaan avioliittoa tai avioliittoon rinnastettavaa liittoa, johon henkilö saatetaan tai jossa hän on ilman vapaaehtoisesti annettua ja aitoa suostumusta. Pakkoavioliitto koskee siten avioliiton tai siihen rinnastettavan liiton solmimista sekä liitosta irtaantumista. (HE 65/2024 vp, s. 52.) Pakkoavioliittoon rinnastettavalla liitolla tarkoitetaan liittoa, jossa on juridisesti pätevän avioliiton sijasta kyse siihen rinnastettavasta liitosta, joka ei ole juridisesti pätevä. Avioliittoon rinnastettava liitto voi siten olla esimerkiksi tietyn uskonnollisen yhteisön käytänteiden mukaisesti solmittu niin sanottu uskonnollinen avioliitto tai muu yhteisöllinen avioliitto. (HE 65/2024 vp, s. 53–54.)

Pakkoavioliittoa tai siihen rinnastettavaa liittoa koskevaan ihmiskauppapykälään tehtyä lisäystä koskevissa lain esitöissä todettiin silloisesta oikeustilasta, että avioliittoon pakottamisen tai pakkoavioliittoon saattamisen rangaistavuus ei nimenomaisesti käynyt ilmi ihmiskauppaa koskevasta rikoslain 25 luvun 3 §:stä mutta että lainsäädännön esitöiden mukaisesti avioliittoon pakottaminen ja pakkoavioliittoon saattaminen oli rangaistavaa ihmiskauppana ihmisarvoa loukkaaviin olosuhteisiin saattamista koskevan tarkoituksen mukaisesti. Jossakin määrin tulkinnanvaraisena pidettiin kuitenkin sitä, edellyttikö avioliittoon pakottamisen rangaistavuus ihmiskauppasäännöksen mukaisesti arviointia siitä, onko kyseessä ihmisarvoa loukkaavia olosuhteita vastaava tilanne vai voitiinko avioliittoon pakottamista tai pakkoavioliittoon saattamista sellaisenaan oletusarvoisesti pitää ihmisarvoa loukkaavana olosuhteena ilman, että tätä tulisi erikseen arvioida ja näyttää toteen. (HE 65/2024 vp,

s. 28.) Tehdyn lainsäädäntömuutoksen johdosta pakkoavioliittoon tai siihen rinnastettavaan liittoon saattaminen ihmiskauppasäännöksessä tarkoitettulla tavalla on sellaisenaan rangaistavaa eikä edellytyksenä siis ole, että olosuhteet liitossa, johon henkilöä ollaan saattamassa tai saatetaan, olisivat ihmisarvoa loukkaavat. (HE 65/2024 vp, s. 53.) Pakkoavioliittoa tai siihen rinnastettavaa liittoa koskevan nimenomaisen lisäämisen säännökseen katsottiin selkeyttävän sääntelyä (HE 65/2024 vp, s. 30.)

Ihmiskauppaa koskeva rikoslain 25 luvun 3 §:n sisältämä nimenomainen pakkoavioliittoon tai siihen rinnastettavaan liittoon saattamista koskeva teon tarkoitus täyttää muutosdirektiivin velvoitteen koskien sitä, että pakkoavioliiton hyväksikäyttöä on pidettävä ihmiskaupan määritelmään sisältyvää hyväksikäyttötarkoitusta koskevana hyväksikäyttönä.

Toiseksi tarkastellaan laittoman adoption hyväksikäyttöä ja kolmanneksi sijaissynnytyksen hyväksikäyttöä.

Aluksi tuodaan esiin molempia tarkoituksia koskevia yhteisiä näkökohtia. Muutosdirektiivissä ei määritellä, mitä 2 artiklan 3 kohtaan lisätyillä teon tarkoituksilla tarkoitetaan. Muutosdirektiivin sääntely mahdollistaa erilaisia tulkintoja, kuten on tyypillistä oikeudellisille käsitteille.

Ihmiskauppaa koskeva rikoslain 25 luvun 3 § ei sisällä nimenomaisesti laittoman adoption hyväksikäyttöä tai sijaissynnytyksen hyväksikäyttöä koskevia teon tarkoituksia. Säännöksen mukaisesti teon tarkoituksiin kuitenkin kuuluu henkilön saattaminen ”muihin ihmisarvoa loukkaaviin olosuhteisiin”.

Lain esitöissä todetaan, että ihmisarvoa loukkaavien olosuhteiden käsite riippuu ajankohdasta ja kulttuurista. Esitöissä mainitaan tiettyjä olosuhteita, joita ainakin voidaan pitää ihmisarvoa loukkaavina. Mainittuja olosuhteita ovat ensinnäkin tietyt orjuuteen verrattavat järjestelmät ja käytännöt, joihin sisältyy myös holhoojan toimesta tapahtuva alle 18-vuotiaan lapsen luovuttaminen, joko maksua vastaan tai ilman, lapsen tai hänen työnsä hyväksi käyttämiseksi, mikä lienee yleensä pykälässä erikseen mainittua luovuttamista seksuaalisen hyväksikäytön tai pakkotyön kohteeksi. Kansainvälisen järjestäytyneen rikollisuuden vastaisen Yhdistyneiden Kansakuntien yleissopimuksen eli niin kutsutun Palermon yleissopimuksen ihmiskauppaa koskevan lisäpöytäkirjan tulkintaohjeiden 66. kohtaan viitaten ihmiskauppana on pidettävä myös laitonta adoptiota silloin, kun se vastaa edellä tarkemmin kuvattua holhoojan toimesta tapahtuvaa alle 18-vuotiaan lapsen luovuttamista. Toiseksi

esitöissä mainitaan ihmisarvoa loukkaavina olosuhteina tilanne, jossa teon tarkoituksena on, että henkilö joutuisi elättämään itsensä kerjäämällä tai rikollisin keinoin. (HE 34/2004 vp, s. 97.) Sijaissynnytykseen liittyviä tilanteita ei esitöissä mainita.

Laittoman adoption hyväksikäytön osalta voidaan tuoda esiin, että rikoslain 25 luvun 3 b ja 3 c §:ssä säädetään rangaistaviksi laitton adoptiosuostumuksen hankkiminen ja laitton adoptionvälitys ja että kyseisten pykälien esitöistä ilmenee, että niillä ei ole tarkoitus kattaa ihmiskaupparikoksia. Esitöistä ilmenee, että laitonta adoptiosuostumuksen hankkimista koskevalla rangaistussäännöksellä suojataan adoptiosuostumuksen antajan tahdonmuodostuksen vapautta ja että rikosten tekijä voidaan tuomita samalla kertaa laittoman adoptiosuostumuksen hankkimisesta ja ihmiskaupasta, jos hänen menettelynsä täyttää molempien rikosten tunnusmerkistön. (HE 47/2011 vp, s. 29 ja 89.)

Muutosdirektiivillä muutetun 2 artiklan 3 kohdan mukaisen laittoman adoption hyväksikäytön osalta ei ole kohdan sanamuodon perusteella aivan selvää, mitä kyseisellä teon tarkoituksella tarkoitetaan. Ensinnäkin voidaan ottaa huomioon muutosdirektiivin ja vuoden 2011 direktiivin johdanto-osissa todettu siitä, että kyseinen teon tarkoitus voi jo sisältyä direktiivissä määritelyihin ihmiskauppaa koskeviin rikoksiin. Toiseksi voidaan ottaa huomioon rikoslain 25 luvun 3 §:ää koskevissa lain esitöissä ihmisarvoa loukkaavia olosuhteita koskevan tunnusmerkin riippuvuudesta ajankohdasta ja kulttuurista sekä laittomasta adoptiosta todettu. Mainittujen seikkojen perusteella voidaan tulkita laittoman adoption hyväksikäytössä olevan kyse laittomasti adoptoituun lapseen kohdistuvasta hyväksikäytöstä, jonka voidaan riittävän selvästi katsoa sisältyvän 3 §:ään sisältyvään muita ihmisarvoa loukkaavia olosuhteita koskevaan tunnusmerkkiin, jonka soveltamisalaa täsmentää lain esitöissä laitonta adoptiota sekä ajankohta- ja kulttuurisidonaisuutta koskien todettu. Voidaan katsoa, että täsmällisyysvaatimuksen sisältävä rikosoikeudellinen laillisuusperiaatekaan ei edellytä laittoman adoption hyväksikäyttöä koskevan teon tarkoituksen lisäämistä nimenomaisesti ihmiskauppaa koskevaan pykälään.

Kolmanneksi tarkasteltavan sijaissynnytyksen hyväksikäytön osalta tilanne poikkeaa siten pakkoavioliiton ja laittoman adoption hyväksikäytöstä, että siitä ei ole mainitaan rikoslain 25 luvun 3 §:ssä eikä sitä koskevissa esitöissä. Säännökseen sisältyvän muita ihmisarvoa loukkaavia olosuhteita koskevan tunnusmerkin voidaan katsoa ainakin joissain tilanteissa kattavan sijaissynnytyksen hyväksikäytön, jossa on kyse muutosdirektiivin johdanto-osan mukaisesti siitä, että nainen pakotetaan tai harhautetaan toimimaan sijaissynnyttäjinä. Sijaissynnytyjärjestelyjen keskeinen sisältö on, että henkilö tulee raskaaksi ja synnyttää lapsen toiselle ihmiselle. Mikäli tällaiseen järjestelyyn liittyy piirteitä, jotka täyttävät ihmiskaupan määritelmän muut

osa-alueet, voidaan tällaisen aitoon vapaaehtoisuuteen perustumattoman sijaissyntyjän kehon käyttämisen lapsen synnyttämiseksi ja pois antamiseksi katsoa ainakin lähtökohtaisesti olevan ihmisarvoa loukkaavaa.

Välttämättä aivan selvää ei kuitenkaan ole, täyttäisikö ihmiskauppasäännöksen muut osa-alueet täyttävä sijaissyntyjäjäksi saattaminen ihmisarvoa loukkaavia olosuhteita koskevan tunnusmerkin täysin riippumatta niistä majoitus-, terveydenhuolto- ja muista olosuhteista, jotka liittyisivät sijaissyntyjärjestelyyn. Ihmisarvoa loukkaavien olosuhteiden täyttymiseen sijaissyntyjäjäksi saattamisen osalta voidaan katsoa liittyvän jossain määrin vastaavaa tulkinnanvaraisuutta kuin mitä edellä todetusti katsottiin liittyvän avioliittoon pakottamisen suhteeseen kyseiseen tunnusmerkkiin ennen lainmuutosta, jolla ihmiskauppapöytäkirjään tehtiin pakkoavioliittoa tai siihen rinnastettavaa liittoa koskeva lisäys.

Rikosoikeudellisen laillisuusperiaatteen, joka edellyttää sääntelyn täsmällisyyttä ja tarkkarajaisuutta, kannalta voidaan pitää perusteltuna sitä, että rikoslain 25 luvun 3 §:n 1 momentin sisältämään teon tarkoitusten listaan lisättäisiin nimenomaisesti henkilön sijaissyntyjäjäksi saattamista koskeva tunnusmerkki.

Hyväksikäyttötarkoituksia koskevan ihmiskauppadirektiivin 2 artiklan 3 kohdan muuttamisen lisäksi kyseisiin muutoksiin liittyen muutospäätöksellä on muutettu 2 artiklan 5 kohtaa, joka koskee ihmiskaupparikoksen määritelmään sisältyviä keinoja koskevaa lapsiuhrien kohdalla tehtävää poikkeusta. Vuoden 2011 direktiivin 2 artiklan 5 kohdan mukaan kun 1 kohdassa tarkoitettu teko kohdistuu lapseen, se katsotaan rangaistavaksi ihmiskaupaksi, vaikka mitään 1 kohdassa mainittua keinoja ei olisi käytetty. Muutospäätöksellä 5 kohdan loppuun on lisätty seuraava täsmennys: ”Tätä kohtaa ei sovelleta 3 kohdassa tarkoitettuun sijaissyntytyksen hyväksikäyttöön, paitsi jos sijaissyntyjäjä on lapsi.” 6 kohdan, jota ei muutospäätöksellä muutettu, mukaan ihmiskauppadirektiivissä ”lapsella” tarkoitetaan alle 18-vuotiaasta henkilöä. 5 kohtaan tehdyllä täydennyksellä voidaan katsoa täsmennettävän kohdan sisältämän ilmaisun ”teko kohdistuu lapseen” merkitystä tilanteessa, jossa ihmiskaupan tarkoituksena on sijaissyntytyksen hyväksikäyttö. Sijaissyntytykseen liittyy aina lapsi, mutta muutospäätöksellä johdanto-osan kappaleen 6 perusteella voidaan katsoa, ettei muutospäätöksellä muutetun ihmiskauppadirektiivin mukaisina ihmiskaupan uhreina ole pidettävä ihmiskaupan määritelmän täyttävällä sijaissyntytyksellä synnytettyjä lapsia vaan näiden lasten sijaissyntyjäjiä.

Rikoslain 25 luvun ihmiskauppaa koskevan 3 §:n 2 momentin mukaan ihmiskauppasta tuomitaan myös se, joka ottaa määräysvaltaansa kahdeksatoista vuotta nuoremman henkilön taikka värvää, luovuttaa, kuljettaa, vastaanottaa tai majoittaa tämän 1 momentissa mainitussa tarkoituksessa, vaikka mitään 1 momentin 1–4

kohdassa tarkoitettua keinoa ei olisi käytetty. Säännöksen 2 momentissa viitataan 1 momentin mukaisiin tarkoituksiin, joita koskevaan luetteloon tässä esityksessä ehdotetaan edellä kuvatuista syistä lisättäväksi sijaissynnyttäjäksi saattamista koskeva teon tarkoitus. 2 momentti yhdessä esityksessä ehdotetun mukaisesti muutettavan 1 momentin kanssa olisi sijaissynnytystilanteita koskien yhdenmukainen muutosdirektiivillä muutetun 2 artiklan 5 kohdan kanssa.

Artiklan 4 kohtaa ei muutosdirektiivillä muutettu. Kohdan mukaan ihmiskaupan uhrin suostumuksella aiottuun tai tapahtuneeseen hyväksikäyttöön ei ole merkitystä, mikäli sen saamiseksi on käytetty jotakin 1 kohdassa mainittua keinoa.

Myöskään artiklan 6 kohtaa ei muutosdirektiivillä muutettu. Kohdan mukaan direktiivissä ”lapsella” tarkoitetaan alle 18-vuotiasta henkilöä.

Kokoavasti voidaan todeta, että muutosdirektiivillä muutetun 2 artiklan 3 kohdan mukaisten velvoitteiden täytäntöönpanemiseksi rikoslain vapauteen kohdistuvia rikoksia koskevan 25 luvun ihmiskauppaa koskevan 3 §:n 1 momenttia olisi syytä täydentää siten, että säännökseen lisättäisiin ihmiskauppateon tarkoitusten luetteloon henkilön saattaminen sijaissynnyttäjäksi.

4 artikla. Seuraamukset. Artikla koskee seuraamuksia luonnollisille henkilöille. Muutosdirektiivillä on muutettu artiklan 2 kohdan d alakohtaa sekä 3 kohtaa.

Artiklan 2 kohdassa on kyse tilanteista, joissa jäsenvaltioiden on säädettävä ihmiskaupparikoksista vankeusrangaistus, jonka enimmäiskesto on vähintään kymmenen vuotta. Kohdan d alakohtaan mukaan yksi tällaisista tilanteista oli jo vuoden 2011 ihmiskauppadirektiivissä se, että rikoksen teossa on käytetty vakavaa väkivaltaa tai rikoksesta on aiheutunut uhrille erityisen vakavaa vahinkoa. Muutosdirektiivillä tätä on täsmennetty lisäämättä loppuun ilmaisu ”mukaan lukien fyysinen tai psyykkinen haitta”.

Artiklan 3 kohdan rakennetta on muutosdirektiivillä muutettu ja siihen on lisätty uutena b alakohtana se, että rangaistuksen koventamisperusteena on pidettävä myös sitä, että rikoksentekijä on helpottanut tai toteuttanut uhria koskevien seksuaalisten kuvien, videoiden tai vastaavan seksuaalisen materiaalin levittämistä tietojen ja viestintätekniikan avulla.

Artiklan 3 kohdan mukaisia velvoitteita täsmennetään muutospäätösi johdanto-osan kappaleessa 11 muun muassa seuraavasti:

”Jäsenvaltioita ei olisi veloitettava säätämään koventamisperusteista, jos uhria koskevien seksuaalisten kuvien tai videoiden tai vastaavien materiaalien levittäminen tieto- ja viestintätekniikan avulla on kansallisen lainsäädännön mukaan rangaistavaa erillisenä rikoksena, ja tämä voi johtaa ankarampiin seuraamuksiin kansallisen lainsäädännön mukaisesti.”

Vuoden 2011 direktiiviä arvioitaessa 4 artiklan ei katsottu edellyttävän lainsäädäntömuutoksia. (Muistio ”Ihmiskauppalainsäädännön muutostarpeiden arviointi ja muutosten valmistelu oikeusministeriön hallinnonalalla” 5.9.2011, OM 12/41/2011, oikeusministeriö, s. 15–17.)

Artiklan 2 kohdan d alakohdan osalta asiasta säädetään rikoslain 25 luvun 3 a §:ssä, jonka mukaan törkeästä ihmiskaupasta tuomittava enimmäisrangaistus on kymmenen vuotta vankeutta. Törkeän ihmiskaupan yhtenä kvalifiointiperusteena on pykälän 1 momentin 2 kohdassa se, että ihmiskaupassa aiheutetaan tahallisesti tai törkeällä huolimattomuudella toiselle vaikea ruumiinvamma, vakava sairaus tai hengenvaarallinen tila taikka näihin rinnastettavaa erityisen tuntuva kärsimystä. Voidaan pitää selvänä, että säännös kattaa muutospäätösi veloitteen koskien erityisen vakavaa vahinkoa, jossa on kyse fyysisestä haitasta. Säännöstä koskevissa lain esitöissä todetaan, että kyseistä 2 kohtaa voidaan soveltaa myös, jos ihmiskaupan kohteena olevalle on aiheutunut vakava psyykinen sairaus tai jos ihmiskaupan kohteelle on aiheutettu erityisen tuntuva henkistä kärsimystä. Esitöiden mukaan aiheutettu erityisen tuntuva henkinen tai ruumiillinen kärsimys voi johtua esimerkiksi siitä, että ihmiskaupan uhri on joutunut poikkeuksellisen laajan seksuaalisen hyväksikäytön kohteeksi, erityisen näännyttävään pakkotyöhön tai poikkeuksellisen huonoihin asumisoloihin. (HE 34/2004 vp, s. 103.) Säännöksen esityötkin huomioon ottaen voidaan todeta, että säännös kattaa myös muutospäätösi mukaisen veloitteen koskien erityisen vakavaa vahinkoa, jossa on kyse psyykkisestä haitasta. Edellä todetun perusteella voidaan katsoa, että muutospäätösiillä muutettu 4 artiklan 2 kohdan d alakohta ei edellytä lainsäädäntömuutoksia.

Artiklan koventamisperusteita koskevan 3 kohdan osalta voidaan ensinnäkin todeta, että Suomessa rangaistuksen koventamisperusteista säädetään yleisesti rikoslain 6 luvun 5 §:ssä, joka ei sisällä muutospäätösiissä tarkoitettua uhria koskevan seksuaalisen materiaalin levittämistä tieto- ja viestintätekniikan avulla. Rikoslain 20 luvun 7 §:ssä on kuitenkin erikseen säädetty rangaistavaksi seksuaalisen kuvan luvaton levittäminen. Säännöksen mukaan teosta tuomitaan se, joka oikeudettomasti esittää tai levittää toista seksuaalisesti esittävän todellisuus pohjaisen

tai todenmukaisen kuvan tai kuvatallenteen siten, että teko loukkaa olennaisesti tämän seksuaalista itsemääräämisoikeutta. Säännöksen esitöiden mukaan säännöksessä termillä ”kuva” tarkoitetaan myös videota. Säännös koskee esittämistä tai levittämistä luvatta yhdelle ihmiselle, suljetulle ryhmälle, lukuisille valituille vastaanottajille sekä esittämistä tai levittämistä avoimessa internetissä tai muuten lukuisien ihmisten saataville. Kuvan levittämisen rangaistavuudella suojataan seksuaalista itsemääräämisoikeutta ja yksityisyyttä. Esitöiden mukaan säännös ei koskisi alle 18-vuotiasta esittävää kuvaa, jonka levittämisen rangaistavuudesta säädettäisiin erikseen 19–20 §:ssä. (HE 13/2022 vp, s. 120–122). Rikoslain 20 luvun 19 §:ssä onkin säädetty rangaistavaksi lasta seksuaalisesti esittävän kuvan levittäminen ja 20 §:ssä teon törkeä tekemuoto.

Rikoslain 20 luvun 7, 19 tai 20 §:ssä rangaistavaksi säädetystä teosta tuomitseminen ihmiskaupparikoksesta tuomitsemisen lisäksi voi rikoslain yhteistä rangaistusta koskevan 7 luvun säännösten nojalla johtaa ankarampaan yhteiseen rangaistukseen kuin tuomitseminen pelkästä ihmiskaupparikoksesta.

Koskien artiklan 3 b alakohdassa käytettyä ilmaisua, jonka mukaan ”rikosentekijä on helpottanut tai toteuttanut” kyseisen materiaalin levittämistä, koskien voidaan vielä tuoda esiin, että osallisuudesta rikokseen säädetään rikoslain 5 luvussa, jossa säädetään myös avunannon rangaistavuudesta (6 §).

Edellä todetun perusteella, ottaen erityisesti huomioon myös muutosdirektiivin johdanto-osan kappaleessa 11 erillisenä rikoksena rangaistavuudesta todettu, voidaan todeta, että kansallinen lainsäädäntö täyttää muutosdirektiivillä 4 artiklan 3 kohdan b alakohtaan tehdystä muutoksesta aiheutuvan velvoitteen ja ettei muutos siten edellytä lainsäädännön muuttamista.

Kokoavasti voidaan todeta, että 4 artiklaan tehdyt muutokset eivät edellytä lainsäädännön muuttamista.

5 artikla. *Oikeushenkilöiden vastuu.* Artiklaa on muutosdirektiivillä muutettu siten, että artiklan 1, 2 ja 3 kohtaan on lisätty viittaus 18 a artiklan 1 kohtaan eli ihmiskaupan uhrien tarjoamien palvelujen käyttöä koskevaan kriminalisointivelvoitteeseen.

5 artiklan 1, 2 ja 3 kohta sisältävät jo vuoden 2011 direktiivissä viittaukset 2 ja 3 artiklaan eli ihmiskauppaa koskeviin rikoksiin ja niitä koskien yllytykseen, avunantoon ja yritykseen. 5 artiklan 1 ja 2 kohta velvoittavat jäsenvaltiot varmistamaan, että oikeushenkilö voidaan kohdissa tarkemmin säädetyissä tilanteissa saattaa vastuuseen kohdissa viitatuista rikoksista. 3 kohdan mukaan se, mitä 1 ja 2 kohdassa säädetään oikeushenkilön vastuusta, ei estä rikosoikeudenkäyntiä sellaista

luonnollista henkilöä vastaan, joka on tekijänä, yllyttäjänä tai avunantajana jossakin kohdassa viitatussa rikoksessa. Vuoden 2011 direktiivin osalta katsottiin, ettei oikeushenkilöiden vastuuta koskeva 5 artikla edellyttänyt lainsäädäntömuutoksia (muistio ”Ihmiskauppalainsäädännön muutostarpeiden arviointi ja muutosten valmistelu oikeusministeriön hallinnonalalla” 5.9.2011, OM 12/41/2011, oikeusministeriö, s. 17).

Rikoslain 20 luvun 8 §:ssä kriminalisoituun seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöön, jonka tunnusmerkistössä viitataan muun muassa ihmiskaupan tai sen törkeän tekemuodon kohteena olevaan henkilöön, ei ole 20 luvussa säädetty sovellettavaksi oikeushenkilön rangaistusvastuuta. Muiden ihmiskaupan muotojen osalta ihmiskaupan uhrin tarjoamien palvelujen käyttöä ei ole ylipäättäen kriminalisoitu, joten luonnollisesti tällaisiin tekoihin ei sovelleta myöskään oikeushenkilön rangaistusvastuuta. Näin ollen muutosdirektiivi edellyttää, että lainsäädäntöä muutetaan siten, että oikeushenkilön rangaistusvastuu säädetään sovellettavaksi myös uuden 18 a artiklan 1 kohdassa tarkoitettuihin ihmiskaupan uhrien tarjoamien palvelujen käyttöä koskeviin rikoksiin.

6 artikla. *Seuraamukset oikeushenkilöille.* Artiklaan tehtyjen muutosten sisältönä on joidenkin rakenne- ja sanamuotomuutosten ohella se, että säädettäviin oikeushenkilöiden seuraamuksiin pakollisesti kuuluvien rikosoikeudellisten tai muiden sakkojen lisäksi jäsenvaltioiden harkinnan mukaan säädettävien muiden seuraamusten ei-tyhjentävään esimerkkiluetteloon on lisätty kolme seuraamusta. Näistä ensimmäinen on julkisen rahoituksen epääminen, mukaan lukien osallistumiskielto tarjouskilpailumenettelyihin sekä avustusten, käyttöoikeuksien ja toimilupien epääminen. Toinen on asiaankuuluvaan rikokseen johtaneen toiminnan harjoittamista koskevien lupien ja hyväksyntöjen peruuttaminen. Kolmas seuraamus on, jos asiaan liittyy yleinen etu, sellaisen tuomioistuimen päätöksen julkaiseminen kokonaan tai osittain, joka koskee tehtyä rikosta sekä määrättyjä seuraamuksia ja toimenpiteitä, sanotun kuitenkaan rajoittamatta yksityisyyttä ja henkilötietojen suojaa koskevien sääntöjen soveltamista. Artiklaan tehdyt muutokset jättävät jäsenvaltioiden harkintaan, säätävätkö ne esimerkkiluetteloon lisättyjä seuraamuksia oikeushenkilöille.

Rikoslain 9 luvussa säädetään oikeushenkilön rangaistusvastuusta. Luvun 1 §:n 1 momentin mukaan yhteisö, säätiö tai muu oikeushenkilö, jonka toiminnassa on tehty rikos, on syyttäjän vaatimuksesta tuomittava rikoksen johdosta yhteisösakkoon, jos se on rikoslaisissa säädetty rikoksen seuraamukseksi. Luvun 5 §:n mukaan yhteisösakko tuomitaan määräeuroin alimman yhteisösakon rahamäärän ollessa 850 euroa ja ylimmän 850 000 euroa.

Muutosdirektiivillä muutetun direktiivin 6 artiklan sisältämät harkinnanvaraisesti säädettävät muut seuraamukset kuin sakot sen sijaan ovat ainakin rikosoikeudellisina seuraamuksina vieraita suomalaiselle oikeusjärjestelmälle. Tuomioistuimen päätöksen julkaisemista koskevaan muutospäätöksen mukaiseen seuraamukseen liittyen voidaan kuitenkin tuoda esiin, että oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa annetun lain (370/2007) 25 §:n mukaan salassa pidettäväksi määrätystä ratkaisusta on laadittava julkinen seloste, jos asia on yhteiskunnallisesti merkittävä tai se on synnyttänyt huomattavaa kiinnostusta julkisuudessa. Julkinen seloste sisältää pääpiirteittäisen selostuksen asiasta ja ratkaisun perusteluista. Eri-tyisen arkaluonteista henkilön yksityiselämään liittyvää rikosta koskeva julkinen seloste on julkistettava niin, että asianomistajan henkilöllisyys ei paljastu.

Eduskunnan lakivaliokunta korosti muutospäätöksen neuvotteluvaiheessa sitä, että EU-tason rikoslainsäädännön valmistelussa on kunnioitettava kansallisten oikeusjärjestelmien perinteitä ja erityisesti seuraamusjärjestelmän sisäistä johdonmukaisuutta (LaVL 37/2022 vp, s. 6). Valiokunta myös muistutti korostaneensa käytännössään usein sitä, että yksittäisen unioni-instrumentin seurauksena ei ole perusteltua toteuttaa alaltaan ja vaikutuksiltaan laaja-alaisempia rikosoikeudelliseen lainsäädäntöön kohdistuvia muutoksia (LaVL 28/2022 vp, s. 7, LaVM 21/2018 vp, s. 4, LaVM 13/2020 vp, s. 3, LaVM 9/2021 vp, s. 2–3).

Edellä todetun perusteella voidaan katsoa, ettei artikla anna aihetta lainsäädäntömuutoksille.

7 artikla. *Takavarikoiminen ja menetetyksi tuomitseminen.* Artikla on muutospäätöksiin kumottu. Koska muutospäätöksiin voimaan tullessa, toisin kuin vuoden 2011 ihmiskauppadirektiivin voimaan tullessa, rikoksentekevälinen ja rikoshyödyn jäädyttämistä ja menetetyksi tuomitsemista rikosasioissa on säädetty yleisesti erillisessä direktiivissä eli 24.4.2024 annetussa Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivissä (EU) 2024/1260 varojen takaisinmaksusta ja menetetyksi tuomitsemisesta ("konfiskaatiodirektiivi"), näitä asioita koskeva sääntely ihmiskauppadirektiivissä ei ole enää ollut tarpeen. Artiklan kumoaminen ei edellytä lainsäädäntömuutoksia.

8 artikla. *Uhrin syyttämättä jättäminen tai tälle määrättyjen seuraamusten soveltamatta jättäminen.* Artiklan soveltamisala on muutospäätöksiin laajennettu koskemaan myös muuta laitonta toimintaa kuin rikollista toimintaa. Vuoden 2011 ihmiskauppadirektiivissä artiklan sisältönä oli se, että jäsenvaltioiden oli oikeusjärjestelmiensä peruseriaatteita noudattaen toteutettava tarvittavat toimenpiteet varmistaakseen, että toimivaltaisilla kansallisilla viranomaisilla on mahdollisuus jättää ihmiskaupan uhrin syyttämättä tai seuraamuksetta osallistumisesta rikolliseen

toimintaan, johon heidät on pakotettu suorana seurauksena 2 artiklassa tarkoitettujen tekojen kohteeksi joutumisesta. Muutosdirektiivillä artiklaan on lisätty sanat ”tai muuhun laittomaan” sanojen ”rikolliseen” ja ”toimintaan” väliin. Viitatussa 2 artiklassa on kyse ihmiskauppaan liittyvistä rikoksista.

Artiklan velvoitteita täsmennetään muutosdirektiivin johdanto-osan kappaleessa 14 seuraavasti:

”Direktiivissä 2011/36/EU vahvistetaan mahdollisuus uhrien syyttämättä jättämiselle ja heille määrättyjen seuraamusten soveltamatta jättämiselle sellaisten rikosten osalta, johon heidät on pakotettu suorana seurauksena ihmiskaupan kohteeksi joutumisesta. On asianmukaista laajentaa asiaankuuluvan säännöksen soveltamisalaa kaikkeen laittomaan toimintaan, joihin uhrit on pakotettu suorana seurauksena ihmiskaupan kohteeksi joutumisesta, mukaan lukien prostituutioon, kerjäämiseen, irtolaisuuteen tai ilmoittamattomaan työhön liittyvät hallinnolliset rikkomukset tai muut toimet, jotka eivät ole rikollisia mutta joihin sovelletaan hallinnollisia tai taloudellisia seuraamuksia, kansallisen lainsäädännön mukaisesti, jotta voidaan kannustaa ihmiskaupan uhreja raportoimaan rikoksista tai etsimään tukea ja apua ja vakuuttaa uhreja siitä mahdollisuudesta, ettei heitä pidetä vastuullisina.”

Artiklan velvoitteisiin liittyy myös Euroopan neuvoston alaisuudessa toimivan ihmiskaupan vastaisen toiminnan asiantuntijaryhmä GRETA:n suosituksia. GRETA on vuonna 2024 kolmannessa Suomea koskevassa raportissaan ihmiskaupan vastaisesta toiminnasta tehdyn Euroopan neuvoston yleissopimuksen (SopS 43 ja 44/2012) täytäntöönpanosta Suomessa (GRETA(2024)06) katsonut, että Suomen viranomaisten tulisi ryhtyä lisätoimiin sen varmistamiseksi, että rankaisemattomuusperiaatetta voidaan soveltaa kaikkiin rikoksiin, joiden tekemiseen ihmiskaupan uhrit on pakotettu, kehittää poliiseille ja syyttäjille relevanttia ohjausta ja sisällyttää rangaistuksettomuusperiaate poliisin, syyttäjien ja tuomareiden koulutukseen (raportin 109. kohta).

Vuoden 2011 direktiivin 8 artiklan ei katsottu edellyttävän lainsäädäntömuutoksia. Tuossa arvioinnissa tuotiin esiin ensinnäkin se, että rikoslain 17 luvun 7 §:n 2 momentin ja 7 a §:n mukaan valtionrajarikoksesta ja lievistä valtionrajarikoksesta ei rangaista ihmiskaupan uhria. Toiseksi tuotiin esiin, että ihmiskaupan uhriin saattavat myös soveltua oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain (689/1997, ”ROL”) 1 luvun 7 ja 8 §:ssä säädetyt syyttämättäjättämisperusteet ja rikoslain 6 luvun 12 §:ssä säädetyt rangaistuksen tuomitsematta jättämisperusteet, kuten esimerkiksi se, että rikos on tekoon tai tekijään liittyvistä syistä anteeksiannettavaan tekoon rinnastettava (rikoslain 6 luvun 12 §:n 3 kohta). Lisäksi tuotiin esiin, että

rikosoikeudellisen periaatteen perusteella pakotettuna rikoksen tehnyt ihmiskaupan uhri voi jäädä rankaisematta toisintoimismahdollisuuden puuttumisen vuoksi. (Muistio ”Ihmiskauppalaainsäädännön muutostarpeiden arviointi ja muutosten valmistelu oikeusministeriön hallinnonalalla” 5.9.2011, OM 12/41/2011, oikeusministeriö, s. 19).

Artiklassa on kyse rankaisemattomuusperiaatteesta, jonka soveltamisalaa on tarkasteltu oikeusministeriön julkaisemassa selvityksessä ”Ihmiskaupan uhrien rankaisemattomuusperiaate” (Selvityksiä ja ohjeita 2022:8; Jani Hannonen & Heini Kainulainen). Rankaisemattomuusperiaate pitää sisällään rikosoikeudellisen ulottuvuuden lisäksi hallinnollisen ulottuvuuden, joka ilmenee muun muassa ihmiskauppaleysoimuksen rankaisemattomuussäännöksestä. Ihmiskaupan uhrien rankaisemattomuudesta säädettiin ensimmäistä kertaa vuonna 2005 Euroopan neuvoston ihmiskaupan vastaisesta toiminnasta tehdyssä yleissopimuksessa, jonka 26 artiklan mukaan osapuolet säätävät oikeusjärjestelmänsä perusperiaatteiden mukaisesti mahdollisuudesta jättää uhrin rankaisematta heidän osallisuudestaan laittomaan toimintaan siltä osin kuin heidät on pakotettu siihen. Suomessa ei ole otettu kantaa rankaisemattomuusperiaatteen hallinnolliseen ulottuvuuteen rankaisemattomuussäännöksiä kansallisen täytäntöönpanon yhteydessä. Kansainvälisissä keskusteluissa kysymys on ollut erityisesti siitä, että rankaisemattomuusperiaatteen soveltamisala saadaan kattamaan ihmiskaupan uhrille tyypillinen toiminta. Suomen näkökulmasta kyse voi olla esimerkiksi ulkomaalaislain (301/2004) 185 §:ssä säädetystä ulkomaalaisrikkomuksesta. Säännöksen mukaan rangaistavaa on muun muassa ulkomaalaisen tahallinen oleskelu maassa ilman vaadittavaa asiakirjaa tai lupaa taikka ansiotyön tekeminen oikeudetta. Myös rikotuomioon liittyvät hallinnolliset seuraamukset ovat merkityksellisiä ulkomaalaisten ihmiskaupan uhrien näkökulmasta. Rikoksiin syyllistyminen tai jopa rikosepäily voi olla peruste evätä oleskelulupa, käännyttää henkilö, määrätä tälle maahantulo-kielto tai karkottaa tämä maasta. Ulkomaalaislakia sovellettaessa on kuitenkin noudatettava suhteellisuusperiaatetta, jolloin tasapainotellaan erisuuntaisten intressien välillä. (Selvityksen s. s. 73–75).

Muutosdirektiivin johdanto-osan 14 kappaleessa mainitusta prostituutiosta voidaan tuoda esiin ensinnäkin se, että rikesakkorikkomuksista annetun lain (986/2016) 14 §:n 5 kohdan mukaan tahallinen järjestyslain (612/2003) 7 §:n 1 momentissa säädetyn kiellon vastainen seksuaalipalvelujen maksullinen tarjoaminen on järjestysrikkomus, josta määrätään rikesakko. Kyse on rikosoikeudellisesta seuraamuksesta. Järjestyslain 7 §:n 1 momentin mukaan seksuaalipalvelujen maksullinen tarjoaminen on kielletty yleisellä paikalla. Toiseksi voidaan tuoda esiin, että ulkomaalaislain

148 §:n mukaisiin käännättämisperusteisiin kuuluu pykälän 1 momentin 6 kohdan mukaisesti se, että ulkomaalaisen voidaan perustellusta syystä epäillä myyvän seksuaalipalveluja.

Ulkomaalaislain osalta olennainen säännös on lain 146 §, joka koskee kokonaisharkintaa. Säännöksen mukaan pääsyn epäämistä, käännättämistä ja maasta karkottamista sekä maahantulokiellon määräämistä ja pituutta harkittaessa on otettava huomioon päätöksen perusteena olevat seikat sekä asiaan muutoin vaikuttavat seikat ja olot kokonaisuudessaan. Jos pääsyn epääminen, käännättäminen tai maasta karkottaminen taikka siihen liittyvä maahantulokiello perustuisi ulkomaalaisen rikolliseen toimintaan, on otettava huomioon teon vakavuus sekä yleiselle tai yksityiselle turvallisuudelle aiheutunut haitta, vahinko tai vaara.

Maahanmuuttoviraston 18.6.2025 päivättyssä ohjeessa ulkomaalaisen maasta poistamisesta (MIG-2519883) todetaan seksuaalipalvelujen myymistä koskevaa käännätysperustetta koskien, että seksuaalipalvelujen osalta kokonaisarviointissa on otettava huomioon mahdollinen ihmiskaupan uhrin asema. Ohjeessa todetaan, että jos maahantulon yhteydessä on viitteitä siitä, että henkilö saattaa olla ihmiskaupan uhri, ei hänen maahan pääsyään evätä ja hänet ohjataan ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmän piiriin. Lisäksi ohjeessa todetaan, ettei ihmiskaupan uhria poisteta maasta ennen kuin hänen tunnistamisensa on saatettu loppuun ja että jos ilmenee, että käännättäväksi harkittava henkilö on ihmiskaupan uhri, hänelle myönnetään oleskelulupa ulkomaalaislain 52 a §:n (oleskeluluvan myöntäminen ihmiskaupan uhrille) perusteella, mikäli säännöksen soveltamisen edellytykset täyttyvät. (Ohjeen s. 43–44).

Seksuaalipalvelujen myymistä käännättämisen perusteena on tarkasteltu selvityksessä ihmiskaupan uhreille annettavista harkinta-ajoista ja seksuaalipalvelujen myynnistä käännättämisen perusteena (Jokinen, Anniina – Pekkarinen, Anna-Greta – Turunen, Tiina – Huovinen, Riikka – Euroopan kriminaalipolitiikan instituutti (HEUNI). Selvitys ihmiskaupan uhreille annettavista harkinta-ajoista ja seksuaalipalvelujen myynnistä käännättämisen perusteena. Sisäministeriön julkaisu 2023:22). Selvityksen tavoitteen oli muun muassa selvittää, onko seksuaalipalveluiden myyntiin liittyvää käännättämisperustetta koskevissa laeissa tai viranomaiskäytännössä epäkohtia, jotka estävät ihmiskaupan ilmituloa. Selvitys perustuu ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmän, poliisin ja Rajavartiolaitoksen päätöksiin (2015–2021) sekä haastatteluihin. Selvityksen mukaan seksuaalipalveluiden myyntiepäilyn perusteella tehtiin 75 käännättämisspätöstä ja määrä on viime vuosina laskenut. Selvityksessä todetaan, että esitutkintaviranomaisten on usein haastavaa tunnistaa, liittyykö tapauksiin ihmiskauppaa ja että käännättämisen uhka voi haitata ihmiskaupan ilmituloa ja lisätä haavoittuvuutta, sillä seksiä myyvät siirtolaiset

pelkäävät käännättämistä ja maahantulokieltoa. Selvityksessä suositellaan esitutkintaviranomaisten kouluttamista ja tietoisuuden lisäämistä harkinta-ajoista sekä ulkomaalaislain seksuaalipalveluiden myyntiepäilyyn liittyvän käännättämisperusteen poistamista.

Edellä mainittua käännättämisperustetta koskien on mahdollista edellä mainitussa selvityksessä esiin tuodun lisäksi esittää sekä sitä puoltavia että vastustavia seikkoja, eikä kyse ole aivan yksiselitteisestä asiasta. Ulkomaalaislain säätämistä koskevassa hallituksen esityksessä todetaan, että seksikaupan ja prostituution vähentäminen tulisi puuttua ennen kaikkea parittajien toimintaan, mikä voisi tapahtua muun muassa peruuttamalla oleskelulupa paritusrikoksiin syyllistyneiltä henkilöiltä (HE 28/2003 vp, s. 210). Toisaalta käännättämisperusteen kumoamisella saattaisi olla negatiivinen vaikutus tosiasiallisiin mahdollisuuksiin puuttua Suomeen suuntautuvaan kansainväliseen paritustoimintaan.

Johtopäätöksenä edellä esiin tuoduista seikoista voidaan todeta, ottaen erityisesti huomioon, että artiklassa on kyse automaation sijaan mahdollisuudesta jättää uhrit seuraamuksetta, että lainsäädäntö mahdollistaa artiklassa tarkoitetun seuraamuksetta jättämisen, ja ettei artikla edellytä lainsäädäntömuutoksia. Samalla voidaan kuitenkin GRETA:n suositusten ja edellä mainitun selvityksen perusteella korostaa rankaisemattomuusperiaatetta koskevan koulutuksen tärkeyttä ja tarvetta.

9 artikla. *Tutkinta ja syytetoimet.* Artiklan 1 ja 3 kohtaa on muutettu muutosdirektiivillä. Artiklan 1 kohtaa on muutosdirektiivillä muutettu siten, että velvoite varmistaa, että tutkinta tai syytteen nostaminen ei edellytä uhrin ilmoitusta tai syyttämispyyntöä ja että rikosoikeudenkäyntiä voidaan jatkaa, vaikka uhri olisi perunut antamansa lausunnon, koskee ihmiskaupparikosten lisäksi nyt myös uuden 18 a artiklan 1 kohdassa tarkoitettuja rikoksia eli ihmiskaupan uhrien tarjoamien palveluiden käyttöä koskevia rikoksia.

Artiklan 3 kohta velvoitti jo vuoden 2011 ihmiskauppadirektiivissä jäsenvaltiot varmistamaan, että 2 ja 3 artiklassa tarkoitettuja rikoksia koskevasta tutkinnasta tai syytetoimista vastaavat henkilöt, yksiköt ja muut tahot ovat asianmukaisesti koulutettuja. 2 artiklassa on kyse ihmiskauppaan liittyvistä rikoksista ja 3 artiklassa niitä koskevasta yllytyksestä, avunannosta ja yrityksestä. Kyseessä olevaa 3 kohtaa on muutosdirektiivillä täydennetty lisäämällä sen loppuun seuraava teksti: "Jäsenvaltioiden on varmistettava, että 2 ja 3 artiklassa tarkoitettuja rikoksia, jotka on tehty tai joita on avustettu tieto- ja viestintätekniikan avulla, koskevasta tutkinnasta tai syytetoimista vastaavilla henkilöillä, yksiköillä ja muilla tahoilla on riittävä

asiantuntemus ja teknologinen osaaminen. Jäsenvaltioita kannustetaan luomaan lainvalvontaviranomaisten ja syyttäjälaitosten yhteyteen erityisiä yksiköitä tapauksen mukaan ja kansallisten oikeusjärjestelmiensä mukaisesti.”

Artiklan 3 kohdan mukaisiin velvoitteisiin liittyy myös Euroopan neuvoston alaisuudessa toimivan ihmiskaupan vastaisen toiminnan asiantuntijaryhmä GRETA:n suosituksia. GRETA on vuonna 2024 kolmannessa Suomea koskevassa raportissaan ihmiskaupan vastaisesta toiminnasta tehdyn Euroopan neuvoston yleissopimuksen (SopS 43 ja 44/2012) täytäntöönpanosta Suomessa (GRETA(2024)06) suositellut Suomen viranomaisia varmistamaan, että ihmiskaupparikoksia tutkitaan hyödyntäen erityisiä tutkintatekniikoita materiaalin, asiakirjojen ja taloudellisten ja digitaalisten todisteiden keräämiseksi, jotta riippuvuus uhrien tai todistajien lausunnoista pienenee (raportin 102. kohta). GRETA on myös suositellut Suomen viranomaisia luomaan lainvalvontaviranomaisten ja syyttäjälaitosten yhteyteen erityisiä yksiköitä tapauksen mukaan ja kansallisten oikeusjärjestelmiensä mukaisesti (raportin 134. kohta) sekä kannustamaan tutkijoiden, syyttäjien ja tuomareiden erikoistumiseen ihmiskaupparikostapausten käsittelemiseksi (raportin 103. kohta).

Artiklan 1 kohdan osalta voidaan todeta, että kohdan muuttamisesta johtuvat velvoitteet täyttyvät rikoslain 20 luvun 8 §:n mukaista seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöä koskevan sääntelyn osalta. Rikoslain 20 luku koskee seksuaalirikoksia, ja kyseisen luvun asianomistajarikoksista säädetään luvun 24 §:ssä. Luvun 24 §:n mukaan syyttäjä ei saa nostaa syytettä tietyissä kyseistä lukua koskevissa tilanteissa. Seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöä ei kuitenkaan mainita kyseisessä säännöksessä, joten kyseinen rikos on virallisen syytteen alainen. Syytteen nostaminen ei siten edellytä asianomistajan syyttämispyyntöä.

Kuten jäljempänä uuden 18 a artiklan tarkastelun yhteydessä todetaan, seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöä koskeva rangaistussäännös kattaa 18 a artiklan mukaiset velvoitteet vain osittain ja artikla edellyttää rangaistavuuden alan laajentamista, jossa yhteydessä ehdotettavan uuden sääntelyn olisi täytettävä myös 9 artiklan 1 kohdan mukaiset velvoitteet.

Artiklan 3 kohdan osalta voidaan ensinnäkin todeta, että tieto- ja viestintätekniikan avulla tehtyjen ihmiskaupparikosten tutkinnasta tai syytetoimista vastaavien henkilöiden, yksiköitten ja muiden tahojen riittävästä asiantuntemuksesta ja teknologisesta osaamisesta ei säädetä kansallisessa lainsäädännössä. Lähtökohta on, että poliisin peruskoulutus antaa valmiudet toimia poliisin työssä eri miehistötehtävissä ja että syvempi erikoistuminen tapahtuu tämän jälkeen täydennyskoulutuksessa (esimerkiksi IT-tutkijat, vaativa tekninen tutkinta, ICT-tutkinta).

Valtakunnansyyttäjän toimisto puolestaan toteuttaa vuosittain kyberrikoksia koskevan koulutuksen, ja lisäksi lapsiin kohdistuvista verkkovälitteisistä rikoksista pidetään lyhytkoulutus noin parin vuoden välein.

Toiseksi artiklan 3 kohdan osalta voidaan todeta, että arvioitaessa vuoden 2011 ihmiskauppadirektiivistä seuranneita mahdollisia lainsäädännön muutostarpeita todettiin, että silloisen 11 artiklan 3 kohdan edellyttämät tarvittavat toimenpiteet toteutetaan järjestämällä esitutkintaviranomaisille, syyttäjille ja tuomareille koulutusta koulutusohjelmien ja -suunnitelmien sekä erillisten koulutusprojektien puitteissa. (Muistio ”Ihmiskauppalainsäädännön muutostarpeiden arviointi ja muutosten valmistelu oikeusministeriön hallinnonalalla” 5.9.2011, OM 12/41/2011, oikeusministeriö, s. 20). Tällöin todettiin myös, että ihmiskauppatapausten tutkinta ja syytetoimet pyritään keskittämään tällaisiin rikoksiin erikoistuneille tutkijoille ja syyttäjille (alkuperäinen täytäntöönpanoilmoitus ja sen vastaavuustaulukko sekä niiden päivitykset vuonna 2019, vastaavuustaulukko s. 2). Tällaisiin järjestelyihin voidaan nykyäänkin todeta pyrittävän. Helsingin poliisilaitokselle on muodostettu valtakunnallinen ihmiskaupparikosten tutkintaryhmä ja Keskusrikospoliisin tiedusteluosastolle ihmiskauppa- ja maahanmuuttorikollisuuden torjunta -toiminto (IHKA-LAMA-toiminto). Poliisihallituksen (Poha) päätös valtakunnallisen ihmiskauppatutkintaryhmän perustamisesta (POL-2020-70929) kuvaa ryhmän toimintaan liittyvää yhteistyötä ja vastuunjakoa tehtävien hoitamiseksi. Etelä-Suomen syyttäjä-alueella puolestaan on ihmiskaupparikosten osaamistiimi, jonne on otettu jäseneksi erikoissyyttäjiä muiltakin alueilta.

Johtopäätöksenä edellä todetusta voidaan todeta, että 9 artiklaan tehdyt muutokset eivät edellytä lainsäädännön muuttamista ja ettei myöskään GRETA:n suositusten perusteella esityksessä ehdoteta sellaisia.

10 artikla. *Lainkäyttövalta.* Artiklaa on muutosdirektiivillä muutettu siten, että sekä 1 että 2 kohdan johdantolauseisiin on lisätty 18 a artiklan 1 kohtaa koskeva maininta. 18 a artiklan 1 kohdassa on kyse ihmiskaupan uhrien tarjoamien palveluiden käyttöä koskevasta kriminalisointivelvoitteesta.

Muutosdirektiivillä muutetun 1 kohdan mukaan jäsenvaltioiden on toteutettava tarvittavat toimenpiteet ulottaakseen lainkäyttövaltansa 2 ja 3 artiklassa ja 18 a artiklan 1 kohdassa tarkoitettuihin rikoksiin, jos a) rikos on tehty kokonaan tai osittain jäsenvaltion alueella; tai b) rikoksentehtäjä on jäsenvaltion kansalainen. Muutetun 2 kohdan mukaan jäsenvaltion on ilmoitettava komissiolle, aikooko se ulottaa laajemmin lainkäyttövaltansa 2 ja 3 artiklassa ja 18 a artiklan 1 kohdassa tarkoitettuihin rikoksiin, jotka on tehty sen alueen ulkopuolella, muun muassa jos a) rikoksen uhri on kyseisen jäsenvaltion kansalainen tai henkilö, jonka vakinainen asuinpaikka on

kyseisen jäsenvaltion alueella; b) rikos on tehty kyseisen jäsenvaltion alueelle sijoitautuneen oikeushenkilön puolesta tai hyväksi; tai c) rikosentekijällä on vakinainen asuinpaikka kyseisen jäsenvaltion alueella.

Vuoden 2011 ihmiskauppadirektiivin tarkastelussa lainkäyttövaltaa koskevan 10 artiklan ei katsottu edellyttävän lainsäädäntömuutoksia, mutta todettiin, että Suomen oli kuitenkin tehtävä komissiolle 2 kohdassa tarkoitettu ilmoitus, koska Suomi ulottaa 1 kohtaa laajemmin lainkäyttövaltansa 2 ja 3 artiklassa tarkoitettuihin rikoksiin. Jäljempänä selostetaan tuossa yhteydessä käsitellyjä lainkäyttövaltaa koskevia kansallisia säännöksiä. Selostettuja säännöksiä ei ole jäljempänä selostetusta asiasisällöltään muutettu edellä mainitun muistion laatimisen jälkeen.

Suomessa tehtyyn rikokseen sovelletaan Suomen lakia (rikoslain 1 luvun 1 §:n 1 momentti; direktiivin 10 artiklan 1 kohdan a alakohta).

Suomen kansalaisen ja Suomessa pysyvästi asuvan ulkomaalaisen Suomen ulkopuolella tekemään rikokseen sovelletaan Suomen lakia, jos rikos myös tekopaikan lain mukaan on rangaistava (rikoslain 1 luvun 6 § ja 11 §:n 1 momentti; direktiivin 10 artiklan 1 kohdan b alakohta ja 2 kohdan c alakohta). Jos tällainen rikos on tehty millekään valtiolle kuulumattomalla alueella, rangaistavuuden edellytyksenä on lisäksi, että teosta Suomen lain mukaan saattaa seurata yli kuuden kuukauden vankeusrangaistus (rikoslain 1 luvun 6 §).

Suomen ulkopuolella tehtyyn rikokseen, joka on kohdistunut Suomen kansalaiseen tai Suomessa pysyvästi asuvaan ulkomaalaiseen, osalta sovelletaan Suomen lakia, jos teosta Suomen lain mukaan saattaa seurata yli kuuden kuukauden vankeusrangaistus ja jos rikos on myös tekopaikan lain mukaan rangaistava (rikoslain 1 luvun 5 § ja 11 §:n 1 momentti; direktiivin 10 artiklan 2 kohdan a alakohta).

Kun ihmiskaupapuitepäätöstä saatettiin Suomessa voimaan, ihmiskaupparikokset säädettiin kansainvälisiksi rikoksiksi lisäämällä ne rikoslain 1 luvun 7 §:n 3 momenttiin. Mainitun momentin mukaan Suomen lakia sovelletaan tekopaikan laista riippumatta Suomen ulkopuolella tehtyyn ihmiskauppaan ja törkeään ihmiskauppaan. Tällä lainsäädäntötoimenpiteellä on ollut tarkoitus saattaa Suomen rikosoikeuden soveltamisalan piiriin henkilöt, jotka ulkomailla ihmiskauppaan syyllistyttyään jäävät Suomessa kiinni, vaikka rikoksella ei ole muuta toimivallan aiheuttavaa liittymäkohtaa Suomeen ja vaikka rikos ei ole tekopaikan mukaan rangaistava (HE 34/2004 vp, s. 71/II).

Vuoden 2011 direktiiviä arvioitaessa edellä mainittu perustelulausuma sekä rikoslain 1 luvun säännökset huomioon ottaen katsottiin Suomen lainsäädännön kattavan direktiivin 10 artiklan 1–3 kohdassa tarkoitettut tapaukset, sisältäen myös ne tilanteet, joita direktiivi ei velvoita saattamaan kansallisen toimivallan piiriin, kuten artiklan 2 kohdan b alakohdan tarkoittamat oikeushenkilöitä koskevat teot, joiden osalta sovellettavaksi voivat tulla oikeushenkilön rangaistusvastuuta ja rikoksiin syyllistyneiden luonnollisten henkilöiden rangaistusvastuuta koskevat säännökset. (Muistio ”Ihmiskauppalainsäädännön muutostarpeiden arviointi ja muutosten valmistelu oikeusministeriön hallinnonalalla” 5.9.2011, OM 12/41/2011, oikeusministeriö, s. 22–23.)

Muutosdirektiivillä täydennetyin 10 artiklan 1 kohdan mukaan lainkäyttövalta on ulotettava 18 a artiklan 1 kohdassa tarkoitettuihin rikoksiin, jos a) rikos on tehty kokonaan tai osittain jäsenvaltion alueella; tai b) rikoksentehtyjä on jäsenvaltion kansalainen. Säädettyessä esityksen mukainen uusi 18 a artiklan 1 kohdassa edellytetty ihmiskaupan uhrin palvelujen käyttöä koskeva kriminalisointi kyseisen a alakohdan vaatimuksen täyttäisi rikoslain 1 luvun 1 §:n 1 momentti, jonka mukaan Suomessa tehtyyn rikokseen sovelletaan Suomen lakia. Mikäli kyseisen uuden kriminalisoinnin enimmäisrangaistukseksi säädetään ehdotuksen mukaisesti yksi vuosi vankeutta, joka on ankarampi rangaistus kuin kuusi kuukautta vankeutta, b alakohdan mukaisen vaatimuksen puolestaan voidaan katsoa täyttyvän rikoslain 1 luvun 6 §:llä ja sen yhteydessä huomioitavalla 11 §:n 1 momentilla, joiden mukaan Suomen kansalaisen Suomen ulkopuolella tekemään rikokseen sovelletaan Suomen lakia, jos rikos myös tekopaikan lain mukaan on rangaistava, ja jos tällainen rikos on tehty millekään valtiolle kuulumattomalla alueella, sen rangaistavuuden edellytyksen myös täyttyessä, että teosta Suomen lain mukaan saattaa seurata yli kuuden kuukauden vankeusrangaistus.

Lainkäyttövallalle kaksoisrangaistavuutta koskevan rajoittavan kriteerin asettavan rikoslain 1 luvun 11 artiklan 1 momentin voidaan katsoa olevan direktiivin sallima, ottaen huomioon se, että direktiivin 10 artiklan 3 kohdassa ihmiskaupparikosten, mutta ei palvelujen käyttöä koskevien rikosten, osalta nimenomaisesti edellytetään, että jäsenvaltion kansalaisen jäsenvaltion alueen ulkopuolella tekemän rikoksen osalta lainkäyttövalta ei edellytä sitä, että kyseinen teko katsotaan rikokseksi sen tekopaikassa.

Näin ollen voidaan katsoa, että 10 artiklaan tehdyt muutokset eivät edellytä lainsäädäntömuutoksia.

Muutosdirektiivillä muutettu 10 artiklan 2 kohta kuitenkin edellyttää komissiolle tehtävää ilmoitusta siitä, että Suomi ulottaa 1 kohtaa laajemmin lainkäyttövaltansa 18 a artiklan 1 kohdassa tarkoitettuihin rikoksiin. Ensinnäkin edellä kuvatusti Suomen ulkopuolella tehtyyn rikokseen, joka on kohdistunut Suomen kansalaiseen tai Suomessa pysyvästi asuvaan ulkomaalaiseen, osalta sovelletaan Suomen lakia, jos teosta Suomen lain mukaan saattaa seurata yli kuuden kuukauden vankeusrangastus ja jos rikos on myös tekopaikan lain mukaan rangaistava (rikoslain 1 luvun 5 § ja 11 §:n 1 momentti; direktiivin 10 artiklan 2 kohdan a alakohta). Toiseksi edellä kuvattuihin Suomessa pysyvästi asuvan ulkomaalaisen Suomen alueen ulkopuolella tekemän rikoksen osalta (direktiivin 10 artiklan 2 kohdan c alakohta) lainkäyttövalta muodostuu vastaavasti kuin Suomen kansalaisen Suomen alueen ulkopuolella tekemän rikoksen osalta, sillä rikoslain 1 luvun 6 §:ssä Suomen kansalaiseen rinnastetaan henkilö, joka rikoksen tekohetkellä asui tai oikeudenkäynnin alkaessa asuu pysyvästi Suomessa.

11 artikla. *Ihmiskaupan uhrien auttaminen ja tukeminen.* 11 artiklaan on muutosdirektiivissä tehty useita muutoksia.

Erikoistunut apu ja tuki

Ensinnäkin artiklan 1 kohtaa on täydennetty. Kohdan mukaiseen veloitteeseen varmistaa, että uhrit saavat apua ja tukea ennen rikosoikeudenkäyntiä, sen aikana ja riittävän pitkään sen päättymisen jälkeen, on ennen sanoja ”apua ja tukea” lisätty niitä koskeva määrä ”erikoistunutta” ja niiden jälkeen lisäedellytys ”uhrikeskeistä ja sukupuoleen, vammaisuuteen ja lapsiin liittyvät näkökohdat huomioon ottavaa lähestymistapaa noudattaen”. Lisäksi kohdan loppuun, jossa aiemmin viitattiin uhridirektiiviä (Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2012/29/EU rikoksen uhrien oikeuksia, tukea ja suojelua koskevista vähimmäisvaatimuksista sekä neuvoston puitepäätöksen 2001/220/YOS korvaamisesta) edeltäneeseen puitepäätökseen, on päivitetty viittaus uhridirektiiviin, ja nyt kohdan loppu on seuraavanlainen: ”jotta he voivat käyttää Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivissä 2012/29/EU sekä tässä direktiivissä vahvistettuja oikeuksia”.

Muutosdirektiivin johdanto-osan kappaleessa 18 täsmennetään kohdan veloitteita muun muassa seuraavasti:

”Jäsenvaltioiden olisi myös varmistettava, että uhrit saavat apua riippumatta heidän kansallisuudestaan, kansalaisuudettomuudestaan, kansalaisuudestaan, asuinpaikastaan tai oleskeluasemastaan taikka heihin kohdistuneen hyväksikäytön muodosta.”

Kohdan mukaisiin velvoitteisiin liittyy myös Euroopan neuvoston alaisuudessa toimivan ihmiskaupan vastaisen toiminnan asiantuntijaryhmä GRETA:n suosituksia. GRETA on vuonna 2024 kolmannessa Suomea koskevassa raportissaan ihmiskaupan vastaisesta toiminnasta tehdyn Euroopan neuvoston yleissopimuksen (SopS 43 ja 44/2012) täytäntöönpanosta Suomessa (GRETA(2024)06) katsonut, että Suomen viranomaisten tulisi edelleen kehittää ja vahvistaa ihmiskaupan uhreille tarjottavia auttamistoimia ja erityisesti a) huolehtia ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmän riittävästä taloudellisista ja henkilöresursseista sekä lisätä ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmän ja hyvinvointialueiden välistä yhteistyötä uhrien auttamispalvelujen laadun ja jatkuvuuden varmistamiseksi asuinpaikasta ja - asemasta riippumatta, b) järjestää koulutusta ja ohjeistusta ihmiskaupan uhrien auttamisesta hyvinvointialueiden asianomaisille henkilöille ja c) rahoittaa riittävästi järjestöjä, joille sopimusmääräys ihmiskaupan uhreille annettavasta erityisavusta on delegoitu (raportin 201. kohta).

Artiklan 1 kohdan mukaisen veloitteen varmistaa, että uhrit saavat erikoistunutta apua ja tukea, voidaan katsoa täyttyvän, jos Suomessa on olemassa jollain tavalla toteutettu järjestelmä, josta uhrit halutessaan saavat tällaista apua ja tukea. Kyseisen veloitteen kannalta erityisen olennainen on ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä ja sitä koskeva lainsäädäntö.

Auttamisjärjestelmästä säädetään vastaanottolaissa. Vastaanottolain 2 §:n mukaan lakia sovelletaan muun muassa ihmiskaupan uhrin auttamiseen. Lain 3 §:n mukaan kyseisessä laissa auttamisjärjestelmällä tarkoitetaan järjestelmää, jonka puitteissa ihmiskaupan uhrien auttaminen järjestetään, ja auttamistoimilla ihmiskaupan uhreille annettavia palveluja ja tukitoimia. Lain 8 §:n mukaan Joutsenon vastaanottokeskus ylläpitää auttamisjärjestelmää ja auttamisjärjestelmän käytännön toiminnan ohjaus, suunnittelu ja valvonta kuuluvat Maahanmuuttovirastolle.

Vastaanottolain 35 §:n mukaan auttamisjärjestelmään esitetty henkilö otetaan auttamisjärjestelmään ja tunnistetaan ihmiskaupan uhriksi, jos olosuhteiden perusteella arvioidaan, että kyseessä voi olla ihmiskaupan uhri ja hän on auttamistoimien tarpeessa. Lain 34 §:n mukaan julkisen, yksityisen tai kolmannen sektorin toimija tai henkilö itse voi tehdä Joutsenon vastaanottokeskukselle esityksen ihmiskaupan uhriksi olettamansa henkilön ottamiseksi auttamisjärjestelmään. Auttamisjärjestelmän asiakkaaksi esittämistä ja ottamista ei ole sidottu henkilön kansalaisuuteen tai maassa oleskeluoikeuteen.

Vastaanottolain 38 a §:ssä säädetään auttamistoimista. Pykälän 1 momentin mukaan ihmiskaupan uhria voidaan auttaa seuraavilla toimilla: neuvonta ja ohjaus, turvallinen majoitus, vastaanottoraha tai toimeentulotuki, sosiaalipalvelut,

terveydenhuoltopalvelut, tulkki- ja käännöspalvelut, oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetussa laissa (689/1997) ja oikeusapulaissa (257/2002) tarkoitettu oikeusapu sekä oikeudellinen neuvonta, ilman huoltajaa olevan lapsiuhrin vanhemman tai muun hänen tosiasiallisesta huollostaan vastanneen henkilön jäljittäminen sekä turvallisen paluun tukeminen. Lain 38 b §:n 3 momentin mukaan auttamistoimet järjestetään ihmiskaupan uhrin yksilöllisen tuen tarpeen arvioinnin perusteella. Säännöksen mukaan auttamistoimia järjestettäessä tulee ottaa huomioon uhrin iästä, turvattomasta asemasta sekä fyysisestä ja psyykkisestä tilasta johtuvat erityistarpeet ja turvallisuus.

Auttamisjärjestelmän tehtäviin kuuluu vastaanottolain 33 §:n 1 momentin mukaan muun muassa 3 kohdan mukaisesti järjestää auttamistoimet ihmiskaupan uhrille, jolla ei ole kotikuntalaissa tarkoitettua kotikuntaa Suomessa, sekä antaa 38 a §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettua neuvontaa ja ohjausta myös sellaiselle ihmiskaupan uhrille, jolla on kotikunta, ja 4 kohdan mukaisesti toimia yhteistyössä hyvinvointialueen, Helsingin kaupungin ja HUS-yhtymän kanssa sellaisen ihmiskaupan uhrin auttamisessa, jolla on kotikuntalaissa tarkoitettu kotikunta Suomessa.

Auttamisjärjestelmän asiakkaana olevan ihmiskaupan uhrin auttaminen toteutetaankin niin sanotun kaksijakoisen mallin mukaisesti. Vastaanottolain 4 §:n mukaan sen lisäksi, että vastaanottolakia sovelletaan ihmiskaupan uhrin auttamiseen, sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden järjestämiseen sellaiselle ihmiskaupan uhrille, jolla on kotikuntalaissa (201/1994) tarkoitettu kotikunta Suomessa, sovelletaan sosiaali- ja terveydenhuollon lainsäädäntöä. Koskien kyseisen 2 momentin lisäämistä vastaanottolain 4 §:ään lain esitöissä (HE 220/2022 vp, s. 43) todetaan, että kuten eduskunnan apulaisoikeusasiamiehen ratkaisussa (EOAK/3489/2017) todetaan, ihmiskaupan uhreille on mahdollista järjestää palveluita vastaanottolain perusteella sosiaali- ja terveydenhuollon yleislainsäädännön palveluiden lisäksi.

Eduskunnan apulaisoikeusasiamiehen ratkaisussa vuodelta 2019 (EOAK/3489/2017), todetaan muun muassa, että ihmiskaupan uhri on oikeutettu samoihin yleisiin sosiaali- ja terveystalveluihin kuin muutkin kuntalaiset sekä saamaan myös uhriutumisensa johdosta tarvitsemansa erityisen tuen ja palvelut. Ratkaisussa todetaan myös, että ihmiskaupan uhri on oikeutettu täysimääräisesti auttamislaissa (eli vastaanottolaissa) tarkoitettuihin auttamistoimenpiteisiin ja että julkisella valalla on auttamislakiin perustuva velvollisuus järjestää uhrille uhriutumisensa johdosta tarvitsemansa erityinen tuki ja palvelut. Ratkaisussa todetaan myös, että mikäli kunnan sosiaali- ja terveydenhuollon palveluvalikoimasta ei löydy asiakkaan tarpeeseen sopivia palveluja, voi asiakkaan tarvitsemat palvelut järjestää muulla tavoin auttamislain nojalla. Edellä kuvatun ratkaisun perusteella voidaan todeta,

että vastaanottolakia sovelletaan myös niiden uhrien kohdalla, joiden palveluiden järjestämisvastuu on hyvinvointialueella ja joiden osalta sovelletaan myös sosiaali- ja terveydenhuoltoa koskevaa lainsäädäntöä.

Eduskunnan hallintovaliokunta on korostanut, että auttamisjärjestelmässä olevaa henkilöä ei voida asettaa etusijalle sosiaali- ja terveystalvelujen saajana, vaan auttamisjärjestelmään otetun ihmiskaupan uhrin hoidon- ja palveluntarve arvioidaan samoilla perusteilla kuin muidenkin haavoittuvassa asemassa olevien henkilöiden. Ihmiskaupan uhreilla voi kuitenkin olla erityistarpeita, jotka huomioidaan palvelutarpeita arvioitaessa. (HaVM 30/2022 vp – HE 220/2022 vp, s. 7–8.)

Kotoutumisen edistämisestä annetun lain (681/2023, jäljempänä ”kotoutumislaki”) 68 §:n 1 momentin mukaan kunnalle ja hyvinvointialueelle korvataan kustannukset, jotka aiheutuvat ihmiskaupan uhrille tämän uhriasemasta johtuvien erityistarpeiden vuoksi järjestettävistä toimenpiteistä ja palveluista. Kotoutumislain 68 §:n 2 momentin mukaan Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen tulee varmistua siitä, että henkilö, jolle järjestettyjen palvelujen kustannusten korvaamisesta haetaan korvausta, on auttamisjärjestelmässä.

Auttamisjärjestelmän voidaan siitä erityisesti vastaanottolain 33 §:ssä säädetyn perusteella katsoa tarjoavan ihmiskaupan uhreille erikoistunutta apua ja tukea ottaen huomioon, että kyse on nimenomaan kyseisen kohderyhmän auttamiseen tarkoitettusta järjestelmästä, joka toimii myös asiantuntijaviranomaisena ja jossa on osaamista ja kokemusta juuri kyseisen henkilöryhmän auttamisesta ja tukemisesta ja jonka tehtävänä on joko itse järjestää auttamistoimet ihmiskaupan uhrille tai tehdä tämän auttamisessa yhteistyötä hyvinvointialueen, Helsingin kaupungin tai HUS-yhtymän kanssa. Merkityksellisenä voidaan pitää myös vastaanottolain 38 b §:ssä säädettyä muun muassa uhrin turvattomasta asemasta johtuvien erityistarpeiden huomioon ottamisesta auttamistoimia järjestettäessä. Lisäksi erikoistuneen avun ja tuen käytännön järjestämisen turvaamisen kannalta merkityksellinen on kotoutumislain 68 §:n 1 momentti, jonka mukaan kunnalle ja hyvinvointialueelle korvataan kustannukset, jotka aiheutuvat ihmiskaupan uhrille tämän uhriasemasta johtuvien erityistarpeiden vuoksi järjestettävistä toimenpiteistä ja palveluista.

Hyvinvointialueilla on sosiaali- ja terveydenhuollossa jossakin määrin tarjolla erikoistunutta apua ja tukea ihmiskaupan uhreille. Siltä osin kuin erikoistunutta apua ja tukea ei ole kyseisissä palveluissa tarjolla, oletetut ihmiskaupan uhrit voidaan tarvittaessa hyvinvointialueen sosiaali- ja terveydenhuollosta ohjata ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmään erikoistuneen avun ja tuen saamiseksi.

Sosiaalihuoltolain (1301/2014) nojalla annettavat palvelut perustuvat palvelun tarpeiden yksilökohtaiseen arviointiin ja määräytyvät lain 11 §:ssä määriteltyjen tuen tarpeiden mukaisesti. Pykälän 5 kohdan mukaan sosiaalipalveluja on järjestettävä muun muassa hyväksikäytöstä aiheutuvaan tuen tarpeeseen. Lain esitöiden mukaan sosiaalihuoltolain 11 §:ssä tarkoitettu hyväksikäyttö voisi olla esimerkiksi ihmiskauppaa (HE 220/2022 vp). Lain 41 §:n mukaan palvelutarpeen arvioimiseksi, päätösten tekemiseksi ja sosiaalihuollon toteuttamiseksi toimenpiteestä vastaavan sosiaalihuollon viranomaisen on huolehdittava siitä, että käytettävissä on henkilön yksilöllisiin tarpeisiin nähden riittävästi asiantuntemusta ja osaamista. Sosiaalihuoltoa toteutetaan yhteistyössä eri toimijoiden kanssa siten, että sosiaalihuollon ja tarvittaessa muiden hallinnonalojen palvelut muodostavat asiakkaan edun mukaisen kokonaisuuden. Työntekijän on oltava tarpeen mukaan yhteydessä eri yhteistyötahoihin ja asiantuntijoihin siten kuin kyseisessä laissa tarkemmin säädetään. Lisäksi sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetun lain 5 §:n mukaan sosiaalihuollon henkilöstön on selvitettävä asiakkaalle hänen oikeutensa ja velvollisuutensa sekä erilaiset vaihtoehdot ja niiden vaikutukset samoin kuin muut seikat, joilla on merkitystä hänen asiassaan. Säännöstä voidaan pitää olennaisena ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmästä kertomisen kannalta.

Terveyspalveluissa puolestaan säädetään esimerkiksi sairaanhoito- ja mielen-terveyspalveluista. Terveyspalveluissa systematiikassa terveyspalveluiksi ei ole päädytty ehdottamaan vastaavaa hyväksikäyttöä koskevaa viittausta kuin sosiaalihuoltolaissa, sillä terveyspalveluissa systematiikassa ei säädetä terveyspalveluiden saamisesta jonkin statuksen tai aseman, kuten ihmiskaupan uhriksi joutumisen, perusteella. (HE 220/2022 vp, s. 38.) Terveyspalveluissa nojalla terveyspalvelut annetaan lääketieteellisen tarpeen perusteella. Terveyspalveluissa nojalla annettaviin palveluihin kuuluvat somaattisen hoidon lisäksi mielenterveydenhoidon palvelut eli tarpeenmukainen yksilön, perheen ja muiden läheisten psykososiaalinen tuki ja sen yhteensovittaminen sekä mielenterveyden häiriöiden ehkäiseminen, tutkimus, hoito ja lääkinnällinen kuntoutus monimuotoisina palveluina.

Erikoistumista on toteutettu hyvinvointialueilla muun muassa palveluita organisoimalla sekä koulutus- ja kehittämistoimilla. Joillakin hyvinvointialueilla ihmiskaupan uhrien auttamista on keskitetty. Terveys- ja hyvinvoinnin laitoksella (THL) on käynnissä ”Aktiivinen toimijuus”-niminen hanke, jonka yhtenä osa-alueena kehitetään ihmiskaupan uhrien avunsaantia³. Hankkeen osana edistetään myös hyvinvointialueiden ammattilaisten koulutusta ihmiskauppaa koskien.

---

3 <https://thl.fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/aktiivinen-toimijuus-yhdenvertaisuutta-syrjimattomytta-ja-osallisuutta-edistavat-palvelut/ihmiskaupan-uhrien-palveluiden-kehittaminen>

Artiklan 1 kohdan kannalta merkityksellisiä ovat myös järjestöjen tuottamat apu ja tuki, mihin liittyy Petteri Orpon hallitusohjelman mukaisen Uhripoliittinen toimenpideohjelma -hankkeen ohjausryhmän asettaman työryhmän ehdotus rikoksen uhrien tukipalveluiden rahoituksen turvaamiseksi⁴. Mainittu työryhmä käsitteli rikoksen uhrien tukipalveluita ja erikoistuneen tuen käsitettä laajasti ehdotukseensa. Työryhmä tarkasteli ja tulkitsi erikoistunutta tukea ihmiskauppadirektiivin kontekstin ohella 11 artiklan 1 kohdassa viitatus uhridirektiivin 2012/29/EU kontekstissa. Uhridirektiivi on yleinen, kaikkia rikoksen uhreja koskeva säädös, joka sisältää säännöksiä rikosten uhrien oikeuksista. Työryhmä on katsonut, että erikoistuneessa tuessa voidaan katsoa olevan erityisesti kyse rikoksen uhrien tässä ominaisuudessa saamasta tuesta. Rahoitustyöryhmä on määritellyt erikoistuneen tuen tietyille uhriryhmälle kohdennetuksi ja räätälöidyksi tueksi. Työryhmä on ehdottanut, että valtionavustukseen liittyvät kysymykset erikoistuneen tuen järjestämiseksi käytännössä jäisivät jatkovalmisteluun. Työryhmä on katsonut, että yksi toteuttamisvaihtoehto direktiivien (naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan torjumista koskeva direktiivi ja muutosdirektiivillä muutettu ihmiskauppadirektiivi) velvoittaman erikoistuneen tuen toteuttamiseksi voisi olla sen tarjoaminen uhrien yleisten tukipalveluiden erottamattomana osana. Ehdotuksen toteuttaminen edellyttäisi rahoituksen kohdentamista erikoistunutta tukea tarjoavan järjestön tai järjestöjen toimintaan. Erikoistuneen tuen tarjoaminen katettaisiin lähtökohtaisesti rikosuhrimaksujen kertymillä.

Artiklan 1 kohdan mukaisen veloitteen siitä, että uhrien on saatava erikoistunutta apua ja tukea ”uhrikeskeistä ja sukupuoleen, vammaisuuteen ja lapsiin liittyvät näkökohdat huomioon ottavaa lähestymistapaa noudattaen”, osalta olennainen on ensinnäkin vastaanottolain 6 §, jonka mukaan vastaanottolakia sovellettaessa on otettava huomioon erityistarpeet, jotka johtuvat ihmiskaupan uhrin haavoittuvasta asemasta, kuten iästä taikka fyysisestä tai psyykkisestä tilasta. Lisäksi 5 §:n 1 momentin mukaan sovellettaessa vastaanottolakia kahdeksaatoista vuotta nuorempaan on kiinnitettävä erityistä huomiota lapsen etuun sekä hänen kehitykseensä ja terveyteensä liittyviin seikkoihin. Lisäksi 38 b §:n 3 momentin mukaan auttamistoimet järjestetään ihmiskaupan uhrin yksilöllisen tuen tarpeen arvioinnin perusteella ja auttamistoimia järjestettäessä tulee ottaa huomioon muun muassa uhrin iästä, turvattomasta asemasta sekä fyysisestä ja psyykkisestä tilasta johtuvat erityistarpeet. Sosiaali- ja terveydenhuollossa palveluntarpeet arvioidaan aina yksilökohtaisesti, joten uhrikeskeisyys, sukupuoleen, vammaisuuteen ja lapsiin liittyvät näkökohdat tulevat tässä yhteydessä huomioiduksi. Myös työryhmän

4 https://api.hankeikkuna.fi/asiakirjat/beb4725f-7166-4e86-a9bf-529ee35bbb04/dac442b7-27fe-4ba3-b970-4bf050a9a26a/RAPORTTI_20250519133558.PDF

ehdotuksessa rikoksen uhrien tukipalveluiden rahoituksen turvaamiseksi on huomioitu erityisen haavoittuvassa asemassa olevat kohderyhmät, kuten ihmiskaupan uhrin sekä palvelujen yleinen saavutettavuus eri kohderyhmille.

Edellä todettujen seikkojen perusteella voidaan todeta, että 11 artiklan 1 kohta ei edellytä lainsäädäntömuutoksia ja ettei myöskään GRETA:n suositusten perusteella esityksessä ehdoteta sellaisia.

Ihmiskaupan uhrien tunnistamis- ja ohjausmekanismi (NRM)

Toiseksi 11 artiklan 4 kohtaa on täydennetty. Kohtaa on ensinnäkin täydennetty koskien velvoitetta luoda mekanismi, jonka tarkoituksena on uhrien varhainen tunnistaminen, tunnistettujen ja oletettujen uhrien auttaminen ja tukeminen yhteistyössä alan tukijärjestöjen kanssa. Kohtaan on lisätty velvoite luoda kyseinen mekanismi "laeilla, asetuksilla tai hallinnollisilla määräyksillä" ja lisätty mekanismin tarkoituksiin uhrien varhainen "tavoittaminen". Kohtaan on myös lisätty, että mekanismeja voi olla yksi tai useampi. Kohtaan on lisäksi lisätty luettelo tällaisen ohjausjärjestelmän ("referral mechanisms") vähimmäistehtävistä. Luettelon mukaan sen tehtäviin on kuuluttava ainakin:

- a) vahvistaa uhrien tavoittamisen ja varhaisen tunnistamisen vähimmäisstandardeja ja mukauttaa tällaista tavoittamista ja tunnistamista koskevat menettelyt eri hyväksikäytön muotoihin, joihin tätä direktiiviä sovelletaan;
- b) ohjata uhri tarkoituksenmukaisimman tuen ja avun piiriin; ja
- c) vahvistaa yhteistyöjärjestelyt tai pöytäkirjat turvapaikkaviranomaisten kanssa, jotta varmistetaan, että ihmiskaupan uhreille, jotka tarvitsevat myös kansainvälistä suojaa tai haluavat hakea sitä, annetaan apua, tukea ja suojaa ottaen huomioon uhrin henkilökohtainen tilanne.

Muutosdirektiivin johdanto-osan 15 kappaleessa täsmennetään artiklan velvoitteita muun muassa seuraavasti:

"Ohjausjärjestelmän olisi oltava avoin, helposti saatavilla oleva ja yhdenmukaistettu kehys, joka helpottaa ihmiskaupan uhrien varhaista tavoittamista ja tunnistamista, auttamista ja tukemista sekä heidän ohjaamistaan asiasta vastaavien kansallisten järjestöjen ja elinten piiriin. Tällaisessa kehyksessä olisi yksilöitävä osallistuvat toimivaltaiset viranomaiset, kansalaisjärjestöt ja muut

sidosryhmät ja määriteltävä niiden vastualueet, mukaan lukien menettelyt ja viestintälinjat. Kyseiset ohjausjärjestelmät voivat olla vakiintuneita menettelyjä, suuntaviivoja, yhteistyöjärjestelyjä tai pöytäkirjoja.

-- Jäsenvaltioita kannustetaan ottamaan käyttöön yksi ainoa ohjausjärjestelmä, kun julkishallinnon organisointi sen sallii."

Ihmiskaupan uhrien tunnistamis- ja ohjausmekanismia koskeviin velvoitteisiin liittyy myös Euroopan neuvoston alaisuudessa toimivan ihmiskaupan vastaisen toiminnan asiantuntijaryhmä GRETA:n suosituksia. GRETA on vuonna 2024 kolmannessa Suomessa koskevassa raportissaan ihmiskaupan vastaisesta toiminnasta tehdyn Euroopan neuvoston yleissopimuksen (SopS 43 ja 44/2012) täytäntöönpanosta Suomessa (GRETA(2024)06) katsonut, että Suomen tulisi ottaa viipymättä käyttöön kansallinen ohjausjärjestelmä, jossa määritellään eri sidosryhmien roolit ja vastuut sekä edistään uhrien tunnistamiseen liittyvää monialaista yhteistyötä ottamalla mukaan keskeiset toimijat, kuten kansalaisjärjestöt, työsuojelutarkastajat, sosiaalityöntekijät, terveydenhuoltohenkilöstö, kunta-alan henkilöstö ja muut asiaankuuluvat toimijat (raportin 189. kohta). Edelleen GRETA on katsonut, että Suomen viranomaisten tulisi varmistaa, että raportin laatimisen aikaan valmisteilla ollut kansallinen ohjausmekanismi sisältää ihmiskaupan lapsiuhrien tunnistamista ja auttamiseen ohjaamista koskevat säännöt ja menettelyt, joissa otetaan huomioon lapsiuhrien erityisolosuhteet ja tarpeet ja joissa on mukana lapsiasiantuntijoita, sekä varmistaa, että kaikissa ihmiskaupan lapsiuhreja ja riskiryhmiin kuuluvia lapsia koskevissa menettelyissä otetaan ensisijaisesti huomioon lapsen etu (kohta 211.)

Oikeusministeriö on 29.1.2025 julkaissut käsikirjan "Ihmiskaupan uhrien tunnistamis- ja ohjausmekanismi (NRM)" uhrien tunnistamiseen ja auttamiseen⁵. Käsikirjan valmistelussa on otettu huomioon ihmiskauppadirektiivin muutosdirektiivi. Käsikirjan ja siihen liittyvien koulutusten tarkoituksena on osaltaan vastata muutosdirektiivin velvoitteeseen ihmiskaupan uhrien tunnistamis- ja ohjausmekanismin luomisesta. Käsikirja on merkityksellinen myös edellä mainittujen GRETA:n suositusten kannalta.

Käsikirja on suositus uhrien tunnistamiseen ja auttamiseen kaikille niille toimijoille, jotka työssään kohtaavat mahdollisia uhreja. Siinä on suhteessa kaikkiin ihmiskaupan muotoihin käytännön työkaluja, joita on mahdollista soveltaa eri toimijoiden tarpeisiin.

---

5 <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-400-053-6>

NRM-käsikirja sisältää seuraavat osiot: johdanto, tunnistaminen ja turvallisuus, ihmiskaupan uhrin avuntarpeet ja niihin vastaaminen, ulkomaalaisen ihmiskaupan uhrin oleskeluoikeus, rikosprosessi ja materiaalipankki. Johdannossa käsitellään muun muassa ihmiskaupan uhrien kohtaamista ja auttamisjärjestelmää ja tuodaan esiin lapsen etu yhtenä ihmiskaupan uhrien kohtaamisen keskeisenä periaatteena. Tunnistamista koskevassa osiossa käsitellään muun muassa ihmiskauppaan viittavien seikkojen tunnistamista ja tukikysymyksiä keskustelun avaamiseksi. Avuntarpeita ja niihin vastaamista koskevassa osiossa käsitellään muun muassa esittämistä auttamisjärjestelmään ja ohjaamista avun piiriin sekä avuntarpeeseen vastaamisen eri osa-alueita. Ulkomaalaisen ihmiskaupan uhrin oleskeluoikeutta koskevassa osiossa käsitellään muun muassa ihmiskaupan uhrin oleskelulupaa ja kansainvälistä suojelua. Materiaalipankkiosio sisältä listan uhreja auttavista tahoista, kuten eri viranomaisista ja järjestöistä, yhteystietoineen ja tehtäväkuvauksineen.

Uhrien tavoittamisesta käsikirjassa todetaan muun muassa, että useat kolmannen sektorin toimijat, matalan kynnyksen järjestöt, ammattiliitot, seurakunnat ja muut toimijat tekevät tavoitettavaa työtä sellaisten haavoittuvien ihmisryhmien parissa, joita viranomaispalvelut eivät useinkaan tavoita. Käsikirjassa todetaan, että ihmiskaupan uhreja tavoittavalla työllä ja matalan kynnyksen palveluilla on suuri merkitys ihmiskaupan uhrien tunnistamiselle ja siten myös ihmiskauppaan puuttumiselle. Käsikirjassa todetaan, että suuri osa ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmän ja poliisin tietoon tulevista tapauksista ohjautuukin näille tahoille kolmannen sektorin kautta.

NRM-käsikirjan voidaan katsoa sisällöllisesti täyttävän muutosdirektiivin 11 artiklan 4 kohdan mukaiset tunnistamis- ja ohjausjärjestelmää koskevat velvoitteet. Käsikirja vastaa myös muutosdirektiivin johdanto-osan 15 kappaleen mukaiseen kannustukseen ottaa käyttöön vain yksi ohjausjärjestelmä. Yhden yleisen ohjausjärjestelmän luominen on perusteltua myös siksi, että ihmiskaupan uhrien varhainen tavoittaminen ja tunnistaminen eivät ole seikkoja, joiden voitaisiin katsoa liittyvän vain joidenkin tiettyjen yksittäisten viranomaisten toimintaan.

Verkossa julkaistu käsikirja on myös muutosdirektiivin johdanto-osan 15 kappaleessa edellytetysti muun muassa helposti saatavilla ja helpottaa uhrien ohjaamista kansallisten järjestöjen ja elinten piiriin sekä yksilöi toimivaltaiset viranomaiset, kansalaisjärjestöt ja muut sidosryhmät.

NRM-käsikirja ei kuitenkaan täytä artiklan 4 kohdassa asetettua muodollista velvollisuutta luoda kyseinen mekanismi ”laeilla, asetuksilla tai hallinnollisilla määräyksillä”. Tämän velvoitteen täyttämiseksi yksi vaihtoehto olisi vahvistaa NRM-käsikirjan muodollinen asema osana valtioneuvoston periaatepäätöksenä hyväksyttävää

ihmiskaupan vastaista toimintaohjelmaa, joka on hallituksen päättämän mukaisesti tarkoitus päivittää vuoden 2025 aikana, ja jatkossa hyväksyä käsikirja vastaavalla menettelyllä. Tällöin NRM-käsikirja voitaisiin katsoa hallinnollisen määräyksen tasoiseksi. Toimintaohjelmaa päivittämään asetetun poikkihallinnollisen työryhmän tulee asettamispäätöksensä mukaisesti ottaa huomioon myös muutetun ihmiskauppadirektiivin kansalliseen täytäntöönpanoon liittyvä hanke. NRM-käsikirjan muodollisen aseman korottamisen lisäksi olisi mahdollista ja positiivistakin asettaa yksityiskohtaisempia NRM-käsikirjan huomioivia standardeja esimerkiksi viranomaiskohtaisten ohjeistusten muodossa.

Yhteyspiste uhrien rajatylittävää ohjaamista varten

Artiklan 4 kohtaan on lisäksi lisätty velvoite nimetä yhteyspiste uhrien rajat ylittävää ohjaamista varten.

Muutosdirektiivin johdanto-osan 15 kappaleessa täsmennetään artiklan veloitteita muun muassa seuraavasti:

”Yhteyspisteen olisi toimittava yhteyspisteenä uhrien rajatylittävässä ohjaamisessa uhrien rajatylittävästä tukemisesta eri jäsenvaltioissa vastaavien viranomaisten tai elinten välillä, mutta ei yhteyspisteenä itse uhrien välillä. Yhteyspisteet voivat perustua olemassa oleviin mekanismeihin tai hallintorakenteisiin.”

Yhteyspisteen nimeämistä koskevassa veloitteessa voidaan katsoa olevan Suomen kannalta kyse siitä, että Suomessa on oltava nimetty kansallinen yhteyspiste, johon muiden jäsenvaltioiden viranomaiset tai elimet voivat ottaa yhteyttä, jos kyseisestä jäsenvaltiosta ollaan siirtämässä Suomeen ihmiskaupan uhria.

Suomen lainsäädännössä ei nimenomaisesti säädetä tällaisesta yhteyspisteestä uhrien rajat ylittävää ohjaamista varten. Kuitenkin ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmälle vastaanottolain 33 §:n 1 momentin 7 kohdassa säädetystä tehtävästä kansallisena asiantuntiviranomaisena ihmiskauppaan ja sen vastaiseen työhön liitetyissä asioissa voidaan johtaa auttamisjärjestelmälle asema muutosdirektiivissä edellytettynä kansallisena yhteyspisteenä. Tästä tehtävästä todetaan lain esitöissä, että auttamisjärjestelmä tekee myös kansainvälistä yhteistyötä ja että auttamisjärjestelmälle on kertynyt myös tietoa muissa maissa toimivista ihmiskaupan uhreja auttavista tahoista ja uhreille annettavista tukitoimista. Esitöissä todetaan, että tämä tieto on merkityksellistä esimerkiksi tilanteessa, jossa auttamisjärjestelmässä olevaa henkilöä ollaan poistamassa maasta. Edelleen esitöissä todetaan, että auttamisjärjestelmä voi yrittää selvittää mahdollisia auttavia tahoja vastaanottavassa

valtiossa ja asiakkaan suostumuksella pyrkiä luomaan yhteyden vastaanottavassa maassa apua tarjoavan toimijan ja asiakkaan välille. (HE 220/2022 vp, s. 46) Näin ollen muutodirektiivin yhteyspisteen nimeämistä koskevan veloitteen täyttämisen ei edellytä lainsäädäntömuutoksia. Auttamisjärjestelmälle yhteyspisteenä toimimisesta voi aiheutua jonkinlaista, ei kuitenkaan oletettavasti merkittävää, työmäärää ja kustannuksia lisäävää vaikutusta.

Tarkoituksenmukainen ja turvallinen majoitus

Kolmanneksi 11 artiklan 5 kohtaa on muutettu ja artiklaan on lisätty uusi 5 a kohta. Kyseiset muutokset koskevat vähäisten sanamuotomuutosten lisäksi täsmennyksiä tarkoituksenmukaista ja turvallista majoitusta koskevaan 5 kohdan mukaiseen veloitteeseen. Jo vuoden 2011 direktiivin 5 kohdan mukaan artiklan 1 ja 2 kohdassa tarkoitettuun apuun ja tukeen oli kuuluttava muun muassa tarkoituksenmukainen ja turvallinen majoitus. Muutodirektiivillä 5 kohtaan on lisätty kyseisen veloitteen perään täsmennys ”muun muassa turvakodit tai muu asianmukainen väliaikainen majoitus”. Uuden 5 a kohdan mukaan 5 kohdassa tarkoitettuja turvakoteja ja muita asianmukaisia väliaikaisia majoituksia on tarjottava riittävästi, ja niiden on oltava helposti oletettujen ja tunnistettujen ihmiskaupan uhrien saatavilla. Turvakodeissa ja muissa asianmukaisissa väliaikaisissa majoituksissa on autettava heitä toipumaan tarjoamalla riittävät ja asianmukaiset elinolot, jotta he voivat palata itsenäiseen elämään. Ne on myös varustettava lasten, myös lapsiuhrien, erityistarpeita varten.

Muutodirektiivin johdanto-osan 16 kappaleessa täsmennetään 5 ja 5 a kohdan veloitteita seuraavasti:

”Jotta voidaan parantaa ihmiskaupan uhrien auttamista ja tukemista, jäsenvaltioiden olisi varmistettava, että uhreilla on pääsy turvakoteihin ja turvalliseen majoitukseen, joka on varustettu niin, että se vastaa ihmiskaupan uhrien erityistarpeita. Oletettujen tai tunnistettujen uhrien turvallisuuden vahvistamiseksi jäsenvaltioita kannustetaan vaatimaan, että ihmiskaupan uhreja turvakodeissa kohtaavalla henkilöstöllä ei ole rikosrekisteriä rikoksista, jotka liittyvät ihmiskauppaan, tai muista rikoksista, jotka herättävät vakavia epäilyksiä heidän kyvystään toimia vastuullisessa roolissa uhreihin nähden.”

Tarkoituksenmukaista ja turvallista majoitusta koskeviin veloitteisiin liittyy myös Euroopan neuvoston alaisuudessa toimivan ihmiskaupan vastaisen toiminnan asiantuntijaryhmä GRETA:n suosituksia. GRETA on vuonna 2024 kolmannessa Suomea koskevassa raportissaan ihmiskaupan vastaisesta toiminnasta tehdyin Euroopan neuvoston yleissopimuksen (SopS 43 ja 44/2012) täytäntöönpanosta Suomessa (GRETA(2024)06) kehottanut Suomen viranomaisia ryhtymään lisätoimiin

täyttääkseen yleissopimuksen 12 artiklan mukaiset velvoitteensa ja huolehtimaan siitä, että kaikille ihmiskaupan uhreille, myös miehille, tarjotaan heidän tarpeisiinsa soveltuva ja turvallinen majoitus (raportin 200. kohta).

Turvallinen majoitus on yksi vastaanottolain 38 a §:n 1 momentissa luetelluista toimista, joilla ihmiskaupan uhria voidaan auttaa. Kyseistä 1 momentin 2 kohtaa koskien lain esitöiden mukaan ihmiskaupan uhrien majoitus voidaan järjestää yksityisiin vuokra-asuntoihin, tukiasuntoihin, turvakoteihin, turvataloihin tai vastaanottokeskukseen. Esitöiden mukaan vastaanottokeskus on usein tarkoituksenmukaisin vaihtoehto, koska siihen myös liittyy tuki ympäri vuorokauden. (HE 266/2014 vp, s. 38.) Lisäksi ihmiskaupan uhria, jolla ei ole kotikuntaa, voidaan vastaanottolain 25 §:n mukaan auttaa välttämättömillä sosiaalipalveluilla yksilölliseen tarpeeseen perustuen. Sosiaalipalvelut voivat olla asumiseen ja sen tukemiseen liittyviä palveluita. Vastaanottolain 16 §:n 1 momentin mukaan kansainvälistä suojelua hakeva ja tilapäistä suojelua saava majoitetaan vastaanottokeskukseen ja majoittamisessa otetaan huomioon majoitettavien ikä ja sukupuoli.

Sosiaalihuollon asiakkaalle voidaan tarjota asumiseen ja sen tukemiseen liittyviä palveluita yksilölliseen tarpeeseen perustuen.

Asumisen järjestämisestä ihmiskaupan uhrille päättää lähtökohtaisesti ihmiskaupan uhrin palveluiden järjestämisvastuussa oleva taho. Turvakotiin asiakas voi kuitenkin myös hakeutua itse.

Lain valtion varoista maksettavasta korvauksesta turvakotipalvelun tuottajalle (1354/2014, jäljempänä ”turvakotilaki”) 6 §:n 1 momentin mukaan turvakotipalvelua tarjotaan ensisijaisesti lähisuhdeväkivaltaa kokeneille tai sen uhan alla eläville henkilöille ja heidän mukanaan oleville alaikäisille lapsille. Pykälän 2 momentin mukaan turvakotipalvelua voidaan antaa myös lähisuhdeväkivaltaan rinnastuvien syiden vuoksi apua tarvitsevien henkilöiden auttamiseen, jos apu vastaa uhrin avuntarvetta eikä avun antaminen aiheuta haittaa tai vaaraa muille turvakodissa oleville. Pykälän 3 momentin mukaan henkilö voi hakeutua mihin tahansa kyseisessä laissa tarkoitettua turvakotipalvelua tarjoavaan turvakotiin, jos turvakodin paikkatilanne tämän sallii. Turvakotilaissa tai sen esitöissä ei mainita ihmiskaupan uhreja turvakotipalvelujen saajina. THL:n turvakotipalvelujen kansallisissa laatusuosituksissa kuitenkin todetaan turvakotilain 6 §:n 2 momenttia koskien, että ihmiskaupan kohteeksi joutuminen voi olla peruste turvakotipalvelun asiakkuudelle, jos ihmiskauppaan sisältyy lähisuhdeväkivaltaa tai olosuhteet ovat muulla tavalla sellaiset, että turvakotijakson aloittaminen vastaa uhrin avuntarvetta (Turvakotipalvelujen

kansalliset laatusuositukset. THL – Ohjaus 3/2025, s. 32). Laatusuositusten mukaan turvakotitilojen tulee olla turvallisia, viihtyisiä, kodinomaisia ja lapsiystävällisiä (suositusten s. 15).

Kaikissa tällä hetkellä toiminnassa olevissa turvakodeissa on oletusarvoisesti lapsia asiakkaina, jolloin rekrytoitavien henkilöiden rikostausta selvitetään aina perustuen lakiin lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä (504/2002).

Myös kolmas sektori tarjoaa turvallista ja tuettua majoitusta ihmiskaupan uhreille.

Ihmiskaupan uhrien turvallisen ja tuetun majoituksen järjestämisessä on havaittu käytännössä jossakin määrin ongelmia suhteessa asianmukaisten majoituspaikkojen riittävyteen, mikä liittyy kysymykseen rahoituksen riittävydestä. Joissain tilanteissa ihmiskaupan uhri saatetaan ohjata esimerkiksi asunnottomien tilapäis-suojaan, joissa muiden kuin päihteiden käyttäjien paikat saattavat olla täynnä. Auttamisjärjestelmällä tai hyvinvointialueilla ei ole erikseen toimintamäärärahaa ylläpitää majoituskapasiteettia, joka soveltuu eritoten ihmiskaupan uhreille, vaan molemmissa kyse on yksilöllisestä palvelutarpeen arvioinnista, jonka pohjalta siihen käytetään olemassa olevaa palveluverkostoa. Turvakotipaikkojen riittävyys nykyisillekään kohderyhmille liittyy niin ikään turvakotien rahoitukseen ja rahoituksen riittävyteen.

Artiklan 5 ja 5 a kohta eivät kuitenkaan edellytä asianmukaisten majoituspaikkojen riittävyttä koskevien kysymysten ratkaisemista lainsäädäntömuutoksilla tai edellytä muutoinkaan lainsäädäntömuutoksia, ottaen huomioon kaikki edellä todettu. Viranomaisten on tehtäviään hoitaessaan huolehdittava siitä, että muutosdirektiivin mukaiset velvoitteet täyttyvät.

5 kohdassa tarkoitettuun, apu- ja tukitoimenpiteiden perustana olevaan tietoon kuuluvat tiedot

Neljänneksi artiklan 6 kohtaa, joka koskee 5 kohdassa tarkoitettun tiedon sisältöä, on muutettu hyvin vähäisillä sanamuotomuutoksilla sekä päivittämällä viittauksista EU-säädöksiin kaksi viimeistä. Viittaus määritelmädirektiiviin 2004/83/EY on korvattu ajantasaisella viittauksella määritelmäasetukseen (EU) 2024/1347 (Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusta (EU) 2024/1347, annettu 14 päivänä toukokuuta 2024, vaatimuksista kolmansien maiden kansalaisten ja kansalaisuudettomien henkilöiden määrittelyä kansainvälistä suojelua saaviksi henkilöiksi, pakolaisten ja henkilöiden, jotka voivat saada toissijaista suojelua, yhdenmukaiselle asemalle ja myönnetyn suojelun sisällölle sekä neuvoston direktiivin 2003/109/EY muuttamisesta ja Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2011/95/EU kumoamisesta)

ja viittaus menettelydirektiiviin on korvattu ajantasaisella viittauksella menettelyasetukseen (EU) 2024/1348 (Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2024/1348, annettu 14 päivänä toukokuuta 2024, kansainvälistä suojelua unionissa koskevan yhteisen menettelyn luomisesta ja direktiivin 2013/32/EU kumoamisesta). 6 kohta ei edellytä lainsäädäntömuutoksia.

Kokoavasti voidaan todeta, etteivät 11 artiklaan tehdyt muutokset edellytä lainsäädäntömuutoksia.

11 a artikla. *Ihmiskaupan uhrit, jotka voivat tarvita kansainvälistä suojelua.*

Uuden 11 a artiklan 1 kohdan mukaan jäsenvaltioiden on varmistettava täydentävyys ja koordinointi ihmiskaupan torjuntatoimia käsittelevien viranomaisten ja turvapaikkaviranomaisten välillä. Artiklan 2 kohdan mukaan jäsenvaltioiden on varmistettava, että ihmiskaupan uhrit voivat käyttää oikeuttaan hakea kansainvälistä suojelua tai vastaavaa kansallista asemaa, myös silloin, kun uhri saa apua, tukea ja suojaa oletettuna tai tunnistettuna ihmiskaupan uhrina. Muutosdirektiivin johdanto-osan kappaleessa 21 täsmennetään artiklan velvoitteita muun muassa toteamalla, että jäsenvaltioiden olisi varmistettava, että asiaankuuluvat kaksi prosessia täydentävät toisiaan eivätkä sulje toisiaan pois.

Ihmiskaupan torjuntatoimia käsitteleviä viranomaisia koskien olennainen on erityisesti Maahanmuuttoviraston organisaatioon kuuluva ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä, joka vastaanottolain 33 §:n 1 momentin 7 kohdan mukaan toimii kansallisena asiantuntijaviranomaisena ihmiskauppaan ja sen vastaiseen työhön liittyvissä asioissa. Auttamisjärjestelmä kouluttaakin viranomaisia ja muita ihmiskaupan vastaiseen työhön osallistuvia tahoja muun muassa ihmiskaupasta sekä uhrien tunnistamisesta. Auttamisjärjestelmä myös tunnistaa ihmiskaupan uhrit ja auttaa heitä vastaanottolain 4 luvun mukaisesti. Turvapaikkaviranomaisia ovat puolestaan Maahanmuuttovirasto, joka vastaanottolain 116 §:n mukaisesti myöntää kansainvälistä suojelua koskevan oleskeluluvan, kuten turvapaikan, sekä poliisi ja rajatarkastusviranomainen, joista jommallekummalle kansainvälistä suojelua koskeva hakemus on ulkomaalaislain 95 §:n 1 momentin mukaan jätettävä. Eri viranomaisilla, kuten poliisilla, rajavartiolaitoksella ja Maahanmuuttovirastolla on keskinäistä yhteistyötä sekä koordinoivia työryhmiä ja ohjeita. Lisäksi valtioneuvoston ihmiskaupan vastaisen työn koordinaatio sisältää koordinaatiota muun muassa edellä mainittujen viranomaisten kesken. Vastaanottolain 33 §:n 1 momentin 5 kohdan mukaan auttamisjärjestelmä toimii yhteistyössä vastaanotokeskuksen kanssa sellaisen ihmiskaupan uhrin auttamisessa, joka on kansainvälistä suojelua hakeva tai tilapäistä suojelua saava. Ulkomaalaislain 94 §:n 3 momentin mukaan turvapaikkamenettelyn yhteydessä tutkitaan ja ratkaistaan oleskeluoikeuden myöntäminen myös muilla esille tulevilla perusteilla. Ihmiskaupan uhrin oleskelulupaa

koskevan ulkomaalaislain 52 a §:n säätämistä koskevassa hallituksen esityksessä on todettu, että erityisen ihmiskaupan uhreille myönnettävän oleskeluluvan säätäminen ei rajoita uhrin mahdollisuutta hakea Suomessa turvapaikkaa ja saada kansainvälistä suojelua (HE 32/2006, s. 4). Edellä todetun perusteella artikla ei edellytä lainsäädäntömuutoksia.

12 artikla. *Ihmiskaupan uhrien suojelu rikostutkinnassa ja -oikeudenkäynnissä.*

Artiklan 1 kohtaan on muutosdirektiivillä lisätty viittaus siihen, että 12 artiklassa tarkoitettuja suojelutoimia sovelletaan direktiivissä 2012/29/EU vahvistettujen oikeuksien lisäksi. Viitattu direktiivi on annettu 25.10.2012 ja koskee rikoksen uhrien oikeuksia, tukea ja suojelua, jäljempänä ”rikosuhridirektiivi”. Vuoden 2011 ihmiskauppadirektiivissä viitattiin rikosuhridirektiivin sijaan puitepäätökseen 2001/220/YOS uhrin asemasta rikosoikeudenkäyntimenettelyissä. Rikosuhridirektiivi on korvannut kyseisen puitepäätöksen. Rikosuhridirektiivin johdanto-osan kohdassa 69 todetaan, ettei rikosuhridirektiivi vaikuta muissa unionin säädöksissä oleviin pidemälle meneviin säännöksiin, joissa käsitellään kohdennetummin tiettyjen uhriryhmien kuten ihmiskaupan uhrien erityistarpeita. Ihmiskauppadirektiivi toisin sanoen alakohtaisena sääntelynä täydentää rikosuhridirektiiviä. Rikosuhridirektiivin mukaiset velvoitteet on saatettu kansallisesti voimaan 1.3.2016 (HE 66/2015 vp). Euroopan komissio on 12.7.2023 antanut ehdotuksen (COM(2023) 424 final) rikoksen uhrien oikeuksia, tukea ja suojelua koskevan direktiivin 2012/29/EU muuttamisesta. Direktiivin neuvottelut ovat yhä kesken. Ihmiskauppadirektiivin 12 artiklan muuttamisessa on kyse informatiivisen viittauksen päivittämisestä koskemaan vuoden 2011 ihmiskauppadirektiivin jälkeen annettua rikosuhridirektiiviä. Artiklaan tehty muutos ei edellytä lainsäädäntömuutoksia.

13 artikla. *Ihmiskaupan lapsiuhreille annettavaa apua, tukea ja suojelua koskeva yleinen säännös.* Artiklaan on muutosdirektiivillä lisätty uusi 3 kohta, jonka mukaan jäsenvaltioiden on varmistettava, että direktiivin mukaiset rikoksen ilmoitusmenettelyt ovat turvallisia, ne suoritetaan luottamuksellisesti kansallisen lainsäädännön mukaisesti, ne on suunniteltu lapsiystävällisesti, ne ovat lasten saatavilla ja niissä käytetty kieli vastaa lapsiuhrien ikää ja kehitystasoa.

Suomessa rikoksesta voi ilmoittaa poliisille kuka tahansa. Lapsen kohdistuvasta rikoksesta, kuten ihmiskaupparikoksesta, poliisille voi siten ilmoittaa lapsi itse tai joku muu lapsen puolesta tai yhdessä lapsen kanssa. Rikosilmoitus on mahdollista tehdä poliisille joko puhelimitse, henkilökohtaisesti poliisilaitoksella käymällä tai käyttämällä sähköistä rikosilmoitusjärjestelmää. Linkki sähköiseen järjestelmään löytyy poliisin internet-sivuilta, ja järjestelmään kirjaututaan yksilöllisillä tunnuksilla suomi.fi-palvelun valtuuksilla. Tehdäkseen rikosilmoituksen itse verkossa lapsi tarvitsee pankkitunnukset tai varmennekortin tai mobiilivarmenteen, mikä voi rajata

mahdollisuutta rikosilmoituksen tekemiseen erityisesti ihmiskaupan uhrien osalta. Lasten tekemien rikosilmoitusten kirjaamiseksi poliisin henkilökunnasta löytyy erityisesti lasten puhuttamiseen sekä kohtaamiseen varta vasten koulutuksen saaneita osaajia.

Poliisihallitus on antanut ohjeen Lapsi poliisitoiminnassa ja esitutkinnassa (POL-2019-34669). Ohjeen voimassaoloaika on jatkettu erillisellä päätöksellä 31.12.2025 asti. Ohjeen mukaan poliisin tulee luoda ilmoituksen tehneelle lapselle sellaiset puitteet, jotka ovat omiaan luomaan luottamuksen ilmapiiriä, jotta ilmoittajalla on mahdollisuus häiriöttömästi kertoa tapahtuneesta mahdollisimman tuoreeltaan. Ohjeen mukaan alustava puhuttelu tulee taltioida mahdollisuuksien mukaan tallennustekniikkaa hyödyntäen. Edelleen ohjeessa todetaan, että jos henkilön iästä ei ole varmuutta ja on syytä epäillä hänen olevan lapsi, poliisi on velvollinen oletta-
maan uhrin olevan lapsi (lapsen oikeuksien sopimuksen 24 artiklan 2 kohta), jollai-
nen konkreettinen tilanne voi tulla esille esimerkiksi ihmiskaupparikoksissa.

Ilmoitusmenettelyjen turvallisuudesta tai saatavuudesta nimenomaisesti lasten näkökulmasta ei ole tehty erillistä selvitystä. Kyse ei kuitenkaan ole asiasta, joka välttämättä edellyttäisi lainsäädäntömuutoksia.

Johtopäätöksenä edellä todetusta voidaan todeta, ettei artikla edellytä lainsäädän-
nön muuttamista.

14 artikla. *Lapsiuhrien auttaminen ja tukeminen.* Artiklan 1, 2 ja 3 kohtaa on muu-
tettu muutospäätöksellä. Artiklan 4 kohtaa sen sijaan ei muutettu, ja sen mukaan
14 artiklaa sovelletaan rajoittamatta 11 artiklan soveltamista. 11 artikla koskee
ihmiskaupan uhrien auttamista ja tukemista.

Artiklan 1 kohtaa on täsmennetty lisäämällä muotoilu ”mukaan lukien ohjelmat,
joilla tuetaan heidän siirtymistään emansipaatioon ja aikuisuuteen ihmiskaupan
välttämiseksi uudelleen” seuraavan pitkän virkkeen loppuun: ”Jäsenvaltioiden on
toteutettava tarvittavat toimenpiteet sen varmistamiseksi, että ennen kuin ihmis-
kaupan lapsiuhrien auttamiseksi ja tukemiseksi lyhyellä ja pitkällä aikavälillä toteu-
tetaan heidän fyysiseen ja psykososiaaliseen toipumiseensa tähtääviä erityistoimia,
kunkin lapsiuhrin tilanne arvioidaan yksilöllisesti lapsen omat näkemykset, tarpeet
ja huolenaiheet huomioon ottaen, jotta lapsen tilanteeseen löydetään pysyvä rat-
kaisu”. Kohta on luettavissa niin, että lisätty teksti viittaa lapsen tilanteeseen löy-
dettävään pysyvään ratkaisuun täsmäntäen tätä tarkoitusta, jota varten kohdan jo
vuoden 2011 direktiivissä olleen sisällön mukaisesti kunkin lapsiuhrin tilanne on
arvioitava yksilöllisesti. Kohtaan tehty muutos ei ole luonteeltaan sellainen, että se
edellyttäisi lainsäädännön muuttamista.

Artiklan 2 kohtaan on lisätty se, että jäsenvaltioiden on varmistettava, että holhoojan tai edustajan ja lapsiuhrin välisessä eturistiriitatilanteessa holhoojaa tai edustajaa vaihdetaan. Kohdan kannalta olennainen kansallinen säännös on holhoustoimesta annetun lain (442/1999, jäljempänä holhoustoimilaki) 11 §. Säännöksen mukaan, jos edunvalvoja on sairauden vuoksi tai 32 §:n 2–5 momentissa tarkoitettu taikka muusta syystä tilapäisesti estynyt hoitamasta tehtävänsä, tuomioistuimien voi määrätä hänelle sijaisen. Lain 32 §:ssä säädetään muun muassa, että edunvalvoja ei saa edustaa päämiestään, jos vastapuolena on edunvalvoja itse, edunvalvojan puoliso tai lapsi taikka joku, jota edunvalvoja edustaa (2 momentti). Lain 11 pykälän nojalla edunvalvoja voidaan vaihtaa tämän ja lapsen välisessä eturistiriitatilanteessa. Holhoustoimilaki itsessään on olennainen taloudellisissa kysymyksissä, mutta lisäksi holhoustoimilakiin viitataan lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain (361/1983) 5 c §:ssä, lastensuojelulain (417/2007) 22 §:ssä ja esitukintalain (805/2011) 4 luvun 8 §:ssä. Kansallinen sääntely täyttää muutosdirektiivillä muuten artiklan 2 kohdan mukaisen velvoitteen siitä, että jäsenvaltioiden on varmistettava, että holhoojan tai edustajan ja lapsiuhrin välisessä eturistiriitatilanteessa holhoojaa tai edustajaa vaihdetaan. Näin ollen 2 kohta ei edellytä lainsäädännön muuttamista.

Muutosdirektiivillä muutetun 3 kohdan mukaan jäsenvaltioiden on, mikäli se on tarkoituksenmukaista ja mahdollista, toteutettava toimenpiteitä ihmiskaupan lapsiuhrin perheen auttamiseksi ja tukemiseksi, jos perhe oleskelee asianomaisen jäsenvaltion alueella. Jäsenvaltioiden on erityisesti, mikäli se on tarkoituksenmukaista ja mahdollista, sovellettava kyseiseen perheeseen direktiivin 2012/29/EU 4 artiklaa. Kohta on muotoiltu siten, että se on velvoittava vain tarkoituksenmukaisuus- ja mahdollisuusharkinnan puitteissa. Muutosdirektiivillä kohtaa on muutettu siten, että vuoden 2011 ihmiskauppadirektiivissä ollut viittaus neuvoston puitepäätöksen 2001/220/YOS 4 artiklaan on korvattu viittauksella direktiivin 2012/29/EU 4 artiklaan. Muutosdirektiivissä viitattu direktiivi 2012/29/EU on rikosuhridirektiivi (Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2012/29/EU rikoksen uhrien oikeuksia, tukea ja suojelua koskevista vähimmäisvaatimuksista sekä neuvoston puitepäätöksen 2001/220/YOS korvaamisesta), jolla vuoden 2011 ihmiskauppadirektiivissä viitattu neuvoston puitepäätös 2001/220/YOS on korvattu. Rikosuhridirektiivin 4 artikla koskee oikeutta saada tietoja alkaen ensimmäisestä yhteydenotosta toimivaltaiseen viranomaiseen ja vastaa pitkälti puitepäätöksen 4 artiklaa. Rikosuhridirektiiviä, myös sen 4 artiklaa, on tarkasteltu rikosuhridirektiivin täytäntöönpanoa koskevassa hallituksen esityksessä HE 66/2015 vp. Voidaan katsoa, että kohtaan tehdyssä muutoksessa on kyse lähinnä viittauksen päivittämisestä, joka ei edellytä lainsäädäntömuutoksia.

Kokoavasti voidaan todeta, ettei 14 artikla edellytä lainsäädännön muuttamista.

17 artikla. *Uhreille maksettavat korvaukset.* Artiklan alkuosan mukaan, jota ei muutodirektiivillä muutettu, jäsenvaltioiden on varmistettava, että ihmiskaupan uhrin pääsevät tahallisten väkivaltarikosten uhreille maksettavia korvauksia koskevien olemassa olevien järjestelmien piiriin. Muutodirektiivillä artiklan loppuun lisättiin uusi virke. Sen mukaan jäsenvaltiot voivat perustaa kansallisen uhrirahaston tai vastaavan välineen kansallisen lainsäädäntönsä mukaisesti uhreille maksettavia korvauksia varten. Muutodirektiivillä tehdyssä muutoksessa on kyse asiasta, joka on jäsenvaltioiden harkittavissa.

Artiklan velvoitteisiin liittyy myös Euroopan neuvoston alaisuudessa toimivan ihmiskaupan vastaisen toiminnan asiantuntijaryhmä GRETA:n suosituksia. GRETA on vuonna 2024 kolmannessa Suomea koskevassa raportissaan ihmiskaupan vastaisesta toiminnasta tehdyn Euroopan neuvoston yleissopimuksen (SopS 43 ja 44/2012) täytäntöönpanosta Suomessa (GRETA(2024)06) kehottanut Suomen viranomaisia muun muassa varmistamaan, että oikeusprosessit, joissa vaaditaan vahingonkorvausta rikoksentehtyjältä, kestävät kohtuullisesti, ja tarkastamaan valtion korvausten saamisen edellytykset (raportin 81. kohta) sekä katsonut, että Suomen viranomaisten tulisi kehittää järjestelmä ihmiskaupan uhrien korvausvaatimusten ja heille maksettavien korvausten kirjaamiseksi (raportin 82. kohta).

Kun vuoden 2011 ihmiskauppadirektiiviä pantiin kansallisesti täytäntöön, 17 artiklaa koskien todettiin, että Suomen lainsäädäntö takaa asianmukaisesti ihmiskaupan uhrille mahdollisuuden saada korvausta rikoksen hänelle aiheuttamasta vahingosta. Ihmiskaupan uhrilla on muiden rikosten asianomistajien tapaan oikeus saada tahallisen rikoksen kuten esimerkiksi ihmiskaupparikoksen aiheuttama vahinko täysimääräisesti korvatuksi. (Muistio ”Ihmiskauppalainsäädännön muutostarpeiden arviointi ja muutosten valmistelu oikeusministeriön hallinnonalalla” 5.9.2011, OM 12/41/2011, oikeusministeriö, s. 30.)

Suomessa ei ole kansallista uhrirahastoa tai vastaavaa välinettä ihmiskaupan uhreille tai minkään muunkaan tietyn rikostyyppin uhreille. Esimerkiksi rikosuhrimaksujen kertymiselle ei ole perustettu tällaista rikosuhrirahastoa. Suomessa rikosuhrimaksu on yksi keinoista rahoittaa rikoksen uhrien tukipalveluita. Rikosuhrimaksujen kanavointi rikoksen uhrien tukipalveluihin on toteutettu valtion talousarviossa oikeusministeriön pääluokan momentilta 25.01.50 (Avustukset).

Rikosuhrimaksua koskevan lain säätämistä koskevissa lain esitöissä on arvioitu rikosuhrirahaston perustamista rikosuhripalveluiden rahoittamisen näkökulmasta. Esitöissä todetusti perustuslain 87 §:n mukaan lailla voidaan säätää valtion rahaston jättämisestä talousarvion ulkopuolelle, jos valtion pysyvän tehtävän hoitaminen sitä välttämättä edellyttää. Edellä mainituissa esitöissä todetaan, että

rikosuhripalvelujen tuottaminen aiheuttaa valtiontalouden mittakaavassa suhteellisen vähän menoja, jotka ovat varsin hyvin ennakoitavissa. Esitöissä todetaan, että siksi rahaston perustamista ei voida pitää perustuslaissa tarkoitettussa mielessä välttämättömänä rikosuhripalveluiden tuottamiseksi tai palvelujen järjestämisen tukemiseksi. (HE 293/2014 vp, s. 11–12).

Ottaen huomioon artiklaan tehdyn muutoksen harkinnanvaraisuus ja edellä kansallisesta korvausjärjestelmästä ja uhrirahastosta todettu, korvauksia koskevan uhrirahaston perustamiselle ei vaikuta olevan välttämätöntä tarvetta. Näin ollen artikla ei edellytä lainsäädäntömuutoksia eikä myöskään GRETA:n suositusten perusteella esityksessä ehdoteta sellaisia.

18 artikla. *Ehkäisy.* Artiklan 3 ja 4 kohta on poistettu. Artiklan 3 kohta koski koulutusta, josta muutosdirektiivillä lisättiin erillinen 18 b artikla. Artiklan 4 kohta puolestaan koski velvollisuutta harkita ihmiskaupan uhrin palvelujen käytön kriminalisoimista, jota koskien muutosdirektiivillä lisättiin velvoittava 18 a artikla, joka ei ole harkinnanvarainen. Lisäksi 1 ja 2 kohtaa on täsmennetty.

Vuoden 2011 ihmiskauppadirektiiviä arvioitaessa 18 artiklan 1 ja 2 kohtien ei katsottu edellyttävän lainsäädäntömuutoksia. Tässä yhteydessä muistiossa viitataan ihmiskaupan vastaisesta toiminnasta tehdyn Euroopan neuvoston yleissopimuksen (CETS N:o197) voimaansaattamista valmistelleen työryhmän mietintöön. (Muistio ”Ihmiskauppalainsäädännön muutostarpeiden arviointi ja muutosten valmistelu oikeusministeriön hallinnonalalla” 5.9.2011, OM 12/41/2011, oikeusministeriö, s. 31–32.)

Artiklan 1 kohdassa on täsmennetty kysynnän vähentämiseksi toteutettavia toimia koskevaa velvoitetta. Muutosdirektiivillä tehtyjen muutosten mukaan toimenpiteitä on toteutettava hyväksikäytön eri muotojen erityispiirteet huomioiden, niihin voi kuulua myös esimerkiksi kampanjoita ja toimenpiteitä on toteutettava kiinnittäen tapauksen mukaan erityistä huomiota verkkoulottuvuuteen.

Artiklan 2 kohdassa on täsmennetty tietoisuutta lisääviä ja uhriksi joutumisen riskiä vähentäviä toimia koskevaa velvoitetta. Muutosdirektiivillä tehtyjen muutosten mukaan toimia on toteutettava sukupuolisensitiivisellä ja lapsiystävällisellä tavalla. Jo vuoden 2011 direktiivin mukaan toimia oli toteutettava tarvittaessa yhteistyössä asiaankuuluvien kansalaisjärjestöjen ja muiden sidosryhmien kanssa, ja muutosdirektiivillä sidosryhmistä mainitaan esimerkkinä yksityinen sektori. Kohtaan on myös lisätty maininta digitaalisen lukutaidon ja digitaitojen edistämisestä ja ihmiskaupan uhriksi joutumisen riskin vähentämisestä erityisesti myös vammaisten henkilöiden keskuudessa.

Artiklan velvoitteisiin liittyy myös Euroopan neuvoston alaisuudessa toimivan ihmiskaupan vastaisen toiminnan asiantuntijaryhmä GRETA:n suosituksia. GRETA on vuonna 2024 kolmannessa Suomea koskevassa raportissaan ihmiskaupan vastaisesta toiminnasta tehdyn Euroopan neuvoston yleissopimuksen (SopS 43 ja 44/2012) täytäntöönpanosta Suomessa (GRETA(2024)06) katsonut, että Suomen tulisi jatkaa tietoisuuden lisäämistä sekä suuren yleisön keskuudessa että kohdenetusti maahan muuttaneiden työntekijöiden keskuudessa työvoiman hyväksikäyttötarkoituksessa tapahtuvan ihmiskaupan riskeistä (raportin 177. kohta). GRETA on myös katsonut, että Suomen viranomaisten tulisi lisätä lasten tietoisuutta ihmiskaupan riskeistä (mukaan lukien rekrytointi ja hyväksikäyttö internetin/sosiaalisten verkostojen kautta) kiinnittäen erityistä huomiota laitoshoidossa oleviin tai laitoksista lähteviin lapsiin sekä ilman huoltajaa oleviin lapsiin (raportin 211. kohta).

Artiklan 1 kohdan osalta voidaan todeta, että Suomessa ihmiskauppaa on ehkäisty lähinnä vahvistamalla rikosvastuun toteutumista ja parantamalla erityisesti keskeisten viranomaisten ja myös muiden toimijoiden tietoisuutta ihmiskaupasta ja vahvistamalla heidän osaamistaan. Muutosdirektiivin veloitteen vuoksi vaikuttaisi olevan perusteltua toteuttaa toimia, joilla pyrittäisiin erityisesti nimenomaan kysynnän vähentämiseen ja joissa huomioitaisiin hyväksikäytön eri muodot ja tapauksen mukaan verkkoulottuvuus. Kyse ei kuitenkaan ole asiasta, joka edellyttäisi lainsäädäntömuutoksia.

Kohdan 2 osalta toteutetuista kansallisista toimista voidaan tuoda esiin ensinnäkin osana kansallista ihmiskaupan vastaista toimintaohjelmaa (2021–2023) laadittu tiivis tietopaketti ihmiskaupasta ja siihen liittyvästä hyväksikäytöstä. Tietopakettia voidaan hyödyntää monipuolisin tavoin aina varhaiskasvatuksesta aikuisopetukseen, ikätaso huomioiden. Tietopaketissa on huomioitu eri ihmiskaupan muodot ja verkkovälitteinen ihmiskauppa. Tietopaketti on koottu oikeusministeriössä sijaitsevan valtioneuvoston ihmiskaupan vastaisen työn koordinaation johdolla olemassa olevan tiedon pohjalta, yhteistyössä ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmän, opetus- ja kulttuuriministeriön ja Opetushallituksen kanssa. Toiseksi Suomessa on myös otettu käyttöön Work Help Finland -mobiilisovellus, joka on tarkoitettu Suomeen tuleville ja Suomessa oleville ulkomaisille työntekijöille. Sovelluksesta saa tietoa oikeuksista ja velvollisuuksista työntekijänä Suomessa. Sovelluksen kautta löytyvät myös keskeisimmät avun tarjoajat. Kolmanneksi voidaan mainita, että lisäksi ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmän sivustolla tarjotaan tietoa useilla kielillä. Voidaan todeta, että muutosdirektiivin 2 kohdan mukaiset velvoitteet vaikuttavat ainakin kohtuullisesti täyttyvän ja että joka tapauksessa kyse ei ole asiasta, joka edellyttäisi lainsäädäntömuutoksia.

Kokoavasti voidaan todeta, että 18 artikla ei edellytä lainsäädäntömuutoksia ja ettei myöskään GRETA:n suositusten perusteella esityksessä ehdoteta sellaisia.

18 a artikla. *Ihmiskaupan uhrien tarjoamien palveluiden käyttöä koskevat rikokset.* Uuden 18 a artiklan 1 kohta velvoittaa jäsenvaltiot varmistamaan, että 2 artiklassa tarkoitettujen rikosten uhrin tarjoamien palvelujen tahallinen käyttö on rikos tapauksissa, joissa uhria hyväksikäytetään tällaisten palvelujen tarjoamiseksi ja palvelujen käyttäjä tietää, että palveluja tarjoava henkilö on 2 artiklassa tarkoitettujen rikosten uhri. Artiklassa viitattu direktiivin 2 artikla koskee ihmiskauppaan liittyviä rikoksia. 18 a artiklan 2 kohdan mukaan jäsenvaltioiden on toteutettava tarvittavat toimenpiteet sen varmistamiseksi, että 1 kohdassa tarkoitetuista rikoksista säädetään tehokkaat, oikeasuhtaiset ja varoittavat rangaistukset.

Muutosdirektiivin johdanto-osan 26 kappaleessa täsmennetään artiklan veloitteita muun muassa seuraavasti:

”Tämän teon vahvistaminen rikokseksi on osa kysynnän vähentämiseen tähtäävää kokonaisvaltaista lähestymistapaa, jolla pyritään torjumaan kaikenlaista hyväksikäyttöä edistävää suurta kysyntää. Kriminalisoinnin olisi koskettava ainoastaan sellaisten palvelujen käyttöä, joita tarjotaan ihmiskaupparikokseksi laskettavan hyväksikäytön puitteissa. Rikosta ei sen vuoksi olisi sovellettava asiakkaisiin, jotka ostavat hyväksikäyttöä merkitsevissä työoloissa tuotettuja tuotteita, koska he eivät ole palvelun käyttäjiä.”

Johdanto-osan 27 kappaleessa puolestaan todetaan seuraavaa:

”Tällä direktiivillä kriminalisoidaan ihmiskaupan uhrin tarjoaman palvelun käyttö, kun palvelun käyttäjä tietää, että palvelun tarjoaja on uhri. Tietämisen käsitettä olisi tulkittava kansallisen lainsäädännön mukaisesti. Kussakin tapauksessa olisi otettava huomioon tapauksen erityisolosuhteet, kun arvioidaan, tiesikö käyttäjä, että henkilö oli ihmiskaupan uhri, sanotun kuitenkaan rajoittamatta tuomioistuinten riippumattomuutta. Tietoisuus on päätävissä objektiivisten tosiseikkojen perusteella. Seikat voivat liittyä muun muassa uhreihin itseensä, olosuhteisiin, joissa uhrien oli tarjottava palvelua, ja tiettyihin tosiasioihin, joiden voidaan katsoa olevan merkkejä ihmiskaupiaan vallasta uhreihin nähden. Uhreihin itseensä liittyvien seikkojen osalta huomioon voidaan ottaa heidän puutteellinen kansallisen tai alueellisen kielien taito, ilmeiset merkit psyykkisestä tai fyysisestä vahingosta tai pelosta tai se, että uhreilla on puutteelliset tiedot kaupungeista tai paikoista, joissa he ovat tai ovat olleet. Olosuhteisiin, joissa uhrin on tarjottava palvelua, liittyvien seikkojen osalta voidaan ottaa huomioon palveluntarjoajan asumis- ja

työskentelyolot sekä niiden tilojen kunto, joissa palvelua tarjottiin. Merkkejä ihmiskauppiiaan vallasta uhreihin nähden voidaan todeta, jos palveluntarjoajiin kohdistetaan ilmeisiä ulkoisia valvontatoimenpiteitä, heidän liikkumisvapauttaan rajoitetaan tai jos palveluntarjoajilla ei ole hallussaan omaa kansallista henkilöllisyystodistustaan tai passiaan.”

Rikoslain 20 luvun 8 §:ssä on kriminalisoitu seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttö. Säännös koskee sen 1 momentin mukaan rikoslain 20 luvun 10 tai 11 §:ssä tai 25 luvun 3 tai 3 a §:ssä tarkoitetun rikoksen eli parituksen, törkeän parituksen, ihmiskaupan tai törkeän ihmiskaupan kohteena olevan henkilön saamista ryhtymään sukupuoliyhteyteen tai siihen rinnastettavaan seksuaaliseen tekoon lupaamalla tai antamalla välitöntä taloudellista arvoa edustavan korvauksen tai käyttämällä hyväkseen kolmannen lupaamaa tai antamaa tällaista korvausta. Säännös on toissijainen suhteessa 20 luvun 9 §:ään, joka koskee korvauksen tarjoamista nuoreen kohdistuvasta seksuaalisesta teosta, jota koskee ankarampi rangaistusasteikko.

Luvun 8 §:n 2 momentin mukaan seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäytöstä tuomitaan myös se, joka käyttää hyväkseen kolmannen lupaamaa tai antamaa 1 momentissa tarkoitettua korvausta ryhtymällä sukupuoliyhteyteen tai siihen rinnastettavaan seksuaaliseen tekoon sanotussa momentissa tarkoitetun rikoksen kohteena olevan henkilön kanssa.

Pykälän 3 momentin mukaan seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäytöstä tuomitaan niin ikään se, joka tekee 1 tai 2 momentissa tarkoitetun teon, vaikka hänellä on ollut syytä epäillä 1 tai 2 momentissa tarkoitetun henkilön olevan jonkin säännöksessä viitatus rikoksen kohteena.

Pykälän 4 momentin mukaan tahallisen rikoksen yritys on rangaistava.

Rangaistusasteikko on 1 momentin mukaan sakosta vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.

Rikoslain 20 luvun 8 §:n mukainen seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöä koskeva kriminalisointi täyttää muutospäätöksen 18 a artiklan mukaisen kriminalisointivelvoitteen seksuaalista hyväksikäyttöä koskevan ihmiskaupan uhrin palvelun käytön osalta. Mainitun pykälän mukainen kriminalisointi on osin 18 a artiklan velvoitteita laajempi, sillä kyseinen pykälä koskee myös parituksen tai törkeän parituksen kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöä ja syyksiluettavuus suhteessa uhrin asemaan jonkin säännöksessä viitatus rikoksen uhrina on tahallisuutta huomattavasti matalammalla tuottamuksellisella ”syytä epäillä” -asteella.

Osin 8 § on kuitenkin 18 a artiklan mukaisia velvoitteita suppeampi, sillä ihmiskaupan määritelmään sisältyy muitakin teon tarkoituksia kuin seksuaalinen hyväksikäyttö. Rikoslain 25 luvun 3 §:n mukaan ihmiskaupan tarkoituksena voi seksuaalisen hyväksikäytön sijaan olla henkilön saattaminen pakkotyöhön, pakkoavioliittoon tai siihen rinnastettavaan liittoon tai muihin ihmisarvoa loukkaaviin olosuhteisiin taikka elimien tai kudoksien poistaminen. Muutosdirektiivillä ihmiskaupan tarkoituksia koskevaa 2 artiklan 3 kohtaa on täydennetty, mitä käsitellään 2 artiklan tarkastelun yhteydessä. Niiden tilanteiden osalta, joissa ihmiskaupassa teon tarkoituksena on jokin muu ihmiskaupan määritelmään sisältyvä tarkoitus kuin seksuaalinen hyväksikäyttö, ihmiskaupan uhrin palvelun käyttöä ei ole kriminalisoitu 8 §:ssä tai muillakaan säännöksillä. Näin ollen 18 a artiklan mukaisten velvoitteiden täytäntöönpano edellyttää uutta rangaistussäätelyä.

18 b artikla. *Koulutus.* Uuden artiklan 1 kohdan mukaan jäsenvaltioiden on edistettävä tai tarjottava säännöllistä erityiskoulutusta ihmiskaupan uhreja tai mahdollisia uhreja todennäköisesti kohtaaville ammattilaisille, muun muassa kenttätyössä oleville poliiseille, tuomioistuinten henkilöstölle, apu- ja tukipalveluille, työsuojelutarkastajille, sosiaalipalveluiden ja terveydenhuollon työntekijöille, tarkoituksena auttaa heitä estämään ja torjumaan ihmiskauppaa ja ehkäisemään toissijaista uhriksi joutumista sekä tavoittamaan, tunnistamaan, auttamaan, tukemaan ja suojelemaan uhreja. Tällaisen koulutuksen on perustuttava ihmisoikeuksiin ja oltava uhrikeskeistä, ja siinä on huomioitava sukupuoleen, vammaisuuteen ja lapsiin liittyvät näkökohdat. Artiklan 2 kohdan mukaan jäsenvaltioiden on edistettävä rikosoikeudellisiin menettelyihin osallistuvien tuomareiden ja syyttäjien yleistä ja erityiskoulutusta, jolla pyritään auttamaan heitä estämään ja torjumaan ihmiskauppaa ja ehkäisemään toissijaista uhriksi joutumista sekä tavoittamaan, tunnistamaan, auttamaan, tukemaan ja suojelemaan uhreja, sanotun kuitenkin rajoittamatta tuomioistuinten riippumattomuutta ja eri tapoja, joilla oikeuslaitokset ovat järjestäytyneet unionissa. Tällaisen koulutuksen on perustuttava ihmisoikeuksiin ja oltava uhrikeskeistä, ja siinä on huomioitava sukupuoleen, vammaisuuteen ja lapsiin liittyvät näkökohdat.

Artiklan velvoitteita täsmennetään muutosdirektiivin johdanto-osan kappaleessa 29 seuraavasti:

”Jäsenvaltioiden olisi koulutuksen yhteydessä lisättävä ihmiskaupan uhreja tai mahdollisia uhreja todennäköisesti kohtaavien syyttäjien ja lainvalvontaviranomaisten tietoisuutta, jotta varmistetaan syyttämättä jättämistä ja määrättyjen seuraamusten soveltamatta jättämistä koskevien kansallisten säännösten tehokas täytäntöönpano.”

Artiklan velvoitteisiin liittyy myös Euroopan neuvoston alaisuudessa toimivan ihmiskaupan vastaisen toiminnan asiantuntijaryhmä GRETA:n suosituksia. GRETA on vuonna 2024 kolmannessa Suomea koskevassa raportissaan ihmiskaupan vastaisesta toiminnasta tehdyn Euroopan neuvoston yleissopimuksen (SopS 43 ja 44/2012) täytäntöönpanosta Suomessa (GRETA(2024)06) katsonut, että Suomen viranomaisten tulisi ryhtyä lisätoimiin sen varmistamiseksi, että kaikki asianomaiset ammattilaiset saavat määräjain ja järjestelmällisesti ihmiskaupasta koulutusta. Koulutus olisi sisällytettävä asianomaisten ammattiryhmien säännöllisiin koulutus-suunnitelmiin. (raportin 135. kohta)

Vuoden 2011 ihmiskauppadirektiivissä koulutusta koski ehkäisyä koskevan 18 artiklan 3 kohta, joka on muutosdirektiivissä poistettu 18 artiklasta ja jonka mukaan jäsenvaltioiden oli edistettävä säännöllisen koulutuksen järjestämistä viranomaisille, jotka työssään todennäköisesti kohtaavat ihmiskaupan uhreja ja potentiaalisia uhreja, esimerkiksi kenttätyössä oleville poliiseille, jotta heillä olisi valmiudet tunnistaa ihmiskaupan uhrit ja potentiaaliset uhrit sekä tietää, miten heidän kanssaan tulee menetellä. Tuolloin todettiin, että ihmiskaupakoulutusta on järjestetty viranomaisille ja edelleen järjestetään ja että kysymys ei ole lainsäädäntöasiasta. (Muistio ”Ihmiskauppalainsäädännön muutostarpeiden arviointi ja muutosten valmistelu oikeusministeriön hallinnonalalla” 5.9.2011, OM 12/41/2011, oikeusministeriö, s. 32.) Edelleen voidaan todeta samaa. Artiklan edellyttämää koulutusta voidaan toteuttaa esimerkiksi erilaisten koulutusohjelmien puitteissa, eikä artikla edellytä lainsäädäntömuutoksia. Samalla voidaan kuitenkin todeta, että koulutuksen järjestäminen vaatii resursseja. Lisäksi voidaan korostaa, että syyttäjien ja lainvalvontaviranomaisten koulutuksessa olisi johdanto-osan kappaleen 29 edellyttämällä tavalla myös lisättävä tietoisuutta rankaisemattomuusperiaatteesta.

Viime aikoina järjestetyistä koulutuksista voidaan joidenkin esimerkkien esiin tuomiseksi mainita ihmiskaupan vastaisen työn koulutus, jota järjestettiin osana vuosina 2021–2023 toimeenpantua ihmiskaupan vastaista ”Suomi torjuu ihmiskauppaa” -toimintaohjelmaa, sekä osana oikeusministeriön vetämää Tehoa ihmiskaupan vastaiseen työhön -hanketta 29.1.2025 julkaistua NRM-käsikirjaa⁶ koskeva koulutus, josta osia on myös tallennettu siten, että ne ovat saatavilla hankkeen jälkeenkin. Lisäksi THL:n sosiaali- ja terveydenhuollon työntekijöille suunnattu verkkokoulutus ihmiskaupasta on jatkuvasti saatavilla. Kyseistä koulutusta myös päivitetään parhaillaan osana Aktiivinen toimijuus -hanketta, ja lisäksi sen tunnettavuutta pyritään

6 Ihmiskaupan uhrien tunnistamis- ja ohjausmekanismi (NRM): Käsikirja uhrien tunnistamiseen ja auttamiseen Nuotio, Anna (2025-01-29): <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-400-053-6>

edistämään. Poliisiammattikorkeakoulu puolestaan on julkaissut vuonna 2024 ihmiskaupparikosten esitutkinnan käsikirjan, joka tuotettiin Poliisiammattikorkeakoulussa osana IHMEMALLI-hanketta. Poliisin ammattikorkeakoulututkinnon rakenteeseen sisältyy useita opintokokonaisuuksia, joissa käsitellään ihmiskauppaa, ja poliisin päällystön ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon koulutuksessa ihmiskauppateema on mukana vaativan tutkinnanjohtamisen opintojaksolla. Työsuojelutarkastajille on puolestaan tarjolla kaksi eri verkkokurssia ihmiskauppa-asioihin liittyen. Tuomioistuinvirasto puolestaan on järjestänyt viimeksi erityisesti ihmiskauppaa koskevaa koulutusta vuonna 2023. Syyttäjälaitos taas kouluttaa vuosittain ihmiskaupasta syyttäjiä, mutta koulutukseen on osallistunut myös poliiseja ja muita sidosryhmien edustajia.

19 artikla. *Kansalliset ihmiskaupan torjunnan koordinaattorit tai vastaavat mekanismit ja riippumattomat elimet.* Vuoden 2011 ihmiskauppadirektiivissä artiklan nimikkeenä oli ”Kansalliset raportioijat tai vastaavat mekanismit” ja sisältönä se, että jäsenvaltioiden oli toteutettava tarvittavat toimenpiteet nimetäkseen kansallisen raportioijan tai luodakseen vastaavan mekanismin. Artiklan mukaan tällaisten mekanismien tehtäviin kuuluivat muun muassa ihmiskaupan suuntauksien arviointi, ihmiskaupan torjuntatoimien tulosten punninta, mukaan lukien tilastojen keruu tiiviissä yhteistyössä asiaankuuluvien tällä alalla toimivien kansalaisjärjestöjen kanssa, sekä raportointi.

Muutosdirektiivillä artikla on muutettu koskemaan kansallisia ihmiskaupan torjunnan koordinaattoreita tai vastaavia mekanismeja, jollaiset on artiklan 1 kohdan mukaan perustettava ja joiden pakolliset ja harkinnanvaraiset tehtävät luetellaan 2 kohdassa. Lisäksi 3 kohdan mukaan jäsenvaltiot voivat myös perustaa riippumattomia elimiä, joiden harkinnanvaraiset tehtävät luetellaan kyseisessä kohdassa.

Tarkemmin sanottuna artiklan 1 kohdan mukaan jäsenvaltioiden on toteutettava tarvittavat toimenpiteet perustaakseen kansalliset ihmiskaupan torjunnan koordinaattorit tai vastaavat mekanismit ja antaakseen niille riittävät resurssit niiden tehtävien tehokasta suorittamista varten. Kansallisen ihmiskaupan torjunnan koordinaattorin tai vastaavan mekanismin on toimittava yhdessä asiaankuuluvien kansallisten, alueellisten ja paikallisten elinten ja virastojen, erityisesti lainvalvontaviranomaisten, kansallisten ohjausjärjestelmien sekä tällä alalla toimivien asiaankuuluvien kansalaisjärjestöjen kanssa.

Artiklan 2 kohdan mukaan kansallisten ihmiskaupan torjunnan koordinaattoreiden tai vastaavien mekanismien tehtäviin kuuluvat ihmiskaupan suuntauksien arviointi, ihmiskaupan torjuntatoimien tulosten arviointi, mukaan lukien tilastojen kokoaminen tiiviissä yhteistyössä asiaankuuluvien tällä alalla toimivien kansalaisjärjestöjen

kanssa, sekä raportointi. Kansallisten ihmiskaupan torjunnan koordinaattoreiden tai vastaavien mekanismien tehtäviin voivat myös kuulua seuraavat: a) valmiussuunnitelmien laadinta ihmiskaupan uhkan estämiseksi suurissa vakavissa hätätilanteissa; b) ihmiskaupan torjuntaohjelmien edistäminen, koordinointi ja tarvittaessa rahoittaminen.

Artiklan 3 kohdan mukaan jäsenvaltiot voivat myös perustaa riippumattomia elimiä, joiden tehtäviin voivat kuulua ihmiskaupan torjuntatoimien täytäntöönpanon ja vaikutusten seuranta, raporttien laatiminen asioista, jotka vaativat toimivaltaisten kansallisten viranomaisten erityistä huomiota, ja ihmiskaupan juurisyiden ja suuntausten arvioiminen. Jos jäsenvaltio perustaa tällaisen riippumattoman elimen, se voi antaa sille yhden tai useamman 2 kohdassa tarkoitetun tehtävän.

Artiklan velvoitteita täsmennetään muutospäätöksen johdanto-osassa kappaleessa 30 muun muassa seuraavasti:

”Jäsenvaltioiden toimivaltaan jää päättää, mitkä yhteisöt käytetystä nimityksestä riippumatta nimitetään tai perustetaan kansallisiksi ihmiskaupan torjunnan koordinaattoreiksi tai vastaaviksi mekanismeiksi tai riippumattomiksi elimiksi jäsenvaltioiden menettelyllisen riippumattomuuden periaatteen mukaisesti edellyttäen, että tällaisilla yhteisöillä on riittävä toimivalta suorittaa tässä direktiivissä säädetyt tehtävät.”

Arvioitaessa vuoden 2011 ihmiskauppadirektiiviä todettiin, että Suomessa ihmiskaupan kansallisena raportoijana toimiminen oli asetettu vähemmistövaltuutetun tehtäväksi muuttamalla 1 päivänä tammikuuta 2009 voimaantulleella lailla (1109/2008) vähemmistövaltuutetusta ja syrjäntälautakunnasta annettua lakia (”Ihmiskauppalainsäädännön muutostarpeiden arviointi ja muutosten valmistelu oikeusministeriön hallinnonalalla” 5.9.2011, OM 12/41/2011, oikeusministeriö, s. 33).

Vuoden 2015 alusta voimaan tulleen yhdenvertaisuuslain uudistuksen (1325/2014) yhteydessä laki vähemmistövaltuutetusta ja syrjäntälautakunnasta (660/2001) kumottiin ja laki yhdenvertaisuusvaltuutetusta (1326/2014) astui voimaan. Yhdenvertaisuusvaltuutetusta annetun lain 3 §:n mukaan valtuutettu toimii kansallisena ihmiskaupparaportoijana ja laatii ja teettää selvityksiä, julkaisee raportteja sekä tekee aloitteita, antaa neuvoja ja lausuntoja, edistää tiedotusta, kasvatusta ja koulutusta, osallistuu eurooppalaiseen ja kansainväliseen yhteistyöhön, seuraa toimialallaan Suomen kansainvälisten ihmisoikeusvelvoitteiden noudattamista ja kansallisen lainsäädännön toimivuutta sekä seuraa ihmiskauppaan liittyviä ilmiöitä.

Yhdenvertaisuusvaltuutettu on ihmiskaupparaportoin tehtävässään itsenäinen ja riippumaton. Yhdenvertaisuusvaltuutetun tehtävineen voidaan katsoa vastaavan muutosdirektiivillä muutetun artiklan 3 kohdassa tarkoitettua kansallista riippumattomaa elintä ja sille kohdassa lueteltuja harkinnanvaraisia tehtäviä, paitsi artiklan 2 kohdan mukaisia tehtäviä, joita ei ole säädetty ihmiskaupparaportoin tehtäviksi ja joita artiklan 3 kohdan mukaan voidaan antaa riippumattomalle elimelle.

Käytännössä artiklan 3 kohdan mukaisia tehtäviä hoitavat Suomessa sekä ihmiskaupparaportoina toimiva yhdenvertaisuusvaltuutettu että valtioneuvosten ihmiskaupan vastaisen työn koordinaattori. Koordinaattori aloitti toimintansa vuonna 2014, ja aluksi tehtävä sijoitettiin sisäministeriöön. Vuonna 2020 koordinaattorin sijoituspaikka siirrettiin oikeusministeriöön. Koordinaattorin ja tämän työparin virat on vakinaistettu. Oikeusministeriön työjärjestyksen (595/2019) 11 §:n 6 a kohdan mukaan kriminaalipolitiikka- ja rikosoikeusosaston tehtävänä on suunnitella ja kehittää ihmiskaupan vastaista toimintaa (12.10.2021/881). Koordinaattorin tehtäviin kuuluu valtioneuvostotason koordinointi ja yhteydenpito muihin toimijoihin. Koordinaattori sovittaa yhteen poikkihallinnollisia ihmiskaupan torjuntaan liittyviä toimia sekä osallistuu ihmiskauppaan liittyvään kansainväliseen yhteistyöhön. Yksi koordinaattorin keskeisistä tehtävistä on johtaa valtioneuvoston ihmiskaupan vastaisen toimintaohjelman valmistelua. Yhteistyötä eri ministeriöiden alaisen hallinnon ja kansalaisyhteiskunnan kanssa toteutetaan muun muassa erillisten kuulemisten kautta toimintaohjelmavalmistelun yhteydessä. Kansalaisjärjestöillä on merkittävä rooli ihmiskaupan uhrien tunnistamisessa, ihmiskaupan suuntausten arvioinnissa sekä muutosdirektiivin kuvaamalla tavalla tilastojen kokoamisessa. Tiedonkeruu on keskeistä esimerkiksi ihmiskaupan suuntauksien ja ihmiskaupan torjuntatoimien tulosten arvioimiseksi. Tilastotietoa on kerätty osana toimintaohjelman päivitystä, ja tässä yhteydessä on oltu yhteydessä myös keskeisiin kansalaisjärjestöihin.

Koordinaation nykyiset henkilöresurssit menevät käytännössä valtioneuvoston ihmiskaupan vastaisen työn koordinointiin ja erilaisiin lainsäädäntö- ja toimintaohjelmahankkeisiin osallistumiseen ja niiden johtamiseen. Työ edellyttää vahvaa priorisointia. Esimerkiksi NRM-käsikirjaa ja siihen liittyvää koulutusta ei olisi pystytty toteuttamaan nykyisellä koordinaation resursoinnilla, vaan se vaati ulkopuolisen rahoituksen.

Edellä todetun perusteella voidaan katsoa, ettei artikla edellytä lainsäädäntömuutoksia. Samalla voidaan kuitenkin korostaa sitä, että koordinaattorin riittävästä resursoinnista on huolehdittava, jotta artiklan mukaiset velvoitteet täyttyvät.

19 a artikla. *Tietojenkeruu ja tilastot.* Muutosdirektiivillä lisätyn uuden artiklan 1 kohdan mukaan jäsenvaltioiden on varmistettava, että on olemassa järjestelmä anonymisoitujen tilastotietojen taltioimista, tuottamista ja tarjoamista varten, jotta ne voivat seurata direktiivissä tarkoitettujen rikosten torjuntaan tarkoitettujen järjestelmiensä tehokkuutta.

Artiklan 2 kohdan mukaan 1 kohdassa tarkoitettuihin tilastotietoihin on sisällytettävä vähintään seuraavat keskustasolla saatavissa olevat tiedot: a) 2 artiklassa tarkoitettujen rikosten rekisteröityjen tunnistettujen tai oletettujen uhrien määrä eriteltynä rekisteröivän organisaation, sukupuolen, ikäryhmän (lapsi/aikuinen), kansalaisuuden ja hyväksikäytön muodon mukaan kansallisen lainsäädännön ja kansallisten käytäntöjen mukaisesti; b) 2 artiklassa tarkoitetuista rikoksista epäiltyjen henkilöiden määrä eriteltynä sukupuolen, ikäryhmän (lapsi/aikuinen), kansalaisuuden ja hyväksikäytön muodon mukaan; c) 2 artiklassa tarkoitetuista rikoksista syytettyjen henkilöiden määrä eriteltynä sukupuolen, ikäryhmän (lapsi/aikuinen), kansalaisuuden, hyväksikäytön muodon ja lopullisen syyttämispäätöksen luonteen mukaan; d) syyttämispäätösten (2 artiklassa tarkoitetuista rikoksista nostetut syytteet, muista rikoksista nostetut syytteet, syyttämättäjättämispäätökset, muut) määrä; e) 2 artiklassa tarkoitetuista rikoksista tuomittujen henkilöiden määrä eriteltynä sukupuolen, ikäryhmän (lapsi/aikuinen) ja kansalaisuuden mukaan; f) 2 artiklassa tarkoitetuista rikoksista annettujen tuomioistuinten tuomioiden (vapauttavat tuomiot, langettavat tuomiot, muut) määrä; g) 18 a artiklan 1 kohdassa tarkoitetuista rikoksista epäiltyjen, syytteesen asetettujen ja tuomittujen henkilöiden määrä eriteltynä sukupuolen ja ikäryhmän (lapsi/aikuinen) mukaan.

Artiklan 3 kohdan mukaan jäsenvaltioiden on toimitettava komissiolle vuosittain pääsääntöisesti kunkin vuoden syyskuun 30 päivänä, ja jos tämä ei ole mahdollista, viimeistään joulukuun 31 päivänä 2 kohdassa tarkoitettut tilastotiedot edelliseltä vuodelta.

Artiklassa viitatussa 2 artiklassa on kyse ihmiskauppaan liittyvistä rikoksista, joista Suomessa säädetään rikoslain 25 luvun 3 §:ssä (ihmiskauppa) ja 3 a §:ssä (törkeä ihmiskauppa), ja viitatussa 18 a artiklan 1 kohdassa puolestaan ihmiskaupan uhrien tarjoamien palvelujen hyväksikäyttöä koskevista rikoksista, joita koskien tässä esityksessä ehdotetaan uutta kriminalisointia rikoslain 25 lukuun (uusi 3 d §, ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttö).

Artiklan velvoitteita täsmennetään muutospöytäkirjan johdanto-osan 31 kappaleessa seuraavasti:

”Tarkkojen, johdonmukaisten ja anonymisoitujen tietojen kerääminen sekä kerättyjen tietojen ja tilastojen oikea-aikainen julkaiseminen on olennaisen tärkeää, jotta voidaan varmistaa kattava käsitys unionissa harjoitettavan ihmiskaupan koko laajuudesta. Jäsenvaltioille asetetaan velvoite kerätä ihmiskauppaa koskevia tilastotietoja ja raportoida niistä komissiolle vuosittain yhdenmukaisella tavalla, mikä parantaa olennaisesti ilmiön yleistä ymmärrystä ja varmistaa tietoon perustuvien politiikkojen ja strategioiden käyttöönoton.”

Koska artiklan 2 kohdassa on kyse ”keskustasolla saatavissa olevista tiedoista”, artiklaa voidaan tulkita siten, että artiklasta ei seuraa velvoitetta ryhtyä tuottamaan mitään tiettyjä 2 kohdan mukaisia tilastoja, joita ei vielä mahdollisesti tuotettaisi, vaan että kyse on veloitteesta varmistaa, että on olemassa jonkinlainen 1 kohdassa tarkoitettu järjestelmä anonymisoitujen tilastotietojen taltioimista, tuottamista ja tarjoamista varten, ja veloitteesta sisällyttää tällaisiin tilastotietoihin, jotka 3 kohdan mukaisesti on toimitettava komissiolle, ne 2 kohdan mukaiset tilastotiedot, joita jo tuotetaan ja jotka ovat keskustasolla saatavilla.

Ihmiskaupparikoksia koskevasta tilastoinnista ei Suomessa säädetä lailla, eikä lailla säätämistä edellytetä myöskään uudessa 19 a artiklassa. Artiklan mukaisia tietoja on kuitenkin kohtuullisesti saatavilla. Tilastokeskus on aiemmin toimittanut vastaavan kaltaisia tilastotietoja Euroopan unionin alaiselle Eurostatille.

Ihmiskaupparikosten uhreja koskevia tietoja (2 kohdan a alakohta) tuottavat esitutkintaviranomaiset ja ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä. Nämä tiedot ovat osittain päällekkäisiä. Poliisi tuottaa a alakohdassa tarkoitettuja tilastotietoja esitutkintaviranomaisten tietoon tulevien epäiltyjen ihmiskaupparikosten osalta. Poliisin tilastoihin sisältyvät alakohdan mukaiset erittelyt. Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä puolestaan tuottaa a alakohdassa tarkoitettuja tilastotietoja, kyseisen alakohdan mukaisin erittelyin, auttamisjärjestelmän asiakkaaksi otettujen uhrien osalta.

Ihmiskaupparikoksista epäiltyjä henkilöitä koskevia tietoja (2 kohdan b alakohta) tuottaa poliisi tuottaa esitutkintaviranomaisten tietoon tulevien epäiltyjen ihmiskaupparikosten osalta. Poliisin tilastoihin sisältyvät alakohdan mukaiset erittelyt.

Syytettyjä koskevia tietoja (2 kohdan c alakohta) tuottaa syyttäjälaitos. Syyttäjälaitoksen asianhallintajärjestelmästä saadaan nostettujen syytteiden ja syyttämättäjättämispäätöksen lukumäärä ja peruste mutta ei tietoa siitä, kuinka montaa henkilöä on syytetty per asia. Alakohdan mukaisia erittelyjä eli tietoa syytetyn sukupuolesta, ikäryhmästä tai kansalaisuudesta tai hyväksikäyttömuodosta ei ole saatavissa. Syyttäjälaitokselta saatavien tietojen suhteen voidaan todeta, että syyttäjälaitoksen asianhallintajärjestelmän tuottaman rakenteellisen datan hyödyntäminen edellyttää aina manuaalista työtä.

Myös syyttämispäätöksiä koskevia tietoja (2 kohdan d alakohta) tuottaa syyttäjälaitos. Syyttäjälaitoksen asianhallintajärjestelmästä saadaan nostettujen syytteiden ja syyttämättäjättämispäätöksen lukumäärä ja peruste. Rikosnimikkeittäin on saatavissa kaikkien syyttäjän ratkaisujen määrä per ratkaisulaji.

Ihmiskaupparikoksista tuomittujen henkilöiden määrää (2 kohdan e alakohta) ja annettujen tuomioiden määrää (2 kohdan f alakohta) koskevat tiedot ovat saatavissa Tilastokeskuksen tiedoista. Tuomituista henkilöistä määrä on saatavissa 2 kohdan e alakohdan mukaisesti eriteltynä sukupuolen, ikäryhmän ja kansalaisuuden mukaan.

18 a artiklaa koskevia rikoksia koskevia tietoja (2 kohdan g alakohta) koskien ehdotettavan uuden kriminalisoinnin (rikoslain 25 luvun uusi 3 d §, ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttö) johdosta aiheutuisi hieman lisätyötä viranomaisille, jotta tilastot saataisiin kattamaan myös tällaiset uudet rikokset.

Näin ollen artiklan mukaisten tietojen keräämistä ja tilastoja koskevat veloitteet eivät edellytä lainsäädännön muuttamista. Artiklan mukaiset veloitteet Suomen on kuitenkin luonnollisesti täytettävä, jolloin on huolehdittava siitä, että artiklan edellyttämät tilastot pystytään jatkossakin tuottamaan ja toimittamaan komissiolle artiklan edellyttämin tavoin, mikä edellyttää myös riittävää resursointia.

19 b artikla. *Kansallinen ihmiskaupan vastainen toimintasuunnitelma.* Muutosdirektiivillä lisätyn uuden artiklan 1 kohdan mukaan jäsenvaltioiden on viimeistään 15 päivänä heinäkuuta 2028 hyväksyttävä kansalliset ihmiskaupan vastaiset toimintasuunnitelmansa, jotka laaditaan ja toteutetaan 19 artiklassa tarkoitettuja kansallisia ihmiskaupan torjunnan koordinaattoreita tai vastaavia mekanismeja kuullen yhdessä ihmiskaupan ehkäisemisen ja torjunnan parissa toimivien riippumattomien elinten ja asiaankuuluvien sidosryhmien kanssa. Jäsenvaltioiden on varmistettava, että kansalliset ihmiskaupan vastaiset toimintasuunnitelmat tarkistetaan ja päivitetään säännöllisesti vähintään viiden vuoden välein.

Artiklan 2 kohdan mukaan kansalliset ihmiskaupan vastaiset toimintasuunnitelmat voivat sisältää seuraavia osia: a) tavoitteita, painopisteitä ja toimenpiteitä, joilla puututaan kaikenlaista hyväksikäyttöä varten harjoitettuun ihmiskaupaan, mukaan lukien erityistoimenpiteet lapsiuhreja varten; b) ehkäisytoimenpiteitä, kuten koulutusta ja tiedotuskampanjoja, ja tarvittaessa ehkäisytoimenpiteitä osana hätäapua humanitaaristen kriisien aiheuttaman ihmiskaupan vaaraa varten; c) ihmiskaupan torjuntaa vahvistavia toimenpiteitä, muun muassa ihmiskaupaan liittyvien rikosasioiden tutkinta- ja syytetoimien ja rajatylittävän yhteistyön kehittäminen; d) toimenpiteitä, joilla vahvistetaan ihmiskaupan uhrien varhaista tunnistamista ja auttamista, tukemista ja suojelua; e) menettelyjä kansallisten ihmiskaupan vastaisten toimintasuunnitelmien täytäntöönpanon säännöllistä seuranta ja arviointia varten.

Artiklan 3 kohdan mukaan jäsenvaltioiden on toimitettava kansalliset ihmiskaupan vastaiset toimintasuunnitelmansa ja niiden mahdolliset päivitykset komissiolle kolmen kuukauden kuluessa niiden hyväksymisestä.

Artiklan 4 kohdan mukaan kansalliset ihmiskaupan vastaiset toimintasuunnitelmat on asetettava julkisesti saataville.

Suomessa ensimmäinen ihmiskaupan vastainen toimintasuunnitelma (Ulkoasiainministeriö: Ihmiskaupan vastainen toimintasuunnitelma. Ulkoasiainministeriön julkaisusarja 18/2005. Helsinki 2005) hyväksyttiin vuonna 2005. Suomessa on sen jälkeen tehty joitakin ihmiskaupan vastaisia toimintaohjelmia ja -suunnitelmia sekä niiden arviointeja. Viimeisin toimintaohjelma kohdistuu vuosiin 2021–2023. Toimintaohjelmalla pyrittiin ihmiskaupan ehkäisemiseen ja vähentämiseen ja sillä edistettiin ihmiskaupan ilmituloa, parannettiin uhrien asemaa ja tehostettiin rikosvastuun toteutumista. Ohjelmalla myös vahvistettiin ihmiskaupan vastaisen työn valtavirtaistamista osaksi laajempaa valtioneuvoston toimintaa sekä tiivistettiin yhteistyötä kansalaisyhteiskunnan kanssa. Ohjelma satoi ihmiskaupan vastaisen työn kehittämisen tiiviisti selvitys- ja tutkimustoimintaan⁷. Valtioneuvoston yleisistunnon päätöksen (21.3.2024) mukaisesti periaatepäätös ihmiskaupan vastaiseksi toimintaohjelmaksi 2021–2023 tullaan päivittämään vuoden 2025 aikana.

---

7 Suomi torjuu ihmiskauppaa: Ihmiskaupan vastainen toimintaohjelma. Venla Roth; Mia Luhtasaari, 7.5.2021). Toimintaohjelma on julkisesti saatavilla (<https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/163078>).

Edellä todetun perusteella artikla ei edellytä lainsäädäntömuutoksia. Samalla voidaan kuitenkin kiinnittää huomiota siihen, että toimintaohjelman laatimisessa on syytä kiinnittää huomiota artiklan velvoitteeseen siitä, että toimintasuunnitelma laaditaan ja toteutetaan yhdessä ihmiskaupan ehkäisemisen ja torjunnan parissa toimivien riippumattomien elinten ja asiaankuuluvien sidosryhmien kanssa.

20 artikla. *Ihmiskaupan torjuntaa koskevan unionin strategian koordinointi.* Verrattuna vuoden 2011 ihmiskauppadirektiiviin artiklaan on muutosdirektiivillä lisätty se, että EU:n ihmiskaupan torjunnan koordinaattorin on varmistettava yhteistyö kansallisten ihmiskaupan torjunnan koordinaattoreiden tai vastaavien mekanismien, riippumattomien elinten, unionin virastojen ja keskeisten alalla työskentelevien kansalaisjärjestöjen kanssa johdonmukaisen ja kattavan lähestymistavan varmistamiseksi. Muutoksessa on kyse EU:n ihmiskaupan vastaiselle koordinaattorille, ei jäsenvaltioille osoitetusta velvoitteesta. Vuoden 2011 ihmiskauppadirektiivin kansallisessa tarkastelussa 20 artiklaa ei sisällytetty listaukseen direktiivin sisältämistä artikloista, jotka liittyivät valtiosisäiseen voimaansaattamiseen (Muistio ”Ihmiskauppalainsäädännön muutostarpeiden arviointi ja muutosten valmistelu oikeusministeriön hallinnonalalla” 5.9.2011, OM 12/41/2011, oikeusministeriö, s. 4–5). Edellä todetun perusteella artikla ei edellytä lainsäädäntömuutoksia.

23 artikla. *Raportointi.* Artiklaan, jossa on kyse komission esittämistä kertomuksista, on muutosdirektiivillä lisätty uusi 3 kohta, jonka mukaan komissio antaa viimeistään 15 päivänä heinäkuuta 2030 Euroopan parlamentille ja neuvostolle kertomuksen, jossa arvioidaan, missä määrin jäsenvaltiot ovat toteuttaneet tarvittavat toimenpiteet tämän direktiivin noudattamiseksi, ja mitkä ovat näiden toimenpiteiden vaikutukset. Artiklassa on kyse komissiolle asetetusta velvoitteesta. Näin ollen artikla ei edellytä lainsäädäntömuutoksia.

Muutosdirektiivin 2 artikla. *Saattaminen osaksi kansallista lainsäädäntöä.*

Muutosdirektiivin 3 artikla. *Voimaantulo.*

Muutosdirektiivin 4 artikla. *Osoitus.*

Muutosdirektiivin 1 artiklan, joka sisältää edellä käsitellyt vuoden 2011 ihmiskauppadirektiivin muutokset, jälkeisissä artikloissa 2–4 on tavanomaiset direktiivin loppusäännökset. Säännöksissä on kyse muutosdirektiivin velvoitteiden saattamisesta osaksi kansallista lainsäädäntöä, muutosdirektiivin voimaantulosta ja muutosdirektiivin osoituksesta jäsenvaltioille. Artiklat eivät itsessään edellytä lainsäädäntömuutoksia.

3.4 Muutosdirektiivistä suoraan johtuviin lainmuutostarpeisiin liittyvät muut lainsäädäntömuutostarpeet (pakkokeinolaki ja poliisilaki sekä oikeudenkäymiskaari ja esitutkintalaki)

Koska rikoslakiin olisi tehtävä edellä osiossa 3.4 kuvatuista muutosdirektiivistä suoraan johtuvista syistä muutoksia, samassa yhteydessä olisi perusteltua huolehtia siitä, että niihin liittyen myös pakkokeinolakiin ja poliisilakiin sekä oikeudenkäymiskaareen ja esitutkintalakiin tehtäisiin tarvittavat muutokset.

3.4.1 Pakkokeinolain muutostarpeet

Pakkokeinolain sääntelyä kuvataan osiossa 3.1. Pakkokeinolain 10 luvun 6 §:n 2 momentin mukaan esitutkintaviranomaiselle voidaan antaa lupa kohdistaa televalvontaa rikoksesta epäillyn hallussa olevaan tai hänen oletettavasti muuten käyttämäänsä teleosoitteeseen tai telepäätelaitteeseen, jos epäiltyä on syytä epäillä rikoksesta, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään neljä vuotta vankeutta, tai jostakin momentissa erikseen määritellystä rikoksesta. Momentin 4 kohdassa seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttö on yksi televalvonnan perusterikoksista.

Osiassa 3.4 todetusti muutosdirektiivin 18 a artiklan mukaisten velvoitteiden täytäntöönpano edellyttää uutta rangaistussääntelyä, koska niiden tilanteiden osalta, joissa ihmiskaupassa teon tarkoituksena on jokin muu ihmiskaupan määritelmään sisältyvä tarkoitus kuin seksuaalinen hyväksikäyttö, ihmiskaupan uhrin palvelun käyttöä ei ole kriminalisoitu. Tällainen tällä hetkellä kriminalisoimaton ihmiskaupan uhrin palvelun käyttäminen ei kuulu televalvonnan perusterikoksiin. Näin ollen televalvontaa ei voimassa olevan pakkokeinolain mukaan voitaisi käyttää kyseisten uutta rangaistussääntelyä edellyttävien tekojen selvittämiseksi.

Luvun 7 §:ssä säädetään televalvonnasta teleosoitteen tai telepäätelaitteen haltijan suostumuksella. Pykälän 1 momentin mukaan esitutkintaviranomainen saa kohdistaa televalvontaa rikoksesta epäillyn, asianomistajan, todistajan tai muun henkilön suostumuksella tämän hallinnassa olevaan teleosoitteeseen tai telepäätelaitteeseen, kun on syytä epäillä jotakin momentissa tarkoitettua rikosta. Momentin 6 kohdan mukaan seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttö kuuluu kyseisen pakkokeinon perusterikoksiin. 4 kohdan mukaan kyseisen pakkokeinon perusterikoksiin kuuluu myös muu kuin 3 kohdassa tarkoitettu teleosoitetta tai telepäätelaitetta käyttäen tehty rikos. Ihmiskaupan uhrin palvelun käyttäminen lienee

joissain tilanteissa mahdollista tehdä telesoitetta tai telepäätelaitetta käyttäen, mutta muutoin 7 § ei sisällä perustetta, jonka nojalla kyseistä pakkokeinoa voitaisiin käyttää edellä kuvattujen uutta rangaistussäätelyä edellyttävien tekojen selvittämiseksi.

Luvun 14 §:ssä säädetään peittelystä tiedonhankinnasta ja sen edellytyksistä. Pykälän 2 momentin mukaan poliisi saa käyttää peiteltyä tiedonhankintaa, jos on syytä olettaa, että toimenpiteellä saadaan selvitystä jostakin momentissa tarkoitettusta rikoksesta. Momentin 2 kohdassa seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttö on yksi peitellyn tiedonhankinnan perusterikoksista. Kyseinen 14 § ei sisällä perustetta, jonka nojalla peiteltyä tiedonhankintaa voitaisiin käyttää edellä kuvattujen uutta rangaistussäätelyä edellyttävien tekojen selvittämiseksi.

Seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttö edellä käsiteltujen pakkokeinojen (televalvonta, televalvonta telesoitteen tai telepäätelaitteen haltijan suostumuksella ja peitelty tiedonhankinta) perusterikoksena perustuu nykyisen pakkokeinolain säätämistä koskevaan hallituksen esitykseen (Hallituksen esitys eduskunnalle esitutkinta- ja pakkokeinolainsäädännön uudistamiseksi, HE 222/2010 vp). Tällöin televalvontaa koskien todettiin, että käytännön kokemusten mukaan seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäytön tutkinnassa merkitystä on nimenomaan televalvontatiedoilla, koska niiden avulla päästään kyseisten rikosten kohteena olleiden henkilöiden asiakkaiden jäljille. Samassa yhteydessä katsottiin, että merkitystä voi olla rikoksesta epäillyn telesoitteeseen tai telepäätelaitteeseen kohdistuvan televalvonnan lisäksi myös parituksen tai ihmiskaupparikoksen kohteena olevan henkilön telesoitteeseen tai telepäätelaitteeseen kohdistuvalla televalvonnalla. (HE 222/2010 vp, s. 124).

Uutta rangaistussäätelyä edellyttävä ihmiskaupan uhrin palvelun käyttäminen koskien tilanteita, joissa ihmiskaupassa teon tarkoituksena on jokin muu ihmiskaupan määritelmään sisältyvä tarkoitus kuin seksuaalinen hyväksikäyttö, on asiallisesti lähellä seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöä. Osiossa 3.4 todetusti rikoslain 20 luvun 8 §:n mukainen seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöä koskeva kriminalisointi täyttää muutosdirektiivin mukaisen uuden 18 a artiklan mukaisen ihmiskaupan uhrien tarjoamien palveluiden käyttöä koskevan kriminalisointivelvoitteen seksuaalista hyväksikäyttöä koskevan ihmiskaupan uhrin palvelun käytön osalta. Artikla edellyttää uutta rangaistussäätelyä, jotta ihmiskaupan uhrin palvelun käyttö olisi rangaistavaa myös niiden tilanteiden osalta, joissa ihmiskaupassa teon tarkoituksena on jokin muu ihmiskaupan määritelmään sisältyvä tarkoitus kuin seksuaalinen hyväksikäyttö.

Televalvonnalla ja televalvonnalla telesoitteen tai telepäätelaitteen haltijan suostumuksella voitaisiin saada tietoa ihmiskaupan uhrin tarjoaman palvelun käyttäjistä. Tällaisen teon uhrin palveluilla saattaa olla useitakin käyttäjiä pitkälläkin aikavälillä, jolloin kyseisiä pakkokeinoja voidaan pitää tärkeinä keinoina tunnistaa palvelun käyttäjät. Peitellyssä tiedonhankinnassa taas poliisi voisi esimerkiksi valeidentiteetillä hankkiutua tarkkailemaan tilannetta ravintolassa tai rakennustyömaalla ja pyrkiä tätä kautta aktiiviseen lyhytaikaiseen vuorovaikutukseen rikoksesta epäillyn kanssa saadakseen selvitystä epäillyn tahallisuudesta ja pitkäaikaisesta pakkotyötä koskevan ihmiskaupan uhrin suorittaman palvelun käyttämisestä.

Ottaen huomioon uutta rangaistussääntelyä edellyttävän ihmiskaupan uhrin palvelun käyttämisen yhtäläisyydet rikoslain 20 luvun 8 §:n kanssa ja kyseisten uusien rikosten selvittämismahdollisuuksien turvaaminen, edellä käsiteltyjen pakkokeinojen (televalvonta, televalvonta telesoitteen tai telepäätelaitteen haltijan suostumuksella ja peitelty tiedonhankinta) soveltamisalan laajentaminen koskemaan kyseisiä uusia rikoksia olisi perusteltua. Perustelut ovat edellä kuvatut, pitkälti vastaavat kuin millä voidaan perustella kyseisten pakkokeinojen käytettävyyttä seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöä koskevassa esitutkinnassa.

3.4.2 Poliisilain muutostarpeet

Poliisilain sääntelyä kuvataan osiossa 3.1. Seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttö on peruserikoksena kolmessa poliisilain 5 luvun pykälässä vastavasti kuin mitä on säädetty pakkokeinolaissa: televalvonta ja sen edellytykset (8 §), televalvonta telesoitteen tai telepäätelaitteen haltijan suostumuksella (9 §) ja peitelty tiedonhankinta ja sen edellytykset (15 §).

Pakkokeinolakia säädettäessä todettiin, että poliisilain 5 luku on, pakkokeinolain säätämistä koskevaan esitykseen liittyvässä toisessa esityksessä, rakennettu pakkokeinolain 10 mukaisesti lukuun ottamatta tapauksia, joissa poikkeamiselle on olemassa perusteltuja syitä. Samassa yhteydessä todettiin pakkokeinolain ja poliisilain salaista tiedonhankintaa koskevien säännösten keskinäisen suhteen ja niitä koskevan sääntelyn johdonmukaisuuden ja selkeyden olevan perusoikeuksien suojaamiseen liittyvä kysymys. (HE 222/2010 vp, s. 379.) Samassa yhteydessä todettiin, että eduskunnan perustuslakivaliokunta oli puuttunut siihen, että mainittujen kahden lain salaista tiedonhankintaa koskevista säännöksistä oli muodostunut sekava ja vaikeasti hallittava kokonaisuus. Kun poliisilakia säädettiin, perustuslakivaliokunta oli todennut, että perusoikeussuojan kannalta on perusteltua yhteen sovittaa salaista tiedonhankintaa koskevia poliisilain säännöksiä pakkokeinolain salaisia pakkokeinoja koskeviin säännöksiin. Valiokunta oli kiinnittänyt huomiota siihen,

että poliisilaissa ei ollut omaksuttu kaikkia pakkokeinolaissa omaksuttuja oikeusturvan kannalta puolustettavimpia ratkaisuja. (HE 222/2010 vp, s. 12 ja 379 ja PeVL 15/1994 vp).

Osiossa 3.4 todetusti muutospäätöksiin 18 a artiklan mukaisten velvoitteiden täytäntöönpano edellyttää uutta rangaistussääntelyä, koska niiden tilanteiden osalta, joissa ihmiskaupassa teon tarkoituksena on jokin muu ihmiskaupan määritelmään sisältyvä tarkoitus kuin seksuaalinen hyväksikäyttö, ihmiskaupan uhrin palvelun käyttöä ei ole kriminalisoitu. Edellä pakkokeinolain muutostarpeita koskevassa osiossa 3.4.1 kyseisten uutta rangaistussääntelyä edellyttävien tekojen luonteesta ja soveltuvien osin toimivaltuuksien merkityksestä todetun perusteella olisi perusteltua laajentaa poliisilain 5 luvun mukaisia toimivaltuuksia (televalvonta, televalvonta telesoitteen tai telepäätelaitteen haltijan suostumuksella ja peitelty tiedonhankinta) koskemaan kyseisiä uusia rikoksia vastaavasti kuin mikä olisi pakkokeinolain 10 luvun osalta perusteltua.

3.4.3 Oikeudenkäymiskaaren muutostarpeet

Oikeudenkäymiskaaren sääntelyä kuvataan osiossa 3.1. Oikeudenkäymiskaaren 17 luvussa säädetään todistelusta. Luvun kirjallisen kertomuksen käyttökieltoa koskevan 24 §:n 3 momentin mukaan seuraavien esitutkinnassa videotallenteeseen tai siihen rinnastettavaan muuhun kuva- ja äänitallenteeseen tallennettua kuulustelua voidaan kuitenkin käyttää todisteena, jos syytetyille on varattu asianmukainen mahdollisuus esittää kuulusteltavalle kysymyksiä: 1) henkilö, joka ei ole täyttänyt 15 vuotta tai jonka henkinen toiminta on häiriintynyt; 2) 15–17-vuotias asianomistaja, joka on erityisen suojelun tarpeessa ottaen huomioon etenkin hänen henkilökohtaiset olosuhteensa ja rikoksen laatu; 3) rikoslain 20 luvun 1–5 tai 8–16 §:ssä tarkoitetun seksuaalirikoksen tai rikoslain 25 luvun 3 tai 3 a §:ssä tarkoitetun ihmiskaupan tai törkeän ihmiskaupan 15–17-vuotias asianomistaja, joka ei halua tulla oikeudenkäyntiin kuultavaksi; 4) rikoslain 20 luvun 1–5 tai 8–16 §:ssä tarkoitetun seksuaalirikoksen tai rikoslain 25 luvun 3 tai 3 a §:ssä tarkoitetun ihmiskaupan tai törkeän ihmiskaupan 18 vuotta täyttänyt asianomistaja, jos kuuleminen oikeudenkäynnissä vaarantaisi hänen terveytensä tai aiheuttaisi muuta vastaavaa merkittävää haittaa.

Säännöksen 3 momentin 3 ja 4 kohdan mukaisesti kuulustelusta esitutkinnassa tehdyn ääni- ja kuvatallenteen käyttäminen todisteena on kohdissa tarkoitetuissa tilanteissa sallittua muun muassa seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäytön (rikoslain 20 luvun 8 §:ssä tarkoitettu rikos) ja ihmiskaupan sekä törkeän ihmiskaupan asianomistajan kohdalla. Vastaavaa sääntelyä ei ole siitä,

että esitutkintatallennetta voitaisiin käyttää todisteena koskien tilanteita, joissa on kyse osiossa 3.4 todetusti uutta rangaistussääntelyä edellyttävästä ihmiskaupan uhrin palvelun käyttämisestä tilanteessa, jossa ihmiskaupassa teon tarkoituksena on jokin muu ihmiskaupan määritelmään sisältyvä tarkoitus kuin seksuaalinen hyväksikäyttö.

Uutta rangaistussääntelyä edellyttävä ihmiskaupan uhrin palvelun käyttäminen koskien tilanteita, joissa ihmiskaupassa teon tarkoituksena on jokin muu ihmiskaupan määritelmään sisältyvä tarkoitus kuin seksuaalinen hyväksikäyttö, on asiallisesti lähellä seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöä. Rikoslain 20 luvun 8 §:n mukainen seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöä koskeva kriminalisointi täyttää muutospäätönsä 18 a artiklan mukaisen kriminalisointivelvoitteen seksuaalista hyväksikäyttöä koskevan ihmiskaupan uhrin palvelun käytön osalta mutta ei niiden tilanteiden osalta, joissa ihmiskaupassa teon tarkoituksena on jokin muu ihmiskaupan määritelmään sisältyvä tarkoitus kuin seksuaalinen hyväksikäyttö. Muutospäätönsä 18 a artiklassa tarkoitetuilla ihmiskaupan uhrin tarjoamien palveluiden käyttöä koskevilla rikoksilla on myös olennainen liityntä ihmiskaupaan, sillä kyse on teoista, joiden kohde on ihmiskaupparikoksen uhri. Tämä liityntä voisi käytännössä joissakin tapauksissa johtaa siihen, että ihmiskaupparikosta ja ihmiskaupan uhrin tarjoaman palvelun käyttöä koskevaa rikosta käsiteltäisiin rikosprosessiketjussa samaan aikaan ja merkittävältä osin saman todistelun avulla.

Edellä mainituissa uutta rangaistussääntelyä edellyttäviin tekoihin liittyy vastaavia asianomistajan haavoittuvuuteen ja asianomistajan suojaamisen tarpeeseen liittyviä erityisiä näkökohtia kuin niihin seksuaali- ja ihmiskaupparikoksiin, joissa voimassa olevan lain mukaan on sallittua käyttää esitutkinnassa tallennettua kertomusta todisteena oikeudenkäynnissä. Videotallenteen käyttämistä todisteena koskevien oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 24 §:n 3 momentin ja esitutkintalain 9 luvun 4 §:n 4 momentin ja soveltamisalaa laajennettiin vuonna 2023 koskemaan aiempaa useampia seksuaalirikoksia, kuten seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöä, ja ihmiskauppaa ja törkeää ihmiskauppaa. Kyseisiä muutoksia koskevassa hallituksen esityksessä todetaan, että esitutkinnassa tallennetun kuulustelun hyödyntämismahdollisuuden laajentamisen tarkoituksena on suojella näiden rikosten asianomistajia (HE 217/2022 vp, s. 77). Myös muiden ihmiskaupan muotojen kuin seksuaalista hyväksikäyttöä koskevan ihmiskaupan kontekstissa tapahtuvan ihmiskaupan uhrin palvelujen käytön kohteena olevan henkilön suojelemiseksi olisi perusteltua mahdollistaa videotallenteen käyttäminen todisteena vastaavissa tilanteissa kuin se on mahdollista seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöä koskien.

Ihmiskauppaan liittyy usein pitkäkestoista psykologista vallankäyttöä, ja asianomistaja on sen vuoksi erityisen haavoittuvassa asemassa. Asianomistaja olisi myös edellä mainituissa uutta rangaistussääntelyä edellyttäviä tekoja koskien haavoittuvassa asemassa, ja hänen palvelujaan käyttäneiden henkilöiden kohtaaminen oikeudenkäynnissä voisi aiheuttaa tällaisessa tilanteessa olevalle asianomistajalle erityistä henkistä kuormitusta. Asianomistajan haavoittuvan aseman ja suojaamisen tarpeen ei voida uutta rangaistussääntelyä edellyttävien tekojen kohdalla katsoa merkittävästi eroavan asianomistajan asemasta ja tarpeista ihmiskaupparikoksen tai seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäytön asianomistajana.

Ottaen huomioon uutta rangaistussääntelyä edellyttävien tekojen luonne sekä yhteys ihmiskaupparikokseen ja yhtäläisyydet rikoslain 20 luvun 8 §:ssä rangaistavaksi säädetyn seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäytön kanssa ja haavoittuvassa asemassa olevan asianomistajan suojaamiseen liittyvä erityinen tarve, edellä käsitelty oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 24 §:n 3 ja 4 kohdan muuttaminen koskemaan niissä tarkoitetuissa tilanteissa myös uusien rikosten asianomistajia, olisi perusteltua edellä kuvatuin perustein ja myös osiossa 11.1 tarkemmin käsiteltysti hyväksyttävänä pidettävää muun muassa Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen Euroopan ihmisoikeussopimuksen oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin turvaavaa 6 artiklaa koskevan ratkaisukäytännön valossa.

Edellä mainitussa hallituksen esityksessä HE 217/2022 vp, joka koskee muun muassa oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 24 §:n 3 momentin ja esitutkintalain 9 luvun 4 §:n 4 momentin ja soveltamisalan laajentamista koskemaan muun muassa seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöä ja ihmiskaupparikoksia, todetaan, että esitutkintatallenteen hyödyntämismahdollisuus oikeudenkäynnissä voi edistää asianomistajan kertomuksen todenmukaisuutta, koska esitutkinnassa tapahtumista on kulunut lyhyempi aika kuin oikeudenkäyntivaiheessa. Toisaalta mainitussa esityksessä tuodaan esiin myös hyödyntämismahdollisuuden mahdollisesti aiheuttama haitta näytön arvioinnille. Tallennettu kertomus ilman kyselymahdollisuutta pääkäsitelyssä antaa lähtökohtaisesti normaaliprosessia heikommalla näytön arviointiin. Lisäksi mainitussa esityksessä hyödyntämismahdollisuuden laajentamista koskien kyse on rikoksista, joissa osapuolten kertomukset ovat usein keskeinen osa näyttöä. Tältä osin lakivaliokunta on pykälään aiemmin tehtyjen muutoksien käsittelyn yhteydessä korostanut vastaajan oikeusturvan edellyttävän, ettei tallennettuun kertomukseen vetoaminen saa alentaa näyttökynnystä rikosasiassa. Lakivaliokunta totesi myös, että jos tallenteen hyödyntäminen johtaisi syytteiden hylkäämiseen, muutos ei parantaisi asianomistajan asemaa tavoitellulla tavalla. Edellä mainitussa esityksessä todetaan, että onkin tärkeää huolehtia vastaajakuulustelu-oikeuden riittävästä ja asianmukaisesta toteutumisesta esitutkinnassa ja tehdä asianomistajalle selkoa niistä riskeistä, joita näytön jättäminen tallenteen

varaansa saattaa aiheuttaa. (HE 217/2022 vp, s. 77, ja siinä viitattu LaVM 19/2014 vp s. 5 ja 17.) Tässä kappaleessa esitetyt seikat koskisivat myös esitutkintatallenteen todisteena käytön edellytysten laajentamista koskemaan myös muiden ihmiskaupan muotojen kuin seksuaalista hyväksikäyttöä koskevan ihmiskaupan kontekstissa tapahtuvan ihmiskaupan uhrien palveluiden käytön asianomistajia.

Oikeudenkäymiskaaren muuttamisen edellä kuvatulla tavalla voitaisiin katsoa tosiasiallisesti edistävän muutosdirektiivillä muutetun 9 artiklan mukaista velvollisuutta varmistaa, että uuden 18 a artiklan 1 kohdassa tarkoitettuja rikoksia koskeva syytteen nostaminen ei edellytä uhrin ilmoitusta tai syyttämispyyntöä ja että oikeudenkäyntiä voidaan jatkaa, vaikka uhri olisi perunut antamansa lausunnon.

3.4.4 Esitutkintalain muutostarpeet

Esitutkintalain sääntelyä kuvataan osiossa 3.1. Esitutkintalain 9 luvun 4 § koskee kuulustelutilaisuuden tallentamista todisteena käyttämistä varten. Pykälän 1 momentin mukaan kuulustelu on tietyissä kuulusteltavaa koskevissa tilanteissa tallennettava ääni- ja kuvatallenteeseen, jos kuulustelukertomusta on tarkoitus käyttää todisteena oikeudenkäynnissä. Pykälän 4 momentin mukaan mitä edellä kyseisessä pykälässä säädetään kuulustelusta ja sen tallentamisesta, sovelletaan myös: 1) 15–17-vuotiaaseen asianomistajaan, joka on erityisen suojelun tarpeessa ottaen huomioon etenkin hänen henkilökohtaiset olosuhteensa ja rikoksen laatu; 2) rikoslain 20 luvun 1–5 tai 8–16 §:ssä tarkoitetun seksuaalirikoksen tai rikoslain 25 luvun 3 tai 3 a §:ssä tarkoitetun ihmiskaupan tai törkeän ihmiskaupan 15–17-vuotiaaseen asianomistajaan, joka ei halua tulla oikeudenkäyntiin kuuluttavaksi; 3) rikoslain 20 luvun 1–5 tai 8–16 §:ssä tarkoitetun seksuaalirikoksen tai rikoslain 25 luvun 3 tai 3 a §:ssä tarkoitetun ihmiskaupan tai törkeän ihmiskaupan 18 vuotta täyttäneeseen asianomistajaan, jos kuuleminen oikeudenkäynnissä vaarantaisi hänen terveytensä tai aiheuttaisi muuta vastaavaa merkittävää haittaa.

Vastaavaa sääntelyä ei ole siitä, että asianomistajan kuulustelu olisi tallennettava ääni- ja kuvatallenteeseen koskien tilanteita, joissa on kyse osiossa 3.4 todetusta uutta rangaistussääntelyä edellyttävästä ihmiskaupan uhrin palvelun käyttämisestä tilanteessa, jossa ihmiskaupassa teon tarkoituksena on jokin muu ihmiskaupan määritelmään sisältyvä tarkoitus kuin seksuaalinen hyväksikäyttö. Kyseisiä uusia rikoksia koskien esitutkintalain esitutkinta-aineistoa koskevan 9 luvun 4 §:ää olisi perusteltua tehdä vastaavat muutokset kuin mitä oikeudenkäymiskaarta koskien edellä pidetään perusteltuina kyseisen lain todistelua koskevan 17 luvun 24 §:n osalta, soveltuvin osin vastaavin perustein kuin mitä todetaan osiossa oikeudenkäymiskaaren osalta. Kyseisen oikeudenkäymiskaaren mukaisen sääntelyn, joka

tietyissä tilanteissa sallii kuulustelusta esitutkinnassa tehdyn ääni- ja kuvatallenteen käytön todisteena tuomioistuimessa, kannalta on olennaista, että tällaisia tallenteita esitutkinnassa myös tehdään.

4 Ehdotukset ja niiden vaikutukset

4.1 Keskeiset ehdotukset

4.1.1 Rikoslaki

Ihmiskauppasäännöksen täydentäminen sijaissyntyttäjäksi saattamista koskevalla teon tarkoituksella

Muutosdirektiivillä muutetun 2 artiklan 3 kohdan mukaisten velvoitteiden täytännönpanemiseksi rikoslain vapauteen kohdistuvia rikoksia koskevan 25 luvun ihmiskauppaa koskevan 3 §:n 1 momenttia olisi edellä osiossa 3.4 tarkemmin todetuilla perusteilla syytä täydentää siten, että säännökseen lisättäisiin ihmiskaupateon tarkoitusten luetteloon saattaminen sijaissyntyttäjäksi.

Muutosdirektiivillä muutettu 2 artiklan 3 kohta edellyttää, että ihmiskauppaa koskien myös sijaissyntytyksen hyväksikäyttöä pidetään hyväksikäyttönä. Muutosdirektiivi ei tämän lopputuloksen suhteen jätä kansallista liikkumavaraa, mutta jäsenvaltioiden harkinnassa on toteutustapa, jolla edellytetty lopputulos saavutetaan. Kyseinen muutosdirektiivin mukainen velvoite ei itsessään selvästi edellytä rikoslain 25 luvun 3 §:n 1 momentin muuttamista siten, että sijaissyntytyksen hyväksikäyttö mainittaisiin säännöksessä nimenomaisesti, vaan johtopäätös muutostarpeesta perustuu arvioon siitä, kattaako kyseinen rikoslain säännös jo ilman nimenomaista mainintaa, huomioiden säännöksen sanamuodon lisäksi muut säännöstä koskevat oikeuslähteet, sijaissyntytyksen hyväksikäyttöä koskevan teon tarkoituksen ylipäättään ja riittävän selvästi.

Sijaissyntytyksen hyväksikäytöstä ei ole mainintaa rikoslain 25 luvun ihmiskauppaa koskevassa 3 §:ssä eikä sitä koskevissa esitöissä. Sijaissyntytyksjärjestelyjen keskeinen sisältö on, että henkilö tulee raskaaksi ja synnyttää lapsen toiselle ihmiselle. Säännökseen sisältyvän muita ihmisarvoa loukkaavia olosuhteita koskevan tunnusmerkin voidaan katsoa ainakin joissain tilanteissa kattavan sijaissyntytyksen hyväksikäytön, jossa on kyse muutosdirektiivin johdanto-osan mukaisesti siitä, että nainen pakotetaan tai harhautetaan toimimaan sijaissyntyttäjänä. Tiedossa ei kuitenkaan ole Suomesta ihmiskauppatapauksia, joissa olisi ollut kyse sijaissyntytyksen hyväksikäytöstä. Sijaissyntytyksen hyväksikäyttöä merkitsevien tapaus-ten ilmaneminen Suomessa on kuitenkin tulevaisuudessa mahdollista. Mahdollisia

tulevia soveltamistilanteita ajatellen rikosoikeudellisen laillisuusperiaatteen, joka edellyttää sääntelyn täsmällisyyttä ja tarkkarajaisuutta, kannalta voidaan pitää perusteltuna ihmiskauppaa koskevan pykälän muuttamista ehdotettavalla tavalla.

Muutosdirektiivissä käytetyn sanan "sijaissynnytyks"-sanan sijaan esityksen mukaisesti muutettavaksi ehdotettavassa rikoslain 25 luvun ihmiskauppaa koskevan 3 §:n 1 momentissa käytettäisiin sanaa "sijaissynnyttäjä" muodossa "sijaissynnyttäjäksi", jotta teon tarkoitusten luetteloon lisättävästä teon tarkoituksesta kävisi selvästi ilmi, että olisi kyse tarkoituksesta saattaa henkilö sijaissynnyttäjäksi, ei siis sijaissynnyttävän lapsen hyväksikäyttämisestä tai sijaissynnyttäjän hyväksikäyttämisestä jollain muulla tavalla, kuten esimerkiksi pakkotyössä. Mainituista sijaissynnyttäjäksi saattamista koskevan tunnusmerkin ulkopuolelle jäävistä tilanteista jälkimmäiset tulisivat arvioiduiksi muiden teon tarkoituksia koskevien tunnusmerkkien kautta, samoin tilanteet, joissa sijaissynnyttävä lapsi joutuisi sijaissynnytyksen jälkeen seksuaalisen tai muun hyväksikäytön kohteeksi. Ehdotuksen mukaisen säännöksen muotoilun voidaan katsoa vastaavan muutosdirektiivin johdanto-osan kappaleen 6 sisältämää lausumaa, jonka mukaan "ihmiskaupaksi luokiteltavan sijaissynnytyksen hyväksikäytön osalta tämän direktiivin kohteena ovat ne, jotka pakottavat tai harhauttavat naisia toimimaan sijaissynnyttäjinä", jota voidaan tulkita siten, että muutosdirektiivin kontekstissa sijaissynnytyksen hyväksikäyttötilanteessa ihmiskaupan uhrin ja asianomistajan asemassa on sijaissynnyttäjä.

Sijaissynnyttäjäksi saattamista koskevaan lisäykseen ei sisällytettäisi muutosdirektiivin sisältämää "hyväksikäyttö"-lisäkriteriä, sillä tällaiselle lisäedellytykselle olisi ihmiskauppapykälän rakenne ja muu sisältö huomioon ottaen vaikea mieltää muutosdirektiivin tarkoituksen mukaista merkitysisältöä. Muutosdirektiivillä muutetun 2 artiklan 3 kohdan mukaan hyväksikäytöksi katsotaan ainakin kohdassa luetellut hyväksikäytön muodot, joihin on muutosdirektiivillä lisätty muun muassa sijaissynnytyksen hyväksikäyttö. On huomattava, että ihmiskauppadirektiivissä teon tarkoituksia koskeva ihmiskaupan osa-alue on rakennettu hieman eri tavalla kuin rikoslain 25 luvun 3 §:ssä. Direktiivin 2 artiklan 1 kohdassa veloitetaan jäsenvaltiot kriminalisoimaan tietyt hyväksikäyttötarkoituksessa tapahtuvat teot tiettyjä keinoja käyttämällä. Artiklan 3 kohdan mukaan "hyväksikäytöksi katsotaan ainakin" kohdassa luetellut tilanteet, kuten "sijaissynnytyksen - - hyväksikäyttö". Mikäli tällä tavalla rakennettuun sääntelyyn olisi sisällytetty sijaissynnytyks ilman lisämäärettä "hyväksikäyttö", olisi muotoilu ollut "hyväksikäytöksi katsotaan ainakin - - sijaissynnytyks", ja tästä voinut syntyä käsitys, että sijaissynnytyks sellaisenaan olisi kaikissa tilanteissa hyväksikäyttöä, mikä ei yleisesti vastaa EU:ssa vallitsevia erilaisia käsityksiä sijaissynnytyksestä. Rikoslain ihmiskauppasäännöksen teon tarkoituksia koskeva muotoilu on rakennettu hieman eri tavalla, ja siihen sijaissynnytyksestä koskeva lisäys on mahdollista tehdä ilman hyväksikäyttöä koskevaa lisämäärettä ilman, että kaikki

sijaissynnytystilanteet tulisivat sellaisinaan leimatuiksi hyväksikäytöksi. Ehdotettavalla sijaissynnyttäjäksi saattamista koskevalla lisäyksellä ihmiskauppasäännökseen ei kriminalisoitaisi yleisesti kaikkia sijaissynnytyjärjestelyjä sellaisinaan.

Pykälän 1 momenttiin ehdotetussa muutoksessa muutosdirektiivin mukainen hyväksikäyttöä koskeva lisäedellytys rakentuisi ihmiskaupan tunnusmerkistön muiden osa-alueiden kautta. Jotta sijaissynnytystä koskevassa tilanteessa olisi kyse ihmiskaupasta, edellytettäisiin jonkin 1 momentissa mainitun tekotavan käyttämistä ja jonkin momentissa mainitun keinon käyttämistä. 2 momentista johtuen minkään 1 momentissa mainitun keinon käyttämistä ei kuitenkaan edellytettäisi, jos sijaissynnyttäjäksi aiottu tai saatettu olisi alle 18-vuotias. Ihmiskaupan tunnusmerkistössä tarkoitetun keinon käyttämisen tilanteessa ihmiskaupan kohteena olevan henkilön ei voida katsoa ryhtyvän sijaissynnyttäjäksi aidosti vapaaehtoisesti, ja alle 18-vuotiasta voidaan pitää ylipäättään kykenemättömänä muodostamaan vapaata tahtoa sijaissynnyttäjäksi ryhtymisestä. Sijaissynnyttäjäksi saattamista koskevasta tilanteesta tekisi siis muutosdirektiivissä tarkoitettua sijaissynnytyksen hyväksikäyttöä ihmiskaupparikoksen muiden elementtien täyttyminen.

Ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäytön kriminalisoiminen

Rikoslakiin olisi edellä osiossa 3.4 todetuilla perusteilla syytä lisätä rangaistussääntelyä siten, että muutosdirektiivin mukaisen uuden 18 a artiklan mukaiset velvoitteet, jotka koskevat ihmiskaupan uhrien tarjoamien palveluiden käytön kriminalisointia, täyttyvät.

18 a artiklaa koskevan kriminalisointivelvoitteen täyttämisen suhteen muutosdirektiivin velvoite ei jätä kansallista liikkumavaraa muutoin kuin siltä kannalta, että artiklaa koskeva sääntely on muutosdirektiivin johdanto-osan 26 kappaleen mukaan vähimmäissääntelyä. Kyseisen johdanto-osan kappaleen mukaan muutosdirektiivi ei rajoita jäsenvaltioiden tapaa käsitellä prostituutiota kansallisessa lainsäädännössään ja jäsenvaltiot voivat kansallisessa lainsäädännössään kriminalisoida seksuaalisten tekojen ostamisen. Tällaista yleistä seksuaalisten tekojen ostamisen kriminalisointia ei kuitenkaan tässä esityksessä ehdoteta.

Uuden 18 a artiklan velvoitteet on perustelluinta täyttää säätämällä rikoslain vapauksen kohdistuvia rikoksia koskevaan 25 lukuun rangaistussäännös, joka koskee eri ihmiskaupan muotojen yhteydessä tapahtuvaa ihmiskaupan uhrin palvelun käyttöä yleisesti. Tämä toteutustapa on perusteltu ottaen huomioon muutosdirektiivin 18 a artiklan mukaiset velvoitteet ja kriminalisoitavan teon luonne ja yhteys ihmiskauppaan, josta säädetään 25 luvussa.

Edellä todetun mukaisesti ehdotetaan rikoslain 25 lukuun lisättäväksi uusi 3 d §, jonka nimikkeenä olisi ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttö. Nimike vastaisi rakenteeltaan säännöstä asiallisesti lähellä olevan rikoslain 20 luvun 8 §:n nimikettä ”Seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttö”.

Uuden 3 d §:n mukaan se, joka käyttää 3 tai 3 a §:ssä tarkoitetun rikoksen eli ihmiskaupan tai törkeän ihmiskaupan kohteena olevan henkilön suorittamaa palvelua, olisi tuomittava ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäytöstä sakkoon tai vankeuteen enintään yhdeksi vuodeksi.

Ehdotetussa uudessa 3 d §:ssä käytettäisiin palvelun yhteydessä sanaa ”suorittamaa” muutosdirektiivissä käytetyn sanan ”tarjoamien” (”provided”) sijaan. Yleiskielessä sanalla ”suorittaa” on yhtenä merkityssisältönä työn tai tehtävän suorittaminen, kun taas sanalla ”tarjota” on yhtenä merkityssisältönä ostettavaksi tai vuokrattavaksi esittäminen, joista esimerkkeinä mainitaan muun muassa liikkeen tarjoamat palvelut ja huoneiston tarjoaminen vuokralle tai myyntiin. Sana ”tarjota” saattaisi luoda sanaa ”suorittaa” herkemmin miellelyhtymän ihmiskaupparikoksen kohteena olevan henkilön aktiivisesti suoraan palvelun käyttäjälle kohdistamasta palvelunsa tarjoamisesta. Säännöksen on kuitenkin tarkoitus kattaa myös tilanteita, joissa yritys on se, joka tuottaa ja markkinoi eli tarjoaa asiakkaille palveluita, ja ihmiskaupparikoksen kohteena olevan henkilön toiminta ilmenee tällaisen palvelun käytännön suorittamisena olennaisena osana ihmiskaupparikoksen uhrin työ- tai muuta suhdetta kyseiseen yritykseen. Näin ollen sanaa ”suorittamaa” voidaan pitää täsmällisempänä kuin sanaa ”tarjoamaa” ja siten rikosoikeudellisen laillisuusperiaatteen sisältämän täsmällisyysvaatimuksen kannalta perusteltuna ilmaisuna.

Ehdotettava uusi kriminalisointi, ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttö, olisi asiallisesti lähellä rikoslain 20 luvun 8 §:ssä tarkoitettua seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöä ja osin päällekkäinen sen kanssa sekä osin myös mainitun luvun 9 §:ssä tarkoitetun, korvauksen tarjoamista nuoreen kohdistuvasta seksuaalisesta teosta koskevan, rikoksen kanssa. Rikoslain 20 luvun 8 § on pykälän 1 momentin nojalla toissijainen suhteessa luvun 9 §:ään. Jaksossa 3.3 kuvatusti rikoslain 20 luvun 8 §:n mukainen seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöä koskeva kriminalisointi täyttää muutosdirektiivin 18 a artiklan mukaisen kriminalisointivelvoitteen seksuaalista hyväksikäyttöä koskevan ihmiskaupan uhrin palvelun käytön osalta.

Rikoslain 20 luvun 8 §:n mukainen kriminalisointi on osin 18 a artiklan velvoitteita laajempi, sillä kyseinen pykälä koskee myös parituksen tai törkeän parituksen kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöä ja syyksiluettavuus suhteessa uhrin asemaan jonkin säännöksessä viitatus rikoksen uhrina on tahallisuutta huomattavasti

matalammalla tuottamuksellisella "syytä epäillä"-asteella. Mainitut tilanteet eivät kuuluisi ehdotettavan uuden kriminalisoinnin soveltamisalaan. Koska näiltä osin uuden kriminalisoinnin soveltamisala olisi merkittävästi rikoslain 20 luvun 8 §:ää suppeampi, rikoslain 20 luvun 8 §:ää ei ehdoteta kumottavaksi tai muutettavaksi.

Osin rikoslain 20 luvun 8 § on kuitenkin 18 a artiklan mukaisia velvoitteita suppeampi, sillä ihmiskaupan määritelmään sisältyy muitakin teon tarkoituksia kuin seksuaalinen hyväksikäyttö. Uutta ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöä koskevaa kriminalisointia ehdotetaan, jotta ihmiskaupan uhrin palvelun käyttö olisi rangaistavaa myös niiden tilanteiden osalta, joissa ihmiskaupassa teon tarkoituksena on jokin muu ihmiskaupan määritelmään sisältyvä tarkoitus kuin seksuaalinen hyväksikäyttö. Uusi kriminalisointi, ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttö, koskisi eri ihmiskaupan muotojen yhteydessä tapahtuvaa tahallista ihmiskaupan uhrin palvelun käyttöä yleisesti.

Rangaistusasteikon suhteen muutosdirektiivin mukaisen uuden 18 a artiklan mukaiset velvoitteet sen sijaan jättävät kansallista liikkumavaraa. Artikla ei sisällä velvoitetta säätää sen mukaisista teoista mitään tiettyä rangaistustasoa vaan sisältää yleisluonteisen velvoitteen säätää kyseisistä teoista tehokkaat, oikeasuhteiset ja varoittavat rangaistukset.

Ehdotettavaa rangaistusasteikkoa, joka olisi sakosta vankeuteen enintään yhdeksi vuodeksi, voidaan pitää perusteltuna ottaen huomioon rangaistavaksi säädettyväksi ehdotettavien tekojen hyväksikäyttöluonne, säännöksen edellyttämä tahallisuus ja se, että säännös kattaisi hyvin monenlaisia tilanteita useiden eri ihmiskaupan muotojen kontekstissa. Säännöksen soveltamisalaan kuuluisi esimerkiksi sekä pitkäaikainen ja suunnitelmallinen pakkotyötä koskevan ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttö että pistemäisiä säännöksessä tarkoitettuja hyväksikäyttötekoja.

Ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöä ei ehdoteta säädettäväksi asianomistajarikokseksi. Muutosdirektiivillä ihmiskauppadirektiivin 9 artiklan 1 kohta on muutettu siten, ettei tällainen sääntely olisi edes sallittua. Velvoite varmistaa, että tutkinta tai syytteen nostaminen ei edellytä uhrin ilmoitusta tai syyttämispöytäkirjaa ja että rikosoikeudenkäyntiä voidaan jatkaa, vaikka uhri olisi perunut antamansa lausunnon, koskee ihmiskaupparikosten lisäksi kohdan muuttamisen johdosta myös uuden 18 a artiklan 1 kohdassa tarkoitettuja rikoksia eli ihmiskaupan uhrien tarjoamien palveluiden käyttöä koskevia rikoksia. Ehdotettava uusi ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöä koskeva rikos (uusi rikoslain 25 luvun

3 d §) olisi siten virallisen syytteen alainen rikos, koska sitä ei mainittaisi rikoslain 25 luvun 9 §:ssä. Luvun 9 §:ssä luetellaan kyseisen luvun tilanteet, joissa syyttäjä sa nostaa syytteen vain, jos asianomistaja ilmoittaa rikoksen syytteeseen pantavaksi.

Oikeushenkilön rangaistusvastuun soveltamisalan laajentaminen koskemaan ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöä

Rikoslain 25 luvun 10 §:ää, joka koskee oikeushenkilön rangaistusvastuun soveltumista tiettyihin kyseisen luvun mukaisiin rikoksiin, olisi edellä osiossa 3.3 todetuilla perusteilla syytä muutosdirektiivillä muutetun 5 artiklan mukaisten velvoitteiden täytäntöönpanemiseksi muuttaa siten, että oikeushenkilön rangaistusvastuu säädetään sovellettavaksi myös ehdotettuun uuteen ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöä koskevaan rikokseen. Muutosdirektiivin täytäntöönpantava velvoite ei jätä kansallista liikkumavaraa.

4.1.2 Pakkokeinolaki

Uuden esityksessä ehdotettavan ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöä koskevan rangaistussäännöksen säätämisen johdosta olisi perusteltua samassa yhteydessä muuttaa pakkokeinolain salaisia pakkokeinoja koskevaan 10 lukuun sisältyviä säännöksiä siten, että kyseistä ehdotettavaa uutta rikosta koskevassa esitutkinnassa voitaisiin käyttää tiettyjä salaisia pakkokeinoja niitä koskevien pakkokeinolain yleisten ja erityisten edellytysten täytyessä (televalvonta, televalvonta suostumuksella ja peitelty tiedonhankinta). Vastaavat pakkokeinot ovat jo vastaavin edellytyksin käytettävissä esitutkinnassa, joka koskee ehdotettavaa uutta kriminalisointia asiallisesti lähellä olevaa rikoslain 20 luvun 8 §:n mukaista seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöä.

Edellä mainittujen pakkokeinojen käytön säätämiseksi mahdolliseksi ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöä koskevan rikoksen esitutkinnassa esityksessä ehdotetaan tarkemmin sanottuna kyseisen rikoksen lisäämistä pakkokeinon käytön edellytyksenä olevaksi perusterikokseksi pakkokeinolain 10 luvun televalvontaa koskevan 6 §:n 2 momenttiin uutena 11 kohtana, televalvontaa telesoitteen tai telepätelaitteen haltijan suostumuksella koskevan 7 §:n 1 momenttiin uutena 7 kohtana ja peiteltyä tiedonhankintaa koskevan 14 §:n 2 momenttiin uutena 9 kohtana. Ehdotettavissa pakkokeinolain muutoksissa ei olisi kyse varsinaisesti muutosdirektiivin täytäntöönpanosta vaan muutosdirektiivin täytäntöönpanemiseksi ehdotettavaan lainsäädäntömuutokseen, uuteen ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöä koskevaan kriminalisointiin, liittyvistä tarpeellisiksi arvioitavista muutoksista.

Ehdotettavia pakkokeinolain soveltamisalan laajennuksia voidaan pitää perusteltuina osiossa 3.4.1 kuvatuin perustein, jotka ovat pitkälti vastaavia kuin millä seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäytön osalta käytettävissä olevia vastaavia pakkokeinoja voidaan perustella ja liittyvät näiden rikosten luonteiden vastaavuuteen ja ehdotettavaa uutta kriminalisointia koskevien rikosten selvittämismahdollisuuksien turvaamiseen.

4.1.3 Poliisilaki

Ehdotettavaa uutta kriminalisointia, ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöä koskevien rikosten estämistä koskien poliisilain salaisia tiedonhankintakeinoja koskevaan 5 lukuun olisi perusteltua tehdä vastaavat muutokset kuin mitä pakkokeinolakia koskevassa osiossa 4.1.2 pidetään perusteltuina pakkokeinolain salaisia pakkokeinoja koskevan 10 luvun osalta, soveltuvin osin vastaavin perustein kuin mitä todetaan osiossa 4.1.2.

Ehdotettavissa poliisilain muutoksissa ei olisi kyse varsinaisesti muutospäätöksiin täytäntöönpanosta vaan muutospäätöksiin täytäntöönpanemiseksi ehdotettavaan lainsäädäntömuutokseen, uuteen ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöä koskevaan kriminalisointiin, liittyvistä tarpeellisiksi arvioitavista muutoksista.

4.1.4 Oikeudenkäymiskaari

Muutospäätöksiin täytäntöönpanemiseksi ehdotettavaa uutta kriminalisointia, ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöä, koskien olisi osiossa 3.4.3 esitetyin perustein samassa yhteydessä perusteltua muuttaa oikeudenkäymiskaaren todistelua koskevan 17 luvun 24 §:n 3 momentin 3 ja 4 kohtaa siten, että ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäytön asianomistajan kuulustelusta esitutkinnassa tehtyä ääni- ja kuvatallennetta voitaisiin tietyissä asianomistajaa koskevissa tilanteissa käyttää tuomioistuimessa todisteena, jos syytetyille on varattu asianmukainen mahdollisuus esittää kuulusteltavalle kysymyksiä. Vastaava mahdollisuus on kyseisissä kohdissa jo muun muassa ihmiskaupan, törkeän ihmiskaupan tai seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäytön asianomistajan osalta. Ehdotettavien oikeudenkäymiskaaren muutosten perustelut liittyvät esitettävän uuden rikoksen, ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäytön, luonteeseen, yhteyteen ihmiskaupparikokseen ja yhtäläisyyksiin rikoslain 20:8:n kanssa sekä haavoittuvassa asemassa olevan asianomistajan suojaamiseen liittyvään erityiseen tarpeeseen.

Edellä mainitut muutokset ehdotetaan tarkemmin sanottuna tehtäviksi lisäämällä mainittuihin 3 momentin 3 ja 4 kohtaan viittaus ihmiskapan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöön. Momentin mukaan esitutkinnassa videotallenteeseen tai siihen rinnastettavaan muuhun kuva- ja äänitallenteeseen tallennettua kuulustelua voidaan käyttää todisteena, jos syytetylle on varattu asianmukainen mahdollisuus esittää kuulusteltavalle kysymyksiä, momentissa luetelluissa tilanteissa.

Momentin 3 kohdassa on kyse tilanteesta, jossa jonkin kohdassa tarkoitetun rikoksen 15–17-vuotias asianomistaja ei halua tulla oikeudenkäyntiin kuultavaksi 4 kohdassa puolestaan on kyse tilanteesta, jossa kuuleminen oikeudenkäynnissä vaarantaisi jonkin kohdassa tarkoitetun rikoksen 18 vuotta täyttäneen asianomistajan terveyden tai aiheuttaisi muuta vastaavaa merkittävää haittaa.

Ehdotettavissa oikeudenkäymiskaaren muutoksissa ei olisi kyse varsinaisesti muutosdirektiivin täytäntöönpanosta vaan muutosdirektiivin täytäntöönpanemiseksi ehdotettavaan lainsäädäntömuutokseen, uuteen ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöä koskevaan kriminalisointiin, liittyvistä tarpeellisiksi arvioitavista muutoksista.

4.1.5 Esitutkintalaki

Ehdotettavaa uutta kriminalisointia, ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöä koskevan rikoksen asianomistajan kuulustelutilaisuuden tallentamista todisteena käyttämistä varten koskien esitutkintalain esitutkinta-aineistoa koskevan 9 luvun 4 §:ää olisi perusteltua tehdä vastaavat muutokset kuin mitä oikeudenkäymiskaarta koskevassa osiossa 4.1.4 pidetään perusteltuina kyseisen lain todistelua koskevan 17 luvun 24 §:n osalta, soveltuvin osin vastaavin perustein kuin mitä todetaan osiossa 4.1.4. Kyseisen oikeudenkäymiskaaren mukaisen sääntelyn, joka tietyissä tilanteissa sallii kuulustelusta esitutkinnassa tehdyn ääni- ja kuvatalenteen käytön todisteena tuomioistuimessa, kannalta on olennaista, että tällaisia tallenteita esitutkinnassa myös tehdään.

Ehdotettavissa esitutkintalain muutoksissa ei olisi kyse varsinaisesti muutosdirektiivin täytäntöönpanosta vaan muutosdirektiivin täytäntöönpanemiseksi ehdotettavaan lainsäädäntömuutokseen, uuteen ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöä koskevaan kriminalisointiin, liittyvistä tarpeellisiksi arvioitavista muutoksista.

4.2 Pääasialliset vaikutukset

4.2.1 Yhteiskunnalliset vaikutukset sekä perus- ja ihmisoikeusvaikutukset

Esityksen mukaisilla ihmiskauppasäännöksen muutoksella ja uudella ihmiskaupan uhrin palvelujen käytön kriminalisoinnilla vahvistettaisiin henkilökohtaisen vapauden ja koskemattomuuden suojaa sekä yksityiselämän suojaa. Sijaisynnyttäjäksi saattamista koskevalla ihmiskauppasäännöksen täydentämisellä sekä uudella ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöä koskevalla kriminalisoinnilla voitaisiin vaikuttaa tällaisia rikoksia ennalta estävästi rikosentekijöiden käyttäytymiseen siinä määrin kuin näihin vaikuttaminen rikoslain keinoin ylipäätään on mahdollista. Ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäytön kriminalisoinnilla ehkäistäisiin ihmiskauppaa vähentämällä kysyntää ihmiskaupan kontekstissa suoritettaville palveluille.

Ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöä koskevalla kriminalisoinnilla voitaisiin pakkotyön kontekstissa ehkäistä palvelujen suorittamista tällaisissa olosuhteissa ja siten edistää myös yhdenvertaisuutta työelämässä, työterveyttä- ja turvallisuutta sekä asianmukaisia työansioita.

Toisaalta kriminalisoinnit merkitsisivät tuomioon johtaessaan tuomitun vapauden rajoittamista vankeusrangaistuksen muodossa tai puuttumista tuomitun omaisuuden suojaan sakkorangaistuksen tilanteessa, joka voisi tulla kyseeseen vain ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäytön osalta.

Esityksen mukaisilla pakkokeinolain ja poliisilain muutoksilla rajoitettaisiin luottamuksellisen viestin suoja ja yksityiselämän suoja osiossa 11.1 tarkemmin kuvatuin tavoin.

Esityksen mukaisilla oikeudenkäymiskaaren muutoksilla, joilla laajennettaisiin kuulustelusta esitutkinnassa tehdyn ääni- ja kuvatallenteen todisteena käyttämisen mahdollisuutta koskemaan tietyissä tilanteissa myös ehdotettavan uuden kriminalisoinnin, ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäytön, asianomistajaa, rajoitettaisiin osiossa 11.1 tarkemmin kuvatulla tavalla oikeudenmukaista oikeudenkäyntiä koskevaan oikeuteen kuuluvaa syytetyn oikeutta kuulustella tai kuulusteluttaa todistajia. Syytetyn oikeuksien riittävä turvaaminen kuitenkin taattaisiin kiinnittämällä tarkasti huomiota oikeudenkäymiskaaren vaatimukseen siitä, että syytetylle on tullut näissä tilanteissa varata asianmukainen vastakuulustelumahdollisuus.

4.2.2 Vaikutukset yhdenvertaisuuteen ja sukupuolten tasa-arvoon

Perustuslaissa perusoikeuksiin sisältyvää kansalaisten yhdenvertaisuusperiaatetta on vahvistettu sukupuolten tasa-arvon edistämistä koskevalla 6 §:n 4 momentin säännöksellä. Kuten perusoikeussäännös edellyttää, naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta annetun lain (609/1986) 4 §:llä on vahvistettu ja konkretisoitu viranomaisen tasa-arvon edistämisvelvollisuutta täsmentämällä tasa-arvon edistämiskeinoja. Rikoslain säännökset ovat sukupuolineutraaleja. Neutraaleilla säännöksillä voi kuitenkin olla miesten ja naisten välisestä tasa-arvosta annetussa laissa mainittuja tosiasiallisia vaikutuksia, jotka ovat erilaisia eri sukupuolten kohdalla.

Esityksen mukaisella ihmiskauppasäännöksen täydentämisellä sijaissynttäjäksi saattamista koskevalla teon tarkoituksella suojeltaisiin henkilöitä, joita voitaisiin ihmiskaupan kontekstissa saattaa sijaissynttäjiksi. Säännös olisi, kuten rikoslain säännökset lähtökohtaisesti, sukupuolineutraali, mutta sijaissynttäjäksi aiottavien henkilöiden eli kriminalisoinnin suojelun kohteiden voitaisiin ajatella olevan suurimmaksi osaksi juridiselta sukupuoleltaan naisia.

Myös ehdotettava uusi kriminalisointi, ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttö, olisi sukupuolineutraali. Käytännössä kuitenkin ihmiskaupan uhrien suojelu tulisi aiempaa laajemmin koskemaan myös miehiä. Ihmiskaupan uhrin suorittaman palvelun käyttö on nykyään rangaistavaa vain seksuaalista hyväksikäyttöä koskevan ihmiskaupan osalta. Kyseinen ihmiskaupan muoto on Suomessa ollut naisuhrien kohdalla yleisempi kuin pakkotyö, kun taas miesuhreista lähes kaikki ovat olleet pakkotyön uhreja. Uuden kriminalisoinnin myötä ihmiskaupan uhrin suorittamien palvelujen käyttämisen rangaistavuus laajenisi koskemaan muitakin ihmiskaupan muotoja, käytännössä olennaisesti pakkotyötä koskevaa ihmiskauppaa.

4.2.3 Vaikutukset lasten ja muiden haavoittuvassa asemassa olevien ihmisryhmien asemaan

Ihmiskauppaan liittyy usein pitkäkestoista psykologista vallankäyttöä, ja asianomistaja on sen vuoksi erityisen haavoittuvassa asemassa. Esityksen mukaisella ihmiskauppasäännöksen täydentämisellä sijaissynttäjäksi saattamista koskevalla teon tarkoituksella suojeltaisiin haavoittuvassa asemassa olevia ihmiskaupan kohteeksi mahdollisesti joutuvia henkilöitä, myös lapsia, sillä tällainen ihmiskaupparikos voisi kohdistua myös alle 18-vuotiaaseen. Lisäksi esityksen mukaisella ihmiskaupan

kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöä koskevalla kriminalisoinnilla suojeltaisiin ihmiskaupan uhreina haavoittuvassa asemassa olevia henkilöitä heidän tässä ominaisuudessa suorittamiensa palveluiden hyväksikäytöltä.

Esityksen mukaisilla oikeudenkäymiskaaren muutoksilla ja niihin liittyvillä esitutkintalain muutoksilla parannettaisiin haavoittuvassa asemassa olevien ihmiskaupan kohteina palveluja suorittavien henkilöiden asemaa suojelemalla heitä tietyissä tilanteissa oikeudenkäynnin aiheuttamalta kuormitukselta mahdollistamalla tietyissä tilanteissa kuulustelusta esitutkinnassa tehdyn ääni- ja kuvatallenteen käyttäminen todisteena.

Ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöä koskevalla uudella kriminalisoinnilla voisi olla myös negatiivista vaikutusta ihmiskaupan uhreille uudesta kriminalisoinnista mahdollisesti aiheutuvasta rikosprosessin pitkittymisestä tai laajenemisesta johtuen.

4.2.4 Taloudelliset vaikutukset ja vaikutukset viranomaisten toimintaan

4.2.4.1 Sijaissynnyttäjäksi saattamisen lisääminen ihmiskaupan tarkoitukseksi

Sijaissynnyttäjäksi saattamisen lisäämisessä ihmiskaupan tarkoitukseksi on kyse säännösmuutoksesta, jota ehdotetaan EU-säädöksen täytäntöönpanemiseksi. Sijaissynnyttäjäksi saattamisen lisääminen ihmiskaupan tarkoitukseksi ei arvioida juurikaan lisäävän käsiteltäväksi tulevia tapauksia esitutkinnassa, syyttäjien toiminnassa eikä tuomioistuimissa eikä aiheuttavan merkittäviä taloudellisia vaikutuksia näiden tai muidenkaan viranomaisten, kuten Rikosseuraamuslaitoksen tai ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmän toimintaan. Tämä johtuu siitä, että ihmiskauppaa koskevaan säännökseen jo sisältyvän muita ihmisarvoa loukkaavia olosuhteita koskevan tunnusmerkin voidaan katsoa ainakin joissain tilanteissa kattavan sijaissynnytyksen hyväksikäytön eikä käytettävissä olleiden tietojen perusteella tähänkään mennessä tiedossa ei ole tapauksia, joissa poliisi olisi käynnistänyt ihmiskauppanimikkeellä esitutkintoja, joissa olisi kyse sijaissynnytykseen liittyvistä tilanteista. Tässä yhteydessä on kuitenkin hyvä ottaa huomioon, että ihmiskauppa on suurelta osin piilorikollisuutta, mistä syystä ilmiön kokonaiskuva on väistämättä rajallinen. (Esim. Hyväksikäytön kirjo. Ihmiskaupan kehitys ja toimintatavat Suomessa, Latviassa, Virossa, Puolassa ja Ukrainassa. HEUNI Report Series no. 103b, Helsinki 2023, s. 9.)

Sijaissynnyttäjäksi saattamista koskevien ihmiskauppatapausten ilmeneminen Suomessa on kuitenkin tulevaisuudessa mahdollista, ja mahdollista on myös, että tällaiset tilanteet ihmiskauppaa koskevaan säännökseen ehdotettavasta

nimenomaisesta maininnasta johtuen jatkossa tunnistettaisiin paremmin ihmiskaupaksi. Mikäli ihmiskauppatapausten määrä tällaisista syistä lisääntyisi, tällä voisi olla jonkinlaista käsiteltävien tapausten määrää lisäävää vaikutusta paitsi rikosprosessiketjun viranomaisissa ja rangaistusten täytäntöönpanon osalta Rikosseuraamuslaitoksessa myös ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmässä ja hyvinvointialueilla.

4.2.4.2 Uusi ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöä koskeva kriminalisointi

Uudessa ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöä koskevassa kriminalisoinnissa on kyse rikoslain muutoksesta, jota ehdotetaan EU-säädöksen täytäntöönpanemiseksi.

Ehdotettavan uuden ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöä koskevan kriminalisoinnin voidaan arvioida lisäävän käsiteltäväksi tulevia tapauksia esitutkinnassa, syyttäjien toiminnassa sekä tuomioistuimissa ja aiheuttavan ihmiskauppasäännöksen muuttamista merkittävämpiä taloudellisia vaikutuksia. Tällaisten taloudellisten vaikutusten tarkempaan arvioimiseen liittyy merkittäviä epävarmuuksia. Koska osiossa 4.2.4.1 todetusti ihmiskauppa on suurelta osin piilorikollisuutta, joka ei tule viranomaisten tietoon, viranomaisten tietoon jatkossa tulevien ihmiskaupparikosten määrien arviointiin liittyy erityistä epävarmuutta ja sama erityinen epävarmuus koskisi myös ehdotettavan uuden kriminalisoinnin kattamia ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttörikoksia. Suuntaa antavasti vaikutuksia voidaan kuitenkin arvioida rikosprosessiketjussa aikaisemmin käsiteltyjen ihmiskaupparikosten määrän ja seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöä merkitsevien rikosten määrän sekä eri ihmiskaupan muotoja koskevien suhteellisten osuuksien avulla ja tarkastelemalla ehdotettavan uuden kriminalisoinnin suhdetta ihmiskaupparikoksiin ja seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöä koskeviin rikoksiin.

On hyvä huomata, että koska ihmiskauppa on merkittävässä määrin piilorikollisuutta, ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttörikosten ilmituloon viranomaisille vaikuttaisi keskeisesti viranomaisten, kuten poliisin paljastava toiminta ja sen resursointi. Sama kuitenkin koskee jo nykyään seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöä koskevia rikoksia.

Uuteen kriminalisointiin liittyen aiheutuisi jäljempänä tarkasteltavien kustannusten lisäksi tietojärjestelmiin tehtäviä muutoksia ja siten hieman lisätyötä viranomaisille siitä, että muutosdirektiivin 19 a artiklan mukaiset tilastot saataisiin kattamaan myös tällaiset uudet rikokset.

Uuden kriminalisoinnin suhteesta ihmiskaupparikoksiin sekä ihmiskaupparikosten määrästä ja suhteellisista osuuksista

Ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttörikos edellyttäisi, että rikoksen kohde on ihmiskaupan tai törkeän ihmiskaupan kohteena. Näin ollen uudesta kriminalisoinnista seuraavia tapausmääriä rikosprosessiketjussa voidaan arvioida siitä lähtökohdasta, ettei uudessa kriminalisoinnissa tarkoitettuja tekoja ilmeneisi useammin kuin niissä tapauksissa, joissa on kyse ihmiskaupasta tai törkeästä ihmiskaupasta. Tilastokeskuksen tuoreimpien ”Syytetyt, tuomitut ja rangaistukset”-tilastojen mukaan vuonna 2023 tuomioistuimissa (käräjäoikeudet ja hovioikeus ensimmäisenä oikeusasteena) käsiteltyjen sellaisten ihmiskaupparikoksia koskevien tapausten, joissa ihmiskaupparikos oli käsiteltävänä päärikoksena, osalta oli yhteensä 11 oikeudessa tuomittua, 15 syyksi luettua rikosta ja 11 hylättyä syytettä. Syyttäjälaitokselta saatujen tietojen (syyttäjälaitoksen asianhallintajärjestelmän tuottama rakenteellinen data) mukaan syyttäjälaitoksessa ratkaistiin vuonna 2024 yhteensä 49 ihmiskauppa-asiaa. Poliisin tulostietojärjestelmän (PolStat) ja Keskusrikospoliisista saatujen tietojen mukaan poliisin tietoon on edellisen neljän vuoden aikana tullut vuositasolla keskimäärin noin 125 rikosilmoitusta ihmiskauppanimikkeillä. Kyseisissä rikosilmoituksissa on ollut keskimäärin noin 5,5 asianomistajaa. Kertomalla nämä luvut keskenään ($125 \times 5,5$) saadaan vuositasolla keskimääräiseksi poliisin tietoon tulleiden mahdollisten ihmiskaupparikosten määräksi noin 688. Näistä noin 60 prosentissa hyväksikäytön tarkoitus oli työperäinen, noin 17,5 prosentissa seksuaalinen ja noin 22,5 prosentissa muu. Siten seksuaalista hyväksikäyttöä koskevia mahdollisia ihmiskaupparikoksia tulisi vuositasolla poliisin tietoon keskimäärin noin 120 ($688 \times 0,175$) ja muita ihmiskaupan muotoja koskevia mahdollisia ihmiskaupparikoksia noin 568 ($688 \times 0,825$) eli noin 82,5 prosenttia kaikista mahdollisista poliisin tietoon tulevista ihmiskauppatapauksista.

Kuitenkin sen arvioimiseen, kuinka monta ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttörikosta voi tulla ilmi kutakin ihmiskaupparikosta kohden, sisältyy merkittäviä epävarmuuksia. Yhtäältä kaikissa tilanteissa, joissa on kyse ihmiskaupparikoksesta, ei esiinny lisäksi uudessa kriminalisoinnissa tarkoitettua palvelun käyttöä. Palvelun käyttöä ei tapahdu ensinnäkään tilanteissa, joissa ihmiskaupan tunnusmerkit täyttyvät mutta ihmiskaupateon tarkoituksena oleva hyväksikäyttö, kuten esimerkiksi pakkotyö, ei ole toteutunut. Toiseksi kaikkiin ihmiskauppaa merkitseviin hyväksikäytön muotoihin ei välttämättä ole lähtökohtaisesti vaikeuksista mielletävissä palvelun käyttäjää. Kolmanneksi merkittävää on, että pakkotyötä koskevassa ihmiskaupassa, johon liittyen rangaistavuuden ala ehdotetusta säännöksestä johtuen keskeisesti laajenisi, osa tilanteista on sellaisia, että pakkotyönä valmistetaan jokin valmis tuote palvelun tarjoamisen sijaan. Ehdotettava uusi rangaistus-säännös ei koskisi tällaisia tilanteita, joissa henkilö ostaa valmiin tuotteen, kuten

ruokakaupasta marjapakasteen, joka on valmistettu ihmiskauppaa merkitsevissä työoloissa. Toisaalta yhden ihmiskaupparikoksen seurauksena voi ilmetä useita, hyvinkin monia yhden ja saman uhrin suorittamien palvelujen käytön tilanteita. Yhtä ihmiskaupparikosta kohden voi siis joissain tapauksissa ilmetä hyvinkin suuri määrä ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttör rikoksia.

Uuden kriminalisoinnin suhteesta seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöön sekä viimeksi mainittujen rikosten määristä absoluuttisesti ja suhteessa ihmiskaupparikoksiin

Ehdotettava uusi kriminalisointi on asiallisesti lähellä rikoslain 20 luvun 8 §:n mukaista seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöä.

Rikosprosessiketjuun päätyneistä ja siinä edenneistä seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöä koskevien epäiltyjen rikosten määristä ei ole aivan tarkkoja ja johdonmukaisia tietoja, mutta yleiskuvana tällaisista tapausmääristä poliisissa ja syyttäjälaitoksessa voidaan todeta, että tapauksia on ollut vuosittain vähän, nollassa korkeintaan reiluun kymmeneen.

Poliisin tulostietojärjestelmän (PolStat) mukaan poliisin tietoon tuli vuonna 2021 12 tapausta, vuonna 2022 ei yhtään tapausta, vuonna 2023 kolme tapausta ja vuonna 2024 viisi tapausta ja syyttäjälle syyteharkintaan saatettiin vuonna 2021 viisi tapausta, vuonna 2022 ei yhtään tapausta, vuonna 2023 kaksi tapausta ja vuonna 2024 viisi tapausta. Keskimäärin poliisin tietoon on siis tullut vuosittain viisi mahdollista seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöä.

Syyttäjälaitoksen tilastointi ei täytä Tilastokeskuksen asettamia kriteerejä. Syyttäjälaitoksen tiedoista käytetään termiä ”asianhallintajärjestelmän tuottama rakenteellinen data”. Syyttäjälaitoksesta saatujen, asianhallintajärjestelmästä manuaalisesti laskettujen tietojen mukaan aikavälillä 1.1.2020–4.7.2025 saapui syyttäjälaitokseen 16 juttua, joissa ainoana tai niin sanottuna päänimikkeenä oli seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttö tai sen yritys. Jutuista vuonna 2020 saapui yksi, vuonna 2021 ei yhtään, vuonna 2022 kymmenen, vuonna 2023 kolme, vuonna 2024 yksi ja vuonna 2025 yksi Neljässä asiassa nostettiin syyte, neljässä asiassa tehtiin syyttämättä jättämispäätös ja kahdeksassa asiassa tehtiin päätös esitutkinnan rajoittamisesta.

Tuomioistuinvirastosta saatujen tietojen mukaan vuosina 2021–2025 ei ole koko maassa annettu yhtään tuomiota seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäytöstä (päärikoksena tai muutenkaan, langettavaa tai muutakaan).

Seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöä koskevien tapausten osuuden arvioimiseksi suhteessa seksuaalista hyväksikäyttöä koskeviin ihmiskauppatapauksiin voidaan käyttää poliisin käsittelemien tapausten määriä. Edellä todetusti poliisin tietoon on viime vuosina tullut seksuaalista hyväksikäyttöä koskevia mahdollisia ihmiskaupparikoksia keskimäärin noin 120 ja seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöä koskevia mahdollisia rikoksia keskimäärin viisi. Näin ollen viime vuosina mahdollisia seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöä koskevia rikoksia on tullut poliisin tietoon vuosittain keskimäärin viisi 120 seksuaalista hyväksikäyttöä koskevaa mahdollista ihmiskaupparikosta kohden. Näin ollen rikosprosessiketjuun päätyvien seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöä koskevien rikosten suhteellisena määränä suhteessa seksuaalista hyväksikäyttöä koskeviin ihmiskaupparikoksiin voidaan pitää noin 4,2 prosenttia.

Ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttö kattaisi seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöä huomattavasti laajemmin eri hyväksikäyttömuotoja. Ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäytön kohteena oleva henkilö voisi olla minkä tahansa ihmiskaupan muodon kohteena, kun taas seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäytön kohdalla voi olla kyse vain seksuaalista hyväksikäyttöä koskevasta ihmiskaupasta. Toisaalta seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäytön kriminalisointi on osin merkittävästi laajempi kuin ehdotettava uusi ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöä koskeva kriminalisointi. Ensiksi mainittu kattaa nimittäin myös paritusrikoksen kohteena olevan henkilön hyväksikäytön sekä on syyksiluettavuutta koskevan tuottamusta koskevan tunnusmerkin vuoksi huomattavasti laajempi kuin ehdotettava uusi kriminalisointi, joka kattaisi vain tahalliset teot. Erityisesti kriminalisointien syyksiluettavuutta koskevan merkittävän eroavaisuuden mutta myös rikoslain 20 luvun 8:ään sisältyvien paritusrikosliitännäisten tapausten vuoksi voidaan lähteä siitä, että ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöä koskevia rikoksia ilmenisi suhteessa muita ihmiskaupan muotoja koskeviin ihmiskaupparikoksiin merkittävästi vähemmän kuin seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöä koskevia rikoksia suhteessa seksuaalista hyväksikäyttöä koskeviin ihmiskaupparikoksiin. Säännökset olisivat osin päällekkäiset, joten osa nykyään seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttönä arvioitavista teoista voisi jatkossa tulla käsittelyiksi ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttönä, mutta tällä ei olisi viranomaisten käsittelemien tapausten määrää lisäävää vaikutusta.

Arvio ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöä koskevaa uutta kriminalisointia koskevasta tapausmäärästä ja niiden rikosprosessiketjussa käsittelyn kustannuksista

Edellä todetusti rikosprosessiketjuun päätyvien seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöä koskevien rikosten suhteellisena määränä suhteessa seksuaalista hyväksikäyttöä koskeviin ihmiskaupparikoksiin voidaan pitää noin 4,2 prosenttia. Mikäli ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöä koskevia rikoksia päätyisi rikosprosessiketjuun samalla noin 4,2 prosentin osuudella suhteessa muihin kuin seksuaalista hyväksikäyttöä koskeviin ihmiskauppatapauksiin, joiden vuosittaiseksi määräksi on edellä todettu noin 568, päätyisi rikosprosessiketjuun ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöä koskevia rikoksia noin 24. Määrä oletettavasti merkittävästi pienenesi siirryttäessä rikosprosessiketjussa viranomaisesta toiseen muun muassa siksi, että syytekynnys on tutkintakynnystä korkeammalla.

Vuosittaisen rikosprosessiketjuun päätyvien ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöä koskevien rikosten määrän voidaan kuitenkin arvioida olevan edellä laskettua määrää, 24, pienempi, johtuen kyseisen ehdotettavan uuden kriminalisoinnin ja seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöä koskevan kriminalisoinnin eroista. Erityisesti kriminalisointien syyksiluettavuutta koskevan merkittävän eroavaisuuden mutta myös rikoslain 20 luvun 8:ään sisältyvien paritusrikosliitännäisten tapausten vuoksi voidaan lähteä siitä, että ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöä koskevia rikoksia ilmenisi suhteessa muita ihmiskaupan muotoja koskeviin ihmiskaupparikoksiin merkittävästi vähemmän kuin seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöä koskevia rikoksia suhteessa seksuaalista hyväksikäyttöä koskeviin ihmiskaupparikoksiin.

Toisaalta ehdotettavalle uudelle kriminalisoinnille ehdotettavalla korkeammalla rangaistusasteikolla verrattuna seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäytön rangaistusasteikkoon voi mahdollisesti käytännössä olla jonkinlaista vaikutusta juttujen etenemiseen rikosprosessissa ja jopa päätymiseen ylipäätään poliisin tietoon, vaikka rangaistusasteikolla ei yleisesti ottaen sinänsä kuuluisi olla vaikutusta rikosten käsittelyyn rikosprosessiketjussa lukuun ottamatta yleisesti säädettyjä mahdollisuuksia esimerkiksi jättää syyte nostamatta vähäisyysperusteella. Seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöä koskevan säännöksen soveltamiskäytäntöä koskevan selvityksen yhtenä johtopäätöksenä on todettu, että seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöä koskevalla alhaisella rangaistusasteikolla on ollut heijastusvaikutuksia säännöstä koskevien asioiden etenemiseen rikosprosessissa (Oikeusministeriön julkaisuja, Selvityksiä ja ohjeita 2022:4. Seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttö. Säännöksen soveltamiskäytäntö. Sakari

Melander, Venus Mahmood, s. 112.) Lähtökohtaisesti voidaan kuitenkin ajatella, ettei rangaistusasteikosta tai mainituista rikosprosessissa etenemistä koskevista vaikutuksista seuraisi kovin merkittävää vaikutusta siihen, kuinka paljon tapauksia ylipäätään päätyy viranomaisten tietoon.

Johtopäätöksenä edellä todetusta voidaan arvioida, että poliisin paljastavan toiminnan nykyisen resursoinnin puitteissa ehdotettavaa uutta, ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöä koskevaa kriminalisointia koskevia epäiltyjä rikoksia päätyisi poliisin tietoon eli ylipäätään rikosprosessiketjuun vuosittain keskimäärin jonkin verran alle 24. Samalla on kuitenkin todettava, että edellä todetuista syistä arvioon liittyy merkittäviä epävarmuuksia.

Uudesta kriminalisoinnista rikosprosessiketjussa aiheutuvien kustannusten arviointi voidaan aloittaa poliisille aiheutuvista lisäkustannuksista. Poliisin tietojärjestelmistä ei ole saatavissa yksittäisen esitutkinnan hintaa. Kuitenkin vuonna 2013 poliisin tietoon tulleen rikoksen tutkintakustannuksia on arvioitu kattavasti (Hinkkanen, Ville: Rikollisuuden kustannukset. Julkaisussa Rikollisuustilanne 2013. Rikollisuus ja seuraamusjärjestelmä tilastojen valossa. Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos 2014, s. 414). Selvityksen mukaan yhden poliisin tietoon tulleen rikoksen tutkintakustannukset olivat tuolloin keskimäärin arviolta 401 euroa mutta tutkintaan käytettävät resurssit vaihtelivat rikostyypeittäin. Kun otetaan huomioon rahan arvon muuttuminen, olisi Tilastokeskuksen rahanarvomuuuntimella laskettuna keskimääräinen kustannus nykyisin lähes 495 euroa.

Kuitenkin ottaen huomioon ehdotettavan uuden kriminalisoinnin luonne voidaan edellä esitettyä esitutkinnan yksikkökustannusta myös jossain määrin pyrkiä täsmentämään seuraavasti. Keskusrikospoliisista saatujen tietojen mukaan yhden ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttörikoksen esitutkinnan kustannuksia voidaan suuntaa antavasti arvioida seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttörikosten tutkinnoista, joiden jokseenkin yksinkertaisissa jutuissa yhden jutun tutkintakustannukset vaikuttavat työajan perusteella mahdollisesti muodostuvan noin 2 000 eurosta ylöspäin. Keskusrikospoliisista saatujen tietojen mukaan ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöä koskevan rikoksen esitutkinnan kustannukset riippuisivat merkittävästi kulloinkin tutkittavana olevasta tapauksesta ja tehtävissä oleva kustannusarvio on vain karkeasti suuntaa antava ja koskee melko yksinkertaisia tutkintoja.

Edellä todetusti vuosittaisen rikosprosessiketjuun päätyvien ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöä koskevien rikosten määrän voitaisiin arvioida olevan jonkin verran vähemmän kuin 24. Tältä pohjalta voidaan laskea, että yleisen esitutkinnan yksikkökustannuksen perusteella kustannusarvio olisi vuosittain jonkin

verran alle 11 880 euroa (24 x 495 euroa). Täsmennetysti juuri kyseessä olevan rikoksen tutkinnan luonne huomioiden voidaan suuntaa antavasti laskea, että vuosittain 24 epäillyn ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöä koskevan jokseenkin yksinkertaisen rikosjutun esitutkinnan kustannukset olisivat mahdollisesti 48 000 eurosta (24 x 2 000 euroa) ylöspäin. Koska juttuja voitaisiin arvioida olevan tätä vähemmän, tällä olisi laskettua summaa pienentävä vaikutus. Kustannuksiin alentavasti vaikuttaisi mahdollisesti myös se, mikäli ne saataisiin vaikuttavasti hoidettua niihin liittyvien ihmiskaupparikostutkintojen yhteydessä. Toisaalta monimutkaisempien juttujen tutkintojen kustannukset olisivat kuitenkin laskelmassa käytettyjä yksikkökustannuksia suurempia.

Edellä mainittu laskelma ei huomioi poliisin paljastavan toiminnan kustannuksia. Sellaisilla rikollisuuden aloilla, joilla on paljon piilorikollisuutta, merkittävä osa poliisin kuluista aiheutuu rikosten paljastavasta toiminnasta. Ihmiskaupparikosten ja myös uuden ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöä koskevan rikoksen osalta paljastavan toiminnan merkitys ja siten myös kulut ovat keskusrikospoliisin arvion mukaan merkittäviä, ja ne vaihtelevat usein tutkinnan kustannuksia vielä enemmän. Keskusrikospoliisilta saadun arvion perusteella paljastavan toiminnan kustannukset ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttörikoksen kohdalla mahdollisesti kaksinkertaistaisivat niistä poliisille aiheutuvat kustannukset.

Epävarmuuksia liittyy myös siihen, kuinka monta epäiltyä rikosta päätyisi syyttäjien käsiteltäviksi ja kuinka monta tuomioistuinten käsiteltäviksi. Jonkinlainen arvio voidaan kuitenkin tehdä siltä pohjalta, kuinka suuri osa poliisin tietoon tulleista epäillyistä seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäytöistä on edennyt syyttäjien käsiteltäviksi ja kuinka moni tuomioistuinten käsiteltäviksi. Kuten edellä on todettu, rikosprosessiketjuun päätyneistä ja siinä edenneistä seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöä koskevien epäiltyjen rikosten määrästä ei ole aivan tarkkoja ja johdonmukaisia tietoja. Edellä todetusti seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöä koskevia epäiltyjä rikoksia tuli poliisin tietoon vuosina 2021–2024 keskimäärin viisi vuodessa ja syyttäjälaitokseen saapui vastaavana aikana yhteensä 14 eli keskimäärin 3,5 juttua vuodessa eikä tuomioistuimissa annettu yhtään tuomiota. Tältä pohjalta voidaan karkeasti arvioida, että poliisin tietoon vuosittain arviolta keskimäärin jonkin verran alle 24:stä ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöä koskevasta epäillystä rikoksesta syyttäjien käsiteltäviksi päätyisi noin 70 prosenttia ($3,5:5 = 70\%$) eli alle 17 ($0,7 \times 24 = 16,8$) epäiltyä rikosta vuodessa.

Kun edellä todetusti mainittuna ajanjaksona tuomioistuimissa ei annettu yhtään seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöä koskevaa tuomiota, on erityisen haasteellista arvioida, kuinka moni edellä arvioidusta noin seitsemästätoista vuosittain syyttäjien käsiteltäviksi päätyvistä epäillyistä ihmiskaupan kohteena

olevan henkilön hyväksikäytöistä päätyisi tuomioistuinten käsiteltäviksi. Lähtökohtaisesti voidaan kuitenkin arvioida määrän olevan lähempänä nollaa kuin seitsemäätoista, jolloin vuosittainen käsiteltävien uutta kriminalisointia koskevien epäiltyjen rikosten määrä tuomioistuimissa olisi 0–8.

Syyttäjälaitoksen ja tuomioistuinten kustannuksia on hiljattain arvioitu hallituksen esityksessä eduskunnalle aserikoksia koskevan sääntelyn muuttamiseksi sekä hallituksen esityksessä eduskunnalle laiksi rikosasioiden ja eräiden riita-asioiden sovittelusta annetun lain muuttamisesta. Syyteharkinnan ja syytteen tuomioistuin-käsittelyn kustannukset syyttäjälaitokselle ovat noin 526 euroa syytteeltä, oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain (689/1997) 5 a luvun mukaisessa kirjallisessa menettelyssä kuitenkin vain 131 euroa (HE 204/2024 vp, s. 72.) Käräjäoikeuden kustannuksiksi taas on arvioitu pääkäsittelyssä yhden tuomarin kokoonpanossa käsiteltävän rikosasian yksikkökustannukseksi 1 948 euroa ja kirjallisessa menettelyssä 526 euroa (HE 130/2024 vp, s. 33). Ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöä koskevien rikosten ei voida lähtökohtaisesti ajatella tulevan käsiteltäviksi kirjallisessa menettelyssä, sillä käsiteltävissä syytteissä ei lähtökohtaisesti olisi oletettavasti kyse sillä tavalla selvistä tapauksista, että oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 5 luvun 1:ssä säädetyt kirjallisen menettelyn edellytykset, kuten vastaajan tunnustaminen ja pääkäsittelyn tarpeettomuus kokonaisuutena arvioiden, täyttyisivät. Näin ollen uudesta kriminalisoinnista aiheutuvia kustannuksia voidaan suuntaa antavasti arvioida syyttäjälaitoksen osalta 526 euron ja tuomioistuinlaitoksen osalta 1 948 euron yksikkökustannuksen mukaan.

Kuitenkin ottaen huomioon uuden kriminalisoinnin luonne ja se, että kyseisiä rikoksia lähtökohtaisesti käsiteltäisiin yhdessä ihmiskaupparikosten kanssa, voidaan edellä esitettyjä syyttäjälaitoksen yleisiä yksikkökustannuksia myös jossain määrin pyrkiä täsmentämään seuraavasti. Syyttäjälaitokselta saatujen tietojen mukaan ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöä käsitelisi lähtökohtaisesti erikoissyyttäjä, mikä merkitsisi korkeampaa kustannusarvioita kuin mihin päättäisiin käyttämällä edellä kuvattua yleistä syyttäjälaitoksen yksikkökustannusta. Syyttäjälaitoksesta saatujen tietojen mukaan erikoissyyttäjän (palkkaluokka S 17) osalta palkkasumma henkilötyövuotta kohden on noin 120 000 euroa.

Vuosittain 17 epäillyn ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöä koskevan rikoksen käsittelemisestä aiheutuisi syyttäjälaitokselle kustannuksia yleisen yksikkökustannuksen perusteella laskettuna noin 8 942 euroa (17 x 526 euroa). Kun arvio näiden rikosten määrästä olisi edellä todetusti jonkin verran alle 17 vuodessa, myös kustannusarvio olisi jonkin verran alle 8 942 euroa vuodessa. Kuitenkin, kun kyseisiä tapauksia lähtökohtaisesti käsiteltäisiin erikoissyyttäjän palkkaluokassa, jonka osalta htv:n hinta on noin 120 000 euroa, ja syyttäjälaitokselta saatujen

tietojen mukaan 17 tapausta merkitsisi noin 47 prosenttia htv:sta, tältä pohjalta täsmennetyksi kustannusarvioksi syyttäjälaitoksen osalta saadaan jonkin verran alle 56 400 euroa vuodessa (0,47 x 120 000 euroa).

Edellä on arvioitu, että vuosittainen käsiteltävien uutta kriminalisointia koskevien epäiltyjen rikosten määrä tuomioistuimissa olisi 0–8. Kahdeksan epäillyn ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöä koskevan epäillyn rikoksen tuomioistuimessa käsittelemisen kustannukset olisivat yleisen yksikkökustannuksen perusteella laskettuna noin 15 584 euroa (8 x 1 948 euroa) euroa, jolloin kustannusarvio olisi noin 0–15 584 euroa vuodessa.

Arvioidun lisääntyvän tapausmäärän osalta voidaan tuoda vielä esiin se, että joissakin tapauksissa ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttörikoksen käsittely poliisissa, syyttäjälaitoksessa ja tuomioistuimissa oletettavasti suoritettaisiin käytännössä lähinnä siihen liittyvän ihmiskaupparikoksen tutkinnan yhteydessä, jolloin yksittäisen ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttörikoksen käsittely ei merkitsisi kokonaan uutta, työmäärää lisäävää käsittelyä vaan sen käsitteleminen yhdistyisi merkittävilta osin ihmiskaupparikoksen käsittelyyn. Seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöä koskevan säännöksen soveltamiskäytäntöä koskevassa selvityksessä suositellaankin rikoslain 20 luvun 8 §:ää koskien, että epäillyt seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöä koskevat rikokset tutkittaisiin aina samassa kokonaisuudessa ja samojen henkilöiden toimesta kuin ne ihmiskauppaa tai paritusta koskevat asiat, joihin seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöä koskevat asiat liittyvät. Suosituksessa todetaan, että tämä edistäisi muun muassa rikosvastuun toteutumista kaikkien kokonaisuuden toimijoiden suhteen sekä teon hyväksikäyttörikosluonteen havaitsemista. (Oikeusministeriön julkaisuja, Selvityksiä ja ohjeita 2022:4. Seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttö. Säännöksen soveltamiskäytäntö. Sakari Melander, Venus Mahmood, s. 112–113.) Vastaavia perusteita voidaan esittää sille, että ehdotettavaa uutta ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttörikosta koskevat epäillyt teot tutkittaisiin samassa yhteydessä kuin niihin liittyvät epäillyt ihmiskaupparikokset.

Edellä esiin tuodusta rikosten yhdessä tutkimista koskevasta lähtökohdasta voisi kuitenkin ilmetä myös merkittäviä poikkeuksia. Ensimmäkin joissain tapauksissa käsiteltävänä ei olisi välttämättä lainkaan ihmiskaupparikosta, jos esimerkiksi sen tekijän henkilöllisyydestä ei olisi saatu riittävää selvyyttä. Toiseksi monissa vakavammassa ihmiskauppajutuissa vastaaja on vangittuna, mistä seuraa jutun käsittelyn kiireellisyys, jolloin ihmiskaupparikoksen yhteydessä ei välttämättä ole mahdollista käsitellä samalla muita rikosasioita.

Joissakin tapauksissa, joissa samaan kokonaisuuteen liittyy useita asianomistajia, myös useamman ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöä koskevan rikoksen käsittely voitaisiin olettaa suoritettavan keskenään yhdessä siten, ettei kunkin yksittäisen ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttörikkosen käsittely merkitsisi kokonaan uutta, työmäärää merkittävästi lisäävää käsittelyä.

Vaikutukset rangaistusten täytäntöönpanoon

Eriytyisiä vankeinhoidollisia vaikutuksia uudella kriminalisoinnilla ei arvioida olevan, ottaen erityisesti huomioon edellä tuomioistuinten käsiteltäviksi tulevien epäiltyjen rikosten arvioitu määrä.

Lisäksi merkittävää on, että ehdotettavan rangaistussäännöksen vähimmäisrangaistus olisi sakkoa ja enimmäisrangaistus olisi yksi vuosi vankeutta. Rikoslain 6 luvun 9 §:n mukaan määräaikainen, enintään kahden vuoden vankeusrangaistus voidaan määrätä ehdolliseksi (ehdollinen vankeus), jollei rikoksen vakavuus, rikoksesta ilmenevä tekijän syyllisyys tai tekijän aikaisempi rikollisuus edellytä ehdottomaan vankeuteen tuomitsemista. Alle 18-vuotiaana tehdystä rikoksesta ei edes saa tuomita ehdottomaan vankeusrangaistukseen, elleivät painavat syyt sitä vaadi. Lisäksi rangaistusasteikkojen yläosaa käytetään hyvin harvoin.

Mahdollista on kuitenkin, että tekijä joissain tilanteissa tuomittaisiin ehdottomaan vankeuteen, ja tällöin kriminalisoinnilla olisi Rikosseuraamuslaitoksen toimintaa ja siitä aiheutuvia kustannuksia koskevia vaikutuksia. Tekijä voidaan edellä mainitun rikoslain pykälän nojalla tuomita myös ehdottomaan vankeuteen. Lisäksi mikäli tekijä tuomitaan samalla kertaa vähintään yhdestä muustakin rikoksesta rikoslain 7 luvun säännösten mukaisesti yhteisen rangaistukseen, on mahdollista, että tuomitseminen samalla ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäytöstä johtaisi muuten ehdollisena tuomittavan vankeusrangaistuksen tuomitsemiseen ehdottomana tai lisäisi muutenkin ehdottomana tuomittavan vankeusrangaistuksen pituutta. Yhden vankeusvuoden kustannus on nykyisissä vankiloissa 82 000 euroa.

Lisäksi niissä tilanteissa, joissa tuomittaisiin ehdollista vankeutta, on ehdolliseen vankeuteen tietyissä tilanteissa mahdollista liittää Rikosseuraamuslaitosta työllistäviä oheisseuraamuksia. Työtä voi aiheutua esimerkiksi valvonnasta ja seuraamuksiin liittyvistä asiantuntijalausunnoista. Kustannukset tulisivat olemaan vähäisiä, sillä Rikosseuraamuslaitoksen laskelmien mukaan yhdyskuntaseuraamustoimistossa yhdellä henkilötyövuodella voi olla keskimäärin päivässä noin 20 yhdyskuntaseuraamusta suorittavaa. Asiantuntijalausuntoja voidaan laatia 150 kappaletta yhtä henkilötyövuotta kohden.

4.2.4.3 Yritysvaikutukset

Ehdotettavalla uudella ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöä koskevalla kriminalisoinnilla voitaisiin ehkäistä pakkotyötä merkitsevissä olosuhteissa suoritettavien palvelujen käyttöä ja siten pakkotyötä koskevaa ihmiskauppaa, mikä ehkäisi yritysten välisen kilpailun vääristymistä.

4.2.4.4 Taloudellisten vaikutusten yhteenveto

Edellä kuvatut taloudelliset vaikutukset alkaisivat aikaisintaan loppuvuodesta 2026 ja tulisivat täysimääräisiksi vuonna 2027.

Esitykseen liittyvät taloudelliset vaikutukset rikosprosessiketjun toimijoille ovat kokoluokaltaan sellaiset, että ne ovat hoidettavissa nykyisten menokehysten puitteissa. Talouspoliittinen ministerivaliokunta linjasi helmikuussa 2024, että uusien EU:sta tulevien ja kansallisesta lainsäädännöstä tulevien velvoitteiden myötä tulevat tehtävät resursoidaan pääsääntöisesti luopumalla olemassa olevista tehtävistä tai tehostamalla nykyisten tehtävien hoitamista. Linjaus tarkoittaa tehtävien hoitamista nykyisten määrärahojen puitteissa. Linjaus on toistettu huhtikuussa 2024 hallituksen kehysriihen yhteydessä.

5 Muut toteuttamisvaihtoehdot

5.1 Vaihtoehdot ja niiden vaikutukset

5.1.1 Vaihtoehdoista yleisesti

Muutosdirektiivin kansallinen täytäntöönpano tai siitä johtuen perustellut tämän esityksen mukaiset muut muutokset eivät ole esityksen sisältämien lainsäädäntömuutosehdotusten osalta toteutettavissa muulla keinolla kuin lainsäädännöllä. Ehdotettuja lakeja voidaan pitää parhaina vaihtoehtoina edellä osiossa 4 esiin tuoduilla perusteilla.

5.1.2 Ihmiskauppasäännöksen (RL 25:3) sisältämän teon tarkoituksia koskevan luettelon täydentämistä koskevat vaihtoehdot

Esityksen mukaista rikoslain 25 luvun ihmiskauppaa koskevan 3 §:n 1 momentin muutosta koskien yhtenä vaihtoehtona voisi tulla kysymykseen se, että kyseistä muutosta ei tehtäisi eli että teon tarkoituksiin ei lisättäisi sijaissynnyttäjäksi saattamista vaan todettaisiin säännöksen muita ihmisarvoa loukkaavia olosuhteita koskevan tunnusmerkin täyttävän riittävällä tavalla muutosdirektiivillä muutetun 2 artiklan 3 kohdan mukaisen veloitteen siitä, että ihmiskauppaa koskien sijaissynnytyksen hyväksikäyttöä pidetään hyväksikäyttönä. Tätä vaihtoehtoa puoltaisi lain esitöissä aiemmin todettu hyväksikäytön muotojen lisäämisestä ihmiskauppasäännökseen. Aiemmin lainsäädännön esitöissä on katsottu, että hyväksikäytön muotojen lisäämisessä ihmiskauppaa koskevaan rangaistussäännökseen on oltava varovainen, koska yksityiskohtaisia hyväksikäyttötapoja on lukuisia, eikä niitä kaikkia ja mahdollisia tulevaisuudessa ilmaantuvia uusia tapoja voida tyhjentävästi mainita säännöksessä (HE 103/2014 vp, s. 25). Lisäksi kansallisessa soveltamiskäytännössä ei ainakaan tähän mennessä ole ilmennyt tarvetta sijaissynnytystä koskevalle säännöksen täydentämiselle, kun käytettävissä olevien tietojen perusteella tiedossa ei ole sijaissynnytystä koskevia ihmiskauppana poliisin tietoon tulleita tapauksia.

Kuitenkin rikosoikeudellisen laillisuusperiaatteen sisältämän täsmällisyysvaatimuksen ja muutospäätöiden täytäntöönpanon ja sen selkeyden vuoksi perustelluimpana ratkaisuna voidaan pitää esityksen mukaista ihmiskauppasäännöksen täydentämistä, ottaen erityisesti huomioon, ettei ihmiskauppaa koskevissa lain esityksissä ole käsitelty sijaissynnytystilanteita.

Toisena, päinvastaisena vaihtoehtona kysymykseen voisi tulla sijaissynnyttäjäksi saattamisen lisäksi myös laittoman adoption hyväksikäyttöä koskevan lisäyksen tekeminen rikoslain 25 luvun ihmiskauppaa koskevan 3 §:n 1 momentin sisältämiin teon tarkoituksiin. Tämän voitaisiin katsoa mahdollisesti lisäävän säännöksen täsmällisyyttä ja muutospäätöiden täytäntöönpanon selkeyttä. Kuitenkin huomioon on otettava edellä todettu lähtökohtainen pidättyväinen suhtautuminen hyväksikäyttömuotojen lisäämiseen teon tarkoitusten luetteloon. Lisäksi on otettava huomioon osiossa 3.4 tarkemmin käsitelty koskien sitä, että laittoman adoption hyväksikäytöstä, tulkittuna osiossa 3.4 tarkemmin todetuilla perusteilla lähtökohtaisesti tilanteeksi, jossa lapsi annetaan adoptoitavaksi lapsen tai hänen työnsä hyväksikäyttämiseksi, on jo maininta lain esityksissä. Tällainen teon tarkoitus ei ole luonteeltaan kovinkaan itsenäinen suhteessa muihin hyväksikäyttömuotoihin. Näistä syistä perustelluimpana ratkaisuna voidaan pitää sitä, ettei laittoman adoption hyväksikäyttöä koskien tehtäisi ihmiskauppapöytäkirjojen muutoksia. Kyseisen teon tarkoituksen läheisestä liittynästä muihin hyväksikäyttömuotoihin johtuen saattaisi kyseistä teon tarkoitusta koskevasta lisäyksestä säännökseen aiheutua jopa jo valmiiksi monipuolisen säännöksen selkeyden heikentymistä.

5.1.3 Rikoslain 25 lukuun ehdotettavaa uutta ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöä koskevaa 3 d §:ää koskevat vaihtoehdot

5.1.3.1 Suhde seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöä koskevaan rikoslain 20 luvun 8 §:ään

Esityksen mukaista uutta 3 d §:ää koskien yhtenä vaihtoehtona voisi tulla kysymykseen seksuaalista hyväksikäyttöä koskevan ihmiskaupan kontekstissa tapahtuvan ihmiskaupparikoksen kohteena olevan henkilön suorittaman palvelun käytön rajaaminen säännöksen soveltamisalan ulkopuolelle siten, että tällaisissa tilanteissa toissijaisuuslausekkeella määriteltäisiin sovellettavaksi uuden säännöksen sijaan rikoslain 20 luvun 8:ää, joka koskee seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöä. Tällaisessa ratkaisussa kuitenkin yksi ihmiskaupan muoto asetettaisiin erityisasemaan muihin ihmiskaupan muotoihin nähden. Tällaista ratkaisua perustelluimpana voidaan pitää esityksen mukaista säännöstä, joka koskisi kaikkien

ihmiskaupan muotojen kontekstissa tapahtuvaa tahallista ihmiskaupparikoksen kohteena olevan henkilön suorittaman palvelun käyttöä yleisesti, kuten myös muutosdirektiivin mukainen uusi 18 a artikla.

Tilanteet, jossa tekijän menettely täyttää useamman eri rikoksen tunnusmerkistön, ratkaistaan oikeuskäytännössä lainkonkurrenssikysymyksinä. Rikoslain 20 luvun 8 §:n soveltamisalasta merkittävä osa ei kuitenkaan olisi päällekkäinen ehdotettavan uuden kriminalisoinnin kanssa. Toisin kuin ehdotettava uusi kriminalisointi, mainittu 8 § koskee ensinnäkin myös parituksen tai törkeän parituksen kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöä. Toiseksi mainittu 8 § koskee matalan, tuottamuksellisen ”syytä epäillä” -asteisen syyksiluettavuuden tilanteita suhteessa uhrin asemaan jonkin säännöksessä viitatus rikoksen uhrina. Nämä edellä mainitut tilanteet eivät kuuluisi ehdotettavan uuden kriminalisoinnin soveltamisalaan. Koska näiltä osin uuden kriminalisoinnin soveltamisala olisi merkittävästi rikoslain 20 luvun 8 §:ää suppeampi, rikoslain 20 luvun 8 §:ää ei ehdoteta kumottavaksi tai muutettavaksi.

5.1.3.2 Syyksiluettavuuden aste

Yksi vaihtoehto ehdotetulle syyksiluettavuuden asteelle eli tahallisuudelle olisi asettaa syyksiluettavuuden aste ehdotettavaa korkeammalle edellyttämällä tekijältä kvalifioitua tietoa suhteessa palvelun suorittavan henkilön asemaan ihmiskaupparikoksen uhrina. Tämä voitaisiin toteuttaa sisällyttämällä säännökseen esimerkiksi muotoilu ”tietoisena siitä, että henkilö suorittaa palvelua 3 tai 3 a §:ssä tarkoitetun rikoksen kohteena”. Muutosdirektiivin mukaisen uuden 18 a artiklan sanamuodon ” - - 2 artiklassa tarkoitetun rikoksen uhrin tarjoamien palvelujen tahallinen käyttö on rikos tapauksissa, joissa uhria hyväksikäytetään tällaisten palvelujen tarjoamiseksi ja palvelujen käyttäjä tietää, että palveluja tarjoava henkilö on 2 artiklassa tarkoitetun rikoksen uhri” voidaan katsoa sallivan tällaisen kriteerin asettamisen. Artiklan sanamuoto sisältää tahallisuutta koskevan nimenomaisen kriteerin lisäksi edellytyksen siitä, että ” palvelujen käyttäjä tietää, että palveluja tarjoava henkilö on 2 artiklassa tarkoitetun rikoksen uhri”.

Muutosdirektiiviä sen tarkoituksen mukaisesti luettaessa, ottaen huomioon erityisesti sen johdanto-osan kappaleissa 26 ja 27 todettu, ei ole kuitenkaan aivan selvää, vastaisiko kvalifioitua tietoa koskevan tunnusmerkin sisällyttäminen ehdotettavaan pykälään muutosdirektiivin tarkoitusta. Johdanto-osan 26 kappaleessa kriminalisointivelvoitetta perustellaan ihmiskauppaa edistävään kysyntään puuttumisella ja 27 kappaleessa todetaan, että tietämisen käsitettä olisi tulkittava kansallisen lainsäädännön mukaisesti. Mikäli säädettäisiin rangaistavuuden edellytykseksi tekijän

kvalifioitu tieto suhteessa palvelun suorittavan henkilön asemaan ihmiskaupparikoksen uhrina, säännöksen soveltamisessa voitaisiin olettaa ilmenevän merkittäviä näyttövaikeuksia.

Lisäksi kvalifioidun tiedon edellyttäminen asettaisi eri ihmiskaupan muotojen kontekstissa tapahtuvan ihmiskaupparikoksen kohteena olevan henkilön suorittaman palvelun käyttämisen erityisen korostetusti eri asemaan siten, että uudessa pykälässä syyksiluettavuuden aste olisi erityisen korkealla, kun taas rikoslain 20 luvun 8 §:n mukaisessa seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäytössä syyksiluettavuuden aste on erityisen matalalla. Tällaista muiden ihmiskaupan muotojen kuin seksuaalista hyväksikäyttöä koskevan ihmiskaupan kontekstissa tapahtuvaa uhrin palvelun käytön asettamista korostetusti eri asemaan on vaikea perustella.

Toinen vaihtoehto olisi päinvastoin asettaa syyksiluettavuuden aste ehdotuksen mukaista tahallisuutta matalammalle ja sisällyttää tunnusmerkistöön seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöä koskevan rikoslain 20 luvun 8 §:n mukaisesti tuottamusta koskeva tunnusmerkki. Tällainen ratkaisu merkitsisi kuitenkin merkittävästi laajempaa rangaistavuuden alaa kuin mitä muutosdirektiivin mukaisen uuden 18 a artiklan mukaiset velvoitteet edellyttävät. Eduskunnan lakivaliokunta on aiemmassa EU:n rikosoikeudellisten direktiivien kansallista täytäntöönpanoa koskevassa käytännössään pitänyt perusteltuna, että kansallisessa täytäntöönpanossa rajaudutaan lähtökohtaisesti vain direktiivin täytäntöönpanon kannalta välttämättömiin muutoksiin (esim. LaVM 9/2021 vp, s. 2). Lisäksi muutosdirektiiviehdotuksen neuvotteluvaiheessa eduskunta suhtautui kyseiseen kriminalisointivelvoitteeseen varsin kriittisesti ja lakivaliokunta katsoi siihen liittyvän erityisesti työperäisen ihmiskaupan osalta useita rikosoikeuden käytön perusteltavuutta koskevia kysymyksiä, joiden vuoksi neuvotteluissa oli pyrittävä riittävän kansallisen liikkumavaran säilyttämiseen, ja piti lähtökohtaisesti perusteltuna sääntelyä, joka velvoittaisi jäsenvaltiot harkitsemaan ihmiskaupan uhrien palvelujen käytön kriminalisoimista. (LaVL 37/2022 vp, s.8). Ottaen huomioon valiokuntalausemat olisi vaikea perustella rangaistavuuden alan laajentamista merkittävästi siitä, mitä muutosdirektiivin mukaisen uuden 18 a artiklan täytäntöönpano välttämättä edellyttää.

Edellä todetuista perusteista perusteltuna voidaan pitää ehdotettavaa pykälää, jossa syyksiluettavuuden asteena olisi tahallisuus.

5.1.3.3 Enimmäisrangaistus

Ehdotettavalle yhden vuoden enimmäisvankeusrangaistukselle olisi erilaisia vaihtoehtoja, joista keskeisimpänä vaihtoehtona olisi säätää enimmäisrangaistukseksi kuusi kuukautta vankeutta, mikä vastaisi seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöä koskevan rikoslain 20 luvun 8 §:n mukaisten tekojen enimmäisrangaistusta. Ehdotettava uusi pykälä tulisi kuitenkin kattamaan hyvin monenlaisia tilanteita useiden eri ihmiskaupan muotojen kontekstissa, kuten esimerkiksi pakkotyötä koskevan ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäytön oikeushenkilön toiminnassa, mikä saattaa olla huomattavankin pitkäkestoista ja suunnitelmallista. Lisäksi uuden säännöksen soveltamisala olisi rajattu koskemaan vain tahallisia tekoja, jolloin säännöksen soveltamisen edellyttämä syyksiluettavuuden aste olisi huomattavasti korkeammalla kuin rikoslain 20 luvun 8 §:ssä. Eesityksen mukaista rangaistusasteikkoa voidaan pitää perusteltuna ottaen huomioon rangaistavaksi säädettäväksi ehdotettavien tekojen hyväksikäyttöluonne, säännöksen edellyttämä tahallisuus ja se, että säännös kattaisi hyvin monenlaisia tilanteita useiden eri ihmiskaupan muotojen kontekstissa.

Säädettävä enimmäisrangaistus olisi merkityksellinen muutosdirektiivillä muutetun lainkäyttövaltaa koskevan 10 artiklan 1 kohdan kannalta ottaen huomioon rikoslain 1 luvun 6 §:n. Kyseisen muutosdirektiivin kohdan b alakohta velvoittaa jäsenvaltiot ulottamaan lainkäyttövaltansa 18 a artiklan 1 kohdassa tarkoitettuihin rikoksiin (Ihmiskaupan uhrien tarjoamien palveluiden käyttöä koskevat rikokset), jos rikosentekijä on jäsenvaltion kansalainen. Rikoslain 1 luvun 6 §:n mukaan Suomen lain nojalla rangaistavuuden edellytyksenä on Suomen kansalaisen Suomen ulkopuolella tekemän rikoksen osalta, jos tällainen rikos on tehty millekään valtiolle kuulumattomalla alueella, että teosta Suomen lain mukaan saattaa seurata yli kuuden kuukauden vankeusrangaistus (rikoslain 1 luvun 6 §).

5.1.4 Oikeudenkäymiskaaren (OK 17:24.3:n 3 ja 4 kohta) ja esitutkintalain (9:4.4:n 2 ja 3 kohta) muuttamista koskevat vaihtoehdot

Vaihtoehtona esityksen mukaisesti ehdotettaville oikeudenkäymiskaaren ja siitä johtuville esitutkintalain muutoksille olisi se, että muutoksia ei tehtäisi. Eesityksessä ehdotetaan muutosdirektiivin täytäntöönpanemiseksi ehdotettavaa uutta kriminaalisointia, ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöä, koskien samassa yhteydessä muuttavaksi oikeudenkäymiskaaren todistelua koskevan 17 luvun 24 §:n 3 momentin 3 ja 4 kohtaa siten, että ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäytön asianomistajan kuulustelusta esitutkinnassa tehtyä ääni- ja kuvatalennetta voitaisiin tietyissä asianomistajaa koskevissa tilanteissa käyttää

tuomioistuimessa todisteena, jos syytetyille on varattu asianmukainen mahdollisuus esittää kuulusteltavalle kysymyksiä. Vastaava mahdollisuus on kyseisissä kohdissa jo muun muassa ihmiskaupan, törkeän ihmiskaupan tai seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäytön asianomistajan osalta. Esityksessä ehdotetaan esitutkintalakiin vastaavia muutoksia koskien rikoksen asianomistajan kuulustelutilaisuuden tallentamista todisteena käyttämistä varten.

Sitä, että ehdotettavia muutoksia ei tehtäisi, puoltaisi perustuslakivaliokunnan (PeVL 39/2014 vp s. 3–4) toteamus siitä, että sääntelyyn, jossa kuulustelu-oikeutta pääkäsitellyssä rajoitetaan, tulee lähtökohtaisesti suhtautua erittäin pidättyvästi, sekä se, että voimassa olevaa varsin suppeaa soveltamisalaa voitaisiin jossain määrin vastaavien perusteiden esittämiseksi laajennettavaksi varsin merkittävästikin. Kyseisen kuulustelusta esitutkinnassa tehtävää ääni- ja kuvataallennetta koskevan oikeudenkäymiskaaren ja esitutkintalain sääntelyn ulkopuolella ovat esimerkiksi monet väkivaltaa sisältävät rikokset, joiden asianomistajalla saattaa hyvinkin olla erilaisia tekijän kohtaamista koskevia pelkotiloja ja joissa asianomistaja saattaa olla alisteisessa asemassa tekijään nähden.

Kuitenkin ehdotettavaan uuteen kriminalisointiin sisältyy aivan erityisen tyypillisesti asianomistajan haavoittuva asema. Ottaen huomioon esitettävän uuden rikoksen, ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäytön luonne, yhteys ihmiskaupparikokseen, yhtäläisyydet rikoslain 20 luvun 8 §:n kanssa ja haavoittuvassa asemassa olevan asianomistajan suojaamiseen liittyvä erityinen tarve sekä osiossa 11.1 käsiteltävä perustuslakivaliokunnan ja Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisukäytäntö, ehdotettavia oikeudenkäymiskaaren ja esitutkintalain muutoksia voidaan kuitenkin pitää perusteltuina.

Mikäli ehdotettavia lainsäädäntömuutoksia ei tehtäisi oikeudenkäymiskaaren ja esitutkintalakiin, voidaan katsoa, että tämä heikentäisi voimassa olevan ihmiskaupparikoksia koskevan vastaavan sääntelyn tavoitteiden toteutumista tilanteissa, joissa käsiteltäisiin ihmiskaupparikoksen lisäksi ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöä, ottaen huomioon, että näitä rikoksia koskeva todistelu olisi merkittävältä osin päällekkäistä.

5.1.5 Laki työsuojelun valvonnasta ja työpaikan työsuojeluyhteistoiminnasta – työsuojeluviranomaisen ilmoitusvelvollisuus poliisille

Yhtenä vaihtoehtona esityksen mukaisesti ehdotettavan uuden kriminalisoinnin, rikoslain 25 luvun 3 d §:n (ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttö) säätämisen yhteydessä kysymykseen voisi tulla työsuojeluviranomaiselle säädetyt esitutkintaa varten tehtävän ilmoitusvelvollisuuden soveltamisalan laajentaminen koskemaan joissain tilanteissa myös todennäköisin perustein epäiltävää uuden kriminalisoinnin mukaista ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöä.

Lain työsuojelun valvonnasta ja työpaikan työsuojeluyhteistoiminnasta (44/2006) 50 §:ssä on säädetty työsuojeluviranomaiselle velvollisuus tehdä ilmoitus poliisille esitutkintaa varten, jos on todennäköisiä perusteita epäillä, että on tehty jokin säännöksessä lueteltu rikos. Ihmiskauppa ja sen törkeä tekemuoto sisältyvät kyseiseen rikosluetteloon (kun taas seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttö ei sisälly), mutta niiden, kuten eräiden muidenkin rikosten osalta, ilmoitusvelvollisuus edellyttää, että teossa on menetelty työsuojeluviranomaisen valvottavana olevan lainsäädännön vastaisesti. Ilmoitus voidaan kuitenkin jättää tekemättä, jos tekoa on pidettävä olosuhteet huomioon ottaen vähäisenä eikä yleinen etu vaadi ilmoituksen tekemistä. Lain 2 §:n mukaan aluehallintovirasto on työsuojeluviranomainen.

Ilmoitusvelvollisuuden säätämistä voitaisiin perustella sillä, että ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäytöllä voi pakkotyötä koskevan ihmiskaupan kontekstissa olla läheinen liityntä sellaiseen ihmiskaupparikokseen, josta työsuojeluviranomaisella on jo ilmoitusvelvollisuus.

Työsuojeluviranomainen valvoo muun muassa tilaajayritysten hankkimia selvityksiä, ja tämän valvonnan yhteydessä on mahdollista, että heräisi epäily ihmiskaupan uhrin palvelun käyttämisestä. Työsuojeluvalvonta keskittyy kuitenkin lähtökohtaisesti työnteko-oikeuteen ja työsuhteen vähimmäisehtoihin eikä varsinaisesti ihmiskauppaan. Ihmiskaupparikoksen tunnusmerkit eivät työsuojeluvalvonnassa tule usein ilmi, ja työsuojeluvalvonnan havaintoihin perustuvia ilmoituksia ihmiskaupasta on tehty poliisille hyvin vähän. Ihmiskaupan uhrin palveluiden käyttämistä olisi työsuojeluvalvonnassa oletettavasti vielä ihmiskauppaa vaikeampi havaita ja osoittaa.

Mikäli säädettäisiin työsuojeluviranomaiselle ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöä koskeva ilmoitusvelvollisuus, velvollisuuden täyttäminen edellyttäisi resursseja liittyen rikosilmoitusten tekemiseen, osallistumiseen asian selvittämiseen ja tuomioistuinprosesseihin.

Mikäli työsuojeluviranomaiselle heräisivät todennäköiset perusteet epäillä ihmiskaupan palvelun käyttöä koskevaa rikosta, voidaan lähteä siitä, että samalla heräisi epäily ihmiskaupasta, jota ilmoitusvelvollisuus jo koskee edellä kuvatulla rajauksella. Tällöin poliisin on mahdollista alkaa tutkia ihmiskauppaa, mitä voidaan pitää asiassa olennaisena, ja tutkinnan on tapauksesta riippuen mahdollista laajeta kosemaan myös ihmiskauppaan mahdollisesti liittyvää uhrin palvelun käyttöä koskevaa rikosta. Ottaen huomioon tämä sekä edellä todettu työsuojeluviranomaisen havaitsemien mahdollisten ihmiskauppatapausten vähäisyydestä esityksessä ei ehdoteta työsuojeluviranomaisen ilmoitusvelvollisuuden soveltamisalan laajentamista.

5.2 Muiden jäsenvaltioiden suunnittelemat tai toteuttamat keinot

Muiden EU:n jäsenvaltioiden suunnittelemissa keinoissa selvitettiin työryhmätyöskentelyn aikana kaikille EU:n jäsenvaltioille suunnatussa kyselyssä, johon sisällytettiin nykytilaa ja suunniteltuja muutoksia koskevia kysymyksiä muutosdirektiivillä muutetusta ihmiskaupan tarkoituksia koskevasta sääntelystä (2 artiklan 3 kohta), uudesta ihmiskaupan uhrien tarjoamien palveluiden käyttöä koskevasta kriminalisointivelvoitteesta (18 a artikla) sekä ihmiskaupan uhrien tunnistamis- ja ohjausmekanismista (NRM) (11 artiklan 4 kohta). Vastauksia saatiin muodollisesti kahdeksasta ja sisällöllisesti kuudesta valtiosta (Ruotsi, Saksa, Ranska, Romania, Slovakia, Latvia). Vastaukset painottuivat nykytilan kuvaukseen, ja saadut tiedot olivat varsin alustavia.

Direktiivin 2 artiklaa koskien laittoman adoption ja sijaissynnytyksen hyväksikäytön osalta tiivistetyksi voidaan todeta, että pääasiassa kyseiset ihmiskaupan tarkoitukset eivät sisälly ainakaan nimenomaisesti vastanneiden valtioiden ihmiskauppa-säännöksiin ja että lainsäädäntömuutostarpeiden varmuudessa oli vaihtelua. Yhdessäkään vastauksessa ei todettu, että tässä vaiheessa olisi selvää, että lainsäädäntömuutoksia ei tehtäisi.

Direktiivin 18 a artiklan osalta voidaan tiivistetyksi todeta, että vastanneista valtioista joissakin seksuaaliseen hyväksikäyttöön liittyvä ihmiskaupan uhrin palvelujen käyttö on kriminalisoitu ja että vain Romaniassa on yleinen ihmiskaupan uhrien palvelujen käytön kriminalisointi. Romanian säännös, Romanian rikoslain 216 artikla, on muotoiltu melko yleisluontoisesti.

Direktiivin 11 artiklan osalta voidaan tiivistetysti todeta, että vastanneiden valtioiden tilanteissa oli jonkin verran eroja. Niiden valtioiden välillä, joissa on olemassa NRM-käsikirja, käsikirjan oikeudellisessa asemassa oli vaihtelua.

6 Lausuntopalaute

7 Säännöskohtaiset perustelut

7.1 Rikoslaki

25 luku Vapauteen kohdistuvista rikoksista

3 §. Ihmiskauppa. Muutosdirektiivillä muutetun ihmiskauppadirektiivin 2 artiklan 3 kohdan mukaisten velvoitteiden täytäntöönpanemiseksi pykälän 1 momenttiin lisättäisiin teon tarkoitusten luetteloon sijaissynnyttäjäksi saattaminen. Sijaissynnyttäjäksi saattamista ihmiskaupan kontekstissa arvioitaisiin siten jatkossa erillisen ihmiskaupan tarkoituksen täyttymisen osalta sen sijaan, että tällainen menettely tulisi tarkasteltavaksi ensisijaisesti ihmisarvoa loukkaaviin olosuhteisiin saattamisena.

Muutos tehtäisiin lisäämällä teon tarkoitusten luetteloon, joka alkaa sanoilla ”hänen saattamiseen”, sanojen ”tai muihin ihmisarvoa loukkaaviin olosuhteisiin” jälkeen sanat ”taikka sijaissynnyttäjäksi”. Ehdotettavalla lisäyksellä pykälää ei muutettaisi eikä sen tulkintaa olisi tarkoitus muuttaa muuten kuin lisäämällä sijaissynnyttäjäksi saattamista koskeva teon tarkoitus säännöksessä nimenomaisesti mainituksi ihmiskaupan muodoksi, joka olisi rangaistava niissä tilanteissa, joissa myös ihmiskaupparikoksen tekotapaa ja aikuisten uhrien kohdalla lisäksi keinoa koskevat edellytykset täyttyisivät.

Ehdotettavalla sijaissynnyttäjäksi saattamista koskevalla lisäyksellä ihmiskauppasäännökseen ei kriminalisoitaisi yleisesti kaikkia sijaissynnytyjärjestelyjä sellaisinaan, vaan ihmiskauppasäännöksen soveltaminen edellyttäisi myös säännöksen muiden edellytysten täyttymistä.

Sijaissynnyttäjällä tarkoitettaisiin henkilöä, joka tulee raskaaksi siten, että tarkoituksena on lapsen synnyttäminen toiselle ihmiselle. Sijaissynnyttäjäksi saattamisen olisi oltava ihmiskaupparikoksen tekijän tarkoituksena. Säännöksen soveltaminen ei siten edellyttäisi sitä, että sijaissynnyttäjän tai sijaissynnyttäjäksi aiotun henkilön itsensä tarkoituksena olisi sijaissynnytyks, vaan soveltamisalaan kuuluisivat myös tilanteet, joissa kyseinen henkilö luulisi saavansa pitää lapsen, jos teon tarkoitusta koskeva edellytys kuitenkin täyttyisi ihmiskaupparikoksen tekijän osalta. Ihmiskaupparikos voi edetä vaiheittain siten, että alkuvaiheessa erehdytetylle uhrille vasta teon edetessä ilmenee, minkälaisen hyväksikäytön kohteeksi hän lopujen lopuksi joutuu (HE 103/2014 vp, s. 39).

Säännöksessä tarkoitettussa sijaissyntyysjärjestelyssä voitaisiin käyttää sijaissyntyttäjän omia munasoluja tai aiotun äidin tai kolmannen henkilön luovuttamia munasoluja. Usein munasolu hedelmöitetään aiotun isän sukusoluilla, mutta hedelmöityksessä voidaan käyttää myös luovutettuja siittiöitä.

Säännöksen soveltaminen ei edellyttäisi sitä, että tällainen raskaus etenisi synnytykseen asti tai että raskaus edes alkaisi tai että raskautta ehdittäisiin vielä edes yrittää. Riittävää olisi, kuten muidenkin säännöksen sisältämien teon tarkoitusten kohdalla, että teolla on tällainen tarkoitus.

Sijaissyntytystä koskevassa tilanteessa ihmiskaupparikoksen tunnusmerkistön täytyminen edellyttäisi 1 momentin mukaisesti kolmen edellytyksen täyttymistä: 1) jonkin momentissa luetellun keinon käyttämistä, 2) jonkin momentin mukaisen tekotavan toteutumista ja 3) sen täyttymistä, että tekijän tarkoituksena on teon kohteena olevan henkilön saattaminen sijaissyntyttäjäksi. Lisäksi vaaditaan, että osatekijöiden välillä on yhteys, ja juuri säännöksessä tarkoitettujen keinojen on täytynyt johtaa säännöksen mukaisten tekoapojen käyttämiseen, jotta kysymys olisi ihmiskaupasta (HE 34/2004 vp, s. 93). Pykälän 2 momentin mukaisesti keinoja koskevan edellytyksen täyttymistä ei kuitenkaan edellytettäisi, jos sijaissyntyttäjäksi saatettava henkilö olisi alle 18-vuotias.

Sijaissyntytystä koskevasta tilanteesta tekisi muutosdirektiivillä muutetussa 2 artiklan 3 kohdassa tarkoitettua "sijaissyntytyksen hyväksikäyttöä" ihmiskaupparikoksen muiden elementtien täytyminen. Ihmiskaupparikoksen keinoilla ja niitä koskevalla poikkeuksella alle 18-vuotiaiden kohdalla on merkitystä sijaissyntyttäjäksi ryhtymisen aidon vapaaehtoisuuden kannalta. Ihmiskauppasäännöksessä lähtökohtana on, että ihmiskaupan uhrin suostumus ihmiskaupan kohteeksi on merkityksetön, mikäli jotakin säännöksessä tarkoitettua keinoa on käytetty suostumuksen saamiseksi. Uhrin suostumus ei lähtökohtaisesti poista ihmiskaupparikoksen oikeudenvastaisuutta tai tee tekoa muuten rankaisemattomaksi, jos rikoksen tunnusmerkistötekijät täyttyvät (HE 103/2014 vp, s. 39, HE 34/2004 vp, s. 100). Siten myös mahdollinen suostumus sijaissyntyttäjäksi ryhtymiseen on merkityksetön, jos se on saatu jotakin ihmiskauppasäännöksessä tarkoitettua keinoa käyttämällä, kuten käyttämällä hyväksi turvatonta tilaa tai toista painostamalla. Suostumus ei lähtökohtaisesti poista teon rangaistavuutta myöskään niissä tapauksissa, joissa teko on kohdistunut alle 18-vuotiaaseen (HE 103/2014 vp, s. 39, HE 34/2004 vp, s. 100). Sijaissyntyttäjäksi ryhtyminen ja siihen olennaisesti kuuluva lapsen pois antaminen raskauden jälkeen on luonteeltaan niin henkilökohtaista, lähtökohtaisesti pitkäkestoista, lapsen pois antamisen myötä lopullista ja sijaissyntyttäjän kannalta merkittävää, ettei alle 18-vuotiaan voida katsoa voivan antaa pätevää suostumusta sille, että hänet saatettaisiin sijaissyntyttäjäksi.

Säännöksessä käytettäisiin sijaissynnyttäjäksi saattamista koskevaa ilmaisua muutosdirektiivissä käytetyn sijaissynnytyksen hyväksikäyttöä koskevan ilmaisan sijaan, koska ehdotettavasta muotoilusta kävisi täsmällisemmin ilmi, mistä teossa olisi kyse ja kuka olisi teon kohteena ja asianomistajana asemassa. Kyse olisi teosta, jossa ihmiskaupan uhrina ja asianomistajan asemassa olisi sijaissynnyttäjäksi vähintään aiottu henkilö. Kyse ei siis olisi sijaissynnytetävän lapsen hyväksi käyttämisestä tai sijaissynnyttäjäksi vähintään aiotun henkilön hyväksi käyttämisestä jollain muulla tavalla, kuten esimerkiksi pakkotyössä. Jälkimmäiset tilanteet tulisivat arvioiduiksi muiden teon tarkoituksia koskevien tunnusmerkkien kautta, samoin tilanteet, joissa sijaissynnytetävä lapsi joutuisi sijaissynnytyksen jälkeen seksuaalisen tai muun hyväksikäytön kohteeksi.

Ihmiskauppasäännöksessä tarkoitettuja keinoja ja tekotapoja on tarkasteltu yksityiskohtaisesti ihmiskauppasäännöstä koskevissa hallituksen esityksissä HE 34/2004 vp ja HE 103/2014 vp. Säännöksen mukaisten ihmiskaupan keinojen ja tekotapojen arvioinnissa voidaan myös sijaissynnyttäjäksi saattamisen osalta kiinnittää huomiota mainituissa esitöissä käsiteltyihin seikkoihin.

Mikä tahansa momentissa mainituista keinoista voisi tulla sijaissynnyttäjäksi saattamista koskevassa ihmiskaupateossa kyseeseen. Nämä keinot ovat 1) toisen riippuvaisen aseman tai turvattoman tilan käyttäminen hyväksi taikka toisen painostaminen, 2) toisen erehdyttäminen tai tämän erehdyksen hyväksikäyttäminen, 3) korvauksen maksaminen toista määräysvallassaan pitävälle henkilölle ja 4) sellaisen korvauksen vastaanottaminen.

Keinojen käyttämistä koskien voidaan ensinnäkin tuoda esiin eduskunnan lakivaliokunnan psykologisesta kontrollista ihmiskauppasäännöksen kontekstissa toteama. Riippuvaisen aseman tai turvattoman tilan hyväksikäyttö voi perustua psyykkiin keinoihin. Psykkiset keinot voivat perustua esimerkiksi auktoriteettiaseman väärinkäyttöön tai muuhun kontrollikeinoon, joiden käytöstä syntynyt vakava alistussuhde ei yleensä ilmene fyysisinä merkkeinä. (LaVM15/2014 vp, s. 3.) Lisäksi keinojen käsittelemisestä ihmiskauppasäännöksen esitöissä voidaan soveltaen johdattaa esimerkkejä sijaissynnyttäjäksi saattamista koskevan ihmiskaupateon keinojen käyttämisestä.

Sijaissynnytysjärjestelyissä voidaan tyypillisesti maksaa korvausta sijaissynnyttäjälle. Sijaissynnyttäjälle maksettavassa korvauksessa ei olisi kyse momentin 3 tai 4 kohdassa tarkoitettua korvauksen maksamisesta tai vastaanottamisesta. Sen sijaan korvauksen maksaminen sijaissynnyttäjälle voisi joissain tilanteissa liittyä momentin 1 tai 2 kohdassa tarkoitettuihin keinoihin. Sijaissynnyttäjäksi aiottu henkilö voi olla esimerkiksi 1 kohdassa tarkoitettussa turvattomassa tilassa vaikean taloudellisen

tilanteen vuoksi. Korvauksen maksaminen sijaissynnyttäjälle voi liittyä tällaisen turvattoman tilan, jossa henkilöllä ei ole muuta todellista ja hyväksyttävää vaihtoehtoa kuin alistua väärinkäyttöön, hyväksi käyttämiseen. Korvauksen maksamisessa sijaissynnyttäjälle voisi olla kyse myös 2 kohdassa tarkoitettusta erehdyttämisestä tai erehdyksen hyväksi käyttämisestä. Korvauksen maksamiseen liittyvästä erehdyttämisestä voisi olla kysymys silloinkin, kun henkilö sinänsä tietäisi esimerkiksi majoittuvansa sijaissynnyttäjäksi saattamistaan varten, mutta hänelle olisi annettu olennaisesti valheellisia tietoja siitä saatavasta korvauksesta.

Sijaissynnytysjärjestelyissä voidaan käyttää keinona myös erityisesti 1 kohdassa tarkoitettua painostusta. Painostaminen liittyy yleensä tilanteeseen, jossa rikosentekijä on painostettua vahvemmassa asemassa ja siihen perustuen voimakkaasti taivuttaa tätä. Voimakkuus voi koskea kohdehenkilöön vaikuttamisen intensiteettiä, sen kestoa tai molempia. Painostamisen voimakkuuden on joka tapauksessa oltava sellaista, että teko-olosuhteet ja rikoksen asianomistajan henkilöön liittyvät seikat huomioon ottaen painostamisen voidaan katsoa vaikuttavan hänen tahdonmuodostukseensa. Painostamiseen saattaa liittyä uhkaamisen tai kiristämisen piirteitä. Rikosentekijä voi myös antaa ymmärtää, että kieltäytymisestä on kohdehenkilölle haitallisia seurauksia, vaikka niitä ei tarkemmin yksilöidäkään. Painostaminen voi muutenkin ilmetä rikoksen kohteena olevalle myös tilanteen olosuhteista ilman nimenomaista tiettyihin seikkoihin vetoamista. Tällöinkin olosuhteiden on kuitenkin oltava ihmiskaupan edellyttämän tahallisuusvaatimuksen mukaisesti sellaisia, että rikosentekijä voi ottaa huomioon tällaisten olosuhteiden vaikutuksen. (HE 103/2014 vp, s. 50.) Myös sijaissynnyttäjäksi saattamista koskevan painostamisen olisi oltava edellä kuvatulla tavalla voimakasta siten, että painostamisen voidaan katsoa vaikuttavan henkilön tahdonmuodostukseen. Sijaissynnyttäjäksi saattamista koskevaa painostamista voi tapahtua myös perhe- ja sukulaisuussuhteissa. Säännöksessä tarkoitettua painostamisesta ei kuitenkaan olisi kyse tilanteessa, jossa henkilöä asiallisesti pyydetään sijaissynnyttäjäksi tai jossa vain kerrotaan mahdollisuuksista ansaita rahaa sijaissynnyttämisellä.

Myös mikä tahansa momentin mukaisista tekotavoista voisi tulla sijaissynnyttäjäksi saattamista koskevassa ihmiskauppateossa kyseeseen. Ihmiskauppaa koskevan säännöksen mukaisia tekotapoja ovat toisen määräysvaltaan ottaminen, värvääminen, luovuttaminen, kuljettaminen, vastaanottaminen ja majoittaminen.

Ihmiskauppa on rangaistava tahallisenä tekona. Tahallisuuden on ulotuttava kaikkiin tunnusmerkistön osatekijöihin. Teon tarkoituksen kohdalla tahallisuusvaatimus on korotettu. Tekijän on täytynyt toimia nimenomaan toisen saattamiseksi

säännöksen mukaisiin olosuhteisiin. (HE 34/2004 vp, s. 93). Tekijän on tullut käyttää säännöksessä tarkoitettua keinoa, paitsi jos sijaissynnyttäjäksi aiottu on alle 18-vuotias, ja tekotapaa nimenomaan henkilön saattamiseksi sijaissynnyttäjäksi.

Muiden ihmiskaupan muotojen tapaan sijaissynnyttäjäksi saattamista koskevan ihmiskaupan osalta soveltuisi sekä pykälän 3 momentti, jonka mukaan ihmiskaupan yritys on rangaistava, että 1 momentin mukainen ihmiskaupan rangaistusasteikko, joka on vankeutta vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään kuudeksi vuodeksi. Yritystä koskien lain esitöissä on todettu, että ihmiskaupan tunnusmerkistö toteutuu melko aikaisessa vaiheessa, sillä rangaistavuus ei edellytä, että henkilö on tosiasiaa jo joutunut esimerkiksi prostituoiduksi tai pakkotyöhön, mutta että yrityksestä olisi kyse esimerkiksi tuloksettomaksi jääneessä henkilön ostamisen yrityksessä (HE 34/2004 vp, s. 99).

Kuten muidenkin ihmiskauppasäännöksessä mainittujen tarkoitusten kohdalla, myös sijaissynnyttäjäksi saattamisessa olisi kyse törkeästä ihmiskaupasta, jos luvun 3 a §:n mukaiset edellytykset täyttyvät. Törkeästä ihmiskaupasta on 3 a §:n mukaisesti kyse, jos ihmiskaupassa 1) käytetään 3 §:ssä tarkoitettujen keinojen sijasta tai lisäksi väkivaltaa, uhkausta tai kavaluutta, 2) aiheutetaan tahallisesti tai törkeällä huolimattomuudella toiselle vaikea ruumiinvamma, vakava sairaus tai hengenvaarallinen tila taikka näihin rinnastettavaa erityisen tuntuva kärsimystä, 3) rikos kohdistuu kahdeksatoista vuotta nuorempaan lapseen tai henkilöön, jonka kyky puolustaa itseään on olennaisesti heikentynyt, tai 4) rikos tehdään osana 6 luvun 5 §:n 2 momentissa tarkoitettun järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaa, ja rikos on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä. Törkeän ihmiskaupan rangaistusasteikko on vankeutta vähintään kahdeksi ja enintään kymmeneksi vuodeksi. Säännöksen 3 momentin mukaan yritys on rangaistava.

Ulkomailla tehtyjen tekojen osalta tulisivat huomioitavaksi rikoslain 1 luvun 7 §, jonka mukaisesti ihmiskauppa on kansainvälinen rikos, johon sovelletaan Suomen lakia tekopaikan laista riippumatta, sekä rikoslain 1 luvun 12 §:n mukainen sääntely valtakunnansyyttäjän syytemääräyksestä.

3 d §. *Ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttö.* Muutosdirektiivin 18 a artiklan mukaisen ihmiskaupan uhrien tarjoamien palveluiden käyttöä koskevia rikoksia koskevan kriminalisointivelvoitteen täytäntöönpanemiseksi rikoslain 25 lukuun säädettäisiin uusi 3 d §. Nimikkeen ja tunnusmerkistön sanamuodon osalta pykälä poikkeaisi hieman artiklan mukaisesta sanamuodosta. Ehdotettavan pykälän mukaan se, joka käyttää 3 tai 3 a §:ssä tarkoitettua rikoksen kohteena olevan henkilön suorittamaa palvelua, on tuomittava ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäytöstä sakkoon tai vankeuteen enintään yhdeksi vuodeksi.

Pykälässä olisi viittaus 3 ja 3 a §:ään eli ihmiskauppaan ja törkeään ihmiskauppaan. Säännöksen soveltuminen edellyttäisi, että palvelua suorittava henkilö olisi ihmiskaupan tai törkeän ihmiskaupan kohteena. Ihmiskaupan tunnusmerkistöä käsitellään edellä 3 §:n muuttamista koskevissa säännöskohtaisissa perusteluissa ja niissä viitatuissa lakien esitöissä. Tässä voidaan vielä toistaa se, että ihmiskauppateolla voi olla useita vaihtoehtoisia tarkoituksia: voimassa olevassa 3 §:ssä saattaminen seksuaalisen hyväksikäytön kohteeksi, pakkotyöhön, pakkoavioliittoon tai siihen rinnastettavaan liittoon tai muihin ihmisarvoa loukkaaviin olosuhteisiin taikka elimien tai kudoksien poistaminen tai tässä esityksessä ehdotettavassa muutetussa 3 §:ssä sijaissynnyttäjäksi saattaminen. Uusi 3 d § koskisi ihmiskaupan kohteena olevan henkilön suorittaman palvelun käyttöä yleisesti eri ihmiskaupan muotojen kontekstissa. Keskeisesti ehdotetusta säännöksestä johtuva rangaistavuuden alan laajentuminen tulisi koskemaan työperäistä ihmiskauppaa, jota katsotaan keskeisesti esiintyvän ravintola-, siivous- ja rakennusaloilla sekä maataloudessa. Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmän vuotta 2024 koskevan vuosikatsauksen mukaan vuonna 2024 auttamisjärjestelmän uusista Suomessa uhriksi joutuneista asiakkaista suurin osa (60 %) oli joutunut pakkotyön uhriksi. (Ihmiskaupan vuosikatsaus 2024. Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä, s. 8).

Työperäisen ihmiskaupan uhri voi työskennellä esimerkiksi rakennustyöntekijänä, siivoojana, kokkina tai tarjoilijana. Merkittäviä riskialoja ovat myös monet palvelualat, kuten kauneudenhoitoala (parturit, hierontalaitokset, kynsistudiot ja vastaavat kauneudenhoitopalvelut), autopേശulat- ja autokorjaamot, kotona tehtävä työ (kodinhoitopalvelut, sosiaali- ja terveysalan palvelut eli myös muu kuin kotisiivous), kaupanala ja kuriiripalvelut.

Palvelulla tarkoitettaisiin kaikenlaisia palveluita, joita ihmiskaupparikoksen kohteena oleva henkilö voi eri tilanteissa suorittaa juuri tässä ominaisuudessa. Ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöä koskevan säännöksen soveltaminen edellyttäisi luonnollisesti, että ihmiskaupparikoksessa, kuten esimerkiksi sijaissynnyttäjäksi saattamista koskevassa ihmiskaupassa, uhria hyväksikäytetään juuri käytettävän palvelun suorittamiseksi asiakkaalle tai muulle palvelun käyttäjälle, kuten esimerkiksi sijaissynnytyksellä lapsen haluavalle pariskunnalle. Säännös ei siten soveltuisi tilanteessa, jossa henkilö olisi ihmiskaupparikoksen kohteena mutta suoritettavalla palvelulla ei olisi yhteyttä ihmiskaupparikokseen. Tällaisesta tilanteesta olisi kyse esimerkiksi silloin, kun sijaissynnyttäjäksi saattamista koskevan ihmiskaupan uhri suorittaisi vapaaehtoisesti yksityisyrittäjänä kotisiivouspalvelua, eikä tähän kotisiivouspalveluun, jota asiakas ostaisi, siis liittyisi ihmiskauppaa. Tällaisessa tilanteessa säännöstä ei sovellettaisi kotisiivouspalvelun käyttäjään vaan sijaissynnytykspalvelun käyttäjään, mikä kuitenkin, kuten säännös muutoinkin, edellyttäisi tahallisuusvaatimuksen täyttymistä.

Kaikissa tilanteissa, joissa on kyse ihmiskaupasta, ei kuitenkaan esiinny lisäksi säännöksessä tarkoitettua palvelun käyttöä. Palvelun käyttöä ei tapahdu ensinnäkään tilanteissa, joissa ihmiskaupan tunnusmerkistö täyttyy mutta ihmiskauppateon tarkoituksena oleva hyväksikäyttö, kuten esimerkiksi pakkotyö, ei ole toteutunut. Toiseksi kaikkiin ihmiskauppaa merkitseviin hyväksikäytön muotoihin ei välttämättä ole lähtökohtaisesti vaikeuksitta mielletävissä palvelun käyttäjä.

Sijaissynnyttäjäksi saattamista koskevan ihmiskaupparikoksen kohteena olevan henkilön suorittaman palvelun käyttämisessä olisi kyse sijaissynnyttäjän lapsen kohdussa kantamista ja synnyttämistä koskevan palvelun käyttämisestä, jossa tekijänä olisi lapsen aiottu adoptiovanhempi tai muu vastaava vastaanottaja, joka ei kuitenkaan olisi osallistunut kyseessä olevaan ihmiskaupparikokseen eli sijaissynnyttäjän saattamiseen sijaissynnyttäjäksi.

Sijaissynnyttäjän suorittaman palvelun lisäksi esimerkkinä säännöksessä tarkoitettua palvelusta voidaan mainita myös voimassa olevassa ihmiskaupan tunnusmerkistössä tarkoitettuun pakkotyöhön saatetun henkilön pakkotyönä suorittama palvelu. Pakkotyötä koskevat palvelut voivat olla hyvin monenlaisia. Kysymys voi olla esimerkiksi rakennustyömaalla suoritettavasta rakennustyötä koskevasta palvelusta, laitossiivoojan tai kotisiivoojan käytöstä tai tarjoilijan palvelun käyttämisestä ravintolan asiakkaana.

Lisäksi esimerkkinä säännöksessä tarkoitettua palvelusta voidaan mainita voimassa olevassa ihmiskaupan tunnusmerkistössä tarkoitettu seksuaalinen hyväksikäyttö eli 20 luvun 10 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettu tai siihen rinnastettava seksuaalinen hyväksikäyttö. Tältä osin säännös olisi osin päällekkäinen 20 luvun 8 §:n mukaisen seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäytön kanssa. Päällekkäisyys koskisi tahallista seksuaalista hyväksikäyttöä merkitsevän ihmiskaupan uhrin suorittaman palvelun käyttämistä. Tilanteessa, jossa tekijän menettely täyttää useamman eri rikoksen tunnusmerkistön, on kyse lainkonkurrenssikysymyksestä.

Niissä ehdotettavaa uutta kriminalisointia koskevissa tilanteissa, joissa olisi kyse seksuaalista hyväksikäyttöä merkitsevän ihmiskaupan kontekstissa suoritettavan palvelun käyttämisestä, voisi olosuhteista riippuen täytyä myös jonkin rikoslain 20 luvussa säädetty seksuaalirikoksen tunnusmerkistö. Tältä osin voidaan viitata rikoslain 20 luvun kokonaisuudistusta koskevissa lain esitöissä todettuun seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäytöstä tilanteissa, joissa teon kohde on ihmiskaupan uhri. Kyseisissä esitöissä todetaan, että kyseisissä tilanteissa seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöön syyllistyvä, joka tietää sukupuoliyhteyden kohteen olevan ihmiskaupan uhri, voisi olosuhteista riippuen syyllistyä myös raiskaukseen tai seksuaaliseen kajoamiseen taikka näiden rikosten törkeään

tekomuotoon, koska ihmiskaupan uhrin osallistumista seksuaaliseen tekoon ei yleensä voisi pitää vapaaehtoisena. Tällöin tekijä voitaisiin tuomita molemmista rikoksista. (HE 13/2022 vp, s. 122 ja siinä viitattu HE 221/2005 vp, s. 55.)

Säännöksessä tarkoitettusta palvelusta voitaisiin katsoa käytännössä yleensä suorittavan rahallinen tai muu korvaus, mutta tämä ei olisi säännöksen soveltamisen edellytys. Palvelusta korvauksen voisi suorittaa palvelun käyttäjä tai kolmas, eli palvelua ei välttämättä ostettaisi itselle. Tekijänä olisi pidettävä sekä henkilöä, joka käytännössä vastaanottaisi palvelun, että henkilöä, joka ostaisi palvelua toiselle. Palvelun ostaja ei välttämättä suorittaisi korvausta suoraan palvelua suorittavalle ihmiskaupan uhrille, vaan korvaus voitaisiin suorittaa myös esimerkiksi yritykselle, jossa palvelua suorittava ihmiskaupan uhri työskentelee.

Palvelun käyttämisenä ei pidettäisi tilannetta, jossa henkilö ostaa valmiin tuotteen, joka on valmistettu ihmiskauppaa merkitsevissä työoloissa. Tällaisista säännöksen soveltamisalan ulkopuolelle jäävistä tilanteista voidaan mainita esimerkiksi pakkotyöllä valmistetun valmiin vaatekappaleen ostaminen vaatekaupasta ja marjapakasteen ostaminen ruokakaupasta. Tällaisiin tilanteisiin voi kuitenkin usein liittyä tuotteen ostaminen itsepalvelukassan sijaan perinteisen kassan myyjältä. Tällöin sitä, että myyjä myy tuotteen asiakkaalle, olisi pidettävä säännöksessä tarkoitettuna palveluna. Säännös tulisi sovellettavaksi, jos myyjä toimisi tässä ominaisuudessa ihmiskauppaa merkitsevässä pakkotyössä, edellyttäen kuitenkin, että myös tahallisuusvaatimus täyttyisi. Käytännössä tällainen asiakaspalvelutilanne kaupan myyjän kanssa kestää usein korkeintaan vain joitakin minutteja, ja asiakkaan mahdollisuudet muodostaa käsitystä myyjän työoloista lienevät usein niin rajalliset, että säännöksen syyksiluettavuutta koskevan kriteerin vuoksi säännös voisi tällaisessa tilanteessa tulla käytännössä sovellettavaksi vain varsin harvoin.

Mikäli tuote taas valmistetaan asiakkaan tilauksesta tai tiettyä henkilöä varten, tällaisessa valmistamisessa olisi kyse palvelusta. Tällaisista säännöksen soveltamisalaan kuuluvista tilanteista voidaan esimerkkeinä mainita mittatilausvaatteen tilaaminen ompelijalta ja ruoka-annoksen tilaaminen ravintolassa tarjoilijan välityksellä kokilta. Säännöksen syyksiluettavuutta koskeva tunnusmerkki kuitenkin rajoittaisi säännöksen soveltamistilanteita merkittävästi esimerkiksi ravintolakokin suorittamien palvelujen osalta, sillä ravintolan asiakkaalla voidaan vain varsin harvoin ajatella olevan mahdollisuus muodostaa käsitystä ravintolan henkilökunnan, erityisesti kokin, työoloista.

Pykälässä tarkoitettua palvelua voisi olla esimerkiksi yksittäisen henkilöasiakkaan suoraan saama, ainakin joissain tilanteissa asiakaspalveluksi mielletty palvelu, kuten esimerkiksi tarjoilu- tai kotiapulaispalvelu. Palvelun käyttäjä voisi kuitenkin

olla myös muunlaisessa asemassa kuin henkilöasiakkaan asemassa. Kaikissa tilanteissa, kuten sijaissynnyttäjän suorittaman palvelun käyttämisen tilanteessa, ei välttämättä ole aina mielekästä puhua palvelun käyttäjästä asiakkaana.

Palvelua suorittava henkilö voisi tilanteesta riippuen toimia monenlaisissa asemissa. Pakkotyötä koskevan ihmiskaupan kontekstissa palvelua voisi suorittaa esimerkiksi itsenäinen ammatinharjoittaja tai työsuhteessa työskentelevä henkilö, jonka työnantaja voisi olla yritys tai yksittäinen henkilö.

Säännöksessä tarkoitettu palvelun käyttäminen ei edellyttäisi sitä, että palvelun käyttäjä tilaisi palvelun suoraan ihmiskaupan kohteena olevalta henkilöltä. Palvelun käyttäjä voisi sopia palvelusta myös esimerkiksi sellaisen palvelun tuottavan yrityksen kanssa, jonka palveluksessa palvelun suorittava ihmiskaupan kohteena oleva henkilö olisi.

Pakkotyötä koskevan ihmiskaupan kontekstissa palvelua voitaisiin suorittaa myös alihankintatilanteissa, joissa työsuoritteita tehdään toisen yrityksen tekemästä tilauksesta. Alihankinnassa on kyse tehtävästä työstä tai palvelusta tehtävästä yritysten välisestä sopimuksesta, jossa työntekijän johto ja valvonta säilyy työntekijän omalla työnantajalla, joka tekee niin sanotun alihankintasopimuksen. Palvelujen ostaminen alihankintana on tyypillistä esimerkiksi rakennusalalla, siivousalalla, laivanrakennuksessa ja eri teollisuuden aloilla.

Tilauksen tekevässä yrityksessä voitaisiin siten käyttää palvelun tuottavan yrityksen palveluksessa, työsuhteessa tai muutoin, olevan henkilön palvelua, vaikka tilaus sopimus tehtäisiin yritysten välillä eikä tilaajayrityksen ja työsuoritteiden tekevän yksittäisen luonnollisen henkilön välillä.

Pykälässä tarkoitettua palvelun käyttöä voisi ilmetä myös pidemmissä alihankintaketjuissa, joissa palvelua suorittava luonnollinen henkilö olisi edellä kuvattua etäämmällä palvelun tilaavasta pääyrityksestä. Säännöksen soveltamistilanteita näissäkin tilanteissa rajaisi kuitenkin olennaisesti syyksiluettavuutta koskeva tunnusmerkistötekijä.

Pykälässä käytettyyn ilmaisuun ”käyttää -- suorittamaa palvelua” sisältyisivät myös tilanteet, joissa tekijä olisi alkanut käyttää ihmiskaupparikoksen kohteena olevan henkilön suorittamaa palvelua siten, että ihmiskaupparikoksen kohteena oleva henkilö olisi ehtinyt aloittaa palvelun suorittamisen mutta ei olisi suorittanut palvelua loppuun.

Teko olisi rangaistava vain tahallisuutena. Tahallisuuden tulisi kattaa kaikki tunnusmerkistön sisältämät seikat. Tunnusmerkistössä viitattu ihmiskaupparikos sisältää teon tarkoitusta koskien myös korotetun tahallisuusvaatimuksen. Tahallisuuden arviointiin sovellettaisiin tahallisuutta koskevia yleisiä oppeja.

Muutosdirektiivin johdanto-osan kappaleessa 27 todetaan, että tekijän tietoisuus siitä, että teon kohde on ihmiskaupan uhri, olisi pääteltävissä objektiivisten tosiseikkojen perusteella. Todistusharkinnassa huomioon otettavat merkitykselliset objektiiviset tosiseikat voisivat kyseisen johdanto-osan kappaleen mukaisesti tapauskohtaisesti liittyä muun muassa teon kohteeseen itseensä, olosuhteisiin, joissa uhri suorittaa palvelua, ja seikkoihin, joiden voidaan katsoa olevan merkkejä ihmiskauppiaan määräysvallasta uhriin nähden. Uhriin itseensä liittyviin seikkoihin voisivat kuulua esimerkiksi puutteellinen kansallisen kielen taito, ilmeiset merkit psyykkisestä tai fyysisestä vahingosta tai pelosta tai se, että uhrilla on puutteelliset tiedot kaupungeista tai paikoista, joissa hän on tai on ollut. Olosuhteisiin, joissa uhri suorittaa palvelua, voisivat kuulua uhrin asumis- ja työskentelyolot sekä niiden tilojen kunto, joissa palvelua suoritetaan. Ihmiskauppiaan määräysvaltaan uhriin nähden viittaavina seikkoina voitaisiin pitää sitä, jos palvelua suoritettavaan henkilöön kohdistetaan ilmeisiä ulkoisia valvontatoimenpiteitä, hänen liikkumisvapauttaan rajoitetaan tai jos hänellä ei ole hallussaan omaa kansallista henkilöllisyystodistustaan tai passiaan.

Tahallisuus olisi näytettävä toteen kussakin yksittäistapauksessa kulloinkin käsillä olevan, juuri kyseistä tapausta koskevan näytön perusteella kokonaisharkintana tehtävän todistusharkinnan mukaisesti. Tekoa ei ainakaan yleensä voitaisi pitää tahallisuutena vain sillä perusteella, että ihmiskaupan yleisyydestä tietyllä alalla tai esimerkiksi tietyn tyyppisissä ravintoloissa olisi uutisoitu yleisesti.

Tahallisuuden täyttyminen ei välttämättä edellyttäisi sitä, että tekijä olisi suoraan kontaktissa palvelua suorittavan ihmiskaupparikoksen kohteena olevan henkilön kanssa. Oikeushenkilön toiminnassa tapahtuva säännöksessä tarkoitettu palvelun käyttäminen voisi tapahtua tilanteessa, jossa oikeushenkilössä toimivalla henkilöllä ei ole suoraa kontaktia palvelua suorittavaan ihmiskaupparikoksen kohteena olevaan henkilöön mutta hänellä on runsaastikin tietoa palvelua suorittavan henkilön työolosuhteista ja -ehdoista tai hinnasta, jolla oikeushenkilö ostaa palvelua toisesta oikeushenkilöstä. Palvelusta oikeushenkilöiden välillä maksettavaa hintaa koskevalla tietoisuudella voisi olla välillistä merkitystä arvioitaessa tietoisuutta uhrin olosuhteista. Sen sijaan henkilöasiakastyypisten palvelujen käyttäjien kohdalla voidaan ajatella käytännössä vain poikkeuksellisesti ilmenevän tilanteita, joissa

palvelun käyttäjä voisi ilman suoraa kontaktia palvelua suorittavaan ihmiskaupparikoksen kohteena olevaan henkilöön tulla tietoiseksi siitä, että tämä on ihmiskaupan tai törkeän ihmiskaupan uhri.

Ehdotetun tunnusmerkistön mukaisesta rikoksesta rankaiseminen ei edellyttäisi, että pykälässä mainituista ihmiskaupasta tai törkeästä ihmiskaupasta olisi annettu lainvoimainen tuomio tai että ihmiskaupparikoksen tekijän henkilöllisyys tai muut yksityiskohdat olisi selvitetty.

10 §. *Oikeushenkilön rangaistusvastuu.* Muutosdirektiivin mukaisten 5 artiklan muutosten täytäntöönpanemiseksi pykälän 1 momenttia muutettaisiin siten, että myös ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöön sovellettaisiin, mitä oikeushenkilön rangaistusvastuusta säädetään.

Oikeushenkilön rangaistusvastuusta säädetään rikoslain 9 luvussa. Luvun sääntelystä voidaan tässä tuoda esiin ensinnäkin sen 1 §:n 1 momentti, jonka mukaan Voit poistaa tämän ohjetekstin.yhteisö, säätiö tai muu oikeushenkilö, jonka toiminnassa on tehty rikos, on syyttäjän vaatimuksesta tuomittava rikoksen johdosta yhteisösakkoon, jos se on rikoslaissa säädetty rikoksen seuraamukseksi. Saman luvun 3 §:n 1 momentin mukaan rikos katsotaan oikeushenkilön toiminnassa tehdyksi, jos sen tekijä on toiminut oikeushenkilön puolesta tai hyväksi ja hän kuuluu oikeushenkilön johtoon tai on virka- tai työsuhteessa oikeushenkilöön taikka on toiminut oikeushenkilön edustajalta saamansa toimeksiannon perusteella. Luvun 2 §:n 1 momentin mukaan oikeushenkilö tuomitaan yhteisösakkoon, jos sen lakisääteiseen toimielimeen tai muuhun johtoon kuuluva taikka oikeushenkilössä tosiasiallista päätösvaltaa käyttävä on ollut osallinen rikokseen tai sallinut rikoksen tekemisen taikka jos sen toiminnassa ei ole noudatettu vaadittavaa huolellisuutta ja varovaisuutta rikoksen ehkäisemiseksi. Saman pykälän 2 momentin mukaan yhteisösakkoon tuomitaan, vaikkei rikosentekijää saada selville tai muusta syystä tuomita rangaistukseen.

7.2 Pakkokeinolaki

10 luku Salaiset pakkokeinot

6 §. *Televalvonta ja sen edellytykset.* Pykälän 2 momentin sisältämään televalvonnan perusterikosten listaan lisättäisiin uusi 11 kohta, jossa viitattaisiin ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöön. Muutoksen johdosta esitutkintaviranomaiselle voitaisiin antaa lupa kohdistaa televalvontaa rikoksesta epäillyn hallussa

olevaan tai hänen oletettavasti muuten käyttämäänsä teleosoitteeseen tai telepäätelaitteeseen, jos epäiltyä on syytä epäillä ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäytöstä.

Kyseisen pakkokeinon käytön kohdalla olisi aina huomioitava pakkokeinolain 1 luvun 2 §:n mukainen suhteellisuusperiaate, 3 §:n mukainen vähimmän haitan periaate sekä 4 §:n mukainen hienotunteisuusperiaate. Lisäksi olisi täytyttävä pakkokeinolain 10 luvun mukaisten salaisten pakkokeinojen käyttöä koskeva, luvun 2 §:n 1 momentin mukainen yleinen edellytys siitä, että salaisen pakkokeinon käytöllä voidaan olettaa saatavan rikoksen selvittämiseksi tarvittavia tietoja.

7 §. Televalvonta teleosoitteen tai telepäätelaitteen haltijan suostumuksella. Pykälän 1 momentin sisältämään televalvonta teleosoitteen tai telepäätelaitteen haltijan suostumuksella koskevaan perusterikosten listaan lisättäisiin uusi 7 kohta, jossa viitattaisiin ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöön. Muutoksen johdosta esitutkintaviranomainen saisi kohdistaa televalvontaa rikoksesta epäillyn, asianomistajan, todistajan tai muun henkilön suostumuksella tämän hallinnassa olevaan teleosoitteeseen tai telepäätelaitteeseen, kun on syytä epäillä ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöä.

Samoin kuin 6 §:n kohdalla, kyseisen pakkokeinon käytön kohdalla olisi aina huomioitava pakkokeinojen ja salaisten pakkokeinojen käytön yleiset edellytykset.

14 §. Peitelty tiedonhankinta ja sen edellytykset. Pykälän 2 momentin sisältämään peiteltyyn tiedonhankinnan perusterikosten listaan lisättäisiin uusi 9 kohta, jossa viitattaisiin ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöön. Muutoksen johdosta poliisi saisi käyttää peiteltyä tiedonhankintaa, jos on syytä olettaa, että toimenpiteellä saadaan selvitystä ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäytöstä.

Samoin kuin 6 §:n kohdalla, kyseisen pakkokeinon käytön kohdalla olisi aina huomioitava pakkokeinojen ja salaisten pakkokeinojen käytön yleiset edellytykset.

7.3 Poliisilaki

5 luku Salaiset tiedonhankintakeinot

8 §. Televalvonta ja sen edellytykset. Pykälän 2 momentin sisältämään perusterikosten listaan lisättäisiin uusi 8 kohta, jossa viitattaisiin ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöön. Muutoksen johdosta poliisille voitaisiin rikoksen

estämiseksi antaa lupa kohdistaa televalvontaa henkilön hallussa olevaan tai hänen oletettavasti muuten käyttämäänsä telesoitteeseen tai telepäätelaitteeseen, jos henkilön lausumien, uhkausten tai käyttäytymisen perusteella taikka muutoin voidaan perustellusti olettaa hänen syyllistyvän ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöön.

Kyseisen tiedonhankinnan keinon kohdalla olisi aina huomioitava luvun 2 §:ssä säädettyt salaisten tiedonhankintakeinojen käytön edellytykset.

9 §. *Televalvonta telesoitteen tai telepäätelaitteen haltijan suostumuksella.* Pykälän sisältämään perusterikosten listaan lisättäisiin uusi 7 kohta, jossa viitattaisiin ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöön. Muutoksen johdosta poliisi saisi kohdistaa rikoksen estämiseksi televalvontaa henkilön suostumuksella tämän hallinnassa olevaan telesoitteeseen tai telepäätelaitteeseen, kun jonkun voidaan lausumiensa tai muun käyttäytymisensä perusteella perustellusti olettaa syyllistyvän ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöön.

Kyseisen tiedonhankinnan keinon kohdalla olisi aina huomioitava luvun 2 §:ssä säädettyt salaisten tiedonhankintakeinojen käytön edellytykset.

15 §. *Peitelty tiedonhankinta ja sen edellytykset.* Pykälän 2 momentin sisältämään perusterikosten listaan lisättäisiin uusi 7 kohta, jossa viitattaisiin ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöön. Muutoksen johdosta poliisi saisi käyttää peiteltyä tiedonhankintaa rikoksen estämiseksi, jos henkilön lausumien tai muun käyttäytymisen perusteella voidaan perustellusti olettaa hänen syyllistyvän ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöön.

Kyseisen tiedonhankinnan keinon kohdalla olisi aina huomioitava luvun 2 §:ssä säädettyt salaisten tiedonhankintakeinojen käytön edellytykset.

7.4 Oikeudenkäymiskaari

17 luku Todistelusta

24 §. Pykälän 3 momentin 3 ja 4 kohtaan lisättäisiin viittaus ehdotettavaan uuteen rangaistussäännökseen, ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöön. Näin ollen kyseisen rikoksen asianomistajan esitutkinnassa videotallenteeseen tai siihen rinnastettavaan muuhun kuva- ja äänitallenteeseen tallennettua kuulustelua voitaisiin käyttää todisteena, jos syytetylle on varattu asianmukainen mahdollisuus esittää kuulusteltavalle kysymyksiä, jos kyse olisi 3 tai 4 kohdassa tarkoitettusta

tilanteesta. Momentin 3 kohdassa on kyse tilanteesta, jossa jonkin kohdassa tarkoitetun rikoksen 15–17-vuotias asianomistaja ei halua tulla oikeudenkäyntiin kuultavaksi. Momentin 4 kohdassa puolestaan on kyse tilanteesta, jossa kuuleminen oikeudenkäynnissä vaarantaisi jonkin kohdassa tarkoitetun rikoksen 18 vuotta täyttäneen asianomistajan terveyden tai aiheuttaisi muuta vastaavaa merkittävää haittaa.

7.5 Esitutkintalaki

9 luku Esitutkinta-aineisto

4 §. *Kuulustelutilaisuuden tallentaminen todisteena käyttämistä varten.* Pykälän 4 momentin 2 ja 3 kohtaan lisättäisiin viittaus ehdotettavaan uuteen rangaistus-säännökseen, ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöön. Näin ollen pykälän säännöksiä koskien kuulustelutilaisuuden tallentamista todisteena käyttämistä varten sovellettaisiin kyseisen rikoksen 15–17-vuotiaaseen asianomistajaan, joka ei halua tulla oikeudenkäyntiin kuultavaksi (2 kohta) ja 18 vuotta täyttäneeseen asianomistajaan, jos kuuleminen oikeudenkäynnissä vaarantaisi hänen terveytensä tai aiheuttaisi muuta vastaavaa merkittävää haittaa (3 kohta). Pykälän 1 momentin mukaan kuulustelu on tietyissä kuulusteltavaa koskevissa tilanteissa tallennettava ääni- ja kuvatallenteeseen, jos kuulustelukertomusta on tarkoitus käyttää todisteena oikeudenkäynnissä, ja tallentamisesta on ennen sen aloittamista ilmoitettava kuulusteltavalle.

Ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäytön edellä tarkoitettujen asianomistien kuulustelujen tallentamista koskisivat myös 2 ja 3 momentin säännökset kysymysten esittämisestä kuulusteltavalle. Pykälän 2 momentissa edellytetään muun muassa, että rikoksesta epäillylle on varattava mahdollisuus esittää kysymyksiä kuulusteltavalle kaikista asian selvittämisen kannalta merkityksellisistä seikoista.

8 Voimaantulo

Ehdotetaan, että lait tulevat voimaan 15.7.2026, joka on muutosdirektiivissä säädetty kansallisen voimaansaattamisen määräaika.

9 Toimeenpano ja seuranta

Muutosdirektiivillä muutetun 23 artiklan uuden 3 kohdan mukaan komissio antaa viimeistään 15 päivänä heinäkuuta 2030 Euroopan parlamentille ja neuvostolle kertomuksen, jossa arvioidaan, missä määrin jäsenvaltiot ovat toteuttaneet tarvittavat toimenpiteet direktiivin noudattamiseksi, ja mitkä ovat näiden toimenpiteiden vaikutukset.

10 Suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys

Muutosdirektiivin velvoitteiden täytäntöönpanemiseksi ehdotettavat muutokset rikoslakiin merkitsisivät laajempaa rikosoikeudellista vastuuta ihmiskaupan kohteena olevan henkilön suorittaman palvelun käytöstä sekä mahdollisesti josain määrin laajempaa rikosoikeudellista vastuuta sijaissynnyttäjäksi saattamisen tarkoitusta koskevasta ihmiskaupasta. Ehdotukset perustuvat Suomea sitoviin kansainvälisiin velvoitteisiin. Tällaisen yhteyden perustuslakivaliokunta on todennut sääntelyn hyväksyttävyyttä tukevaksi seikaksi (esimerkiksi PeVL 38/2012 vp s. 3/I). Toisaalta myös kansainväliset velvoitteet on toteutettava perus- ja ihmisoikeuksien mukaisesti. Kriminalisoinnit merkitsevät kuitenkin aina sakkorangaistuksen osalta kajoamista tuomitun perustuslain 15 §:ssä turvattuun omaisuuteen ja vankeusrangaistuksen osalta perustuslain 7 §:ssä turvattuun henkilökohtaiseen vapauteen.

Muutosdirektiivin täytäntöönpanemiseksi ehdotettavan uuden ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöä koskevan rangaistussäännöksen johdosta perusteltuina pidettävät pakkokeinolakiin ja vastaavasti poliisilakiin ehdotettavat muutokset mahdollistaisivat ehdotettavan uuden kriminalisoinnin kohdalla tietyin edellytyksin puuttumisen ensinnäkin televalvontaa koskevien toimivaltuuksien osalta perustuslain 10 §:n 2 momentin mukaiseen luottamuksellisen viestinnän suojaan. Kyseisen perustuslain säännöksen mukaan kirjeen, puhelun ja muun luottamuksellisen viestin salaisuus on loukkaamaton. Pykälän 4 momentin mukaan kuitenkin lailla voidaan säätää välttämättömistä rajoituksista viestin salaisuuteen yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta taikka kotirauhaa vaarantavien rikosten tutkinnassa. Toiseksi ehdotettavat toimivaltuudet mahdollistaisivat tietyin edellytyksin puuttumisen peiteltyä tiedonhankintaa koskien perustuslain 10 §:n 1 momentissa turvattuun yksityiselämän suojaan. Myös ehdotettavien pakkokeinolain ja poliisilain mukaisten toimivaltuuksien tulee täyttää perusoikeuksien rajoittamista koskevat edellytykset.

Muutosdirektiivin täytäntöönpanemiseksi ehdotettavan uuden ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöä koskevan rangaistussäännöksen johdosta perusteltuina pidettävät oikeudenkäymiskaaren muutokset mahdollistaisivat ehdotettavan uuden kriminalisoinnin kohdalla tietyin edellytyksin kuva- ja äänitallenteen käyttämisen todisteena kuulematta sen antanutta henkilöä oikeudenkäynnissä,

mikä rajoittaa perustuslain 21 §:ssä turvattua oikeutta oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin. Myös ehdotettavien oikeudenkäymiskaaren muutosten tulee täyttää perusoikeuksien rajoittamista koskevat edellytykset.

10.1 Hyväksyttävyy- ja suhteellisuusvaatimus

Rikoslain muutokset

Perustuslain 7 §:n 1 momentin mukaan jokaisella on oikeus henkilökohtaiseen vapauteen, koskemattomuuteen ja turvallisuuteen. Perustuslain 7 §:n 1 momentissa turvattu henkilökohtainen vapaus on luonteeltaan yleisperusoikeus, joka suojaa ihmisen fyysisen vapauden ohella myös hänen tahdonvapauttaan ja itsemääräämisoikeuttaan (HE 309/1993 vp, s. 46).

Perustuslain 10 §:n 1 momentin mukaan jokaisen yksityiselämä on turvattu.

Perustuslain 22 §:ssä julkiselle vallalle on asetettu velvollisuus turvata perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen. Perusoikeuksia on mahdollista suojata myös rikoslain tarjoamin keinoin, kun perustuslain asettamat reunaehdot rikosoikeudelliselle sääntelylle täyttyvät.

Perustuslaki asettaa valtiosääntöiset rajat paitsi sille, mitä tekoja voidaan sääntää rangaistavaksi, myös sille, millaisia rangaistuksia rikoksiin voidaan liittää. Rangaistussäännösten tulee täyttää perusoikeuksien rajoittamista koskevat edellytykset. Vaikka rangaistavaksi säädettävä teko itsessään ei koskisikaan toimia, joihin perustuslaki nimenomaisesti oikeuttaa, merkitsee sakkorangaistus joka tapauksessa kajoamista tuomitun perustuslain 15 §:ssä turvattuun omaisuuteen ja vankeusrangaistus perustuslain 7 §:ssä turvattuun henkilökohtaiseen vapauteen. Kaiken kaikkiaan perustuslakivaliokunnan perusoikeuksien rajoittamisedellytyksiin palautuva käytäntö koskee rikoslainsäädäntöä yleisesti (esimerkiksi PeVL 20/2018 vp s. 2–4, PeVL 48/2017 vp s. 7–8, PeVL 15/2010 vp, PeVL 17/2006 vp s. 2/II, PeVL 20/2002 vp s. 6/I, PeVL 23/1997 vp s. 2–3).

Perusteen, jolla perusoikeutta rajoitetaan, tulee ensinnäkin olla perusoikeusjärjestelmän kokonaisuuden kannalta hyväksyttävä. Rikosoikeudellisessa sääntelyssä hyväksyttävänä rajoitusperusteena voi olla esimerkiksi pyrkimys suojata jonkin muun kuin rajoituksen kohteena olevan perusoikeuden toteutumista tai saavuttaa jokin muu sellainen päämäärä, joka on perusoikeusjärjestelmän kokonaisuuden kannalta objektiivisin perustein arvioituna normatiivisessa mielessä hyväksyttävä (PeVL 9/2016 vp ja PeVL 61/2014 vp s. 3/I).

Rajoitussääntelyn tulee lisäksi olla painavan yhteiskunnallisen tarpeen vaatimaa. Perusoikeuksia ei siten pidä rajoittaa tarpeettomasti tai vain varmuuden vuoksi, vaikka käsillä olisikin sinänsä hyväksyttävä rajoitusperuste. Perustuslakivaliokunta on esimerkiksi katsonut, ettei tekoja pidä säätää rangaistaviksi, jos rangaistussäännöksellä on lähinnä symbolinen merkitys (ks. PeVL 5/2009 vp s. 3/II ja PeVL 29/2001 vp s. 4/I). Perusoikeuksien yleisiin rajoitusedellytyksiin sisältyvä hyväksyttävyyssvaatimus koskee myös rikosoikeudellista seuraamusjärjestelmää ja voi olla käytännössä merkittävä rangaistuksia koskevan sääntelyn kannalta (esimerkiksi PeVL 9/2016 vp s. 4–6).

Rikoslain tunnusmerkistöjen ja rangaistusasteikkojen ankaruuden osalta merkityksellinen on myös oikeasuhtaisuutta koskeva vaatimus. Tämä suhteellisuusvaatimus edellyttää sen arvioimista, onko vastaava tavoite saavutettavissa muulla perusoikeuteen vähemmän puuttuvalla tavalla kuin rangaistussäännöksellä. Myös rangaistuksen ankaruus on yhteydessä suhteellisuusvaatimukseen (ks. esim. PeVL 20/2002 vp s. 6/I, PeVL 23/1997 vp s. 2/II). Rangaistusseuraamuksen ankaruuden tulee olla oikeassa suhteessa teon moitittavuuteen ja rangaistusjärjestelmän kokonaisuudessaan tulee täyttää suhteellisuuden vaatimukset (PeVL 9/2016 vp s. 2, PeVL 56/2014 vp s. 2–3, PeVL 16/2013 vp s. 2/I, PeVL 23/1997 vp s. 2/II).

Ehdotukset ihmiskauppasäännöksen (rikoslain 25 luvun 3 §) täydentämisestä ja uudesta ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöä koskevasta kriminalisoinnista (uusi 3 d § samaan lukuun) perustuvat Suomea sitoviin kansainvälisiin velvoitteisiin. Tällaisen yhteyden perustuslakivaliokunta on todennut sääntelyn hyväksyttävyyttä tukevaksi seikaksi (esimerkiksi PeVL 38/2012 vp s. 3/I). Ehdotettuja säännöksiä voidaan myös sisällöllisesti pitää hyväksyttävänä ja oikeasuhtaisina ottaen ensinnäkin huomioon molempien ehdotettavien säännösten suojelukohteina olevien oikeushyvien, henkilökohtaisen vapauden ja koskemattomuuden sekä yksityiselämän suojan, merkittävyys. Toiseksi hyväksyttävyyden ja oikeasuhtaisuuden kannalta on merkittävää, että ehdotettavien rangaistussäännösten mukaisissa rikoksissa olisi kyse näitä oikeushyviä olennaisesti loukkaavista teoista. Kolmanneksi oikeasuhtaisuuden kannalta on merkittävää, että säännösten soveltamisen edellytykset olisivat varsin tiukat. Ihmiskauppaa koskevan säännöksen soveltaminen nimittäin edellyttää säännöksen useiden eri osa-alueiden täyttymistä, ja ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöä koskevan ehdotettavan säännöksen soveltamisen edellytyksenä olisi muun muassa tahallisuus.

Myös uudelle kriminalisoinnille ehdotettavaa rangaistusasteikkoa sakosta enintään yhden vuoden vankeuteen voidaan pitää suhteellisuusvaatimuksen mukaisena ottaen huomioon säännöksen edellyttämä tahallisuus ja soveltamisala, johon kuuluisi laajasti eri ihmiskaupan muotojen kontekstissa tapahtuvat hyväksikäyttötilanteet, joista osa voi ilmetä myös varsin pitkäkestoisina.

Pakkokeinolain ja poliisilain muutokset

Esityksessä ehdotetaan muutettaviksi pakkokeinolain salaisia pakkokeinoja koskevaan 10 lukuun sisältyviä säännöksiä siten, että esityksessä ehdotettavaa uutta rikosta, ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöä, koskevassa esitutkinnassa voitaisiin pakkokeinojen ja salaisten pakkokeinojen sekä kyseisten pakkokeinojen yleisten edellytysten täyttyessä käyttää luvun 6 §:n mukaista televalvontaa, 7 §:n mukaista televalvontaa teleosoitteen tai telepäätelaitteen haltijan suostumuksella sekä 14 §:n mukaista peiteltyä tiedonhankintaa. Lisäksi esityksessä ehdotetaan poliisilain salaisia tiedonhankintakeinoja koskevaan 5 lukuun vastaavia muutoksia.

Televalvontaa koskevat toimivaltuudet mahdollistaisivat puuttumisen perustuslain 10 §:n 2 momentin mukaiseen luottamuksellisen viestinnän suojaan. Kyseisen perustuslain säännöksen mukaan kirjeen, puhelun ja muun luottamuksellisen viestin salaisuus on loukkaamaton. Pykälän 4 momentin mukaan kuitenkin lailla voidaan säätää välttämättömistä rajoituksista viestin salaisuuteen yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta taikka kotirauhaa vaarantavien rikosten tutkinnassa. Momentissa tarkoitettuja yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta vaarantavia rikoksia ovat esimerkiksi huumausainerikokset, törkeät väkivaltarikokset ja maan- ja valtiopetosrikokset (HE 309/1993 vp, s. 54/II) sekä törkeä tietoliikenteen häirintä, törkeä tietojärjestelmän häirintä, törkeä ampuma-aserikos sekä tietyt korruptio- ja virkarikokset (HE 217/2022 vp, s. 148 ja 151). Vaikka ehdotettava uusi ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöä koskeva rikos ei välttämättä aivan ilmiselvästi rinnastu edellä mainittuihin rikoksiin, se on katsottavissa kuuluvaksi momentissa tarkoitettuihin rikoksiin. Ehdotettavassa uudessa rikoksessa on kyse henkilön perustuslain 7 §:ssä turvattun henkilökohtaisen vapauden olennaisesta loukkauksesta. Televalvontaa koskevia toimivaltuuksia voidaan kyseistä ehdotettavaa uutta rikosta koskien pitää välttämättöminä, sillä niillä voitaisiin tunnistaa ihmiskaupan kohteena olevan henkilön suorittaman palvelun käyttäjät, joita uhrilla saattaa olla useitakin pitkälläkin aikavälillä.

Peiteltyä tiedonhankintaa koskevat toimivaltuudet mahdollistaisivat puuttumisen perustuslain 10 §:n 1 momentissa turvattuun yksityiselämän suojaan.

Perusoikeuksien rajoittamista merkitsevien pakkokeinolain ja poliisilain toimivaltuuksien laajentamisen on täytettävä perusoikeuksien rajoitusedellytykset.

Perusoikeuksien rajoitusten on oltava tarkkarajaisia ja riittävän täsmällisesti määriteltyjä. Rajoitusperusteiden tulee olla hyväksyttäviä ja rajoittamisen tulee olla painavan yhteiskunnallisen tarpeen vaatima. Rajoitusten on oltava myös suhteellisuusvaatimuksen mukaisia, mikä edellyttää, että rajoitukset ovat välttämättömiä hyväksyttävän tarkoituksen saavuttamiseksi ja että tavoite ei ole saavutettavissa perusoikeuteen vähemmän puuttuvien keinoin. (PeVM 25/1994 vp s. 5).

Perusoikeuksien rajoitusedellytyksistä rajoituksen välttämättömyysvaatimukseen liittyy se, että pakkokeinon käyttökelpoisuus, hyödyllisyys tai tarpeellisuus jonkin rikoksen selvittämisessä ei ole yksin ratkaisevassa asemassa arvioitaessa sitä, pitäisikö keinon käyttö lainsäädännöllisesti sallia tuon rikoksen selvittämisessä. Toimivaltuutta ei tee välttämättömäksi pelkästään havainto valtuuden tehokkuudesta (PeVL 36/2002 vp s. 6). Perusoikeusrajoitusta voidaan pitää välttämättömänä, jos rikosta ei pystytä useinkaan selvittämään ilman pakkokeinon käyttämistä (PeVL 32/2013 vp s. 4).

Ehdotettavassa uudessa kriminalisoinnissa, ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäytössä, olisi kyse henkilön vapautta olennaisesti loukkaavan rikoksen, ihmiskaupparikoksen, kohteena olevan henkilön tahallisesta hyväksikäytöstä. Ehdotettava enimmäisrangaistus olisi yksi vuosi vankeutta. Teon rangaistusasteikko olisi siten ankarampi kuin sitä asiallisesti lähellä olevan seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäytön rangaistusasteikko, jossa enimmäisrangaistus on kuusi kuukautta vankeutta ja joka jo on peruserikoksena niiden toimivaltuuksien kohdalla, joiden soveltamisalan laajentamista koskemaan ehdotettavaa uutta kriminalisointia tässä esityksessä ehdotetaan.

Perusoikeusrajoitusta voidaan pitää tietyssä mielessä välttämättömänä, jos rikosta ei pystytä useinkaan selvittämään tai estämään ilman pakkokeinon käyttämistä (PeVL 32/2013 vp, s. 4/II). Televalvonnalla ja televalvonnalla teleosoitteen tai telepäätelaitteen haltijan suostumuksella voitaisiin saada tietoa ihmiskaupan kohteena olevan henkilön suorittaman palvelun käyttäjistä. Tällaisen teon uhrin palveluilla saattaa olla useitakin käyttäjiä pitkälläkin aikavälillä, jolloin kyseisiä pakkokeinoja voidaan pitää tärkeinä keinoina tunnistaa palvelun käyttäjät. Peiteltyssä tiedonhankinnassa taas poliisi voisi esimerkiksi valeidentiteetillä hankkiutua tarkkailemaan tilannetta ravintolassa tai rakennustyömaalla ja pyrkiä tätä kautta aktiiviseen lyhytaikaiseen vuorovaikutukseen rikoksesta epäillyn kanssa saadakseen selvitystä epäillyn tahallisuudesta ja pitkäaikaisesta pakkotyötä koskevan ihmiskaupan uhrin suorittaman palvelun käyttämisestä.

Kun arvioidaan pakkokeinolain televalvontaa koskevaan sääntelyyn ehdotettavia muutoksia, on otettava huomioon, että kysymyksessä on telekuuntelua vähäisempi kajoaminen luottamuksellisen viestinnän suojaan (HE 222/2010 vp, s. 384). Pakkokeinolain 10 luvun 6 §:n mukainen televalvonta myös edellyttää kyseisen pykälän ja luvun 43 §:n nojalla tuomioistuimen myöntämää lupaa. Lisäksi luvun televalvontaa teleosoitteen tai telepäätelaitteen haltijan suostumuksella koskevaa 7 §:ää koskevista lain esitöistä ilmenee, että suostumuksen tulee olla annettu vapaaehtoisesti ennen toimenpiteeseen ryhtymistä ja ymmärtäen sen merkitys eikä suostumuksen saamiseksi saisi esitutkintaviranomaisen puolelta käyttää taivuttelua tai muuta vastaavaa johdattelua (HE 222/2010 vp, s. 322).

Pakkokeinolain mukaisessa peiteltyssä tiedonhankinnassa puolestaan ei puututtaisi yksityiselämän suojaan niin syvällisesti kuin peitetöinnässä tehdään (HE 222/2010 vp, s. 386).

Huomattava on myös kaikkien ehdotettavien pakkokeinolain muutosten kannalta se, että pakkokeinojen käyttämistä ohjaavista periaatteista erityisesti lain 1 luvun 2 §:n mukainen suhteellisuusperiaate ohjaa keinojen käyttämistä niin, että pakkokeinoja käytetään vain, jos kyseessä olevan pakkokeinon käyttöä voidaan pitää puolustettavana ottaen huomioon tutkittavana olevan rikoksen törkeys, rikoksen selvittämisen tärkeys sekä rikoksesta epäillylle tai muille pakkokeinon käytöstä aiheutuva oikeuksien loukkaaminen ja muut asiaan vaikuttavat seikat.

Ottaen huomioon ehdotettavan uuden kriminalisoinnin luonne, ehdottavien toimivaltuuksien merkitys kyseisten rikosten selvittämisessä sekä toimivaltuuksista edellä todettu, ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäytön lisäämiselle pakkokeinolain 10 luvun mukaisten televalvonnan (6 §), televalvonnan teleosoitteen tai telepäätelaitteen haltijan suostumuksella (7 §) sekä peitelty tiedonhankinnan (14 §) perusterikosten piiriin on perusoikeusjärjestelmän edellyttämät hyväksyttävät perusteet ja niitä voidaan pitää painavan yhteiskunnallisen tarpeen vaatimina ja suhteellisuusvaatimuksen mukaisina. Toimivaltuuksista esityksen mukaisesti säädettäessä ne olisi muotoiltu täsmällisesti ja tarkkarajaisesti.

Edellä pakkokeinolakiin esitettäviä muutoksia koskien kyseisen ehdotettavan uuden kriminalisoinnin luonteesta ja soveltuvin osin toimivaltuuksien merkityksestä todetun perusteella olisi perusteltua laajentaa poliisilain 5 luvun mukaisia toimivaltuuksia (televalvonta, televalvonta teleosoitteen tai telepäätelaitteen haltijan suostumuksella ja peitelty tiedonhankinta) koskemaan kyseistä uutta rikosta vastaavasti kuin mikä olisi pakkokeinolain 10 luvun osalta perusteltua.

Edellä esitetyt seikat huomioon ottaen esitettäviä pakkokeinolain ja poliisilain muutoksia ei voida pitää perusoikeusnäkökulmasta ongelmallisina.

Oikeudenkäymiskaaren muutokset

Esityksessä ehdotetaan muutettaviksi oikeudenkäymiskaaren todistelua koskevan 17 luvun 24 §:n 3 momentin 3 ja 4 kohtaa siten, että ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäytön asianomistajan kuulustelusta esitutkinnassa tehtyä ääni- ja kuvataallennetta voitaisiin tietyissä asianomistajaa koskevissa tilanteissa käyttää tuomioistuimessa todisteena, jos syytetylle on varattu asianmukainen mahdollisuus esittää kuulusteltavalle kysymyksiä. Vastaava mahdollisuus on kyseisissä kohdissa jo muun muassa ihmiskaupan, törkeän ihmiskaupan tai seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäytön asianomistajan osalta. Muutosten tarkoituksena olisi suojella ehdotettavaa uutta kriminalisointia koskevien ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöä koskevien rikosten asianomistajia.

Edellä mainitut muutokset ehdotetaan tarkemmin sanottuna tehtäviksi lisäämällä mainittuihin 3 momentin 3 ja 4 kohtaan viittaus ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöön. Momentin mukaan esitutkinnassa videotallenteeseen tai siihen rinnastettavaan muuhun kuva- ja äänitallenteeseen tallennettua kuulustelua voidaan käyttää todisteena, jos syytetylle on varattu asianmukainen mahdollisuus esittää kuulusteltavalle kysymyksiä, momentissa luetelluissa tilanteissa. Momentin 3 kohdassa on kyse tilanteesta, jossa jonkin kohdassa tarkoitetun rikoksen 15–17-vuotias asianomistaja ei halua tulla oikeudenkäyntiin kuultavaksi 4 kohdassa puolestaan on kyse tilanteesta, jossa kuuleminen oikeudenkäynnissä vaarantaisi jonkin kohdassa tarkoitetun rikoksen 18 vuotta täyttäneen asianomistajan terveyden tai aiheuttaisi muuta vastaavaa merkittävää haittaa.

Ehdotetut oikeudenkäymiskaaren muutokset ovat merkityksellisiä perustuslain 21 §:ssä ja Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklassa turvatun oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin kannalta. Ihmisoikeussopimuksen 6 artiklan 3 kappaleen d kohdan mukaan rikoksesta syytetyllä on oikeus kuulustella tai kuulusteluttaa todistajia, jotka kutsutaan todistamaan häntä vastaan, ja saada hänen puolestaan esiintyvät todistajat kutsutuiksi ja kuulustelluiksi samoissa olosuhteissa kuin häntä vastaan todistamaan kutsutut todistajat. Kuva- ja äänitallenteen käyttäminen todisteena kuulematta sen antanutta henkilöä oikeudenkäynnissä rajoittaa tätä oikeutta.

Videotallenteen käyttämistä todisteena koskevien oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 24 §:n 3 momentin ja esitutkintalain 9 luvun 4 §:n 4 momentin ja soveltamisalaa laajennettiin vuonna 2023 koskemaan aiempaa useampia seksuaalirikoksia, kuten seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöä, ja ihmiskauppaa ja törkeää

ihmiskauppaa. Kyseisiä muutoksia koskevassa hallituksen esityksessä (HE 217/2022 vp) on arvioitu muutoksia perustuslakivaliokunnan lausuntokäytännön ja Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen (EIT) ratkaisukäytännön pohjalta. Kyseisillä muutoksilla voidaan katsoa olevan läheinen yhteys nyt ehdotettaviin muutoksiin, ja kyseisessä hallituksen esityksessä todettua voidaan pitkälti hyödyntää nyt esitettävien muutosten arvioimisessa perus- ja ihmisoikeusnäkökulmasta. Seuraavassa esitetään myös kyseisessä vuoden 2022 hallituksen esityksessä esiin tuodut (HE 217/2022, s. 152–153), tämän esityksen kannalta olennaisimmat seikat.

Perustuslakivaliokunta on todennut, että sääntelyyn, jossa kuulustelu-oikeutta pääkäsittelyssä rajoitetaan, tulee lähtökohtaisesti suhtautua erittäin pidättyvästi. Perustuslakivaliokunta on kuitenkin pitänyt uhrin suojelemiseen liittyvillä perusteilla hyväksyttävänä tiettyjen seksuaalirikosten asettamista erityisasemaan myös tilanteissa, joissa asianomistaja on kuulusteluhetkellä täysi-ikäinen. (PeVL 39/2014 vp s. 3–4.)

Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on arvioinut lukuisissa ratkaisuisa syytetyn kuulustelu-oikeuden laajuutta ja mahdollisuutta hyödyntää prosessin aikaisemmassa vaiheessa annettua todistajanlausumaa todisteena kuulematta lausuntoa antanutta henkilöä oikeudessa. Erityisen merkittäviä asiaa koskevia ratkaisuja ovat olleet täysistuntoratkaisut Al-Khawaja ja Tahery v. Yhdistynyt kuningaskunta (26766/05 ja 22228/06, 15.12.2011) sekä Schatschaschwili v. Saksa (9154/10, 15.12.2015). Lähtökohtana on, että todistajia tulee kuulla julkisessa oikeudenkäynnissä syytetyn läsnä ollessa. Poikkeaminen tästä edellyttää, että todistajan kuulematta jäämiselle oikeudenkäynnissä on pätevä syy. Merkitystä on lisäksi sillä, miten suuri painoarvo todistajanlausumalla on ollut asiassa, sekä sillä, minkälaisia tasapainottavia tekijöitä asiassa on.

Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisukäytännön mukaan todistajan henkilökohtaisen kuulemisen sijaan kirjallisen todistajankertomuksen käyttämiselle pitää olla hyväksyttävä syy. Ihmisoikeustuomioistuin on ratkaisussa Aigner v. Itävalta (10.5.2012) todennut, että seksuaalirikoksia koskeviin oikeudenkäynteihin liittyy erityisiä piirteitä, jotka korostuvat, kun asianomistaja on alaikäinen.

Ihmisoikeustuomioistuin on todennut, että seksuaalirikoksia koskeviin oikeudenkäynteihin voi liittyä asianomistajan suojelemiseen liittyviä näkökohtia, joiden vuoksi asianomistajan henkilökohtaisen kuulemisen korvaamiselle esitutkinnassa annettulla lausunnolla voi olla hyväksyttävä syy (esim. Aigner v. Itävalta, 10.5.2012, kohdat 37–39). Ihmisoikeustuomioistuin on hyväksynyt myös muita syyt kuulemisen esteenä. Tällaisia voivat olla esimerkiksi todistajan pelko (Al-Khawaja ja Tahery v. Yhdistynyt kuningaskunta, kohta 124 ja Horncastle ja muut v. Yhdistynyt

kuningaskunta 4148/10, 16.12.2014, kohta 133) tai vaikeudet tavoittaa todistaja (Schatschaschwili v. Saksa, kohta 140). Tapauksessa Gani v. Espanja (61800/08 19.2.2013) ihmisoikeustuomioistuin totesi asianomistajan poissaololle olleen hyväksyttävä syy, kun asianomistajalla oli todettu posttraumaattinen oireyhtymä ja hänen psyykkiset oireensa estivät hänen osallistumisensa käsittelyyn. Esitutkinnassa annetun kertomuksen hyödyntäminen todettiin sallituksi ottaen huomioon epäillyllä ollut mahdollisuus vastakuulusteluun esitutkintavaiheessa, tuomioistuimen suorittama huolellinen todisteiden arviointi sekä asiassa esitetty muu todistusaineisto (kohdat 45 ja 48–50).

Ratkaisussa Schatschaschwili v. Saksa (2015) ihmisoikeustuomioistuin totesi, että vaikka kirjallisen kertomuksen käyttäminen ei olisi ollut välttämätöntä, yksinomaan tämä ei aiheuta 6 artiklan loukkausta, vaan myös tasapainottavat tekijät tulee ottaa huomioon. Kyseisen ratkaisun antamisen jälkeen ihmisoikeustuomioistuin on sallinut esitutkinnassa annetun kertomuksen hyödyntämisen todisteena esimerkiksi tapauksessa Stulir v. Tšekin tasavalta (36705/12, 12.1.2017), vaikka todistajan poissaololle ei todettu olleen hyväksyttävää syytä (kohdat 58–62). Tapauksessa Palchik v. Ukraina (16980/06, 2.3.2017) ei niin ikään todettu hyväksyttävää syytä todistajan poissaololle, mutta koska vastaajalla oli ollut mahdollisuus esittää todistajalle kysymyksiä esitutkintavaiheessa ja tapauksessa oli esitetty muutakin merkityksellistä todistusaineistoa, esitutkinnassa annetun lausunnon hyödyntäminen todisteena sallittiin (kohdat 42 ja 51–52).

Laajennettaessa videotallenteen käyttämistä todisteena koskevien oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 24 §:n 3 momentin ja esitutkintalain 9 luvun 4 §:n 4 momentin ja soveltamisalaa koskemaan aiempaa useampia seksuaalirikoksia, kuten seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöä, ja ihmiskauppaa ja törkeää ihmiskauppaa, muutoksia koskevassa hallituksen esityksessä todettiin ensinnäkin, että ihmiskauppaan liittyy usein pitkäkestoista psykologista vallankäyttöä. Edelleen esityksessä katsottiin, että ihmiskaupan asianomistaja on sen vuoksi erityisen haavoittuvassa asemassa silloinkin, kun ihmiskauppaan ei liity seksuaalista hyväksikäyttöä. Esityksessä katsottiin, ettei Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen käytäntöä vasten vaikuttaisi olevan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklasta johtuvia esteitä laajentaa esitutkintatallenteen hyödyntämismahdollisuutta ehdotettuihin seksuaalirikoksiin ja ihmiskaupparikoksiin. (HE 217/2022, s. 154.)

Ehdotettavassa uudessa ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöä koskevassa kriminalisoinnissa olisi kyse rikoksesta, johon liittyy vastaavia asianomistajan haavoittuvuuteen ja asianomistajan suojaamisen tarpeeseen liittyviä erityisiä näkökohtia kuin niihin seksuaali- ja ihmiskaupparikoksiin, joissa voimassa olevan lain mukaan on sallittua käyttää esitutkinnassa tallennettua kertomusta todisteena

oikeudenkäynnissä. Ihmiskauppaan liittyy usein pitkäkestoista psykologista vallankäyttöä, ja asianomistaja on sen vuoksi erityisen haavoittuvassa asemassa. Ehdotettavassa uudessa kriminalisoinnissa olisi kyse sellaisen henkilön, joka on ihmiskaupparikoksen kohteena, hyväksikäytöstä käyttämällä tahallaan tällaisessa asemassa olevan henkilön tässä asemassa suorittamaa palvelua. Asianomistaja olisi myös tällaisen rikoksen tilanteessa haavoittuvassa asemassa, ja hänen palveluun käyttäneiden henkilöiden kohtaaminen oikeudenkäynnissä voisi aiheuttaa tällaisessa tilanteessa olevalle asianomistajalle erityistä henkistä kuormitusta. Asianomistajan haavoittuvan aseman ja suojaamisen tarpeen ei voida ehdotettavan ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöä koskevan kriminalisoinnin kohdalla katsoa merkittävästi eroavan asianomistajan asemasta ja tarpeista ihmiskaupparikoksen tai seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäytön asianomistajana. Ehdotettaville oikeudenkäymiskaaren muutoksille voidaan näin ollen katsoa olevan hyväksyttävä syy.

Sitä, että ehdotettaville oikeudenkäymiskaaren muutoksille voidaan katsoa olevan hyväksyttävä syy, puoltaa myös se, että EIT on todennut, että ihmisoikeussopimuksen orjuuden ja pakkotyön kieltoa koskevasta 4 artiklasta johtuu valtioille positiivisia velvoitteita koskien ihmiskaupan kieltämistä ja sanktioimista, tietyissä tilanteissa ryhtymistä operatiivisiin toimiin ihmiskaupan uhrien tai epäiltyjen uhrien suojelemiseksi sekä epäiltyjen ihmiskauppatapausten tutkimista (esim. S.M. v. Kroatia, 60561/14, 25.6.2020, kohta 306). Ehdotettavassa uudessa kriminalisoinnissa ei olisi kyse itse ihmiskaupasta mutta kuitenkin ihmiskaupparikoksen kohteena olevan henkilön hyväksikäytöstä, ja kriminalisoinnin olisi tarkoitus ehkäistä ihmiskauppaa kysyntään puuttumalla.

On myös syytä kiinnittää huomiota siihen, että esitukintatallenteen käyttäminen todisteena oikeudenkäynnissä ei olisi automaattisesti sallittua ehdotettavan uuden kriminalisoinnin kohdalla vaan edellyttäisi paitsi vastakuulustelumahdollisuuden turvaamista myös sitä, että 17 luvun 24 §:n 3 momentin 3 kohtaa sovellettaessa kyseessä olisi nuori, 15–17-vuotias asianomistaja, joka ei halua tulla oikeudenkäyntiin kuultavaksi, ja 4 kohtaa sovellettaessa kyseessä olisi 18 vuotta täyttänyt asianomistaja, jonka kuuleminen oikeudenkäynnissä vaarantaisi hänen terveytensä tai aiheuttaisi muuta vastaavaa merkittävää haittaa.

Ottaen huomioon esitettävän uuden rikoksen, ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäytön luonne, yhteys ihmiskaupparikokseen, yhtäläisyydet rikoslain 20 luvun 8 §:n kanssa ja haavoittuvassa asemassa olevan asianomistajan suojaamiseen liittyvä erityinen tarve sekä edellä käsitelty perustuslakivaliokunnan ja Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisukäytäntö, edellä käsiteltyä oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 24 §:n 3 ja 4 kohdan muuttamista koskemaan niissä

tarkoitetuissa tilanteissa myös ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäytön asianomistajaa, voidaan pitää hyväksyttävänä. Näin ollen ehdotettavia muutoksia ei ole pidettävä perustuslain kannalta ongelmallisina.

10.2 Rikosoikeudellinen laillisuusperiaate

Rikosoikeudellista sääntelyä valmisteltaessa erityinen merkitys on rikosoikeudellisella laillisuusperiaatteella (perustuslain 8 §, Euroopan ihmisoikeussopimuksen 7 artikla ja Euroopan unionin perusoikeuskirjan 49 artikla). Periaate edellyttää muun muassa rikostunnusmerkistön tarkkarajaisuutta ja täsmällisyyttä. Kunkin rikoksen tunnusmerkistö on ilmaistava laissa riittävällä täsmällisyydellä siten, että lain sanamuodon perusteella on ennakoitavissa, onko jokin teko tai laiminlyönti rangaistava (esim. PeVL 20/2018 vp, s. 2 viitteineen). Esityksen mukaisen ehdotuksen rikoslain 25 luvun 3 §:n mukaisen ihmiskaupan tunnusmerkistön muuttamisesta siten, että siihen lisättäisiin teon tarkoitusten luetteloon sijaissynnyttäjäksi saattamista koskeva tarkoitus, voitaisiin katsoa lisäävän säännöksen täsmällisyyttä ja siten edistävän rikosoikeudellisen laillisuusperiaatteen toteutumista, ottaen huomioon, että sijaissynnyttäjäksi saattamisen voidaan katsoa ainakin joissain tilanteissa jo sisältyvän säännöksen mukaiseen ihmisarvoa loukkaavia olosuhteita koskevaan tunnusmerkkiin. Esityksessä samaan lukuun ehdotettavan uuden 3 d §:n (ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttö) voidaan puolestaan katsoa täyttävän täsmällisyysvaatimuksen ottaen huomioon, että säännöksessä viitattaisiin täsmällisesti ihmiskauppasäännöksiin ja säännöksessä käytetyn palvelun ja sen käytämisen merkitysisältöä käsiteltäisiin säännöksen perusteluissa yksityiskohtaisesti sellaisessa laajuudessa, jossa täsmentäminen säännöksen sanamuodossa ei olisi tarkoituksenmukaista.

10.3 Säättämisyjärjestys

Edellä osiossa 11 mainituilla perusteilla lakiehdotukset voidaan käsitellä tavallisessa lainsäätämisyjärjestyksessä.

Ponsi

Koska ihmiskaupan ehkäisemisestä ja torjumisesta sekä ihmiskaupan uhrien suojelemisesta annetun direktiivin muuttamisesta annetussa Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivissä on säännöksiä, jotka ehdotetaan pantaviksi täytäntöön lailla, annetaan eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset:

11 Lakiehdotukset

1. Laki rikoslain 25 luvun muuttamisesta

Laki

rikoslain 25 luvun muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan rikoslain (39/1889) 25 luvun 3 §:n 1 momentti ja 10 §:n 1 momentti, sellaisina kuin ne ovat, 3 §:n 1 momentti laissa 696/2024 ja 10 §:n 1 momentti laissa 1129/2022, sekä

lisätään 25 lukuun uusi 3 d § seuraavasti:

25 luku

Vapauteen kohdistuvista rikoksista

3 §

Ihmiskauppa

Joka

1) käyttämällä hyväksi toisen riippuvaista asemaa tai turvatonta tilaa taikka toista painostamalla,

2) erehdyttämällä toista tai tämän erehdystä hyväksi käyttämällä,

3) maksamalla korvauksen toista määräysvallassaan pitävälle henkilölle tai

4) ottamalla vastaan sellaisen korvauksen

ottaa toisen määräysvaltaansa, värvää toisen taikka luovuttaa, kuljettaa, vastaanottaa tai majoittaa toisen hänen saattamiseksi 20 luvun 10 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitetun tai siihen rinnastettavan seksuaalisen hyväksikäytön kohteeksi, pakkotyöhön, pakkoavioliittoon tai siihen rinnastettavaan liittoon tai muihin ihmisarvoa loukkaaviin olosuhteisiin taikka sijaissynnyttäjäksi taikka elimien tai kudoksien poistamiseksi, on tuomittava *ihmiskaupasta* vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään kuudeksi vuodeksi.

---

3 d §

Ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttö

Joka käyttää 3 tai 3 a §:ssä tarkoitetun rikoksen kohteena olevan henkilön suorittamaa palvelua, on tuomittava *ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäytöstä* sakkoon tai vankeuteen enintään yhdeksi vuodeksi.

10 §

Oikeushenkilön rangaistusvastuu

Ihmiskauppaan ja törkeään ihmiskauppaan sekä ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöön sovelletaan, mitä oikeushenkilön rangaistusvastuusta säädetään.

_____

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

_____

2. Laki pakkokeinolain 10 luvun muuttamisesta

Laki

pakkokeinolain 10 luvun muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan pakkokeinolain (806/2011) 10 luvun 6 §:n 2 momentin 9 ja 10 kohta, 7 §:n 1 momentin 5 ja 6 kohta sekä 14 §:n 2 momentin 7 ja 8 kohta sellaisina kuin ne ovat, 6 §:n 2 momentin 9 ja 10 kohta laissa 1268/2021, 7 §:n 1 momentin 5 ja 6 kohta laissa 875/2018 ja 14 §:n 2 momentin 7 ja 8 kohta laissa 452/2023, sekä *lisätään* 10 luvun 6 §:n 2 momenttiin uusi 11 kohta, 7 §:n 1 momenttiin uusi 7 kohta sekä 14 §:n 2 momenttiin uusi 9 kohta seuraavasti:

10 luku

Salaiset pakkokeinot

6 §

Televalvonta ja sen edellytykset

Esitutkintaviranomaiselle voidaan antaa lupa kohdistaa televalvontaa rikoksesta epäillyn hallussa olevaan tai hänen oletettavasti muuten käyttämäänsä telesoitteeseen tai telepäätelaitteeseen, jos epäiltyä on syytä epäillä:

- 9) panttivangin ottamisen valmistelusta;
  - 10) törkeän ryöstön valmistelusta; taikka
  - 11) ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäytöstä.
-

7 §

Televalvonta telesoitteen tai telepäätelaitteen haltijan suostumuksella

Esitutkintaviranomainen saa kohdistaa televalvontaa rikoksesta epäillyn, asianomistajan, todistajan tai muun henkilön suostumuksella tämän hallinnassa olevaan telesoitteeseen tai telepäätelaitteeseen, kun on syytä epäillä:

- — — — —
- 5) terrorismirikoksen tekemistä varten tapahtuvan matkustamisen edistämistä;
  - 6) seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöä; tai
  - 7) ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöä.
- — — — —

14 §

Peitelty tiedonhankinta ja sen edellytykset

— — — — —

Poliisi saa käyttää peiteltyä tiedonhankintaa, jos on syytä olettaa, että toimenpiteellä saadaan selvitystä:

— — — — —

- 7) panttivangin ottamisen valmistelusta;
  - 8) törkeän ryöstön valmistelusta; taikka
  - 9) ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäytöstä.
- — — — —

— — — — —

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

— — — — —

3. Laki poliisilain 5 luvun muuttamisesta

Laki

poliisilain 5 luvun muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan poliisilain (872/2011) 5 luvun 8 §:n 2 momentin 6 ja 7 kohta, 9 §:n 5 ja 6 kohta sekä 15 §:n 2 momentin 5 ja 6 kohta, sellaisina kuin ne ovat 5 luvun 8 §:n 2 momentin 6 ja 7 kohta laissa 1269/2021, 9 §:n 5 ja 6 kohta laissa 876/2018 ja 15 §:n 2 momentin 5 ja 6 kohta laissa 1269/2021, sekä
lisätään 5 luvun 8 §:n 2 momenttiin uusi 8 kohta, 9 §:ään uusi 7 kohta sekä 15 §:n 2 momenttiin uusi 7 kohta seuraavasti:

5 luku

Salaiset tiedonhankintakeinot

8 §

Televalvonta ja sen edellytykset

Poliisille voidaan rikoksen estämiseksi antaa lupa kohdistaa televalvontaa henkilön hallussa olevaan tai hänen oletettavasti muuten käyttämäänsä telesoitteeseen tai telepäätelaitteeseen, jos henkilön lausumien, uhkausten tai käyttäytymisen perusteella taikka muutoin voidaan perustellusti olettaa hänen syyllistyvän:

---

6) terroristisessa tarkoituksessa tehtävän rikoksen valmisteluun, kouluttautumiseen terrorismirikoksen tekemistä varten, matkustamiseen terrorismirikoksen tekemistä varten, terrorismirikoksen tekemistä varten tapahtuvan matkustamisen edistämiseen tai terrorismirikoksiin liittyvään julkiseen kehottamiseen;

7) törkeään tulliselvitysrikokseen; taikka

8) ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöön.

---

9 §

Televalvonta teleosoitteen tai telepäätelaitteen haltijan suostumuksella

Poliisi saa kohdistaa rikoksen estämiseksi televalvontaa henkilön suostumuksella tämän hallinnassa olevaan teleosoitteeseen tai telepäätelaitteeseen, kun jonkun voidaan lausumiensa tai muun käyttäytymisensä perusteella perustellusti olettaa syyllistyvän:

-
- 5) terrorismirikoksen tekemistä varten tapahtuvan matkustamisen edistämiseen;
  - 6) seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöön; taikka
  - 7) ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöön.

15 §

Peitelty tiedonhankinta ja sen edellytykset

Poliisi saa käyttää peiteltyä tiedonhankintaa rikoksen estämiseksi, jos henkilön lausumien tai muun käyttäytymisen perusteella voidaan perustellusti olettaa hänen syyllistyvän:

-
- 5) törkeään tulliselvitysrikokseen;
  - 6) suunnitelmalliseen, järjestäytyneeseen, ammattimaiseen, jatkuvaan tai toistuvaan rikolliseen toimintaan liittyvään varkauteen tai kätkemisrikokseen; taikka
  - 7) ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöön.
-

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

4. Laki oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 24 §:n muuttamisesta

Laki

oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 24 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 24 §:n 3 momentin 3 ja 4 kohta, sellaisina kuin ne ovat laissa 454/2023, seuraavasti:

17 luku

Todistelusta

24 §

Seuraavien esitutkinnassa videotallenteeseen tai siihen rinnastettavaan muuhun kuva- ja äänitallenteeseen tallennettua kuulustelua voidaan kuitenkin käyttää todisteena, jos syytetylle on varattu asianmukainen mahdollisuus esittää kuulusteltavalle kysymyksiä:

---

3) rikoslain 20 luvun 1–5 tai 8–16 §:ssä tarkoitetun seksuaalirikoksen tai rikoslain 25 luvun 3 tai 3 a §:ssä tarkoitetun ihmiskaupan tai törkeän ihmiskaupan tai 3 d §:ssä tarkoitetun ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäytön 15–17-vuotias asianomistaja, joka ei halua tulla oikeudenkäyntiin kuultavaksi;

4) rikoslain 20 luvun 1–5 tai 8–16 §:ssä tarkoitetun seksuaalirikoksen tai rikoslain 25 luvun 3 tai 3 a §:ssä tarkoitetun ihmiskaupan tai törkeän ihmiskaupan tai 3 d §:ssä tarkoitetun ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäytön 18 vuotta täyttänyt asianomistaja, jos kuuleminen oikeudenkäynnissä vaarantaisi hänen terveytensä tai aiheuttaisi muuta vastaavaa merkittävää haittaa.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

---

5. Laki esitutkintalain 9 luvun 4 §:n muuttamisesta

Laki

esitutkintalain 9 luvun 4 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan esitutkintalain (805/2011) 9 luvun 4 §:n 4 momentin 2 ja 3 kohta,
sellaisina kuin ne ovat laissa 453/2023, seuraavasti:

9 luku

Esitutkinta-aineisto

4 §

Kuulustelutilaisuuden tallentaminen todisteena käyttämistä varten

---

Mitä edellä tässä pykälässä säädetään kuulustelusta ja sen tallentamisesta,
sovelletaan myös:

---

2) rikoslain 20 luvun 1–5 tai 8–16 §:ssä tarkoitetun seksuaalirikoksen tai rikoslain 25 luvun 3 tai 3 a §:ssä tarkoitetun ihmiskaupan tai törkeän ihmiskaupan tai 3 d §:ssä tarkoitetun ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäytön 15–17-vuotiaaseen asianomistajaan, joka ei halua tulla oikeudenkäyntiin kuultavaksi;

3) rikoslain 20 luvun 1–5 tai 8–16 §:ssä tarkoitetun seksuaalirikoksen tai rikoslain 25 luvun 3 tai 3 a §:ssä tarkoitetun ihmiskaupan tai törkeän ihmiskaupan tai 3 d §:ssä tarkoitetun ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäytön 18 vuotta täyttäneeseen asianomistajaan, jos kuuleminen oikeudenkäynnissä vaarantaisi hänen terveytensä tai aiheuttaisi muuta vastaavaa merkittävää haittaa.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Helsingissä x.x.20xx

Pääministeri

Etunimi Sukunimi

..ministeri Etunimi Sukunimi

12 Rinnakkaistekstit

1. Laki rikoslain 25 luvun muuttamisesta

Laki

rikoslain 25 luvun muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan rikoslain (39/1889) 25 luvun 3 §:n 1 momentti ja 10 §:n 1 momentti, sellaisina kuin ne ovat, 3 §:n 1 momentti laissa 696/2024 ja 10 §:n 1 momentti laissa 1129/2022, sekä
lisätään 25 lukuun uusi 3 d § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

25 luku

Vapauteen kohdistuvista rikoksista

3 §

Ihmiskauppa

Joka
 1) käyttämällä hyväksi toisen riippuvaista asemaa tai turvatonta tilaa taikka toista painostamalla,
 2) erehdyttämällä toista tai tämän erehdyttä hyväksi käyttämällä,
 3) maksamalla korvauksen toista määräysvallassaan pitävälle henkilölle tai
 4) ottamalla vastaan sellaisen korvauksen

Ehdotus

25 luku

Vapauteen kohdistuvista rikoksista

3 §

Ihmiskauppa

Joka
 1) käyttämällä hyväksi toisen riippuvaista asemaa tai turvatonta tilaa taikka toista painostamalla,
 2) erehdyttämällä toista tai tämän erehdyttä hyväksi käyttämällä,
 3) maksamalla korvauksen toista määräysvallassaan pitävälle henkilölle tai
 4) ottamalla vastaan sellaisen korvauksen

Voimassa oleva laki

ottaa toisen määräysvaltaansa, värvää toisen taikka luovuttaa, kuljettaa, vastaanottaa tai majoittaa toisen hänen saattamiseksi 20 luvun 10 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitetun tai siihen rinnastettavan seksuaalisen hyväksikäytön kohteeksi, pakkotyöhön, pakkoavioliittoon tai siihen rinnastettavaan liittoon tai muihin ihmisarvoa loukkaaviin olosuhteisiin taikka elimien tai kudoksien poistamiseksi, on tuomittava *ihmiskaupasta* vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään kuudeksi vuodeksi.

(uusi)

10 §

Oikeushenkilön rangaistusvastuu

Ihmiskauppaan ja törkeään ihmiskauppaan sovelletaan, mitä oikeushenkilön rangaistusvastuusta säädetään.

Ehdotus

ottaa toisen määräysvaltaansa, värvää toisen taikka luovuttaa, kuljettaa, vastaanottaa tai majoittaa toisen hänen saattamiseksi 20 luvun 10 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitetun tai siihen rinnastettavan seksuaalisen hyväksikäytön kohteeksi, pakkotyöhön, pakkoavioliittoon tai siihen rinnastettavaan liittoon tai muihin ihmisarvoa loukkaaviin olosuhteisiin *taikka sijaissyntyttäjäksi* taikka elimien tai kudoksien poistamiseksi, on tuomittava *ihmiskaupasta* vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään kuudeksi vuodeksi.

3 d §

Ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttö

Joka käyttää 3 tai 3 a §:ssä tarkoitetun rikoksen kohteena olevan henkilön suorittamaa palvelua, on tuomittava ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäytöstä sakkoon tai vankeuteen enintään yhdeksi vuodeksi.

10 §

Oikeushenkilön rangaistusvastuu

Ihmiskauppaan ja törkeään ihmiskauppaan *sekä ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöön* sovelletaan, mitä oikeushenkilön rangaistusvastuusta säädetään.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 . .

2. Laki pakkokeinolain 10 luvun muuttamisesta

Laki

pakkokeinolain 10 luvun muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan pakkokeinolain (806/2011) 10 luvun 6 §:n 2 momentin 9 ja 10 kohta, 7 §:n 1 momentin 5 ja 6 kohta sekä 14 §:n 2 momentin 7 ja 8 kohta sellaisina kuin ne ovat, 6 §:n 2 momentin 9 ja 10 kohta laissa 1268/2021, 7 §:n 1 momentin 5 ja 6 kohta laissa 875/2018 ja 14 §:n 2 momentin 7 ja 8 kohta laissa 452/2023, sekä *lisätään* 10 luvun 6 §:n 2 momenttiin uusi 11 kohta, 7 §:n 1 momenttiin uusi 7 kohta sekä 14 §:n 2 momenttiin uusi 9 kohta seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

10 luku

10 luku

Salaiset pakkokeinot

Salaiset pakkokeinot

6 §

6 §

Televalvonta ja sen edellytykset

Televalvonta ja sen edellytykset

Esitutkintaviranomaiselle voidaan antaa lupa kohdistaa televalvontaa rikoksesta epäillyn hallussa olevaan tai hänen oletettavasti muuten käyttämäänsä telesoitteeseen tai telepäätelaitteeseen, jos epäiltyä on syytä epäillä:

- 9) panttivangin ottamisen valmistelusta; *taikka*
- 10) törkeän ryöstön valmistelusta.

Esitutkintaviranomaiselle voidaan antaa lupa kohdistaa televalvontaa rikoksesta epäillyn hallussa olevaan tai hänen oletettavasti muuten käyttämäänsä telesoitteeseen tai telepäätelaitteeseen, jos epäiltyä on syytä epäillä:

- 9) panttivangin ottamisen valmistelusta;
- 10) törkeän ryöstön valmistelusta; *taikka*
- 11) *ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäytöstä.*

Voimassa oleva laki

7 §

*Televalvonta teleosoitteen tai
telepäätelaitteen haltijan suostumuksella*

Esitutkintaviranomainen saa kohdistaa televalvontaa rikoksesta epäillyn, asianomistajan, todistajan tai muun henkilön suostumuksella tämän hallinnassa olevaan teleosoitteeseen tai telepäätelaitteeseen, kun on syytä epäillä:

- 5) terrorismirikoksen tekemistä varten tapahtuvan matkustamisen edistämistä; *tai*
6) seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöä.

14 §

Peitelty tiedonhankinta ja sen edellytykset

Poliisi saa käyttää peiteltyä tiedonhankintaa, jos on syytä olettaa, että toimenpiteellä saadaan selvitystä:

- 7) panttivangin ottamisen valmistelusta; *taikka*
8) törkeän ryöstön valmistelusta.

Ehdotus

7 §

*Televalvonta teleosoitteen tai telepäätelaitteen
haltijan suostumuksella*

Esitutkintaviranomainen saa kohdistaa televalvontaa rikoksesta epäillyn, asianomistajan, todistajan tai muun henkilön suostumuksella tämän hallinnassa olevaan teleosoitteeseen tai telepäätelaitteeseen, kun on syytä epäillä:

- 5) terrorismirikoksen tekemistä varten tapahtuvan matkustamisen edistämistä;
6) seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöä; *tai*
7) ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöä.

14 §

Peitelty tiedonhankinta ja sen edellytykset

Poliisi saa käyttää peiteltyä tiedonhankintaa, jos on syytä olettaa, että toimenpiteellä saadaan selvitystä:

- 7) panttivangin ottamisen valmistelusta;
8) törkeän ryöstön valmistelusta; *taikka*
9) ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäytöstä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta
20 . .

3. Laki poliisilain 5 luvun muuttamisesta

Laki

poliisilain 5 luvun muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan poliisilain (872/2011) 5 luvun 8 §:n 2 momentin 6 ja 7 kohta, 9 §:n 5 ja 6 kohta sekä 15 §:n 2 momentin 5 ja 6 kohta, sellaisina kuin ne ovat 5 luvun 8 §:n 2 momentin 6 ja 7 kohta laissa 1269/2021, 9 §:n 5 ja 6 kohta laissa 876/2018 ja 15 §:n 2 momentin 5 ja 6 kohta laissa 1269/2021, sekä
lisätään 5 luvun 8 §:n 2 momenttiin uusi 8 kohta, 9 §:ään uusi 7 kohta sekä 15 §:n 2 momenttiin uusi 7 kohta seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

5 luku

5 luku

Salaiset tiedonhankintakeinot

Salaiset tiedonhankintakeinot

8 §

8 §

Televalvonta ja sen edellytykset

Televalvonta ja sen edellytykset

— — — — —
 Poliisille voidaan rikoksen estämiseksi antaa lupa kohdistaa televalvontaa henkilön hallussa olevaan tai hänen oletettavasti muuten käyttämäänsä teleosoitteeseen tai telepäätelaitteeseen, jos henkilön lausumien, uhkausten tai käyttäytymisen perusteella taikka muutoin voidaan perustellusti olettaa hänen syyllistyvän:
 — — — — —

— — — — —
 Poliisille voidaan rikoksen estämiseksi antaa lupa kohdistaa televalvontaa henkilön hallussa olevaan tai hänen oletettavasti muuten käyttämäänsä teleosoitteeseen tai telepäätelaitteeseen, jos henkilön lausumien, uhkausten tai käyttäytymisen perusteella taikka muutoin voidaan perustellusti olettaa hänen syyllistyvän:
 — — — — —

Voimassa oleva laki

6) terroristisessa tarkoituksessa tehtävän rikoksen valmisteluun, kouluttautumiseen terrorismirikoksen tekemistä varten, matkustamiseen terrorismirikoksen tekemistä varten, terrorismirikoksen tekemistä varten tapahtuvan matkustamisen edistämiseen tai terrorismirikoksiin liittyvään julkiseen kehottamiseen; *taikka*

7) törkeään tulliselvitysrikokseen.

9 §

Televalvonta teleosoitteen tai telepäätelaitteen haltijan suostumuksella

Poliisi saa kohdistaa rikoksen estämiseksi televalvontaa henkilön suostumuksella tämän hallinnassa olevaan teleosoitteeseen tai telepäätelaitteeseen, kun jonkun voidaan lausumiensa tai muun käyttäytymisensä perusteella perustellusti olettaa syyllistyvän:

5) terrorismirikoksen tekemistä varten tapahtuvan matkustamisen edistämiseen; *tai*

6) seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöön.

Ehdotus

6) terroristisessa tarkoituksessa tehtävän rikoksen valmisteluun, kouluttautumiseen terrorismirikoksen tekemistä varten, matkustamiseen terrorismirikoksen tekemistä varten, terrorismirikoksen tekemistä varten tapahtuvan matkustamisen edistämiseen tai terrorismirikoksiin liittyvään julkiseen kehottamiseen;

7) törkeään tulliselvitysrikokseen; *taikka*

8) ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöön.

9 §

Televalvonta teleosoitteen tai telepäätelaitteen haltijan suostumuksella

Poliisi saa kohdistaa rikoksen estämiseksi televalvontaa henkilön suostumuksella tämän hallinnassa olevaan teleosoitteeseen tai telepäätelaitteeseen, kun jonkun voidaan lausumiensa tai muun käyttäytymisensä perusteella perustellusti olettaa syyllistyvän:

5) terrorismirikoksen tekemistä varten tapahtuvan matkustamisen edistämiseen;

6) seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöön; *taikka*

7) ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöön.

Voimassa oleva laki

15 §

Peitelty tiedonhankinta ja sen edellytykset

 Poliisi saa käyttää peiteltyä tiedonhankintaa rikoksen estämiseksi, jos henkilön lausumien tai muun käyttäytymisen perusteella voidaan perustellusti olettaa hänen syyllistyvän:

- 5) törkeään tulliselvitysrikokseen; *taikka*
  - 6) suunnitelmalliseen, järjestäytyneeseen, ammattimaiseen, jatkuvaan tai toistuvaan rikolliseen toimintaan liittyvään varkauteen tai kätkemisrikokseen.
-

Ehdotus

15 §

Peitelty tiedonhankinta ja sen edellytykset

 Poliisi saa käyttää peiteltyä tiedonhankintaa rikoksen estämiseksi, jos henkilön lausumien tai muun käyttäytymisen perusteella voidaan perustellusti olettaa hänen syyllistyvän:

- 5) törkeään tulliselvitysrikokseen;
  - 6) suunnitelmalliseen, järjestäytyneeseen, ammattimaiseen, jatkuvaan tai toistuvaan rikolliseen toimintaan liittyvään varkauteen tai kätkemisrikokseen; *taikka*
  - 7) *ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöön.*
-

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta
 20 . .
 -----

4. Laki oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 24 §:n muuttamisesta

Laki

oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 24 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 24 §:n 3 momentin 3 ja 4 kohta,
 sellaisina kuin ne ovat laissa 454/2023, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

17 luku

17 luku

Todistelusta

Todistelusta

24 §

24 §

Seuraavien esitutkinnassa videotallenteeseen tai siihen rinnastettavaan muuhun kuva- ja äänitallenteeseen tallennettua kuulustelua voidaan kuitenkin käyttää todisteena, jos syytetylle on varattu asianmukainen mahdollisuus esittää kuulusteltavalle kysymyksiä:

Seuraavien esitutkinnassa videotallenteeseen tai siihen rinnastettavaan muuhun kuva- ja äänitallenteeseen tallennettua kuulustelua voidaan kuitenkin käyttää todisteena, jos syytetylle on varattu asianmukainen mahdollisuus esittää kuulusteltavalle kysymyksiä:

Voimassa oleva laki

3) rikoslain 20 luvun 1–5 tai 8–16 §:ssä tarkoitetun seksuaalirikoksen tai rikoslain 25 luvun 3 tai 3 a §:ssä tarkoitetun ihmiskaupan tai törkeän ihmiskaupan 15–17-vuotias asianomistaja, joka ei halua tulla oikeudenkäyntiin kuultavaksi;

4) rikoslain 20 luvun 1–5 tai 8–16 §:ssä tarkoitetun seksuaalirikoksen tai rikoslain 25 luvun 3 tai 3 a §:ssä tarkoitetun ihmiskaupan tai törkeän ihmiskaupan 18 vuotta täyttänyt asianomistaja, jos kuuleminen oikeudenkäynnissä vaarantaisi hänen terveytensä tai aiheuttaisi muuta vastaavaa merkittävää haittaa.

Ehdotus

3) rikoslain 20 luvun 1–5 tai 8–16 §:ssä tarkoitetun seksuaalirikoksen tai rikoslain 25 luvun 3 tai 3 a §:ssä tarkoitetun ihmiskaupan tai törkeän ihmiskaupan *tai 3 d §:ssä tarkoitetun ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäytön* 15–17-vuotias asianomistaja, joka ei halua tulla oikeudenkäyntiin kuultavaksi;

4) rikoslain 20 luvun 1–5 tai 8–16 §:ssä tarkoitetun seksuaalirikoksen tai rikoslain 25 luvun 3 tai 3 a §:ssä tarkoitetun ihmiskaupan tai törkeän ihmiskaupan *tai 3 d §:ssä tarkoitetun ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäytön* 18 vuotta täyttänyt asianomistaja, jos kuuleminen oikeudenkäynnissä vaarantaisi hänen terveytensä tai aiheuttaisi muuta vastaavaa merkittävää haittaa.

_____

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta
20 . .

_____

5. Laki esitutkintalain 9 luvun 4 §:n muuttamisesta

Laki

esitutkintalain 9 luvun 4 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan esitutkintalain (805/2011) 9 luvun 4 §:n 4 momentin 2 ja 3 kohta,
sellaisina kuin ne ovat laissa 453/2023, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

9 luku

9 luku

Esitutkinta-aineisto

Esitutkinta-aineisto

4 §

4 §

*Kuulustelutilaisuuden tallentaminen
todisteena käyttämistä varten*

*Kuulustelutilaisuuden tallentaminen
todisteena käyttämistä varten*

Mitä edellä tässä pykälässä säädetään
kuulustelusta ja sen tallentamisesta, sovelletaan
myös:

Mitä edellä tässä pykälässä säädetään
kuulustelusta ja sen tallentamisesta, sovelletaan
myös:

Voimassa oleva laki

2) rikoslain 20 luvun 1–5 tai 8–16 §:ssä tarkoitetun seksuaalirikoksen tai rikoslain 25 luvun 3 tai 3 a §:ssä tarkoitetun ihmiskaupan tai törkeän ihmiskaupan 15–17-vuotiaaseen asianomistajaan, joka ei halua tulla oikeudenkäyntiin kuultavaksi;

3) rikoslain 20 luvun 1–5 tai 8–16 §:ssä tarkoitetun seksuaalirikoksen tai rikoslain 25 luvun 3 tai 3 a §:ssä tarkoitetun ihmiskaupan tai törkeän ihmiskaupan 18 vuotta täyttäneeseen asianomistajaan, jos kuuleminen oikeudenkäynnissä vaarantaisi hänen terveytensä tai aiheuttaisi muuta vastaavaa merkittävää haittaa.

Ehdotus

2) rikoslain 20 luvun 1–5 tai 8–16 §:ssä tarkoitetun seksuaalirikoksen tai rikoslain 25 luvun 3 tai 3 a §:ssä tarkoitetun ihmiskaupan tai törkeän ihmiskaupan *tai 3 d §:ssä tarkoitetun ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäytön* 15–17-vuotiaaseen asianomistajaan, joka ei halua tulla oikeudenkäyntiin kuultavaksi;

3) rikoslain 20 luvun 1–5 tai 8–16 §:ssä tarkoitetun seksuaalirikoksen tai rikoslain 25 luvun 3 tai 3 a §:ssä tarkoitetun ihmiskaupan tai törkeän ihmiskaupan *tai 3 d §:ssä tarkoitetun ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäytön* 18 vuotta täyttäneeseen asianomistajaan, jos kuuleminen oikeudenkäynnissä vaarantaisi hänen terveytensä tai aiheuttaisi muuta vastaavaa merkittävää haittaa.

_____

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta
20 . .

_____

13 Lagförslag

1. Lag om ändring av 25 kap. i strafflagen

Lag

om ändring av 25 kap. i strafflagen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i strafflagen (39/1889) 25 kap. 3 § 1 mom. och 10 § 1 mom., sådana de
lyder, 3 § 1 mom. i lag 696/2024 och 10 § 1 mom. i lag 1129/2022, samt
fogas till 25 kap. en ny 3 d § som följer:

25 kap.

Om brott mot friheten

3 §

Människohandel

Den som genom att

1) utnyttja någon annans beroende ställning eller skyddslösa läge eller genom att
utöva påtryckning mot någon annan,

2) vilseleda någon annan eller genom att utnyttja att någon vilseletts,

3) betala ersättning till en person som utövar makt över en annan person, eller

4) ta emot en sådan ersättning

utövar makt över någon eller rekryterar, överlåter, transporterar, tar emot
eller inhyser någon i syfte att göra personen till föremål för sexuellt utnyttjande
i enlighet med 20 kap. 10 § 1 mom. 1 punkten eller därmed jämförbart sexuellt
utnyttjande, tvångsarbete, tvångsäktenskap eller något därmed jämförbart förbund
eller andra förhållanden som kränker människovärdet eller för surrogatmoderskap,
eller i syfte att avlägsna organ eller vävnader, ska för *människohandel* dömas till
fängelse i minst fyra månader och högst sex år.

---

3 d §

Utnyttjande av person som är föremål för människohandel

Den som utnyttjar en tjänst som utförs av en person som är föremål för ett brott som avses i 3 eller 3 a § ska för *utnyttjande av person som är föremål för människohandel* dömas till böter eller fängelse i högst ett år.

10 §

Juridiska personers straffansvar

På människohandel och grov människohandel samt på utnyttjande av person som är föremål för människohandel tillämpas vad som föreskrivs om juridiska personers straffansvar.

_____

Denna lag träder i kraft den 20 .

_____

2. Lag om ändring av 10 kap. i tvångsmedelslagen

Lag

om ändring av 10 kap. i tvångsmedelslagen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i tvångsmedelslagen (806/2011) 10 kap. 6 § 2 mom. 9 och 10 punkten, 7 § 1 mom. 5 och 6 punkten och 14 § 2 mom. 7 och 8 punkten, sådana de lyder, 6 § 2 mom. 9 och 10 punkten i lag 1268/2021, 7 § 1 mom. 5 och 6 punkten i lag 875/2018 och 14 § 2 mom. 7 och 8 punkten i lag 452/2023, samt
fogas till 10 kap. 6 § 2 mom. en ny 11 punkt, till 7 § 1 mom. en ny 7 punkt och till 14 § 2 mom. en ny 9 punkt som följer:

10 kap.

Hemliga tvångsmedel

6 §

Teleövervakning och dess förutsättningar

Förundersökningsmyndigheten kan ges tillstånd att rikta teleövervakning mot en teleadress eller teleterminalutrustning som en misstänkt innehar eller annars kan antas använda, om den misstänkte är skäligen misstänkt för

-----

- 9) förberedelse till tagande av gisslan,
  - 10) förberedelse till grovt rån, eller
  - 11) utnyttjande av person som är föremål för människohandel.
-

7 §

Teleövervakning med samtycke av den som innehar en teleadress eller teleterminalutrustning

Med samtycke av den som är misstänkt för brott, en målsägande, ett vittne eller någon annan person får förundersökningsmyndigheten rikta teleövervakning mot en teleadress eller teleterminalutrustning som den berörda personen innehar, om det finns skäl att misstänka

-
- 5) främjande av resa som görs i syfte att begå ett terroristbrott,
  - 6) utnyttjande av person som är föremål för sexhandel, eller
  - 7) utnyttjande av person som är föremål för människohandel.

14 §

Förtäckt inhämtande av information och dess förutsättningar

Polisen får använda förtäckt inhämtande av information, om det finns anledning att anta att åtgärden kan bidra till utredningen av

-
- 7) förberedelse till tagande av gisslan,
  - 8) förberedelse till grovt rån, eller
  - 9) utnyttjande av person som är föremål för människohandel.

Denna lag träder i kraft den 20 .

---

3. Lag om ändring av 5 kap. i polislagen

Lag

om ändring av 5 kap. i polislagen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i polislagen (872/2011) 5 kap. 8 § 2 mom. 6 och 7 punkten, 9 § 5 och 6 punkten och 15 § 2 mom. 5 och 6 punkten, sådana de lyder, 5 kap. 8 § 2 mom. 6 och 7 punkten i lag 1269/2021, 9 § 5 och 6 punkten i lag 876/2018 och 15 § 2 mom. 5 och 6 punkten i lag 1269/2021, samt
fogas till 5 kap. 8 § 2 mom. en ny 8 punkt, till 9 § en ny 7 punkt och till 15 § 2 mom. en ny 7 punkt som följer:

5 kap.

Hemliga metoder för inhämtande av information

8 §

Teleövervakning och dess förutsättningar

För att förhindra brott kan polisen ges tillstånd att rikta teleövervakning mot en teleadress eller teleterminalutrustning som innehas eller sannolikt används av en person som på grund av sina yttranden eller hotelser, sitt uppträdande eller i övrigt med fog kan antas göra sig skyldig till

---

6) förberedelse till brott som begås i terroristiskt syfte, deltagande i utbildning för ett terroristbrott, resa i syfte att begå ett terroristbrott, främjande av resa som görs i syfte att begå ett terroristbrott eller offentlig uppmaning som har anknytning till terroristbrott,

7) grovt tullredovisningsbrott, eller

8) utnyttjande av person som är föremål för människohandel.

---

9 §

Teleövervakning med samtycke av den som innehar en teleadress eller teleterminalutrustning

Med samtycke av den som innehar en teleadress eller teleterminalutrustning får polisen för att förhindra brott rikta teleövervakning mot adressen eller utrustningen, om någon på grund av sina yttranden eller sitt uppträdande i övrigt med fog kan antas göra sig skyldig till

-
- 5) främjande av resa som görs i syfte att begå ett terroristbrott,
  - 6) utnyttjande av person som är föremål för sexhandel, eller
  - 7) utnyttjande av person som är föremål för människohandel.

15 §

Förtäckt inhämtande av information och dess förutsättningar

Polisen får för att förhindra brott använda förtäckt inhämtande av information, om det på grund av en persons yttranden eller uppträdande i övrigt med fog finns anledning att anta att denne kommer att göra sig skyldig till

-
- 5) grovt tullredovisningsbrott,
  - 6) stöld eller häleri som hänför sig till planmässig, organiserad, yrkesmässig, fortsatt eller upprepad brottslig verksamhet, eller
  - 7) utnyttjande av person som är föremål för människohandel.
-

Denna lag träder i kraft den 20 .

4. Lag om ändring av 17 kap. 24 § i rättegångsbalken

Lag

om ändring av 17 kap. 24 § i rättegångsbalken

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i rättegångsbalken 17 kap. 24 § 3 mom. 3 och 4 punkten, sådana de lyder
i lag 454/2023, som följer:

17 kap.

Om bevisning

24 §

När det gäller följande personer får förhör som vid förundersökningen har videobandats eller lagrats genom någon annan jämförbar bild- och ljudupptagning dock åberopas som bevis, om den åtalade har getts behörig möjlighet att ställa frågor till den förhörde:

---

3) en målsägande i åldern 15–17 år i ett sexualbrott som avses i 20 kap. 1–5 eller 8–16 § i strafflagen eller i människohandel eller grov människohandel som avses i 25 kap. 3 eller 3 a § i strafflagen eller i utnyttjande av person som är föremål för människohandel som avses i 25 kap. 3 d § i strafflagen, när målsäganden inte vill infinna sig för att höras vid rättegången,

4) en målsägande som fyllt 18 år i ett sexualbrott som avses i 20 kap. 1–5 eller 8–16 § i strafflagen eller i människohandel eller grov människohandel som avses i 25 kap. 3 eller 3 a § i strafflagen eller i utnyttjande av person som är föremål för människohandel som avses i 25 kap. 3 d § i strafflagen, när hörande under rättegången skulle äventyra målsägandens hälsa eller orsaka motsvarande betydande skada.

Denna lag träder i kraft den 20 .

---

5. Lag om ändring av 9 kap. 4 § i förundersökningslagen

Lag

om ändring av 9 kap. 4 § i förundersökningslagen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i förundersökningslagen (805/2011) 9 kap. 4 § 4 mom. 2 och 3 punkten,
sådana de lyder i lag 453/2023, som följer:

9 kap.

Förundersökningsmaterial

4 §

Inspelning av förhör för att användas som bevis

Vad som föreskrivs ovan i denna paragraf om förhör och inspelning av förhör ska
också tillämpas på

---

2) en målsägande i åldern 15–17 år i ett sexualbrott som avses i 20 kap. 1–5 eller
8–16 § i strafflagen eller i människohandel eller grov människohandel som avses
i 25 kap. 3 eller 3 a § i strafflagen eller i utnyttjande av person som är föremål för
människohandel som avses i 25 kap. 3 d § i strafflagen, när målsäganden inte vill
infinna sig för att höras vid rättegången,

3) en målsägande som fyllt 18 år i ett sexualbrott som avses i 20 kap. 1–5 eller
8–16 § i strafflagen eller i människohandel eller grov människohandel som avses
i 25 kap. 3 eller 3 a § i strafflagen eller i utnyttjande av person som är föremål
för människohandel som avses i 25 kap. 3 d § i strafflagen, när hörande under
rättegången skulle äventyra målsägandens hälsa eller orsaka motsvarande
betydande skada.

_____

Denna lag träder i kraft den 20 .

_____

Helsingfors den xx xxxx 20xx

Statsminister

Förnamn Efternamn

..minister Förnamn Efternamn

Oikeusministeriö
PL 25
00023 Valtioneuvosto
www.oikeusministerio.fi

Justitieministeriet
PB 25
00023 Statsrådet
www.justitieministeriet.fi

ISSN 2490-1172 (PDF)
ISBN 978-952-400-309-4 (PDF)